

Integritātes paktu ieviešana standarts Latvijā

Pēc Valsts kancelejas pasūtījuma Administratīvās kapacitātes ceļa kartes 2021–2027 ietvaros personu apvienība sniedza izpētē balstītu pakalpojumu "Starptautiskās pieredzes izpēte un integritātes paktu ieviešanas standarta izstrāde" (iepirkuma identifikācijas Nr. MK VK 2024/01/ESF+).

© Valsts kanceleja 2025

Pakalpojumu sniedza personu apvienības SIA "SAFEGE BALTIJA", biedrības „Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS” un biedrības “Sabiedrības par atklātību – DELNA” ekspertu komanda: Valts Kalniņš (vadošais pētnieks), Agnese Frīdenberga, Līga Stafecka, Džeina Gaile, Viola Korpa, Normunds Čiževskis, Ieva Cēbura, Inese Tauriņa un Jēkabs Kārlis Rasnačs.

Satura rādītājs

IEVADS.....	6
1. INTEGRITĀTES PAKTA SKAIDROJUMS.....	8
1.1. Kas ir IP?.....	8
1.2. Ar ko IP atšķiras no citām uzraudzības formām?.....	16
1.3. IP veidi	18
2. PASŪTĪTĀJA IEGUVUMI, IZMAKSAS UN RISKI NO INTEGRITĀTES PAKTIEM ...	20
2.1. Atklātības un sabiedrības līdzdalības nozīme mūsdienīgā valsts pārvaldē ...	20
2.2. Ieguvumi, izmaksas un riski.....	22
3. INTEGRITĀTES PAKTA IEVIEŠANA, IESAISTĪTĀS PUSES UN LOMU SADALĪJUMS.....	32
3.1. Identificēšanas posms	32
3.2. Sagatavošanas posms.....	35
3.3. Īstenošanas posms	38
3.4. Novērtēšanas posms	43
4. KRITĒRIJI PROJEKTIEM, KURIEM PIEMĒROJAMS INTEGRITĀTES PAKTS	44
4.1. Skaidrojums par kritērijiem un to piemērošanu.....	47
5. NEATKARĪGIE UZRAUGI UN TO IZVĒLES KRITĒRIJI	49
5.1. Neatkarīgo uzraugu atbilstības prasības un izvēles nosacījumi	49
5.2. Kā izraudzīties neatkarīgo uzraugu?.....	59
5.3. Neatkarīgā uzrauga galvenie pienākumi un tiesības	65
5.4. Neatkarīgā uzrauga ieguvumi, izmaksas un riski	68
6. INTEGRITĀTES PAKTU IZMAKSAS UN FINANSĒŠANA	73
6.1. IP ieviešanas izmaksas	73
6.2. Izmaksu aprēķina metodika	76
6.3. Izmaksu aprēķina piemērs.....	78
6.4. Iespējamie finansējuma avoti.....	81
6.5. Iespējamie finansēšanas modeļi	83
6.6. Finansējuma riski un IP ilgtspēja.....	87
6.7. PVN režīms.....	89
7. KOMUNIKĀCIJA PAR INTEGRITĀTES PAKTA ĪSTENOŠANU	91
7.1. Iekšējā komunikācija.....	91

7.2. Komunikācija ar sabiedrību	92
7.3. Komunikācijas stratēģijas galvenie jautājumi	95
7.4. Uzraudzības ziņojumi	102
7.5. Komunikācija problēmsituācijās un komunikācijas ētika	103
8. JURIDISKAIS IETVARIS, NEPIECIEŠAMĀS IZMAIŅAS NORMATĪVAJOS DOKUMENTOS.....	105
8.1. Tiesiskais pamats IP noslēgšanai	105
8.2. IP juridiskais statuss.....	109
8.3. Neatkarīgā uzrauga piekļuve informācijai un darbība iepirkuma procesā IP ietvaros.....	115
8.4. Administratīvā sloga vadība.....	119
9. EKSPERTU PIESAISTE	121
9.1. Ekspertu loma un atbildība un darbības principi	123
9.2. Ieteikumi publiskās pārvaldes institūcijām	124
10. INTEGRITĀTES PAKTA LĪGUMS.....	127
10.1. Līguma veids	128
10.2. Līguma mērķis un priekšmets.....	129
10.3. Līguma termiņš.....	130
10.4. Līguma finansējums un norēķini	130
10.5. Līgumā iekļaujamie projekta uzraudzības principi	131
10.6. Projekta pasūtītāja galvenie pienākumi.....	132
10.7. Projekta uzrauga galvenie pienākumi	132
10.8. Piegādātāja galvenie pienākumi.....	134
10.9. Līguma pielikumi.....	135
10.10. Divpusēja IP līguma paraugs	136
10.11. Trīspusēja IP līguma paraugs.....	147

Saīsinājumi

Tekstā lietotie saīsinājumi:

ADJIL – Aizsardzības un drošības jomas iepirkuma likums

CFLA – Centrālā finanšu un līgumu aģentūra

ES – Eiropas Savienība

IAL – Informācijas atklātības likums

IP – Integritātes pakts

IUB – Iepirkumu uzraudzības birojs

KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

NVO – Nevaldības organizācija

PIL – Publisko iepirkumu likums

PVN – Pievienotās vērtības nodoklis

SLO – Sabiedriskā labuma organizācija

SPSIL – Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums

TI – Transparency International

VPIL – Valsts pārvaldes iekārtas likums

Ievads

Latvijas valsts un pašvaldību institūcijas ik gadu veic publiskos iepirkumus par vairāk nekā 5 miljardiem eiro¹, kas veido ievērojamu daļu no valsts budžeta izdevumiem. Lai nodrošinātu šo līdzekļu godprātīgu un atklātu izlietojumu, valsts pārvaldē ir jāievieš efektīvi pretkorupcijas un uzraudzības mehānismi. Viens no starptautiski atzītiem risinājumiem labas pārvaldības stiprināšanai ir **integritātes pakts**² (turpmāk – IP) – starptautiskās pretkorupcijas organizācijas *Transparency International* (turpmāk – TI) radīts instruments.

IP ir vienošanās starp pasūtītāju, piegādātāju un neatkarīgu uzraugu, kurā visas puses apņemas ievērot augstākos ētikas un atklātības standartus publiskā iepirkuma procesā. Šāds mehānisms nodrošina, ka iepirkumi norit atbilstoši normatīvo aktu prasībām, mazina interešu konflikta un korupcijas riskus, kā arī vairo sabiedrības uzticēšanos attiecīgajam projektam. IP ieviešana ir īpaši lietderīga paaugstināta riska un sabiedriski nozīmīgos projektos, piemēram, ja pastāv augsta sabiedrības un mediju interese, jānodrošina ES finansējuma atbildīga izlietojuma uzraudzība, projekts skar nozares ar paaugstinātu korupcijas risku vai ir kompleks un finansiāli apjomīgs, tādējādi prasot pastiprinātu caurskatāmību. Savukārt IP izmantošana nav lietderīga maznozīmīgos vai neliela mēroga projektos, kuros ieviešanas izmaksas pārsniedz potenciālos ieguvumus. IP negarantē, ka šādi izaicinājumi nenotiks, taču, caur sabiedrības līdzdalību projektu uzraudzībā, šos riskus mazina. Tāpat jānorāda, ka IP ir viens no uzraudzības mehānismiem līdzās citiem projektu vērtēšanas mehānismiem, ko publiskā pārvaldes var izmantot savā darbā, lai uzlabotu projektu vadību, finansējuma izlietojumu, efektivitāti.

Integritātes pakta ieviešanas standarts Latvijā (turpmāk – Standarts) izstrādāts kā vadlīnijas valsts pārvaldes darbiniekiem, lai praktiski skaidrotu IP ieviešanas mērķus, principus un izmantošanas kārtību. Standarta mērķis ir veicināt vienotu pieeju IP piemērošanā, balstoties uz labāko starptautisko praksi un Latvijas normatīvajiem aktiem. Tajā izklāstīti IP pamatprincipi un sniegti norādījumi, kā ieviest šo instrumentu valsts pārvaldes darbā – sākot no lēmuma pieņemšanas par pakta uzsākšanu un neatkarīgā uzrauga piesaistes, līdz pat uzraudzības procesa organizēšanai un rezultātu izvērtēšanai. Standarts palīdz noteikt, kuros gadījumos IP piemērot, kā sagatavoties tā ieviešanai un kā nodrošināt efektīvu sabiedrisko uzraudzību. Piemēram, Standarts skaidro iesaistīto pušu lomas (pasūtītāja, piegādātāja un neatkarīgā uzrauga pienākumus un atbildību) un sniedz rekomendācijas par neatkarīgā uzrauga atlasī, informācijas apmaiņas kārtību un komunikāciju ar sabiedrību. Standarts īpašu uzmanību pievērš arī tam, kā IP var izmantot Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu projektu īstenošanā, lai nodrošinātu šo projektu caurspīdīgumu un likumību, kā arī sekmētu starpinstitucionālu sadarbību ar pilsonisko sabiedrību.

¹Piemēram, pēc Finanšu ministrijas datiem 2024.gadā Latvijā tika izsludināts 11 421 iepirkums un noslēgti 21 558 līgumi par vairāk nekā 5,45 miljardiem eiro, neskaitot "Rail Baltica" pamatprasmes līgumu. Avots: <https://www.fm.gov.lv/jaunums/izstradas-risinajumus-publisko-iepirkumu-efektivitates-uzlabosana>

²Starptautiski parasti lieto apzīmējumu "integritātes pakts". Standartā saglabāts šis labāk atpazīstamais apzīmējums, taču šo jēdzienu varētu latviskot, piemēram, aizstājot ar tādu apzīmējumu kā "sabiedriskās uzraudzības līgums" vai "uzticēšanās līgums".

Šis vadlīnijas paredzētais valsts pārvaldes iestādēm, gan pašvaldībām, kā arī citiem pasūtītājiem publisko iepirkumu regulējuma izpratnē, plānojot un īstenojot publiskos iepirkumus vai citus nozīmīgus projektus. Vadlīnijas veidotas, lai valsts pārvaldes darbinieki tās varētu ērti izmantot ikdienas darbā, integrējot IP principus savās procedūrās un lēmumu pieņemšanā.

IP īstenošanu var ierosināt neatkarīgais uzraugs, izrādot un pamatojot interesi par iepirkuma uzraudzību un patstāvīgi to finansējot (parasti piesaistot sabiedrisku fondu, ES finansējumu vai darot to *pro bono*). Taču šis Standarts ir sagatavots tiem gadījumiem, kad ar ierosinājumu īstenot IP nāk publiskā pārvalde un šādos gadījumos tai jārod risinājumi, kā atlasīt neatkarīgo uzraugu, finansēt uzraudzības procesu, veidot sadarbību starp iesaistītajām pusēm.

Standarts tapis pēc Valsts kancelejas pasūtījuma. Standarta izstrāde balstīta uz līdzšinējo citu Eiropas valstu pieredzi un Latvijas pieredzi IP ieviešanā, kas apkopota ziņojumā **“Starptautiskās pieredzes izpēte un Integritātes paktu ieviešanas standarta izstrāde. Izpētes ziņojums”**³, (turpmāk – Starptautiskās izpētes ziņojums). Papildus, zināšanas apkopotas *TI* un tās nacionālo nodaļu izstrādātajos materiālos un rokasgrāmatā⁴, detalizētāk apzinot pieredzi Latvijā, ko no 2005. gada uzkrājusi biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna”.

³Starptautiskās pieredzes izpēte un Integritātes paktu ieviešanas standarta izstrāde, līgums nr. 2024/045. Izpētes ziņojums, 2025.gads. Personu apvienība: SIA SAFEGE Baltija, Providus, Delna. Pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

⁴The Integrity Pact – Harnessing collective action for good governance and business integrity in public procurement, TI, 16 December 2024. Pieejams šeit: https://files.transparencycdn.org/images/Global-Integrity-Pacts-Publication_18122024.pdf

1. Integritātes pakta skaidrojums

1.1. Kas ir IP?

IP ir vienošanās, ko slēdz pasūtītājs⁵ (tekstā arī lietots “līgumslēdzējietāde”), neatkarīgs sabiedriskais uzraugs un piegādātājs (vai tikai pasūtītājs un neatkarīgais uzraugs), kura uzliek par pienākumu visām pusēm ievērot labāko praksi publiskā iepirkuma procesā un nodrošināt maksimālu caurskatāmību. Neatkarīgais uzraugs parasti ir pilsoniskās sabiedrības organizācija, kas uzrauga procesu un uzņemto saistību izpildi, nodrošinot maksimālu atklātību, tai skaitā, regulāri sabiedrībai sniedzot informāciju par saviem novērojumiem.

IP ir divi galvenie mērķi:

1. Nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, veicinot uzņēmumu atturēšanos no kukuļošanas, balstoties uz pārliecību, ka arī konkurenti ievēros godīgas spēles principus;

2. Stiprināt labu pārvaldību, samazinot korupcijas vai nesaimnieciskuma radītās izmaksas un izkropļojumus, kā arī nodrošināt labākus pakalpojumus pilsoņiem.

IP tipiski tiek uzlūkots galvenokārt kā sabiedriskās kontroles jeb uzraudzības mehānisms, kas pastāv paralēli citiem valsts pārvaldē jau paredzētiem kontroles mehānismiem un atklātības prasībām. Vienlaikus, vairāku valstu pieredze liecina, ka IP ir daudz plašāka nozīme – tas ir ne tikai uzraudzības, bet arī iesaistes mehānisms, kas sabiedrībai ļauj sekot līdzi nozīmīgiem iepirkumiem un gūt priekšstatu par to, vai tie tiek rīkoti atbilstoši sabiedrības vajadzībām un interesēm. Dažu valstu pieredze liecina, ka neatkarīgie uzraugi var kļūt par padomdevējiem publiskajām institūcijām par labas pārvaldības un atklātības jautājumiem.

IP īstenošanas process

Klasisks IP ir pilna iepirkuma cikla uzraudzība - no vajadzību apzināšanas līdz pilnīgai projekta ieviešanai, jo tādējādi uzraugs var izsekot lēmumiem, to pamatojumam. Tas nozīmē, ka tiek mazināti riski, ka kāds no būtiskiem iepirkuma procesa posmiem palicis ārpus sabiedriskās uzraudzības, bet sabiedrībai ir šaubas par iepirkuma godīgumu (piemēram, tehniskās specifikācijas prasības ir par labu kādam uzņēmumam).

Ar iniciatīvu – īstenot IP - var nākt gan paši sabiedrības pārstāvji (paši finansējot uzraudzības pasākumus), gan arī publiskās institūcijas, lai veicinātu iepirkuma procesa caurskatāmību un sabiedrības uzticēšanos. Tādā gadījumā publiskās institūcijas arī gādā par neatkarīga uzrauga atlasīšanu un arī uzraudzības finansēšanas modeli.

⁵Pasūtītāji un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji publisko iepirkumu jomu regulējošo normatīvo aktu izpratnē.

Piemēri dažādām lomām, kuras līdz ar uzraudzību praksē veic neatkarīgais novērotājs līdz šim īstenotajos IP Eiropā:

Sabiedrības iesaistītājs: Itālijā tiek veidotas pilsoniskās uzraudzības skolas, kas palīdz sabiedrībai labāk izprast projekta īstenošanas gaitu un iespējas tai izsekot. Liels uzsvars uz plašāku sabiedrības iesaistīšanu un informēšanu. Portugāles *TI* nodaļa, īstenojot līdz šim vienīgo IP Portugālē, uzskatīja, ka tās viena no galvenajām lomām ir tieši sabiedrības informēšana un iesaistīšana.

Mediators: neatkarīgais uzraugs palīdz atrisināt nesaskaņas, komunikācijas trūkumu starp pasūtītāju un piegādātāju/izpildītāju. Piemēram, Bulgārijā, īstenojot IP, neatkarīgais novērotājs, regulāri publiskojot informāciju, darbojās kā mediators, novēršot komunikācijas trūkumus starp pasūtītāju un piegādātāju, mazinot korupcijas riskus, kā arī kavēšanās un izmaksu pieauguma draudus.

Padomdevējs: neatkarīgais uzraugs sniedz ieteikumus un padomus. Šāda prakse nav bieži sastopama, taču Čehijā, IP ietvaros neatkarīgais novērotājs nodrošina arī konsultācijas pasūtītājiem un piegādātājiem. Lielākoties tās īstēnotas par labas pārvaldības un atklātības jautājumiem, taču piesaistītie eksperti jomās var būt nozīmīgs kompetences elements, kura nav publiskajai pārvaldei. "Drošinātājs", jeb kompetences elements ir nozīmīgs, lai pārlicinātos, ka iepirkums tiek organizēts efektīvi un sabiedrības interesēs.

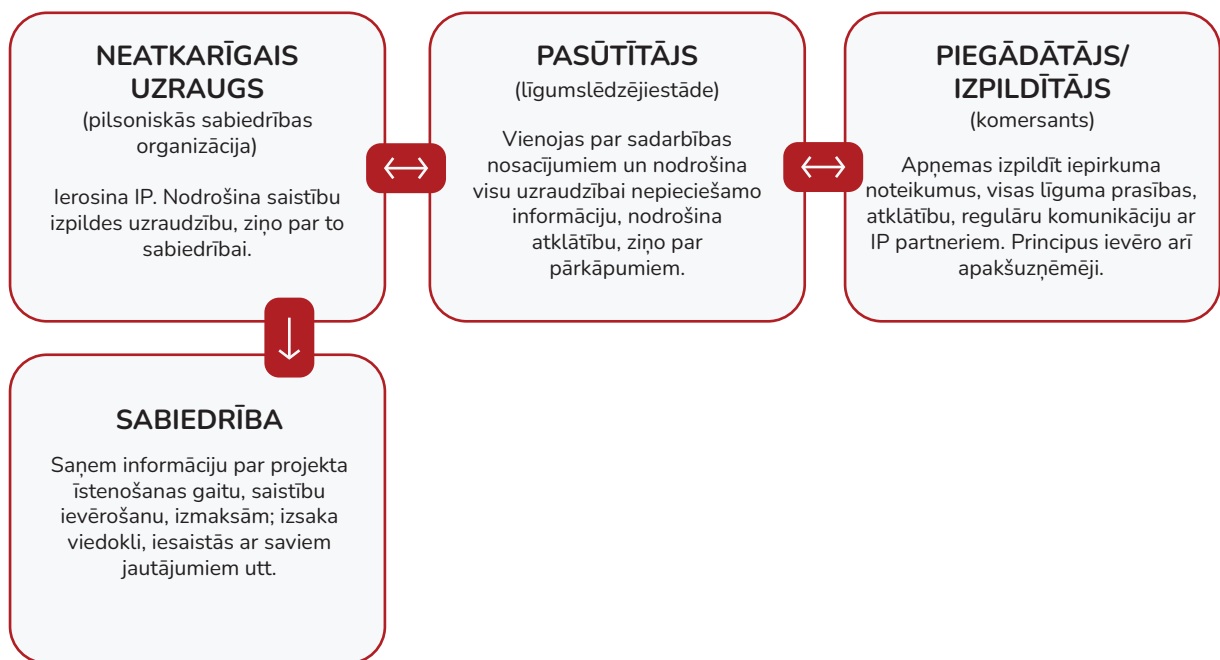
Tipiska IP darbība atspoguļota 1. un 2. shēmā. Pieredze liecina, ka visbiežāk IP ierosina neatkarīgais uzraugs (1. shēma), taču iniciatīva var nākt arī no pasūtītāja (2. shēma).

Shēmā Nr.1. ir atspoguļots IP, kura iniciators ir pilsoniskā sabiedrība, kura vēršas pie pasūtītāja ar priekšlikumu veikt kāda publiskā iepirkuma uzraudzību. Parasti šādā gadījumā neatkarīgajam uzraugam ir tam nepieciešamie priekšnoteikumi (izpratne par uzraudzības metodēm, uzraudzības priekšmetu, piesaistīts finansējums, ekspertīze (iekšējā/ārējā)). Ko tas nozīmē valsts vai pašvaldības institūcijai, kuras iepirkumu procesu neatkarīgais uzraugs vēlas uzraudzīt? Šajā gadījumā publiskai institūcijai ir jāpieņem lēmums, vai tā vēlas sadarboties ar neatkarīgo uzraugu, vienoties par uzraudzības kārtību un sadarbības principiem (informācijas apmaiņa, ziņojumi utt.).

Līdz šim Eiropā īstēnoto IP iniciators galvenokārt bijusi pilsoniskā sabiedrība, konkrēti, starptautiskās pretkorupcijas organizācijas *TI* nacionālās nodaļas. Tikai dažos gadījumos IP veikšanā pieredzi guvušas arī organizācijas ārpus *TI* tīkla (Itālijā, Polijā, Bulgārijā). Līdzīgi tas ir

arī Latvijā, teju vienīgā organizācija, kurai ir šāda uzraudzības pieredze, ir biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” (TI Latvijas nodaļa), kura 2023. - 2024. gadā ir apmācījusi vēl divas reģionālās nevaldības organizācijas, palīdzot tām uzsākt uzraudzību pašvaldībās veiktiem iepirkumiem. Jāuzsver, ka šajos gadījumos neatkarīgā uzrauga iniciatīvu lielā mērā veicinājis apstākļi, ka tām ir bijis pieejams uzraudzībai nepieciešamais finansējums, lielākoties tā avots bijusi ES, kuru motivējusi vēlme šādā veidā stiprināt sabiedrības uzraudzību pār ES fondu izlietojumu dalībvalstīs.

1. shēma. Neatkarīgā uzrauga ierosināta IP īstenošanas vienkāršota shēma

Avots: Standarta autoru izstrādātā shēma.

Shēma Nr.2. atspoguļo situāciju, kad ar iniciatīvu iepirkuma procesā piesaistīt neatkarīgu sabiedrisko uzraugu nāk pati publiskā institūcija jeb pasūtītājs. Šādā gadījumā pasūtītājam ir iepriekš jāieplāno uzraudzība – jāpiesaista nepieciešamais finansējums, jāatlasa neatkarīgais uzraugs, jāvienojas par sadarbības principiem. Šis Standarts lielākoties kalpos par ceļvedi pasūtītāja ierosinātiem IP.

Neatkarīgi no tā, kurš ierosina IP, šī uzraudzības mehānisma galvenais adresāts abos gadījumos ir sabiedrība. Sabiedriskais uzraugs regulāri ziņo par novērojumiem, atklāto, paveikto, iesaista sabiedrību, ja tas ir nepieciešams, kā arī reaģē uz sabiedrības izteiktajām bažām, kas saistītas ar uzraugāmo procesu.

2. shēma. Pasūtītāja ierosināta IP īstenošanas vienkāršota shēma

Avots: Standarta autoru izstrādātā shēma.

IP īstenošanā iesaistītajām pusēm līgumā tiek noteikti pienākumi un tiesības. IP iesaistītie apņemas nodrošināt augstus projekta īstenošanas standartus, nodrošināt caurskatāmību, kas pārsniedz prasības, kas ikdienā tiek piemērotas publiskajos iepirkumos. Galvenie pienākumi apkopoti 1. tabulā.

Piegādātāja/izpildītāja ienākšana IP kā partnerim ir atkarīga no tā, kurā iepirkuma posmā vispār uzsākts pats IP, kā arī, cik lielā mērā piegādātājs ir gatavs kļūt par IP dalībnieku, slēdzot trīspusēju vienošanos starp neatkarīgo uzraugu, pasūtītāju un piegādātāju. Ja IP tiek noslēgts pirms publiskā iepirkuma konkursa, tad dalība IP var tikt iekļauta kā līguma izpildes noteikums. Taču, ja šāda prasība nav iestrādāta, piegādātāja dalība IP ir brīva izvēle, jo Latvijas normatīvais regulējums nepieļauj iepirkuma konkursa pretendētus vai kandidātus izslēgt no iepirkuma tādēļ, ka tas ir izvēlēties neiesaistīties IP, atšķirībā no Itālijas, kur tas ir izslēdzošs apsvērums⁶. (*Ieteikumi procesam, kā piegādātājs var tikt iesaistīts IP, detalizētāk aprakstīti Standarta 7. nodaļā*). IP izmantošana lielā mērā atkarīga no iepirkuma pretendentu un piegādātāja piekrišanas sadarbīties šādā veidā, jo Publisko iepirkumu likumā (turpmāk – PIL)⁷ IP jautājums nav regulēts.

⁶Itālijas pretkorupcijas likuma 17.pants nosaka, ka "Līgumslēdzēja iestādes paziņojumos, uzaicinājumos uz konkursu vai uzaicinājuma vēstulēs var paredzēt, ka likumības protokolos vai IP ietvertu klauzulu neievērošana ir pamats izslēgšanai no konkursa." Pieejams šeit: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2012-11-06;190>

⁷Šī un citas norādes pārsvarā attiecināmas arī uz citiem publisko iepirkumu regulējošajiem normatīvajiem aktiem, piemēram, Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumu

1. tabula. IP iesaistīto pušu galvenie pienākumi

Pasūtītāja galvenie pienākumi	Izpildītāja galvenie pienākumi	Neatkarīgā uzrauga pienākumi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iepirkumu noteikumu ievērošana; ▪ ziņošana par pārkāpumiem; ▪ piekļuves nodrošināšana uzraugiem; ▪ atklātība par: <ul style="list-style-type: none"> - iepirkumu, - maksājumiem starpniekiem vai konsultantiem, - amatpersonu personiskajām interesēm un aktīviem, ▪ ziņošana par interešu konfliktiem; ▪ iekšējās trauksmes celšanas sistēmas uzturēšana; ▪ regulāra komunikācija un sadarbība ar pārējām paktā iesaistītajām pusēm. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iepirkumu noteikumu ievērošana; ▪ līguma izpilde atbilstoši prasībām; ▪ ziņošana par pārkāpumiem; ▪ atklātība par: <ul style="list-style-type: none"> - patiesā labuma guvēju, - maksājumiem starpniekiem (kā piesegs nelikumīgiem maksājumiem), - apakšuzņēmēju iesaisti; - politiskās iesaistes darbībām (<i>piemēram, lobēšanu, politisko finansēšanu</i>); ▪ var būt nepieciešamība pēc iekšējās atbilstības programmas izstrādāšanas (ētikas kodekss, interešu konfliktu novēršanas politika, korupcijas risku novērtējums.); ▪ konkrētu integritātes pasākumu ieviešana (piemēram, darbinieku apmācības par ētiku, korupcijas riskiem); ▪ regulāra komunikācija un sadarbība ar pārējām paktā iesaistītajām pusēm. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iepirkuma procedūras caurskatīšana; ▪ sabiedrības informēšana un tās viedokļa uzklaušāšana; ▪ neatbilstību skaidrošana vai ziņošana kompetentajām iestādēm; ▪ iekšējo interešu konfliktu vadība; ▪ konfidencialitātes prasību ievērošana; ▪ tehniskās palīdzības par IP noteikumiem sniegšana; ▪ regulāra komunikācija un sadarbība ar pārējām paktā iesaistītajām pusēm.

Avots: Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 15.-16.lpp.

Svarīgākie IP priekšnoteikumi

Publiskās institūcijas gatavība sadarbībai. IP nav iespējams īstenot bez pašas publiskās pārvaldes iestādes iesaistes, intereses un atsaucības, jo tieši publiskā pārvalde ir tā, kura nodrošina piekļuvi informācijai, kas nepieciešama uzraudzības veikšanai, reaģē uz uzrauga ziņojumiem, kā pasūtītājs vienojas ar piegādātāju par nepieciešamajiem pasākumiem

veiksmīgai iepirkuma īstenošanai. Līdzšinējā praksē galvenais iniciators IP pielietošanai bijušas nevaldības organizācijas, bet arī pats pasūtītājs var ierosināt IP izmantošanu. Turklāt, IP var ierosināt ne tikai pati institūcija jeb pasūtītās, kas veic publisko iepirkumu, bet arī tai hierarhiski augstākstāvoša institūcija, finansējuma turētājs, piemēram, ES institūcijas, piešķirot ES finansējumu projekta īstenošanai valstī.

Neatkarīgā uzrauga esamība un kompetence. Neatkarīgais uzraugs parasti ir pilsoniskās sabiedrības organizācija, nevis komersanti (piemēram, auditoru kompānijas, juridiskie biroji, u.c.), jo IP būtība ir nodrošināt plašu atklātību iepirkuma gaitai, radot plašākas sabiedrības iesaistīšanās iespējas. Sabiedriskā uzraudzība ietver regulāru komunikāciju un sadarbību ar pārējām paktā iesaistītajām pusēm, sabiedrības viedokļa uzklauššanu, neatbilstību skaidrošanu vai ziņošanu par tām kompetentajām iestādēm.

Neatkarīgā uzrauga iespējas kvalitatīvi nodrošināt publiskā iepirkuma procesa uzraudzību ir atkarīgas no dažādiem pieejamiem resursiem. Publisko iepirkumu uzraudzība no sabiedriskā uzrauga prasa pietiekamu kapacitāti šādu darbu veikt ilgtermiņā. Kā arī, nepieciešamības gadījumā, piesaistīt dažādu jomu speciālistus, kam ir uzraudzībai nepieciešamās zināšanas. Piemēram, būvniecības speciālistu, informācijas tehnoloģiju speciālistu, finansistu, arhitektu. Neatkarīgajam uzraugam uzraudzības veikšanai ir nepieciešams finansējums, tai skaitā, lai nolīgtu dažādus ekspertus. *Par IP finansēšanu plašāk aprakstīts 6. nodaļā.*

Pietiekama izpratne par IP jēgu un ieguvumiem. Sabiedrībā, publiskajā pārvaldē un potenciālo piegādātāju vidū IP kā uzraudzības veids vēl nav labi atpazīstams. Tādēļ skaidrojošais darbs par to ir ļoti nozīmīgs, lai visas iesaistītās puses būtu gatavas vienoties par uzraudzību un tās norisi, novērtētu IP īstenošanai nepieciešamo ieguldījumu un ieguvumus. Neatkarīgajam uzraugam tā ir uzticēšanās, ka iepirkuma process notiek saskaņā ar sabiedrības interesēm, pasūtītājam tas ir nozīmīgs ieguvums ne vien no racionālas un efektīvas publisko resursu izlietošanas perspektīvas, bet arī lielākās sabiedrības uzticēšanās viedokļa. Virkne ieguvumu ir arī piegādātājam, kam IP sniedz iespējas uzlabot savus iekšējās pārvaldības procesus, ieviest augstākus biznesa ētikas standartus, uzlabot reputāciju.

Informācijas pieejamība. Lai neatkarīgais uzraugs varētu veikt sabiedrisko uzraudzību, tam ir nepieciešama piekļuve informācijai par iepirkuma procesu detalizētākā veidā, nekā tā ikdienā ir pieejama dažādās datu bāzēs, plašsaziņas līdzekļos. Tādēļ IP īstenošanā viens no svarīgiem priekšnoteikumiem ir vienoties par informācijas piekļuves un izmantošanas tiesībām. Dažkārt uzraugam var būt noteikts pienākums uzskatīt visu informāciju par konfidenciālu un neizpaust bez līgumslēdzēju iepriekšējas rakstiskas piekrišanas, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Taču jāņem vērā, ka konfidencialitātes prasības nevar būt pārmērīgas, jo tās būtiski ierobežo neatkarīgā uzrauga iespējas informēt sabiedrību un var apdraudēt neatkarīgā uzrauga un visa IP uzticamību.

IP piemēri Eiropā

Bulgārija. Bulgārijā laika posmā no 2012. līdz 2024. gadam īstenoti četri IP, no kuriem nozīmīgākais bija ES Kohēzijas fonda līdzfinansēts valsts mēroga infrastruktūras projekts – Železnicas tunelis. Šajā projektā kā neatkarīgais uzraugs darbojās *TI Bulgārija*, iesaistot arī piesaistītos ekspertus un vietējās nevaldības organizācijas. Uzraudzības gaitā netika atklāti būtiski pārkāpumi – konstatētas vien maznozīmīgas neatbilstības bez ļaunprātības. Galvenais secinājums – IP sekmēja uzticēšanos publiskajam iepirkumam un apliecināja efektivitāti kā preventīvs instruments, jo nopietni pārkāpumi tika novērsti vēl pirms to rašanās.

Čehija. Čehijā kopš 2016. gada īstenoti astoņi IP pilotprojekti, galvenokārt atsevišķos gadījumos, nevis sistēmiski. Tie aptvēra IT sistēmu un būvniecības iepirkumus, piemēram, valsts informācijas sistēmas uzturēšanas pakalpojumus un jaunu slimnīcas korpusu būvniecību. Uzraudzību nodrošināja *TI Čehija*. IP praksē kalpoja kā konsultatīvs atbalsts pasūtītājiem iepirkumu laikā. IP pielietošana projektos uzlaboja caurspīdīgumu un vairoja uzticību publiskajiem iepirkumiem, kā arī veicināja godprātīgu un atbildīgu rīcību iepirkuma procesā.

Rumānija. Rumānijā no 2016. līdz 2021. gadam īstenoti četri IP, un 2023. gadā uzsākta piektā pakta ieviešana. Šie pakti aptvēra informācijas sistēmu un e-pārvaldes projektus, piemēram, nacionālās kadastra un īpašumu reģistrācijas sistēmas pilnveidi, izglītības sektora IT risinājumus, digitālās kultūras mantojuma datubāzes izveidi u.c.. Monitoringu veica pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp *TI Rumānija*, ciešā sadarbībā ar attiecīgajām valsts iestādēm. Būtiski korupcijas gadījumi šo projektu ietvaros netika konstatēti – IP veicināja iepirkumu procesu caurskatāmību un sabiedrības kontroles iespējas (sabiedriskie uzraugi publiskoja ziņojumus un sniedza ieteikumus).

Portugāle. Portugālē IP līdz šim ieviests tikai vienu reizi – kā pilotprojekts Eiropas Komisijas iniciatīvas ietvaros, pirmo reizi parakstot paktu 2018. gadā. Šis projekts attiecās uz UNESCO Pasaules mantojuma objekta – Alkobasas klostera – restaurāciju un rekonstrukciju, kur darbi tika veikti divos iepirkumos. Neatkarīgā uzrauga funkciju veica *TI Portugāles nodaļa*, kura uzsvēra, ka IP nav kontroles rīks, bet sabiedrības iesaistes rīks. Būtiski pārkāpumi netika konstatēti, un pilotprojekts noslēdzās veiksmīgi, kā rezultātā IP pieeja tika iekļauta Portugāles Atvērtās pārvaldības partnerības rīcības plānā un netieši arī Nacionālajā pretkorupcijas stratēģijā kā instruments publisko resursu izšķērdēšanas novēršanai.

Itālija. Itālijā IP izmantoti vairākos ES fondu projektos, piemēram, 2017.–2020. gadā tie tika ieviesti Kaljāri pilsētas tramvaja līnijas būvniecības projektā (aptuveni 20 miljonu eiro vērtībā). Šajā projektā *TI Itālija* darbojās kā neatkarīgais uzraugs sadarbībā ar Sardīnijas Transporta aģentūru, piesaistot arī vietējās pilsoniskās sabiedrības organizācijas. IP deva iespēju pilsoniskajai sabiedrībai uzraudzīt un publiski ziņot par katru būvprojekta posmu. Uzraudzības gaitā netika konstatēti būtiski pārkāpumi, taču Kaljāri pieredze parādīja, ka caurspīdīgums un datu pieejamība pati par sevi negarantē sabiedrības līdzdalību – bija nepieciešama mērķtiecīga un plaša komunikācija ar sabiedrību, lai nodrošinātu efektīvu iedzīvotāju iesaisti. Kopumā IP šajā projektā sekmīgi nodrošināja caurskatāmu iepirkuma norisi un veicināja dialogu starp iesaistītajām pusēm, kalpojot par paraugu pilsoniskās uzraudzības iniciatīvām Itālijā.

Avots: Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums.

IP piemēri Latvijā

Latvijā līdz šim īstenoti vairāki IP un tos nodrošinājusi biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” (*TI Latvijas nodaļa*):

- **Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecības projekts** (2006–2016), kur sabiedriskā uzraudzība palīdzēja identificēt dažādus iepirkuma nosacījumu pārkāpumus, tostarp konkurences ierobežojumus, kas sekmēja iepirkuma pārtraukšanu.
- **Skanstes tramvaja līnijas projekts Rīgā** 2017.–2020. gadā, kur sabiedriskā uzraudzība atklāja nesamērīgas prasības pretendentiem, kuru dēļ konkurss tika pārtraukts.
- **Rīgas transporta infrastruktūras uzturēšanas līgums** (2020–2023).
- **Uzvaras parka pieminekļa demontāža** (2022).
- **Gaisa piesārņojuma samazināšanas pasākumu īstenošana, izveidojot Liepājas Ziemeļu priekšpilsētas** (Laumas apkaimes) publiskās ārtelpas zaļo infrastruktūru – pētījums (2023-2024). Delna šī IP ietvaros apmācīja citas NVO uzraudzības veikšanā (biedrība "Radi Vidi Pats", nodibinājums "Liepājas Novada fonds")
- **Publiskais iepirkums par pretendenta izvēli atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanai Ķekavas novada administratīvajā teritorijā** (2023-2025), iesaistot Ogres novada pilsoniskās sadarbības un attīstības biedrību.

Avots: Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums.

1.2. Ar ko IP atšķiras no citām uzraudzības formām?

Valsts institūciju īstenotā kontrole

Publisko iepirkumu procesu, valsts un pašvaldību institūciju darbību pastāvīgi uzrauga dažādas atbildīgās institūcijas kā Iepirkumu uzraudzības birojs (turpmāk – IUB), Valsts kontrole, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – KNAB), Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai, Centrālā finanšu un līgumu aģentūra (turpmāk – CFLA) u.c. Tāpat iestādēm ir savi iekšējās kontroles mehānismi, kā arī iekšējais audits, pretkorupcijas pasākumu plāni utt. IP kā uzraudzības forma nav tieši saistīti ar publisko kontrolējošo institūciju darbību. Spēkā esošie valsts institūciju kontroles mehānismi ir spēkā neatkarīgi no tā, vai IP tiek/netiek noslēgts. Pārkāpumu atklāšanas gadījumā neatkarīgais uzraugs par atklāto ziņo atbildīgajām iestādēm, taču pamatā, neatkarīgais uzraugs uzrauga procesu tā norises laikā, proti, ar savu uzraudzību var preventīvi novērst pārkāpumu, riskus par publisko resursu izšķērdēšanu utt. Savukārt kontrolējošās iestādes retrospektīvi izvērtē veiktās darbības un veic papildu izmeklēšanu, kad, iespējams, pārkāpums jau ir noticis.

Publisko institūciju audits

IP nav audits un tam nav kontroles vai revīzijas mandāta. Iekšējais un ārējais audits vērtē finanšu un vadības sistēmu atbilstību normatīvajiem aktiem un noteiktajiem standartiem, parasti pēc procesa vai projekta posma noslēguma. IP savukārt nodrošina neatkarīgu, nepārtrauktu un preventīvu uzraudzību projekta īstenošanas gaitā, īpašu uzmanību pievēršot caurskatāmībai, godprātībai, interešu konflikta novēršanai un sabiedrības iesaistei. Tā mērķis nav konstatēt pārkāpumus pēc fakta, bet gan savlaicīgi mazināt korupcijas un neētiskas rīcības riskus, stiprinot uzticēšanos starp publiskām institūcijām (pasūtītājiem PIL izpratnē), uzņēmējiem un sabiedrību.

Padziļinātā izpēte (*angļu val. - “due diligence”*), analītiskā forensiskā izpēte (*angļu val.- analytical forensic*) un neatkarīgs visaptverošs projekta izvērtējums

Dažādu procesu – tostarp pārvaldības, finanšu līdzekļu izlietojuma un ieviešanas gaitas – izvērtēšanai nozīmīgos projektos publiskā pārvalde un komersanti nereti piesaista ārējos profesionālos izvērtētājus. Padziļinātā izpēte ir sistemātiska projekta, institūcijas vai darījuma finanšu, juridisko, operacionālo un citu risku pārbaude, ko veic specializēti eksperti, lai nodrošinātu informētus, pierādījumos balstītus lēmumus. Šāda analīze parasti ir konfidenciāla un paredzēta pasūtītāja iekšējai lietošanai.

Forensiskās izpētes veicējs parasti ir specializēts auditors, izmeklēšanas eksperts vai forensikas nodaļa (bieži privāts uzņēmums vai revīzijas struktūra), kas ar datu analīzes, revīzijas un izmeklēšanas metodēm identificē iespējamu krāpšanu, korupciju vai finanšu pārkāpumus.

Neatkarīgs visaptverošs projekta izvērtējums ir vēl viens ārējās analīzes veids, ko pasūtītāji izmanto, lai saņemtu profesionālu, objektīvu vērtējumu par projekta ieviešanas pārvaldību,

progresu, izmaksām, risku profilu un institucionālo modeli. Piemēram, 2025. gada novembrī Satiksmes ministrija Ministru kabineta uzdevumā organizēja šāda pakalpojuma iepirkumu dzelzceļa līnijas *Rail Baltica* projektam. VAS "Latvijas dzelzceļš" noslēdza līgumu ar starptautisko konsultantu *Alvarez & Marsal Infrastructure & Capital Projects* par padziļināta izvērtējuma veikšanu, kas ietver projekta vadības, finanšu, ekonomisko, tehnoloģisko un juridisko aspektu analīzi, kā arī rekomendācijas turpmākai projekta īstenošanai. Šādas izpētes mērķis ir nodrošināt kvalitatīvas publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izveidi iespējami īsākā termiņā, veicinot sinerģijas, ietaupījumus un efektīvāku pārvaldības modeli⁹.

Atšķirībā no IP, kas ir sabiedriskās uzraudzības mehānisms ar neatkarīgu NVO monitoru un trīspusēju sadarbību caurskatāma publiskā iepirkuma nodrošināšanai, minētie ārējie izvērtējumi ir profesionālu ekspertu veikti tehniski, finanšu vai juridiski analītiski pakalpojumi, kuri kalpo pasūtītāja iekšējai risku novēršanai un lēmumu pieņemšanai, nevis publiskai kontrolei vai iepirkuma procesa caurspīdības nodrošināšanai.

Būvuzraudzība

Būvuzraudzība ir normatīvajos aktos regulēta funkcija (vairāk tehniska rakstura), ar kuru nodrošina, lai būvdarbi tiktu veikti atbilstoši projektam, normatīvajiem aktiem un kvalitātes standartiem. IP savukārt uzrauga pārvaldības un integritātes aspektus - iepirkuma procesu, lēmumu pieņemšanas caurskatāmību, interešu konflikta novēršanu un atbildīgu līdzekļu izmantošanu, šim nolūkam var piesaistīt arī būvuzraudzības speciālistus. Tas papildina, nevis aizstāj būvuzraudzības funkciju.

Dažādas sabiedriskās uzraudzības formas

Sabiedrības uzraudzības iespējas ikdienā var tikt nodrošinātas dažādos veidos, piemēram, caur nevaldības organizāciju interešu aizstāvības aktivitātēm, caur pētniecisko žurnālistu darbu, atvērto datu entuziastu aktivitātēm u.c.. Trīs būtiskākās atšķirības sabiedriskai uzraudzībai, kas tiek īstenotas ar IP palīdzību, ir:

- **ievērojami plašāka piekļuve informācijai**, lai veiktu uzraudzību. Neatkarīgais uzraugs iegūst tiesības piekļūt informācijai, tai skaitā, konfidencialai informācijai (līgumā atrunāta tās izmantošana), iegūstot iespēju detalizēti izsekot iepirkuma līgumu izpildei, veiktajām darbībām. Šāda informācija ikdienā sabiedriskajiem uzraugiem parasti nav pieejama;
- **preventīvais raksturs** - neatkarīgais uzraugs nodrošina publiskā iepirkuma procesa uzraudzību reāllaikā, nevis retrospektīvi, tas nozīmē, ka ir **iespēja preventīvi novērst kādus iespējamus iepirkuma līguma pārkāpumus**, sadārdzinājumu, noziedzīgus nodarījumus, iepirkuma dokumentu un procesa nepilnības. Kontrolējošo publisko institūciju reakcija parasti ir reaģējoša, līdzīgi ir ar sabiedrisko uzraudzību, ko īsteno žurnālisti;
- **ilgāka termiņa tvērums** – sabiedriskā uzraudzība caur IP fokusējas sistemātiski uz visu procesu, nevis atsevišķām kritiskām darbībām.

⁹Paziņojums presei: Tiek uzsākts MK lēmumā noteiktais padziļinātais Rail Baltica projekta izvērtējums, Satiksmes ministrija, 2025.gada 3.novembrī. Pieejams šeit: <https://www.ldz.lv/tiek-uzsakts-mk-lemuma-noteiktais-padzilinatais-rail-baltica-projekta-izvertējums>

1.3. IP veidi

Trīspusēja līguma gadījumā līgums tiek slēgts starp pasūtītāju, piegādātāju un neatkarīgo uzraugu. Šajā gadījumā līgumu būs iespēja noslēgt tikai pēc tam, kad ir noskaidrots piegādātājs iepirkumā. Lai iepirkuma procesu novērotu pilnā tvērumā, šādā gadījumā ieteicams sākt ar divpusēju IP starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu, lai veiktu, piemēram, vajadzību apzināšanas, tehniskās specifikācijas izstrādes posma, konkursa norises utt. uzraudzību.

Šādā risinājumā svarīgi, ka iepirkumu procesā pasūtītājs laikus informē visas iesaistītās puses par IP ieceri, lai jau konkursa pretendenti, piedaloties iepirkumā, rēķinātos ar papildu prasībām, kādas varētu sekot iepirkuma izpildē attiecībā uz informācijas apmaiņu, sadarbību ar neatkarīgo uzraugu (skatīt 2. shēmu).

Divpusēja līguma gadījumā IP tiek slēgts starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu, kur atbildība par informācijas nodrošināšanu par iepirkuma izpildi pilnībā gulstas uz pasūtītāju, kuram tā jānodrošina neatkarīgajam uzraugam. Jānorāda, ka IP var īstenot arī ar vairākiem divpusējiem līgumiem starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu (piemēram, līgums par iepirkuma sagatavošanas uzraudzību, iepirkuma procedūras uzraudzību, iepirkuma īstenošanas uzraudzību) (skatīt 3. shēmu). Visi līdz šim Latvijā īstenotie IP bijuši divpusēji līgumi.

Latvijas normatīvie akti neregulē jautājumus, kas saistīti ar IP, vienlaikus vispārējie tiesību principi un PIL aptver būtiskākos jautājumus, kas ir svarīgi IP veiksmīgai īstenošanai. Neskatoties uz to, var veidoties potenciālas neskaidrības attiecībā uz neatkarīgā uzrauga iespējām pieprasīt informāciju, pasūtītāja iespējām pieprasīt, lai iepirkuma pretendenti un piegādātāji pievienotos IP, sadarbotos ar uzraugu, kā arī pienākumu pasūtītājam izskatīt uzrauga ieteikumus vai arī paša neatkarīgā uzrauga atbildības apjomu, ja tas pats nav ievērojis augstus ētikas standartus utt.

Pilna tvēruma IP aptver visus iepirkuma procesa posmus – no vajadzību apzināšanas līdz iepirkuma īstenošanai, nodošanai ekspluatācijā. **Labā prakse paredz, ka IP paraksta ne vien piegādātājs, bet arī apakšuzņēmēji.**

IP īstenošanā var būt dažādi modeļi, piemēram, ka uzraudzība notiek divās galvenajās daļās – neatkarīgais uzraugs ar pasūtītāju slēdz divpusēju IP, kurā uzraudzība notiek jau iepirkuma sagatavošanas posmā līdz pašam iepirkuma konkursam vai iepirkuma konkursa noslēgumam, bet, kad noskaidroti iepirkuma uzvarētāji, tad tiek slēgts pakts, kur, piegādātājam piekrirot, var tikt noslēgts jau trīspusējs IP vai arī, ja piegādātājs nepiekrīt, divpusējs pakts (A variants 3. shēmā).

3. shēma. IP dažādie modeļi

Avots: Standarta autoru izstrādātā shēma.

B variantā parādīts, ka iepirkuma procesa uzraudzība var tikt sadalīta vēl mazākos nogriežņos, kad katram būtiskajam posmam ir savs IP.

Visbeidzot C variants paredz, ka tas var būt viens, divpusējs IP starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu par sistēmisku uzraudzības procesu no iepirkuma sākuma stadijas, līdz ieviestam iepirkumam.

Jānorāda, ka IP var tikt uzsākts ne no paša iepirkuma sākumposma, bet, piemēram, tikai iepirkuma konkursa posmā, taču šādos gadījumos uzraudzības process sniegs ierobežotu rezultātu, jo nenodrošinās uzraudzību pār iepirkuma procesa sākuma stadiju, piemēram, tehniskās specifikācijas izstrādi, kas tipiski ir augsta korupcijas riska posms.

2. Integritātes paktu radītie ieguvumi, riski un izmaksas

2.1. Atklātības un sabiedrības līdzdalības nozīme mūsdienīgā valsts pārvaldē

Valsts pārvaldes iekārtas likums (turpmāk – VPIL) nosaka, ka valsts pārvaldei ir jābūt demokrātiskai, tiesiskai, efektīvai atklātai un sabiedrībai pieejamai⁹. Valsts pārvaldei ir jādarbojas sabiedrības interesēs un tai ir pienākums informēt sabiedrību par savu darbību; valsts pārvaldei savā darbībā jāievēro labas pārvaldības principu, kas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, taisnīgu procedūru ievērošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus.

Mūsdienīga valsts pārvalde ir balstīta **vērtībās, caurskatāma un veidota sadarbībā ar sabiedrību**. Šāda pārvaldība vairo sabiedrības uzticēšanos un iedrošina iedzīvotājus līdzdarboties kopīgu mērķu sasniegšanā. Valsts pārvaldes darbinieks šādā sistēmā nav tikai likumu izpildītājs, bet gan **sabiedrības partneris**, kurš rīkojas atklāti, ētiski un atbildīgi, kalpojot sabiedrības interesēm.

Bieži sabiedrības iesaistīšanas vai informēšanas aktivitātes tiek uztverts kā apgrūtinājums, jo kavē lēmumu pieņemšanas procesu, var radīt papildu izmaksas utt. Sabiedrības līdzdalībai var būt minētās izmaksas, taču svarīgi ir apzināties, kāda ir šo izmaksu vai ieguldījumu radītā vērtība. Šī vērtība ir sabiedrības uzticēšanās valsts pārvaldes darba profesionalitātei un efektīvai rīcībai ar publisko finansējumu un mantu, tai skaitā, ietaupot līdzekļus; tā ir informēta sabiedrība par valsts pārvaldes lēmumiem un to pamatojumu; tā ir lielāka apmierinātība ar sasniegtajiem rezultātiem, ieviestiem projektiem un atbalsts tiem. Šādus ieguvums bez atklātības, caurskatāmības un sabiedrības iesaistes nav iespējams sasniegt. Ne mazāk svarīgi, ka sabiedrības līdzdalība, atklātība var kalpot par dzinējspēku inovatīviem risinājumiem, mazināt kļūdu, strīdu, vai pat tiesvedību risku. Visbeidzot, atklātība, iekļaujošas konsultāciju procedūras ir zināms aizsardzības mehānisms ierēdņiem dažādu strīdu gadījumos, jo atklātībai ir disciplinējošs efekts, tā nodrošina iespēju izsekot lēmumu pieņemšanas gaitai, lēmumu pamatojumam, izlietoto resursu apmēram un sasniegtajam rezultātam.

⁹Valsts pārvaldes iekārtas likuma 2.pants.

Sabiedrības līdzdalības galvenā vērtība:

- uzticēšanās;
- informētība;
- efektīva rīcība ar publiskiem resursiem;
- inovācijas;
- dažādu risku mazināšana.

Sabiedrības iesaiste var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu un gala rezultātu. Ja sabiedrība netiek iesaistīta, pastāv lielāks risks, ka iepirkums tiks apturēts, būs jāgroza tehniskā specifikācija vai radīsies citi nopietni šķēršļi, kas var izraisīt finansiālus zaudējumus un projekta kavēšanos. Tādēļ sabiedrības līdzdalības radīto izmaksu un to samērīgumu aspektu ir nozīmīgi un lietderīgi izvērtēt no abām pusēm – gan no izmaksu, gan no ieguvumu puses.

IP ir sabiedrības līdzdalības instruments publisko iepirkumu uzraudzībā. Sabiedrība, īstenojot uzraudzības darbības, iesaistās dažādu sabiedriski nozīmīgu iepirkumu norisē, gūstot pārliecību, ka attiecīgais iepirkums tiek īstenots sabiedrības interesēs un iespējami efektīvi.

2.2. Ieguvumi, izmaksas un riski

2.2.1. Ieguvumi

Profesionāli veikts pilna iepirkuma cikla IP publiskajā iepirkumā, par kuru sabiedrībai ir pastiprināta interese vai par kura īstenošanas godīgumu sabiedrībai ir bijušas šaubas, var nest virkni valsts pārvaldes institūcijām nozīmīgu ieguvumu.

Uzticēšanās un godīgas iestādes reputācija

Neatkarīga uzrauga klātbūtne un atklāts konkurss vairo sabiedrības un uzraugošo institūciju uzticēšanos pasūtītājam. Iestāde demonstrē, ka tai ir svarīga atklātība, atbildība, efektivitāte, sabiedrības intereses, kopumā laba pārvaldība, kas uzlabo tās tēlu gan vietējo iedzīvotāju acīs, gan starptautiskā mērogā. Godīgas institūcijas reputācijai var būt arī finansiāli ieguvumi. Piemēram, starptautiskā pieredze IP īstenošanā liecina, ka šīm publiskajām institūcijām ir vieglāk piesaistīt starptautisko finansējumu citām vajadzībām.

PIEMĒRS:

Portugāles Kultūras mantojuma ģenerāldirektorāts 2017. un 2018. gadā parakstīja IP ar TI Portugāles nodaļu par Alkobasas klostera atsevišķu ēku daļu atjaunošanu. Līgumslēdzējierestāde – Portugāles Kultūras mantojuma ģenerāldirektorāts atzina, ka viens no tās ieguvumiem no IP pielietojuma bija tas, ka tas atviegloja jaunu investīciju piesaisti.

Zemāki korupcijas un citu pārkāpumu riski

Īstenojot IP, pasūtītājs veicina caurskatāmāku un godprātīgāku procesu. Visas iesaistītās puses apņemas ievērot integritātes standartus, kas samazina kukuļošanas, karteļu veidošanas, nesaimnieciskas rīcības un citu nelikumīgu darbību riskus. IP negarantē, ka procesā nebūs kādu pārkāpumu, taču to iestāšanās risks ir zemāks.

Finanšu ietaupījums

Godīga konkurence starp piegādātājiem veicina plašāku pretendentu dalību un labākus piedāvājumus, jo publiskā iepirkuma pretendentiem ir lielāka drošība par to, ka iepirkuma process notiks godprātīgi. Godīga konkurence nodrošina ekonomiski izdevīgākus pretendentu piedāvājumus, ietaupot publiskos līdzekļus.

PIEMĒRS:

IP Latvijā, ko īstenoja Sabiedrība par atklātību – Delna, uzraugot Rīgas Skanstes tramvaja līnijas projektu. Neatkarīgā uzrauga loma bija nozīmīga, palīdzot mazināt korupcijas vai citu pārkāpumu riskus. Proti, projekta sākotnējā iepirkuma dokumentācijā tika noteiktas **nepamatoti augstas prasības pretendentiem**, kas būtiski ierobežoja konkurenci un radīja aizdomas par potenciāli mērķētu iepirkuma struktūru. Šo faktu identificēja neatkarīgais uzraugs, norādot uz pārkāpumu risku, jo prasības būtiski ierobežoja vienlīdzīgas piekļuves principu. Uzraugs dokumentēja konstatētos trūkumus un sniedza **ieteikumus** pasūtītājam. Tā rezultātā pasūtītājs (Rīgas domes Satiksmes departaments) **anulēja iepirkumu un izsludināja to atkārtoti**, koriģējot prasības. Šāda rīcība ne tikai novērsa potenciāli prettiesisku iepirkumu, bet arī **palielināja atklātību** un konkurenci iepirkuma procesā.

Starptautiskā pieredze liecina, ka neatkarīgie uzraugi pievērš pastiprinātu uzmanību gadījumiem, kad novērojams projekta izmaksu pieaugums pret sākotnēji plānotajām vai izpildītājs pieprasa grozījumus līgumā, norādot uz nepieciešamību pēc papildu finansējuma. Precīzu ietaupījumu apmēru publiskajos iepirkumos, kas īstenoti kopā ar IP, ir sarežģīti aprēķināt, taču atsevišķos avotos var konstatēt, ka ietaupījums šādos gadījumos attiecībā uz publiskā iepirkuma izmaksām ir aptuveni 5-15% salīdzinājumā ar līdzīgiem iepirkumiem bez IP.¹⁰

PIEMĒRS:

veicot ietekmes novērtējumu IP, kura ietvaros *TI Bulgārija* uzraudzīja Železnīcas tuneļa projekta būvniecību, tika konstatēts, ka *TI Bulgārija* sniedza ieteikumu pasūtītājam, kuru pasūtītājs neievēroja. Šī neievērošana vēlāk noveda pie nopietnām problēmām ar projekta izpildi, kuru rezultātā bija jāveic dārga korekcija un jāiegulda daudz lielāks finansējums, lai novērstu radušās problēmas. Šis gadījums ilustrē IP potenciālu panākt izmaksu ietaupījumus, ja pasūtītājs būtu ievērojis neatkarīgo uzraugu sniegto ieteikumu.

¹⁰Šis diapazons (5–15 % ietaupījums) ir minēts TI salīdzinošajā analizē "Curbing Corruption in Public Procurement: Integrity Pacts – A How-to Guide" (2. izdevums, 2016, 28.–29. lpp.), kur apkopotas piecu valstu projektu izmaksas pirms un pēc IP ieviešanas.

PIEMĒRS:

2015. gada ziņojumā “*Learning Review. Integrity Pacts for public procurement*” par Itālijas salīdzinoši lielo pieredzi laika posmā no 2002-2014. gadam IP īstenošanā norādīts, ka Itālijā IP ieviešana publiskā sektora organizācijām ir devusi iespēju gūt 30% ietaupījumu uz iepirkumu budžeta pamata, aprēķinot tos kā atšķirību starp plānotajām un faktiskajām izmaksām. Tiek uzskaitīti gadījumi, kuros atklātas slepenās vienošanās, šajā laika periodā kopumā no iepirkumu procesa izslēgto uzņēmumu skaits utt. Saskaņā ar *TI Itālija* secināto, galvenā tās aktivitāšu ietekme bija labāka piedāvājumu kvalitāte, kā arī lielāka caurspīdība iepirkumu procesā, kas nepieļāva dažādas manipulācijas un aprēķinu paaugstināšanu.

Savlaicīga risku un problēmu novēršana

Ja neatkarīgais uzraugs pārrauga visus iepirkuma posmus, iespējamie pārkāpumi, nesaimnieciskuma riski tiek pamanīti savlaicīgi. Tas dod pasūtītājam iespēju nekavējoties reaģēt – novērst pārkāpumu, labot procedūru vai, ja nepieciešams, pārtraukt iepirkumu, ja pārkāpumi ir būtiski. Laicīga reakcija mazina arī tiesvedību riskus.

PIEMĒRS:

2016. gadā Itālijas Kultūras mantojuma, kultūras aktivitāšu un tūrisma ministrijas Kalabrijas reģionālais birojs noslēdza IP ar organizāciju *ActionAid Italy*, lai nodrošinātu pārraudzību Arheoloģijas muzeja modernizācijas projektā. Sākotnēji projekta īstenošanā bija paredzējuši noslēgt vairākus atsevišķus līgumus – vispirms par būvdarbiem, vēlāk par pakalpojumu sniegšanu, izmantojot valsts publiskā iepirkuma platformu.

Šajā konkrētajā gadījumā šī pieeja potenciāli radītu sarežģījumus, jo būtu jāiesaista vairāki dažādu pakalpojumu sniedzēji, kuriem vajadzētu nodrošināt savstarpēji saskaņotu izpildi, piemēram, vienotu vizuālo identitāti un materiālu saderību. Ņemot vērā šos riskus, *ActionAid* kā neatkarīgais uzraugs šajā gadījumā ieteica pārskatīt līgumu struktūru. Rezultātā pasūtītājs nolēma apvienot vairākus pakalpojumus vienā līgumā, tādējādi padarot projektu vieglāk pārvaldāmu, samazinot koordinācijas riskus un uzlabojot iepirkuma stratēģijas atbilstību projekta vajadzībām.

2.2.2. Izmaksas

IP īstenošana ir saistīta ar dažādām izmaksām – tie ir gan cilvēkresursi, gan finanšu resursi. *IP izmaksām veltīta Standarta 6. nodaļa.*

Galvenās cilvēkresursu izmaksas:

- pasūtītāja kontaktpersona/ koordinators IP īstenošanai;
- pasūtītāja komunikācijas speciālists IP īstenošanai;
- var būt iesaistīti citi speciālisti (iestādes juristi, iekšējie auditori utt.).

Galvenās finanšu izmaksas:

- gadījumā, ja IP ierosina pasūtītājs, tam jānodrošina finansējums IP īstenošanai, sedzot neatkarīgā uzrauga izmaksas. Neatkarīgā uzrauga izmaksu proporcionāli lielāko daļu veido ārēju ekspertu piesaiste, kā arī komunikācijas aktivitātes. Pasūtītājam – publiskajai institūcijai papildus izmaksas parasti nerodas.

2.2.3. Riski

2. tabula. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids	Riska vadīšana
<p>1. Pagarinās termiņš iepirkuma izpildei.</p> <p>IP ieviešana var ieviest papildu darbības (piemēram, dokumentu izvērtēšana, komentāru sniegšana, sabiedrības informēšana), kas var pagarināt iepirkuma izpildes termiņus, īpaši, ja neatkarīgais uzraugs izsaka iebildumus vai lūdz papildu skaidrojumus.</p>	<p>Pasūtītājs jau IP līguma sagatavošanas procesā vienojas ar neatkarīgo uzraugu, ka sabiedrības interesēs ir īstenot efektīvus publiskos iepirkumus, tas ietver arī to savlaicīgu ieviešanu.</p> <p>Galvenie risku vadības mehānismi:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Skaidri noteikt termiņus sadarbībā ar uzraugu<ul style="list-style-type: none">▪ Līgumā ar neatkarīgo uzraugu definēt maksimālos termiņus komentāru, ziņojumu vai iebildumu sniegšanai katrā iepirkuma posmā.▪ Vienoties par standarta reakcijas laikiem gan no uzrauga, gan pasūtītāja puses.2. Iesaistīt uzraugu savlaicīgi – jau iepirkuma sagatavošanas posmā<ul style="list-style-type: none">▪ Uzaicināt uzraugu piedalīties jau vajadzību definēšanas un dokumentācijas sagatavošanas fāzē. Tas palīdz savlaicīgi identificēt potenciālos riskus un novērst vēlākas aizkavēšanās.3. Regulāra un strukturēta komunikācija<ul style="list-style-type: none">▪ Ieplānot regulāras tikšanās vai koordinācijas brīžus starp iepirkuma komandu un uzraugu.▪ Izveidot atbildīgo personu kontaktpunktus efektīvai informācijas apmaiņai.4. Skaidra iebildumu izskatīšanas procedūra<ul style="list-style-type: none">▪ Noteikt, kādā veidā un kādā termiņā tiks izskatīti uzrauga komentāri vai ieteikumi.

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

Riska vadīšana

- Ja iespējams, ieviest formālu iebildumu eskalācijas mehānismu (piemēram, novirzīšana uz augstāka līmeņa lēmumu pieņēmējiem).

5. Ieplānot laika rezervi projektā

- Plānošanas posmā paredzēt saprātīgu laika rezervi iepirkuma grafikā uzraudzības darbību veikšanai, lai nodrošinātu projekta izpildes nepārtrauktību.

6. Iekļaut monitoringa aktivitātes iepirkuma laika grafikā

- Integrēt uzraudzības punktus iepirkuma grafikā kā neatņemamu projekta daļu.

2. Piegādātājs atsakās slēgt trīspusēju IP.

Ja iepirkuma uzvarētājs atsakās parakstīt trīspusēju līgumu ar pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu, tas var apgrūtināt informācijas apmaiņu, radīt uzticēšanās problēmas un samazināt IP efektivitāti. Šādā gadījumā pasūtītājs kļūst par starpnieku informācijas plūsmā.

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Slēgt divpusēju līgumu

- Noteikt, ka uzraugam ir tiesības saņemt uzraudzībai nepieciešamo informāciju, izmantojot pasūtītāja starpniecību.

2. Iekļaut informācijas nodošanas pienākumus līguma ar piegādātāju saturā

- Pasūtītāja līgumā ar piegādātāju iekļaut punktus par pienākumu sadarboties ar pasūtītāju un sniegt informāciju, kas nepieciešama uzrauga darbam.
- Ja iespējams, noteikt, ka informācijas atteikums var tikt uzskatīts par līguma pārkāpumu.

3. Ieviešama dokumentēta un efektīva informācijas apmaiņas kārtība

- Izveidot vienotu informācijas aprites protokolu starp pasūtītāju un uzraugu, kurā noteikta kārtība, kā tiks iegūta un nodota informācija no piegādātāja. Piemēram, piegādātājs regulāri iesniedz ziņojumus pasūtītājam, kurus pārskata arī uzraugs.

4. Uzrauga aktīva klātbūtne pasūtītāja pusē

- Nodrošināt uzraugam iespēju piedalīties pasūtītāja un piegādātāja sanāksmēs kā novērotājam.
- Atļaut uzraugam uzdot jautājumus vai sniegt komentārus arī bez tiešas komunikācijas ar piegādātāju.

5. Dokumentēt atteikumu un izvērtēt reputācijas riskus

- Ja piegādātājs atsakās sadarboties, dokumentēt atteikumu un, ja iespējams, publiski atspoguļot sadarbības līmeni kā daļu no Integritātes novērtējuma. Tas var radīt reputācijas motivāciju piegādātājiem sadarboties nākotnē.

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

3. Piegādātājs kavē informācijas sniegšanu vai to nesniedz pasūtītājam un neatkarīgajam novērotājam.

Riska vadīšana

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Līguma nosacījumi par informācijas sniegšanu

- Līgumā ar piegādātāju jāiekļauj tieša prasība sniegt informāciju uzraudzībai, ar konkrētiem termiņiem.
- Noteikt, ka atkārtota atteikšanās vai kavēšanās sniegt informāciju tiek uzskatīta par līguma pārkāpumu un var izraisīt sankcijas.

2. Noteikt informācijas sniegšanas kārtību jau iepirkuma posmā

- Iepirkuma dokumentācijā paredzēt pielikumu/instrukciju par informācijas apmaiņu IP ietvaros (ko, kādā formātā un termiņā piegādātājs sniedz). Piemēram, reizi mēnesī jāiesniedz atskaite, jāpiedalās uzraudzības sanāksmēs utt.

3. Izmantot pasūtītāja starpniecību kā pienākumu

- Ja nav tiešas komunikācijas starp uzraugu un piegādātāju, pasūtītājs nodrošina starpniecību. Līgumā jāparedz piegādātāja pienākums sadarboties ar pasūtītāju šajā jautājumā.

4. Atbildības fiksēšana

- Veidot informācijas apmaiņas žurnālu, kur tiek fiksēts, kad un ko piegādātājs ir saņēmis un sniedzis. Tas palīdzēs dokumentēt aizkavēšanos un vajadzības gadījumā piemērot sankcijas.

5. Motivējoša komunikācija un reputācijas risks

- Skaidrot piegādātājam, ka sadarbība ar uzraugu stiprina reputāciju un ļauj publiski apliecināt godprātīgu izpildi. Ja iespējams, paredzēt, ka sadarbības kvalitāte var tikt atspoguļota integritātes ziņojumos, kas ir publiski pieejami.

6. Iespējamās sankcijas

- Iekļaut līgumā iespēju piemērot līgumsodu vai citus pasākumus, ja sadarbība ar uzraudzību netiek nodrošināta.

4. Valsts / pašvaldības institūcijas darbiniekiem nav izpratnes un atbalsta IP nepieciešamībai.

Stingri legalistiska kultūra – nedarīt neko papildus likuma prasībām.

Iestādes vadībai būtu jāveic priekšdarbi, lai darbinieki apzinās IP vajadzību un ir motivēti to ievērot.

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Apzināta komunikācija par ieguvumiem

- Iekļaut mērķētu iekšējo komunikāciju un izskaidrojošus materiālus, kas saista IP ieviešanu ar: reputācijas stiprināšanu; godprātīga darba pierādīšanu; risku samazināšanu un atbildības dalīšanu.
- Uzsvērt, ka paktā iekļautās aktivitātes var palīdzēt savlaicīgi novērst dārgi izmaksājošus pārkāpumus vai mediju skandālus.

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

Riska vadīšana

2. Vadības līmeņa iesaiste un piemērs

Panākt, lai iestādes vadība publiski pauž atbalstu IP kā pārvaldības kvalitātes instrumentam. Vadības piemērs nosaka institucionālo attieksmi – tas motivē arī pārējos darbiniekus uztvert paktu kā nozīmīgu.

3. Apmācības un praktiski piemēri

Organizēt mērķētas apmācības un pieredzes apmaiņas seminārus par IP ieviešanu, uzsverot praktisko pielietojumu. Piemēram, stāstījumi no citām institūcijām, kur IP palīdzēja novērst kļūdas, ietaupīt resursus vai uzlabot sabiedrisko tēlu.

4. Iekļaušana darba pienākumu aprakstā vai procedūrās

IP īstenošanas pienākumi jāiekļauj darbinieku amatu aprakstos, iepirkuma procedūrās vai iekšējos noteikumos. Tas palīdz darbiniekiem saprast, ka šī nav brīvprātīga, "ārpus darba" aktivitāte.

5. Skaidrs mandāts no normatīvā regulējuma vai politikas dokumentiem

- Atsauce uz valsts stratēģiskajiem dokumentiem, kur IP minēti kā ieteicama prakse.
- Iespēju robežās – sagatavot vadlīnijas, šo Standartu vai MK noteikumus, kas dod formālu atbalstu paktu ieviešanai.

6. Ātro ieguvumu (angliski "quick win") ieguvumu demonstrēšana

Sākotnējā posmā ieviest mazākus, pārskatāmus projektus, kur uzraudzības ieguvumus var ātri un redzami pierādīt. Tas palīdz lauzt skepsi un stiprina darbinieku uzticību šim mehānismam.

5. IP izpildīšanā tiek "uzaudzēta" birokrātija.

IP ieviešanas procesā var pieaugt birokrātiskais slogs – piemēram, papildu informācijas apstrādes, saskaņošanas vai apstiprināšanas posmi, kas palēnina informācijas apriti un kavē iepirkuma procesu. Tas var notikt, ja iestādes darbinieki nevēlas uzņemties atbildību vai baidās pieļaut kļūdas informācijas sniegšanā uzraugam vai sabiedrībai.

Veismīga IP izpilde nav iedomājama bez raitas informācijas apmaiņas, tās izskaidrošanas iesaistītajām pusēm. Lai saīsinātu publiski pieejamās informācijas izsniegšanas ceļu, Neatkarīgajam uzraugam būtu jāapliecina, ka tas ievēros konfidencialitāti gadījumos, kad tam pieejams komercnoslēpums.

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Sākotnēja vienošanās par informācijas apmaiņas kārtību

- Līguma vai memoranda ietvaros ar neatkarīgo uzraugu jādefinē kāda informācija ir obligāti sniedzama, kādā formātā, kādā biežumā un kurš par to atbild. Skaidri noteikti pienākumi samazina nevajadzīgus starpposmus un pārbaudes.
-

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

Riska vadīšana

2. Informācijas apmaiņas vietne standartizētas veidlapas un procesu apraksti

Iestādei būtu vēlams nozīmīgu informācijas daļu publicēt iestādes tīmekļa vietnē (ja tā ir publiski pieejama), kā arī izmantot datu mākoņu pakalpojumu, lai informāciju nebūtu nepieciešams atsevišķi sagatavot izsniegšanai, bet neatkarīgajam uzraugam tā būtu pieejama bez izprasīšanas.

3. Apzināta vadības nostāja pret pārmērīgu saskaņošanu

Iestādes vadībai jāuzsver, ka nepieciešama efektivitāte, nevis "maksimāla juridiskā aizsardzība". Vadība var definēt saprātīgus termiņus un apstiprinājuma ķēdes, novēršot nevajadzīgu lēnumu.

4. Apzinātas apmācības un uzticības stiprināšana darbiniekiem

Apmācību laikā jāuzsver, ka uzrauga mērķis nav "sodīt par kļūdām", bet gan partnerībā veicināt pārredzamību un kvalitāti. Sniegt piemērus, kur sadarbšanās ar uzraugu novērš riskus, nevis radīja tos.

5. Iekšējais koordinators vai kontaktpersona

- Iecelt vienu atbildīgo kontaktpersonu par informācijas sniegšanu uzraugam, tā atslodot citus darbiniekus un centralizējot saskaņošanas.
- Koordinators nodrošina arī konsekvenci atbildēs un termiņu ievērošanu.

6. Regulāra atgriezeniskā saite par procesu

Noteikt ikmēneša vai ceturkšņa mini-auditus: vai informācijas apmaiņa notiek saprātīgā tempā, vai nav lieku saskaņošanas posmu. Iespējams samazināt posmus, kas praksē izrādās lieki vai dubļejoši.

6. Pasūtītāja reputācijas riski.

Ja uzraugs konstatē nozīmīgus pārkāpumus vai laikus nesaņem informāciju, neatkarīgais uzraugs par to parasti ziņojumu veidā informē sabiedrību, kas var izraisīt negatīvu rezonansi sabiedrībā, iedragāt iestādes reputāciju. Nopietnu pārkāpumu gadījumā neatkarīgais uzraugs var lauzt IP.

Pasūtītājam ir jābūt gatavam reaģēt uz šādām situācijām, krīzēm, lai izskaidrotu iestādes atbildību, izskaidrotu kļūdas, ja tādas tiek konstatētas, demonstrētu, ka iestāde respektē IP.

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Caurspīdīga un atklāta sadarbība ar uzraugu

- Regulāra divpusēja komunikācija starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu par riskiem, šaubām vai neskaidrībām jau agrīnā stadijā.
 - Atvērtība ieteikumiem – uzrauga ieteikumu iekļaušana darba kārtībā ar skaidri definētiem izpildes termiņiem.
-

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

Riska vadīšana

2. Proaktīva rīcība un iekšējā pašvērtēšana

- Pirms uzsākt iepirkumu, pasūtītājs var veikt iekšējo risku un procesu analīzi, lai identificētu potenciālās vājās vietas un novērstu tās.
- Izstrādāt krīzes komunikācijas plānu gadījumiem, kad radušās sabiedrības vai mediju bažas.

3. Savlaicīga un atbildīga informācijas sniegšana

- Ieviest mehānismu, kas garantē, ka uzraugs saņem visu nepieciešamo informāciju laikā (piem., konkrēts atbildīgais darbinieks un termiņi).
- Sadarbībā ar uzraugu sagatavot vienotu komunikācijas pozīciju, ja tiek atklāti pārkāpumi, nodrošinot iestādes iesaisti un atbildību.

4. Sabiedrisko attiecību sagatavotība

- Ja tiek konstatēts pārkāpums, publiski jāatzīst situācija, skaidrojot veiktos labojumus, nevis noliegt vai aizkavēt informāciju.
- Pasūtītāja reputāciju var stiprināt arī ar skaidrojumiem par to, kā sadarbība ar uzraugu palīdzējusi novērst būtiskākas kļūdas.

5. Līguma mehānismi sadarbībai un strīdu risināšanai

Līgumā vai sadarbības memorandā paredzēt strīdu risināšanas mehānismu vai domstarpību gadījumā iesaistīt trešo pusi (piemēram, mediators, konsultatīvā padome), pirms uzraugs veic publiskus paziņojumus vai lauž līgumu.

7. Uzrauga kļūdu vai integritātes riskus, kas met ēnu arī uz pasūtītāju, kas šādu uzraugu piesaistījis.

Piemēram, uzraugs var saskatīt kļūdas vai nepilnības tur, kur to patiesībā nav, vai arī izrādīties patiesi vai šķietami ieinteresēts atbalstīt kādu piegādātāju.

Lai pasargātu iestādes reputāciju no neatkarīgā uzrauga kļūdām vai rīcības ar interešu konfliktu, jāveido strukturēta, pārskatāma sadarbība, jānosaka skaidras robežas, profesionālās atbildības ietvars un jāparedz riska situāciju novēršanas mehānismi.

Ieteicamie riska vadības mehānismi:

1. Rūpīga un caurskatāma uzrauga atlase

- Veikt atklātu atlases procesu, kurā izvērtēta uzrauga pieredze, kompetence, iepriekšējie darbi un iespējamie interešu konflikti.
- Pieprasīt kandidātiem interešu deklarāciju un rekomendācijas.
- Vērtēšanas komisijā iekļaut arī neatkarīgus pārstāvjus, piemēram, no sabiedriskajām organizācijām vai akadēmiskās vides.

2. Skaidrs līgums un profesionālās ētikas standarti

- Līgumā ar uzraugu iekļaut skaidrus ētikas un uzvedības principus, tostarp aizliegumu sadarboties vai komunicēt ar piegādātājiem bez saskaņošanas.
 - Noteikt, kādi ir iestādes rīcības soļi, ja uzraugs pārkāpj šos principus.
-

2. tabulas turpinājums. IP ieviešanas riski un to vadīšanas iespējas

Riska veids

Riska vadīšana

3. Struktūrēta sadarbība un savstarpējā pārraudzība

Ievieš regulārus trīspusējus sanāksmju ciklus (pasūtītājs – uzraugs – izpildītājs), kuros tiek apstiprināti fakti un salīdzināti novērojumi. Svarīgus komentārus un ieteikumus lūgt dokumentēt rakstiski, paredzot iespēju pasūtītājam atbildēt un, ja nepieciešams, iebilst.

4. Ātras reaģēšanas mehānisms pārkāpumu gadījumā

- Noteikt procedūru gadījumiem, kad ir aizdomas par uzrauga neobjektivitāti vai kļūdainu rīcību, tostarp iespējamu līguma pārskatīšanu, pagaidu apturēšanu vai atlaišanu.
 - Ja nepieciešams, izplatīt skaidrojumu sabiedrībai, ka uzrauga paustais neatbilst pasūtītāja oficiālajai pozīcijai, pamatojoties uz faktiem.
-

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

3. Integritātes pakta ieviešana, iesaistītās puses un lomu sadalījums

Lai labāk izprastu IP darbību un tam pēc iespējas labāk sagatavotos, IP ieviešanas process izskaidrots četros galvenajos posmos: identificēšana, sagatavošana, īstenošana un novērtēšana. Katrā no posmiem mainās iesaistīto pušu – pasūtītāja (valsts/pašvaldību institūciju u.c. pārstāvji), neatkarīgā uzrauga (pilsoniskās sabiedrības organizācija) un piegādātāja loma, atbildība, izaicinājumi.

4. shēma. IP ieviešanas posmi.

Avots: Standarta autoru sagatavota shēma.

IP ieviešana ir īpaši lietderīga, ja projektam pastāv augsta sabiedrības un mediju interese, nepieciešamība nodrošināt ES finansējuma atbildīgu izlietojumu, tas skar ar paaugstinātiem korupcijas riskiem saistītas nozares (piemēram, būvniecību, atjaunīgo energoresursu tehnoloģijas, aizsardzību vai veselības aprūpi) vai ir komplekss un finansiāli apjomīgs, tādējādi prasot pastiprinātu caurskatāmību. Savukārt IP ieviešana nav lietderīga maznozīmīgos vai neliela mēroga projektos, kuros izmaksas pārsniedz potenciālos ieguvumus. Sīkāk par kritērijiem, pēc kuriem identificēt IP ieviešanai piemērotu iepirkumu vai projektu, lasiet 4. nodaļā.

3.1. Identificēšanas posms

3.1.1. Mērķis

Šī posma galvenais mērķis: pasūtītājs, izvērtējot ieviešamā projekta riskus, citus apstākļus, pieņem lēmumu īstenot IP. Identificēšanas posmu var dēvēt arī par lēmuma pieņemšanas posmu rīkot IP. Atsevišķos gadījumos IP var būt iestrādāts kā investora/projekta finansētāja prasība, tādā gadījumā pasūtītājam nav izvēles un jāuzsāk IP sagatavošana (5.2. nodaļa).

3.1.2. Uzdevumi un iesaistīto pušu atbildību sadalījums

Šajā stadijā pasūtītājam ir trīs galvenie uzdevumi:

1. **Novērtēt plānotā projekta riskus un lemt par IP īstenošanu:** IP nav piemērots visiem iepirkumiem – tā izmaksas ir pamatotas tikai projektos ar augstākiem riskiem. Īpaši

lietderīgi to piemērot iepirkumos ar korupcijas vai interešu konflikta riskiem; ierobežotas konkurences pazīmēm; augstu sabiedrības interesi. Pamatojoties uz risku izvērtējumu un ņemot vērā projekta finansiālo apjomu, pasūtītājs pieņem lēmumu par IP piemērošanu. Pieņemot lēmumu, jāizvērtē arī iestādes kapacitāte nodrošināt un segt IP izmaksas (skat. 6. nodaļu). Kritēriji IP lietderības izvērtēšanai aprakstīti 4. nodaļā.

2. **Definēt mērķus, kādi jāsasniedz, īstenojot IP:** pasūtītājam jāspēj sabiedrībai pamatot, kādēļ konkrētajā iepirkumā tiek izvēlēts IP.
3. **Informēt sabiedrību par lēmumu īstenot IP – to pamatot un izskaidrot IP būtību:** IP veiksmīga ieviešana lielā mērā atkarīga no sabiedrības informētības par paredzēto uzraudzību un iespējām tajā iesaistīties vai saņemt plašāku informāciju. Tāpēc pasūtītājam jau sākotnēji jāinformē sabiedrība par savu ieceri (par komunikācijas stratēģiju – 5. nodaļā).

Lēmuma pieņemšanā par IP īstenošanu galvenā atbildība ir pasūtītājam, kuram jālemj par IP īstenošanu. Pasūtītāja uzdevums ir nodrošināt uzraudzībai nepieciešamā finansējuma pieejamību, dokumentēt pieņemto lēmumu, tajā fiksējot sasniedzamo mērķi un tālāk veicamās darbības - neatkarīgā uzrauga atlasi, potenciālo iepirkuma dalībnieku iesaistīšanu šajā procesā.

3. tabula. Identificēšanas posms - kopsavilkums par iesaistīto pušu atbildību sadalījumu

Pasūtītājs	Neatkarīgais uzraugs	Piegādātājs
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identificē iepirkuma jomu vai projektu, kurā IP var sniegt lielāko pievienoto vērtību (riska, apjoma vai sabiedrības interešu apsvērums); ▪ pieņem lēmumu par IP veikšanu konkrētā iepirkuma īstenošanā; ▪ rezervē un nodrošina finansējumu neatkarīgā uzrauga darbībām (uzraudzības izmaksu segšanai); ▪ lemj par tālākajiem IP soļiem – kā piesaistīs neatkarīgo uzraugu un potenciālos iepirkuma procesa dalībniekus; ▪ informē sabiedrību un attiecīgās uzraugošās institūcijas par ieceri īstenot IP. 	<p>Nav iesaistīts. (tiek piesaistīts tikai pēc pasūtītāja lēmuma par IP īstenošanu un finansējuma rezervēšanas)</p>	<p>Nav iesaistīts.</p>

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

3.1.3. Izaicinājumi

Identificēšanas posma galvenie izaicinājumi ir šādi:

- **Novēlota IP uzsākšana** - novēlota uzrauga iesaiste samazina IP lietderību, jo sabiedrībai saglabājas neuzticēšanās par iepirkuma posmu pirms uzsākta uzraudzība. Piemēram, IP uzsākšana iepirkuma procesā nozīmē, ka uzraugs nav sekojis līdz tehniskās specifikācijas sagatavošanai, taču sabiedrības neuzticēšanās bieži vien ir pamatota ar šaubām par to, vai specifikācijā nav iestrādāti kādam pretendētājam labvēlīgāki nosacījumi. Tādēļ IP vislabāk darbojas tad, ja tas tiek īstenots visā iepirkuma vai projekta ciklā.
- **Finansējuma nestabilitāte** – ja uzraudzība jāveic *pro bono* vai ar nepietiekamiem resursiem, uzrauga kapacitāte ir būtiski ierobežota. Šobrīd Latvijā ir bijuši gan pilni IP procesi kā Latvijas Nacionālās bibliotēkas gadījums¹¹, gan nepilni kā iepirkuma “Transporta būvju ikdienas uzturēšana no 2024. gada līdz 2029. gadam, Rīgā”¹² uzraudzība. Abos gadījumos izaicinājums bija finansējuma trūkums. Piemēram, IP par Rīgas transporta infrastruktūras uzturēšanas līguma noslēgšanu (2020–2023) uzraudzība tika veikta *pro bono*, kas radīja ļoti ierobežotas spējas sekot līdz iepirkuma dokumentācijai un sniegt rekomendācijas.
- **Institucionāla pretestība** – pasūtītāja pārstāvji (īpaši gadījumā, ja lēmumu par IP īstenošanu pieņēmusi par pasūtītāju hierarhiski augstākstāvoša institūcija) ne vienmēr ir motivēti sadarboties ar neatkarīgu uzraugu, kas var kavēt lēmumu par to, vai tiks īstenots IP.
- **Nepietiekama izpratne par IP ieguvumiem** – gan pasūtītājiem, gan sabiedrībai ne vienmēr ir skaidrs, kā IP uzlabo uzticēšanos un caurspīdīgumu, tādēļ IP var tikt uztverts kā birokrātiska nasta, nevis instruments korupcijas riska mazināšanai.
- **Politiskās gribas trūkums** – IP īstenošana prasa ne tikai administratīvu, bet arī politisku atbalstu. Ja politiskā vadība nevēlas uzņemties saistības par caurspīdīgumu, pastāv risks, ka iniciatīva netiek atbalstīta.

¹¹Putnis, R. (2005). Pretkorupcijas deklarācija un par līdzdarbības līgumu. Sabiedrība par atklātību – Delna. Latvijas Nacionālā bibliotēka. [Dokumentu krājums]. Rīga: Delnas arhīvs. & Biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna. (2013). *Latvijas Republikas Kultūras ministrijai: Kopsavilkuma ziņojums par līdzdarbības līguma ar Kultūras ministriju izpildi*. Sabiedrība par atklātību – Delna. Latvijas Nacionālā bibliotēka. [Dokumentu krājums]. Rīga: Delnas arhīvs.

¹²Biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna". (2024). "Delna uzraudzīs iepirkumu – kurš turpmākos piecus gadus uzturēs Rīgas ielas un tiltus". Izgūts no <https://delna.lv/2024/06/11/delna-uzraudzis-iepirkumu-kurs-turpmakos-piecus-gadus-uztures-rigas-ielas-un-tiltus/>

3.2. Sagatavošanas posms

3.2.1. Mērķis

Šī posma galvenais mērķis: visām IP iesaistītajām pusēm nodrošināt formālos un praktiskos priekšnoteikumus efektīvai un caurskatāmai IP ieviešanai, vienojoties par sadarbības modeli, izvērtējot riskus un resursus, kā arī izstrādājot uzraudzības un komunikācijas ietvaru.

3.2.2. Iesaistītās puses un to uzdevumi

Šajā posmā galvenie uzdevumi:

1. Izvēlēties neatkarīgo uzraugu, kurš īsteno IP

Neatkarīgā uzrauga izvēlei ir izšķiroša nozīme IP procesa uzticamībai. Saskaņā ar Eiropas Komisijas vadlīnijām¹³ pasūtītājam ar izvēlēto NVO jāvienojas par pietiekamu finansējumu, lai tā varētu nodrošināt neatkarīgu un kvalitatīvu uzraudzību. Vienošanās sagatavošanā ieteicams konsultēties ar citām publiskajām institūcijām, kurām ir IP pieredze, lai identificētu kompetentus neatkarīgos uzraugus. Objektivitātes un profesionalitātes nodrošināšanai uzrauga izvēle veicama atklāta konkursa kārtībā, ļaujot izvēlēties atbilstošāko partneri. Detalizētāka informācija par šo procesu pieejama 10. nodaļā.

2. Sagatavot, saskaņot un parakstīt līgumu ar izraudzīto neatkarīgo uzraugu, skaidri nosakot sadarbības noteikumus un finansēšanas kārtību

Lai nodrošinātu IP dalībnieku pienākumu izpildi, konfidencialitāti, neatkarīgā uzrauga piekļuvi informācijai un citus sadarbībai būtiskus aspektus, pusēm jānoslēdz līgums par IP īstenošanu. To var sagatavot pasūtītājs, saskaņojot ar uzraugu (un piegādātāju – trīspusēja līguma gadījumā), vai arī uzraugs, saskaņojot ar pasūtītāju (un piegādātāju). Detalizēts līguma sagatavošanas un slēgšanas process un ieteicamais saturs aprakstīts 10. nodaļā.

3. Vienoties ar uzraugu par neatkarīgās uzraudzības gaitu un uzrauga iesaistes modeli

IP līgumā jāparedz neatkarīgā uzrauga tiesības piedalīties visos iepirkuma posmos, tostarp iepirkuma komisijas sēdēs, kā arī piekļūt ierobežotas pieejamības dokumentiem, ievērojot normatīvos aktus par informācijas apriti un aizsardzību. Pusēm jāvienojas par praktiskajiem risinājumiem šo tiesību īstenošanai (piemēram, dokumentu piekļuve uz vietas, noteikta kārtība dokumentu apskatei, regulāra informācijas apmaiņa).

Pasūtītājam un uzraugam jāvienojas arī par sadarbības modeli. Efektīvākā pieeja ir uzrauga iesaiste iepirkuma komisijas darbā eksperta statusā¹⁴, nodrošinot piekļuvi dokumentācijai, tās analīzei, būvlaukuma apsekošanai (ja nepieciešams), sabiedrisko apspriežu organizēšanai, kā arī atbildes sniegšanai noteiktā termiņā (piemēram, 7 darba dienās). Vienlaikus uzraugs lemj par ārējo ekspertu piesaisti procesos, kuros tam trūkst atbilstošas kompetences (sk. 9. nodaļu). Līgumā jāparedz arī uzrauga rīcības brīvība, kārtība līguma izbeigšanai un strīdu

¹³Greco, A. (2024). INTEGRITY PACTS IN COHESION POLICY 2021-2027 SESSION 1 – INTEGRITY PACT INITIATION. [PowerPoint prezentācija]. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/how/improving-investment/training/2024/1.2_Step_1_-_IP_Initiation.pdf

¹⁴Pašlaik Publisko iepirkumu likums un Ministru kabineta noteikumi Nr. 107 "Iepirkuma procedūru un metu konkursu norises kārtība" neparedz neatkarīga uzrauga dalību iepirkumu komisijā, personu loks normatīvajos aktos ir definēts. Tādēļ pašlaik dalība ir iespējama tikai eksperta statusā ar noteiktām tiesībām.

risināšanai, ja rodas pretenzijas starp pusēm, turpmākā komunikācija ar sabiedrību, ja līgums tiek izbeigts.

4. Norīkot konkrētu kontaktpersonu saziņai ar uzraugu un informācijas aprites koordinēšanai

Pasūtītājam jāieceļ konkrēta kontaktpersona, kas nodrošina saziņu ar neatkarīgo uzraugu un koordinē informācijas apriti. Vēlams, lai kontaktpersona būtu tieši iesaistīta projekta īstenošanā, tādējādi nodrošinot efektīvu komunikāciju un savlaicīgas atbildes uz uzrauga jautājumiem.

Izvēloties kontaktpersonu, jāņem vērā:

- zināšanas par publisko iepirkumu procedūrām un to norisi;
- izpratne par konkrētā iepirkuma specifiku (piemēram, zaļā iepirkuma gadījumā – vides kompetence);
- kapacitāte regulāri un operatīvi komunicēt ar uzraugu;
- proaktīva pieeja problēmu risināšanā.

Ņemot vērā IP procesa dinamiku, par kontaktpersonu nebūtu vēlams iecelt darbinieku, kuram trūkst spējas (laika resurss, pilnvaras) nodrošināt savlaicīgu, kvalitatīvu un atklātu komunikāciju. Lai nodrošinātu darbības nepārtrauktību, ieteicams iecelt papildu kontaktpersonu, kas nepieciešamības gadījumā pārņem galvenās kontaktpersonas pienākumus un funkcijas.

5. Sadarbībā ar uzraugu izstrādāt vai saskaņot uzrauga izstrādāto komunikācijas stratēģiju

Uzraugs izstrādā komunikācijas stratēģiju, kas regulāri jāsaskaņo ar pasūtītāju. Tas nozīmē, ka pasūtītājam jāparedz laiks un resursi uzrauga priekšlikumu izskatīšanai, ieteikumu sniegšanai un, ja nepieciešams, savu pārstāvju iesaistei, īpaši sabiedrisku pasākumu gadījumā.

Komunikācija ir būtiska IP uzraudzības sastāvdaļa, tādēļ aktivitātēm jābūt savstarpēji saskaņotām un caurspīdīgām. Pasūtītājam jābūt informētam par plānotajām aktivitātēm, un vēlams, lai tas iesaistītos arī pats, piemēram, piedaloties sabiedriskajās apspriedēs.

Ikdienas komunikācijā uzraugam nevajadzētu būt pienākumam saskaņot starpziņojumus vai ikdienišķas aktivitātes. Tomēr sabiedriski jutīgos jautājumos ieteicams iepriekš saskaņot preses relīzes un sociālo tīklu publikācijas, lai nodrošinātu vienotu un koordinētu vēstījumu sabiedrībai. Tajā pašā laikā komunikācijas stratēģija nedrīkst būt pilnībā pakārtota pasūtītāja saskaņojumam, jo tas apdraudētu uzrauga neatkarību – pasūtītāja loma ir būt informētam un sniegt ieteikumus, nevis noteikt saturu.

6. Informēt potenciālos iepirkuma dalībniekus par IP ieviešanu

Iepirkuma dalībnieku informēšana un iesaiste IP procesā ir atkarīga no tā, kurā posmā uzsākts IP, kā arī no izvēlēta sadarbības modeļa – divpusēja vai trīspusēja līguma.

Divpusējs IP līgums parasti tiek slēgts pilna apjoma IP īstenošanā, kad uzraudzība aptver visu iepirkuma ciklu no sagatavošanās posma līdz projekta noslēgumam. Šādā gadījumā līgums starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu tiek noslēgts iepirkuma sagatavošanas posmā, pievienojot pielikumu ar vienošanos par IP principu ievērošanu. Iepirkuma konkursa dalībnieki tiek informēti, ka iepirkuma uzvarētājam būs pienākums ievērot šos principus. Pēc uzvarētāja noteikšanas ar to tiek slēgta atsevišķa vienošanās par IP principu ievērošanu. Divpusējs līgums ir visbiežāk izmantotā IP īstenošanas forma.

Trīspusējs IP līgums tiek izmantots gadījumos, kad IP uzsākts vēlākā posmā – piemēram, konkursa gaitā vai pēc iepirkuma līguma noslēgšanas. Tad pasūtītājs, piegādātājs un neatkarīgais uzraugs vienlaikus noslēdz līgumu par IP principu ievērošanu.

Iesaistītās puses ir atkarīgas no tā, kurā iepirkuma posmā IP tiek piemērots. Ja IP līgumu puses slēdz pirms iepirkuma izsludināšanas vai pēc iepirkuma izsludināšanas, bet pirms iepirkuma līguma parakstīšanas, IP līgumu slēdz pasūtītājs un uzraugs. Pēc iepirkuma uzvarētāja noteikšanas ar to slēdzama atsevišķa vienošanās par IP principu ievērošanu. IP principu ievērošanas pienākumu var iekļaut arī iepirkuma līguma projektā, kura parakstīšanai pretendents piekrīt, iesniedzot piedāvājumu iepirkumā. Detalizētāka informācija par vēlamo līguma saturu ir aprakstīta 10. nodaļā.

4. tabula. Sagatavošanās posms - kopsavilkums par iesaistīto pušu atbildību sadalījumu

Pasūtītājs	Neatkarīgais uzraugs	Piegādātājs
<ul style="list-style-type: none"> ▪ atlasa neatkarīgo novērotāju; ▪ kopā ar neatkarīgo uzraugu sagatavo un paraksta IP līgumu; ▪ vienojas ar neatkarīgo uzraugu par uzraudzības gaitu; ▪ nosaka atbildīgo kontaktpersonu IP ieviešanā; ▪ saskaņo neatkarīgā uzrauga komunikācijas stratēģiju; ▪ informē par IP potenciālos iepirkuma dalībniekus. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sagatavo un iesniedz savu pieteikumu konkursā par neatkarīgā uzrauga atlasī; ▪ kopā ar pasūtītāju sagatavo un paraksta IP līgumu; ▪ sagatavo uzraudzības plānu un ar to iepazīstina pasūtītāju; ▪ sagatavo komunikācijas stratēģiju un ar to iepazīstina pasūtītāju. 	<p>Gadījumā, ja IP līgumu puses slēdz pēc piegādātāja noteikšanas, piegādātājs kopā ar pasūtītāju un uzraugu slēdz trīspusēju IP līgumu.</p>

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

3.3. Īstenošanas posms

3.3.1. Mērķis

Šī posma galvenais mērķis: nodrošināt godprātīgu, caurskatāmu un efektīvu iepirkuma norisi.

3.3.2. Iesaistītās puses un to uzdevumi

Šajā posmā ir iesaistītas visas puses – pasūtītājs, neatkarīgais uzraugs un, pēc tā atlases, piegādātājs. IP veiksmīga īstenošana ir atkarīga no tā, cik labi katra no iesaistītajām pusēm pilda savus uzdevumus, kā arī no savstarpējās sadarbības kvalitātes.

Galvenie IP īstenošanas posma uzdevumi:

1. Nodrošināt informācijas apriti starp IP iesaistītajām pusēm

Efektīva informācijas aprite nozīmē proaktīvu sadarbību starp visām pusēm, īpaši starp pasūtītāju un uzraugu. Pasūtītājam jānodrošina uzraugam visa nepieciešamā informācija sabiedrības informēšanas aktivitātēm un gala ziņojuma sagatavošanai, kā arī jāparedz resursi savlaicīgai publikāciju saskaņošanai. Noslēguma posmā pasūtītājs var organizēt pats vai iesaistīties uzrauga rīkotajos komunikācijas pasākumos (diskusijās, semināros), daloties ar secinājumiem par iepirkuma un IP īstenošanu. Ieteicams arī veikt iekšēju izvērtējumu, lai uzkrātā pieredze palīdzētu pilnveidot turpmāko praksi.

Šajā posmā uzraugs sagatavo arī gala ziņojumu par iepirkuma norisi, piegādes posmu un galvenajām atziņām. Tajā tiek vērtēts, vai piegāde notika plānotajā laikā, bez nepamatotas sadārdzināšanās un ar līguma noteikumu ievērošanu (piemēram, neslēdzot nesaskaņotus apakšlīgumus). Gala ziņojums ietver arī rekomendācijas – gan praktiskus uzlabojumus, gan priekšlikumus normatīvās vides pilnveidei, lai nākotnē stiprinātu IP ieviešanu.

2. Veikt pastāvīgu iepirkuma procesa novērošanu, atbilstoši IP īstenošanas plānam (tai skaitā, sabiedrības, ekspertu iesaistīšanu)

Neatkarīgais uzraugs tehniskās ekspertīzes nodrošināšanai var pieaicināt ārēju ekspertu. Līdz ar to pasūtītājam ir būtiski nodrošināt informācijas pieejamību uzraugam, tai skaitā arī tā piesaistītajam ekspertam. Tas ir īpaši nozīmīgi tehniski sarežģītos projektos, kur nepieciešamas specifiskas zināšanas. Pirms tam pasūtītājam ir tiesības veikt piesaistītā eksperta pārbaudi, pārliecinoties, ka attiecībā uz ekspertu nepastāv ieinteresētības, interešu konflikta vai citi riski – izmantojot publiski pieejamās datubāzes, komunicējot ar ekspertu, kā arī saņemot no eksperta attiecīgu apliecinājumu. Ārējie eksperti var pārstāvēt dažādas nozares, un to iesaiste ir lietderīga kā uzraugam, tā pasūtītājam, kā to pierādīja starptautiska būveksperta iesaiste Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecības gadījumā, potenciāli novēršot projekta sadārdzināšanos.¹⁵

¹⁵Delna. (2024). *Latvijas labās prakses piemēri un pieredzes stāsti saistībā ar IP ieviešanu..* TI Latvia. [Dokumentu krājums]. Rīga: Delnas arhīvs.

Zemāk aplūkojamā tabulā ir sistemātiski attēloti galvenie iepirkuma uzraudzības procesa posmi, sadalot katru no tiem atbilstoši trīs iesaistīto pušu – pasūtītāja, uzrauga un piegādātāja – lomām un pienākumiem.

5. tabula. IP iesaistīto pušu uzdevumi publiskā iepirkuma uzraudzībā

Iepirkuma procesa posmi	Pasūtītāja loma	Uzrauga loma	Piegādātāja loma
Vajadzību apzināšanas posms	Identificēt saimnieciski un ekonomiski pamatotas vajadzības, atbilstoši kurām tiks veikts iepirkums.	Uzraudzīt pasūtītāja darbības, pārliecinoties, ka noteiktās vajadzības ir saimnieciski un ekonomiski pamatotas, salīdzināt iepirkuma cenu ar citu līdzīgu iepirkumu izmaksām, nepieciešamības gadījumā piesaistīt ārējos ekspertus dokumentācijas analīzei.	-
Tirgus izpēte	Analizēt tirgu konkrētā iepirkuma sektorā, identificēt iepirkuma paredzamo līgumcenu.	Pētīt dokumentāciju, pārliecināties, ka tirgus izpēte ir veikta un ka paredzamā līgumcena atbilst tirgus situācijai.	Pēc pasūtītāja pieprasījuma sniegt patiesu un pamatotu informāciju par preces vai pakalpojuma paredzamo cenu.
Dokumentācijas sagatavošana	Izstrādāt skaidras un objektīvas tehniskās prasības un pretendentiem izvirzāmās prasības, ievērojot Publisko iepirkumu regulējumu un principus. Sadarbībā ar uzraugu savlaicīgi informēt tirgu par IP, sagatavot un publicēt iepirkumu plānu. Dokumentācijā paredzēt vienošanos par IP ievērošanu.	Analizēt dokumentus to izstrādes procesā, sniegt rekomendācijas, identificēt riskus. Informēt par identificētiem riskiem, nepieciešamības gadījumā piesaistīt ekspertus vai noskaidrot sabiedrības viedokli un vēlmes kādos iepirkuma aspektos.	Ja tiek rīkota piegādātāju apspriede, ieteicams savlaicīgi sniegt savu viedokli par iepirkuma prasībām. Var sniegt konsultācijas par tehnisko specifikāciju, ja to lūdz pasūtītājs, atbilstoši PIL 18.panta trešās un ceturtās daļas noteikumiem.
Iepirkuma izsludināšana	Izsludināt konkursu, nodrošinot informācijas atklātību un termiņu ievērošanu.	Pārliecināties, ka iepirkums izsludināts atbilstoši PIL un Ministru kabineta	Iesniegt piedāvājumus atbilstoši noteikumiem, parakstīt IP apņemšanos, ja tāda

5. tabulas turpinājums. IP iesaistīto pušu uzdevumi publiskā iepirkuma uzraudzībā

Iepirkuma procesa posmi	Pasūtītāja loma	Uzrauga loma	Piegādātāja loma
		noteikumu Nr.107 "Iepirkuma procedūru un metu konkursu norises kārtība" prasībām.	iekļauta iepirkuma dokumentācijā.
Piedāvājumu vērtēšana un izvēle	Nodrošināt objektīvu saņemto piedāvājumu vērtēšanu, rūpīgi aprakstīt vērtēšanas procesu iepirkuma sēžu protokolos.	Uzraudzīt piedāvājumu vērtēšanas procesu, pārliecināties, ka pienācīgi vērtētas visas izvirzītās prasības un analizēti izslēgšanas noteikumi.	Nepieciešamības gadījumā sniegt papildu informāciju pēc pasūtītāja pieprasījuma.
Iepirkuma līguma slēgšana	Savlaicīgi noslēgt iepirkuma līgumu atbilstoši tā paraugam, kas iekļauts sākotnējā iepirkuma dokumentācijā.	Pārliecināties, ka noslēgtais iepirkuma līgums atbilst sākotnēji izstrādātajam paraugam un ka tajā nav veiktas būtiskas izmaiņas.	Savlaicīgi noslēgt iepirkuma līgumu atbilstoši tā paraugam, kas iekļauts sākotnējā iepirkuma dokumentācijā. Noslēgt IP līgumu.
Iepirkuma līguma izpilde	Uzraudzīt iepirkuma līguma izpildi, vērtēt līguma nosacījumu ievērošanu no piegādātāja puses, sadarboties ar uzraugu.	Uzraudzīt līguma izpildi, uzdot pasūtītājam jautājumus, apsekot izpildes vietu, informēt pasūtītāju par identificētiem riskiem, komunicēt ar sabiedrību par tai aktuāliem līguma izpildes jautājumiem.	Izpildīt iepirkuma līgumu atbilstoši tā noteikumiem, izpildē ievērot arī IP prasības.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

3. Regulāri informēt sabiedrību par uzraudzības gaitu un secinājumiem

Visā īstenošanas posmā pasūtītājam vēlams aktīvi informēt un iesaistīt sabiedrību. Parasti iniciatīvu komunikācijā uzņemas uzraugs, bet pasūtītājam jānodrošina atbalsts – ar dalību pasākumos un diskusijās, komentāriem par saturu, praktisku informācijas sniegšanu vai, iespējams, arī palīdzību komunikācijas materiālu sagatavošanā. Šāda sadarbība stiprina caurskatāmību un sabiedrības uzticēšanos iepirkumu procesiem.

Svarīgi atcerēties, ka **uzraugs nav kontrolējoša institūcija**. Tā uzdevums ir **mazināt riskus iepirkuma procesā, veicināt sabiedrības uzticību, skaidrot procesus, novērst pārpratumus un savlaicīgi identificēt iespējamus reputācijas apdraudējumus**. Uzraudzība ir instruments sabiedrības izpratnes un līdzdalības stiprināšanai, nevis kontroles mehānisms.

Pasūtītāja un uzrauga komunikācijā būtiski ievērot IP pamatprincipus – proaktīvu un preventīvu rīcību, atklātību, savlaicīgu informācijas apmaiņu un sadarbību. Tas palīdz novērst negodprātīgu rīcību, korupciju vai citus pārkāpumus vēl pirms to rašanās un sekmē godprātīgu un caurspīdīgu publisko iepirkumu īstenošanu.

6. tabula. Īstenošanas posms - kopsavilkums par iesaistīto pušu atbildību sadalījumu

Pasūtītājs	Neatkarīgais uzraugs	Piegādātāja loma
<ul style="list-style-type: none"> ▪ veic nepieciešamos darbus iepirkuma izstrādei un sniedz informāciju neatkarīgajam uzraugam par iepirkuma gaitu; ▪ koordinē komunikāciju ar neatkarīgo uzraugu; ▪ informē sabiedrību par iepirkuma īstenošanas gaitu un sadarbību ar neatkarīgo uzraugu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ veic uzraudzības aktivitātes ar piesaistītu ekspertu atbalstu, balstoties iepirkuma procesa posmu kārtībā; ▪ iesaista sabiedrību uzraudzības procesā (semināri, vizītes uz objektu utt.); ▪ skaidro sabiedrībai uzraudzības gaitu un secinājumus, koordinējot komunikāciju ar pasūtītāju; ▪ sagatavo un publicē uzraudzības ziņojumus. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sniedz informāciju par iepirkuma īstenošanu, tai skaitā, nodrošina neatkarīgā uzrauga piekļuvi informācijai, objektiem, ja par to ir iepriekšēja vienošanās; ▪ koordinē komunikāciju ar pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

3.3.3. Izaicinājumi

Pieredze liecina, ka šajā posmā iesaistītās puses mēdz saskarties ar šādiem izaicinājumiem:

- **informācijas aprites nepilnības** – informācija starp pasūtītāju, uzraugu un/vai piegādātāju tiek nodota novēloti, nepilnīgi vai formāli, kavējot uzraudzības procesu;
- **procesa aizkavēšanās** – pārsūdzības un termiņu pagarinājumi paildzina gan iepirkumu, gan uzraudzību, radot papildu izmaksas;
- **izmaksu pieauguma un finanšu riski** – tirgus cenu svārstības vai nepietiekami precīza sākotnējā aplēse var radīt nepieciešamību grozīt līguma noteikumus un palielināt projekta izmaksas;

- **novēlota IP uzsākšana** – savlaicīgi netiek identificētas problēmas dokumentācijā, pieaug apstrīdēšanas un aizkavēšanās risks;
- **IP priekšlaicīga izbeigšana** – netiek kontrolēta pilna līguma izpilde, pieaug kavējumu un sadārdzinājuma risks;
- **reputācijas riski** – nepilnīga vai nekonsekventa IP īstenošana var radīt sabiedrības uzticības zudumu pasūtītāja darbībām un iepirkuma procesam kopumā, pat ja objektīvi pārkāpumi nav notikuši;
- **sadarbības un uzticēšanās problēmas** – nepietiekama atklātība un komunikācija starp pusēm, uzticības trūkums, interešu konflikta aizdomas vai neskaidra atbildības sadale, kas kavē efektīvu IP īstenošanu;
- **IP līguma izbeigšana pirms iepirkuma izpildes pabeigšanas** – ja iepirkuma izpildes grafiks ir pagarinājies, tas ietekmē arī uzraudzības procesu un rada papildu izmaksas. Ja uzraudzība beidzas pārāk agri, netiek nodrošināta pilnvērtīga līguma izpildes uzraudzība, kas nozīmē, ka pasūtītājs paliek bez neatkarīgas procesu uzraudzības, kas savlaicīgi identificētu iespējamus riskus vai problēmas piegādātāja darbā.

Informācijas aprites nepilnības ir novēršamas, priekšlaicīgi vienojoties par konkrētu periodu, kurā uzraugs sniedz informāciju par IP virzību un paveiktajiem darbiem (piemēram, vienu reizi mēnesī). Tāpat katrai iesaistītajai pusei ir būtiski noteikt par informācijas apriti atbildīgo personu, kā arī šīs personas aizvietotāju, lai izvairītos no cilvēkresursu izraisītas procesu aizkavēšanās.

Reputācijas risku mazināšanai iesaistītās puses publisko IP procesa starpziņojumus un komunicē par procesu, rīkojot publiskas apspriešanas, sniedzot atbildes uz sabiedrības jautājumiem, kā arī priekšlaicīgi izvērtējot iespējamus reputācijas riskus un izstrādājot to mazināšanas plānu.

3.4. Novērtēšanas posms

Šī posma mērķis: izvērtēt veikto IP darbu, identificēt iespējamās sistemātiskās problēmas, ko IP ieviešana ir palīdzējusi atklāt. Novērtēšana ļauj identificēt, kā uzraudzības procesu var uzlabot nākotnē.

Visbiežāk šajā posmā galvenā loma ir neatkarīgajam uzraugam, kurš sagatavo gala ziņojumu. Gala ziņojuma mērķis ir sniegt visaptverošu un objektīvu izvērtējumu par visa iepirkuma procesa norisi un līguma izpildi, atspoguļojot, cik lielā mērā tika ievēroti atklātības un godīgas iepirkuma īstenošanas principi. Ziņojumā tiek apkopoti uzrauga novērojumi, identificētie riski, sniegtās rekomendācijas un to īstenošanas process, kā arī secinājumi par sadarbību ar pasūtītāju un piegādātāju. Tas kalpo kā atskaites dokuments sabiedrībai un iesaistītajām pusēm, stiprinot uzticēšanos publiskajam iepirkumam un nodrošinot mācības nākotnes iepirkumu procesu uzlabošanai.

7. tabula. Novērtēšanas posms - kopsavilkums par iesaistīto pušu atbildību sadalījumu

Pasūtītājs	Neatkarīgais uzraugs	Piegādātāja loma
<ul style="list-style-type: none">sadarbojas ar uzraugu komunikācijas aktivitātēs, ziņojuma izstrādē un saskaņošanā;veic IP lietderības novērtējumu.	<ul style="list-style-type: none">veic noslēguma komunikācijas aktivitātes;sagatavo, saskaņo un publicē gala ziņojumu.	<ul style="list-style-type: none">sniedz pasūtītājam un uzraugam atgriezenisko saiti par uzraudzības procesu.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

4. Kritēriji projektiem, kuriem piemērojams Integritātes pakts

IP mērķis ir stiprināt atklātību, novērst korupcijas riskus publisko iepirkumu procesā, taču šo mērķu sasniegšana ir tieši atkarīga no tā, cik lielā mērā projekts/iepirkums vispār ir piemērots šādam sabiedrības uzraudzības mehānismam. Ne visi projekti un iepirkumi ir piemēroti IP piemērošanai, tādēļ šajā nodaļā tiks skaidrots, kādos gadījumos IP ir atbilstošs risinājums. Pareizi izvēlēts projekts ne tikai palīdz novērst potenciālos pārkāpumus, bet arī kalpo kā piemērs sistēmiskām pārmaiņām un sabiedrības uzticības stiprināšanai valsts pārvaldes institūcijām.

Tipiskākie projektu veidi, kuros Latvijā un ārvalstīs līdz šim izmantots IP:

Infrastruktūras, būvniecības projekti

Bulgārija: IP tika piemēroti lieliem infrastruktūras projektiem, piemēram, Strumas automaģistrāles izbūvei (tostarp Železnīcas tunelim, kas tika uzraudzīts deviņus gadus – viens no visilgāk uzraudzītajiem IP projektiem Bulgārijā un ES).

Čehija: IP tika izmantoti jaunu slimnīcas ēku būvniecībai, ķirurģijas nodaļas būvniecībai un slimnīcas laboratorijas paviljona izbūvei; centrālās notekūdeņu attīrīšanas stacijas ūdensapgādes modernizācijai un rekonstrukcijai Prāgā.

Portugāle: vienīgais IP piemērs bija saistīts ar arhitektūras pieminekļa - Alkobasas klostera restaurāciju un atjaunošanu. Darbi ietvēra konservāciju, gleznojumu restaurāciju, jumta atjaunošanu un pieejamības uzlabojumus.

Bulgārija: IP tika izmantoti liela mēroga infrastruktūras projektos, piemēram, tramvaja līnijas izbūvē Kaljāri un Sibari arheoloģiskā parka atjaunošanā.

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju, IT sistēmu projekti:

Bulgārija: IP tika izmantoti konsultantu atlasei nacionālās elektroniskās datu apmaiņas sistēmas izstrādei.

Avots: Standarta autoru apkopojums.

Rumānija: IP tika ieviesti tādos projektos kā *e-Terra* – valsts kadastra informācijas sistēmas īpašumu reģistrēšanai lauku apvidos izstrādei, *SIMS* – skolu pārvaldības informācijas sistēmas, un *E-culture* – Rumānijas digitālās bibliotēkas izveides projektiem.

Līdzšinējā pieredze Latvijā rāda, rāda, ka IP tika piemēroti Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecībai, Skanstes tramvaja līnijas izbūves projektā, Padomju armijas pieminekļa demontāžai Uzvaras parkā un citos gadījumos.

Avots: Standarta autoru apkopojums.

TI savā ziņojumā, apkopojot līdzšinējo pieredzi, min vairākas pazīmes kā izvēlēties projektus, kuriem IP izmantošana būtu lietderīga¹⁶. Zemāk (8. tabula) ir apkopoti gan *TI* sagatavotie ieteikumi, gan Latvijas praksei atbilstošākie uzraugāmā projekta izvēles kritēriji un risku novērtēšanas pieeja. Taču jāņem vērā, ka IP var tikt īstenots arī citos gadījumos, it īpaši, ja sabiedriskais uzraugs ir ieguvis finansējumu IP veikšanai vai IP veikšana ir kā nosacījums no uzraugāmā projekta finansētāja.

8. tabula. Risku novērtēšanas matrica IP piemērošanai

Kritērijs	Apraksts
Sabiedriskā nozīme	0 punkti: projektam ir lokāla/ierobežota nozīme gan pēc objektīviem rādītājiem, gan sabiedrības uztverē. 3 punkti: projekts ir nozīmīgs vairākām sabiedrības grupām, tas var būtiski ietekmēt atsevišķu rīcībpolitikas mērķu sasniegšanu. 5 punkti: projekts skar plašu sabiedrības daļu, raisa diskusijas vai pretrunas, izšķiroši svarīgs valsts/pašvaldības stratēģisko mērķu sasniegšanai.
Korupcijas vai krāpšanas riski	0 punkti: korupcijas/krāpšanas gadījumu līdzīgos projektos jeb jomā/nozarē bijis maz (un maza apjoma), nav zināmi (pēdējos piecos gados). 3 punkti: korupcijas/krāpšanas gadījumi līdzīgos projektos jeb jomā/nozarē nesen notikuši atkārtoti (vai bijis liela apjoma gadījums), vidēji augsti riski (pēdējos piecos gados). 5 punkti: korupcijas/krāpšanas gadījumu līdzīgos projektos vai jomā/nozarē ir bijis daudz (vai ļoti liela apjoma), ir augsti riski (pēdējos piecos gados).
Pasūtītāja reputācija	0 punkti: pasūtītājam nav reputācijas problēmu. 3 punkti: pasūtītājam bijušas mērenas reputācijas problēmas. 5 punkti: pasūtītājam ir nopietnas reputācijas problēmas.

¹⁶*TI* savā pārskatā min vairākus riskus. "The Integrity Pact – Harnessing collective action for good governance and business integrity in public procurement" (2024), pieejams šeit: <https://www.transparency.org/en/publications/integrity-pact-collective-action-good-governance-business-integrity-public-procurement>

8. tabulas turpinājums. Risku novērtēšanas matrica IP piemērošanai

Kritērijs	Apraksts
Iepirkuma/ projekta finansiālais apjoms	<p>0 punkti: zem EUR 12 000 000. 3 punkti: EUR 12 - 24 000 000. 5 punkti: virs EUR 24 000 000.</p>
Projekta sarežģītība	<p>0 punkti: projekts ietver tipveida iepirkumus, tam ir rutīnas raksturs. 2 punkti: projektā ir atsevišķi sarežģīti, netipiski aspekti. 3 punkti: projekts ietver tehnoloģiski sarežģītas sistēmas, specifiskas iekārtas vai inovatīvus risinājumus, tas ir administratīvi ļoti sarežģīts vai arī tajā iesaistīti sevišķi daudz dalībnieku.</p>
Pasūtītāja spēja kvalitatīvi realizēt projektus	<p>0 punkti: pasūtītājs ir realizējis iepirkumus un citus projektus paredzētajā laikā, budžeta ietvaros un kvalitātē. 1 punkti: pasūtītāja realizētajos iepirkumos un citos projektos ir bijušas neatbilstības paredzētajam laikam grafikam, budžeta ietvaram vai kvalitātei. 2 punkti: pasūtītāja realizētajos iepirkumos un citos projektos ir bijušas liela mēroga vai sistemātiskas neatbilstības paredzētajam laikam grafikam, budžeta ietvaram vai kvalitātei.</p>
Projekta īstenošanas laiks	<p>0 punkti: 1-2 mēneši. 1 punkti: vairāk nekā 3 gadi. 2 punkti: virs 2 mēnešiem un līdz 3 gadiem.</p>
<p><i>Sliekšnis</i> ≥8 punkti - IP noteikti īstenot. 5–7 punkti - IP īstenošana ir ieteicama, īpaši, ja ir kāds 5 punktu kritērijs. ≤4 punkti - IP īstenošana nav prioritāra, izņemot īpašos gadījumos, kad pasūtītājs vai potenciālais uzraugs saskata citus iemeslus IP īstenošanai.</p>	

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

4.1. Skaidrojums par kritērijiem un to piemērošanu

Kritēriji ar lielāku svaru – līdz 5 punktiem katram

Ir izvirzīti četri galvenie kritēriji, kuru esamībai ir vislielākais svars:

- **Sabiedriskā nozīme** – jo lielāka sabiedriskā nozīme, jo lielāka varbūtība apsvērt IP metodes jeb sabiedriskās uzraudzības pielietošanu. Lielāka sabiedrības piešķirtā nozīme projektam palielina IP izmantošanas atbilstību.
- **Korupcijas vai krāpšanas riski** – jo lielāki korupcijas/krāpšanas riski, jo nozīmīgāks pamats lemt par IP metodes pielietošanu. Korupcijas risku izvērtējums var būt gan pasūtītāja paša, gan arī citas valsts iestādes vai neatkarīgu ekspertu veikts.
- **Pasūtītāja reputācija** – papildu centieni stiprināt sabiedrības uzticēšanos ir īpaši nepieciešami gadījumā, ja pasūtītājam ir reputācijas problēmas. Attiecīgi, šādos gadījumos pieaug IP nozīmīgums.
- **Finansiālais apjoms** – ieguvumu un izmaksu novērtējuma ziņā IP metode ir ekonomiski pamatotāka lielāku projektu gadījumā, jo šādos projektos pieaug korupcijas un negodprātīgas rīcības riski, potenciālais kaitējums sabiedrībai ir lielāks. Ja uzraugāmā projekta summa ir neliela, tad IP ieviešana no IP izmaksu viedokļa kļūst neproporcionāla, neizdevīga, proti, ieguvumi no šādas uzraudzības izmaksās pārāk dārgi.

Svarīgi! IP īstenošana ir ieteicama, ja kāds no kritērijiem ir sasniedzis 5 punktus.

Kritēriji ar mazāku svaru – 2 un 3 punkti

Kritēriji, kuri ir svarīgi, taču to nozīmīgums ir salīdzinoši mazāks, vērtējot projekta piemērotību IP ir šādi:

- **Projekta sarežģītība.** Tehnoloģiskā vai administratīvā sarežģītība, kā arī augsta tehniskā specializētība var radīt papildu krāpšanas riskus, tostarp tādēļ, ka pasūtītājam šādus projektus ir grūtāk efektīvi uzraudzīt. Šādos gadījumos pasūtītājam var būt lietderīgi pastiprināt uzraudzību, piesaistot IP.
- **Projekta īstenošanas ilgums.** Neatkarīgās uzraudzības nodrošināšanu var būtiski ierobežot situācijas, kad potenciālais projekts vai iepirkums ir neliela apjoma un tā izpildei paredzēts ļoti īss termiņš — šādos gadījumos uzraudzības izveide var prasīt neproporcionāli daudz laika un attiecīgi paildzināt pašu iepirkumu. Līdzīgi arī ilgtermiņa iepirkumos var būt sarežģīti nodrošināt IP īstenošanu, jo pilsoniskās sabiedrības organizācijai var nepietikt ilgstošas kapacitātes vai var mainīties tās darbības mērķi. Tomēr šim kritērijam ir mazāks nozīmīgums nekā pārējiem, tādēļ tā maksimālais vērtējums ir līdz 3 punktiem.

IP veikšanas lietderība būs zema, ja uzraugāmais projekts jau tiek īstenots (tā ieviešana ir uzsākta). Viens no IP pamatprincipiem ir tā savlaicīga ieviešana vēl pirms iepirkuma izsludināšanas vai vismaz iepirkuma plānošanas fāzē. Ja projekts jau atrodas publiskā iepirkuma procesā vai līguma izpildes stadijā, un nav vairs iespējams mainīt specifikācijas, vērtēšanas kritērijus vai iepirkuma prasības, tad IP ieviešanā ļoti būtisks lēmumu pieņemšanas posms ir palicis ārpus uzraudzības un pastāv bažas, ka nebūs iespējams nodrošināt atbilstošu uzraudzību.

IP izmantošana nav iespējama, ja normatīvais regulējums ierobežo neatkarīgā uzrauga iespējas iegūt un izplatīt informāciju par uzraugāmo projektu. IP galvenais mērķis ir nodrošināt neatkarīgu, informētu un savlaicīgu sabiedrisko uzraudzību, kas iespējama tikai tad, ja uzraugam ir pieeja būtiskajai informācijai un tiesības to publiskot. Ja informācijas piekļuve vai izplatīšana ir ierobežota, IP zaudē efektivitāti un nozīmi. Tādēļ projekti, kuros neatkarīgā uzrauga iespējas iegūt un izplatīt informāciju ierobežo likums (piemēram, informācija par līgumu vai tā izpildi atzīta par valsts noslēpumu vai iepirkums tiek veikts saskaņā ar Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likumu), nav piemēroti IP izmantošanai.

5. Neatkarīgie uzraugi un to izvēles kritēriji

Lai uzraudzība IP ietvaros būtu efektīva, objektīva un sabiedrības uzticību stiprinoša, šo uzdevumu jāuztic pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Tās darbojas sabiedrības interešu labā, ir neatkarīgas, spēj nodrošināt uzraudzības procesa caurskatāmību, uzticamību un profesionālu skatījumu. Tieši šo iemeslu dēļ arī Eiropas Komisijas finansētajos IP pilotprojektos uzraudzību īstenoja pilsoniskās sabiedrības organizācijas jeb NVO ar pieredzi pretkorupcijas, līdzdalības un labas pārvaldības jomās.

Līdzšinējā prakse Latvijā un arī starptautiski rāda, ka IP lielākoties īstenojušas starptautiskās organizācijas *TI* valstu nodaļas (Latvijā *TI* nodaļa labāk pazīstama kā biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna”). Tātad tās bijušas nevaldības organizācijas, kuras darbojas pretkorupcijas jomā.

5.1. Neatkarīgo uzraugu atbilstības prasības un izvēles nosacījumi

Vērtējot, kuras nevaldības organizācijas ir piemērotas IP īstenošanai, būtiski ņemt vērā vairākus svarīgus kritērijus. Organizācijai jābūt neatkarīgai no valsts un pašvaldību ietekmes, tai jādarbojas plašākas sabiedrības interesēs, nevis tikai tās biedru labumam. Tāpat organizācijai ir jābūt atbilstošām spējām un resursiem, lai kvalitatīvi un atbildīgi īstenotu IP noteiktos pienākumus. Šādu organizāciju izvēle ir priekšnoteikums efektīvai, uzticamai un caurskatāmai sabiedriskajai uzraudzībai.

Latvijā kopumā reģistrētas vairāk nekā 27 tūkst. biedrības un nodibinājumi, taču jānorāda, ka kopumā tās koncentrējas Rīgā, ir mazas, ar salīdzinoši zemiem ienākumiem, no kuriem biežākie avoti ir biedru nauda un saimnieciskā darbība. Tikai nelielai daļai no reģistrētajām organizācijām ir Sabiedriskā labuma statuss. 9.tabulā apkopota informācija par NVO sektoru Latvijā.

9. tabula. Pamatinformācija par Latvijas NVO

2024.gadā Latvijā reģistrētas 27 546 biedrības un nodibinājumi.	42 % no NVO reģistrētas Rīgā, vismazākais NVO skaits - Latgales un Zemgales plānošanas reģionos.	Organizācijas ir mazas, no tām, kas 2023.gadā iesniedza gada pārskatu, tikai 3266 uzrādīja vismaz vienu darbinieku.
---	--	---

9. tabulas turpinājums. Pamatinformācija par Latvijas NVO

Lielākajai daļai organizāciju ienākumi nepārsniedz 2500 eiro gadā, taču ir arī tādas organizācijas, kuru ieņēmumi pārsniedz vairākus miljonus.	Visbiežākie ienākumu avoti ir biedru nauda, saimnieciskās darbības ieņēmumi un citi ieņēmumi.	1708 biedrībām un nodibinājumiem ir piešķirts Sabiedriskā labuma organizāciju statuss.
--	---	--

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija, ņemot vērā biedrības “Latvijas Pilsoniskā alianse” sagatavoto izvērtējumu “Biedrību un nodibinājumu sektora monitorings 2024. gads”.¹⁷

5.1.1. Prasības neatkarīgiem uzraugiem

Lai pilsoniskās sabiedrības organizācija varētu pretendēt uz tiesībām īstenot IP, būtiski, lai tā atbilst noteiktām pamatprasībām, proti, lai uzrauga neatkarība netiktu apšaubīta. Novērtēšanā ieteicams izšķirt obligātās prasības, kurām organizācijai noteikti jāatbilst, un izvēles kritērijus, kas palīdz salīdzināt atbilstošas organizācijas un izvēlēties piemērotāko sadarbībai konkrētajā situācijā.

Obligātās neatkarības prasības neatkarīgajam uzraugam

Pilsoniskās sabiedrības organizācijai jābūt:

1. neatkarīgai no valsts un pašvaldības vai citas institūcijas, kas ir IP ierosinātājs;
2. neatkarīgai no piegādātāja;
3. jāpārstāv plašākas sabiedrības intereses.

Uzrauga neatkarība no valsts un pašvaldības

Lai nodrošinātu objektīvu un neietekmētu uzraudzību, NVO, kas pilda neatkarīgā uzrauga funkciju IP ietvaros, ir jābūt neatkarīgai no valsts un pašvaldības vai citas institūcijas, kas ir IP ierosinātājs, jo pretējā gadījumā pastāv risks, ka šāda neatkarīgā uzrauga lēmumi un vērtējumi var tikt ietekmēti vai saskaņoti ar to institūciju interesēm, kuru darbība ir uzraudzības priekšmets. Tādējādi tiktu mazināta uzraudzības procesa ticamība un sabiedrības uzticēšanās. Lai pārliecinātos par to, ka organizācijas biedri, valdes, padomes locekļi nav saistīti ar IP ierosinātāju (pasūtītāju), atlases procesā organizācijai būtu ieteicams lūgt rakstveidā apstiprināt, ka tās biedriem, valdes un padomes locekļiem nav saistības ar iepirkuma veicēju. Piemēram, pašvaldības deputāti vai viņu ģimenes locekļi biedrības valdē varētu būt pazīme, ka organizācija ir saistīta ar pašvaldības politisko vadību.

Uzrauga neatkarība no piegādātāja

Neatkarīgajam uzraugam nedrīkst būt personiskas vai finansiālas saistības ar piegādātājiem, projektu ieviesējiem. Pretējā gadījumā uzraudzības objektivitāte tiktu būtiski apšaubīta un IP zaudētu savu jēgu.

¹⁷Biedrības “Latvijas Pilsoniskā alianse” sagatavots izvērtējums “Biedrību un nodibinājumu sektora monitorings 2024.gads”, pieejams šeit: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petjumi>

Svarīgi! Neatkarībai no pasūtītāja un piegādātāja jābūt arī sabiedriskā uzrauga piesaistītajiem ārējiem ekspertiem, kuriem rakstveidā jāapliecina interešu konflikta neesamība.

Uzraugs pārstāv sabiedrības intereses

Lai nodrošinātu, ka IP īstenošana ir objektīva, sabiedrības uzticību stiprinoša un orientēta uz kopējo labumu, pilsoniskās sabiedrības organizācijai, kura pilda sabiedriskā uzrauga funkciju, jāpārstāv plašākas sabiedrības nevis biedru labuma intereses vai komerciālas intereses.

Informāciju par biedrībām un nodibinājumiem (turpmāk – NVO) var iegūt dažādos veidos, taču svarīgi izprast NVO sektora īpatnības. Proti, likums nosaka, ka NVO reģistrē savu darbības jomu (izglītība, kultūra, sports utt.), līdz ar to ir iespējams identificēt, kurā jomā organizācija darbojas¹⁸. Taču informāciju par to, vai organizācija darbojas sabiedriskajam labumam vai biedru labumam, nevar tik vienkārši un ātri iegūt.

To var noskaidrot divos veidos. Pirmkārt – iestāde, kura atlasa neatkarīgo uzraugu, var pati iegūt informāciju par organizācijas darbību, iepazīstoties ar tās statūtiem¹⁹, iepazīt organizācijas tīmekļa vietnē publicēto informāciju utt. Otrkārt, šo informāciju ir iespējams iegūt, lūdzot organizācijai pašai sagatavot un iesniegt informāciju par tās darbību plašākas sabiedrības interesēs, piemēram, lūdzot iesniegt informāciju par organizācijas statūtos noteiktiem mērķiem, darbības plāniem un aktivitātēm (projektiem), kas demonstrē vai apliecina organizācijas darbību sabiedrības interesēs.

Latvijā ir spēkā Sabiedriskā labuma organizāciju likums²⁰, kas paredz iespēju organizācijām iegūt sabiedriskā labuma organizācijas (turpmāk – SLO) statusu, un šis statuss var būt viens no izvēles kritērijiem, taču ne izslēdzošs kritērijs.

SLO statuss nozīmē, ka valsts ir oficiāli atzinusi:

- organizācijas darbība sniedz sabiedrībai nozīmīgu labumu, nevis darbojas tikai savu biedru vai dibinātāju interesēs;
- organizācija darbojas noteiktās sabiedriskā labuma jomās, piemēram, labdarībā, cilvēktiesību aizsardzībā, kultūrā, sportā, izglītībā, vides aizsardzībā, veselības veicināšanā u.c.;
- tās mērķi un faktiskā darbība atbilst Sabiedriskā labuma organizāciju likuma prasībām.

Kāpēc SLO statusa neesamība nedrīkst būt izslēdzošs kritērijs?

Kā redzams 9. tabulā, tikai pavisam neliela NVO daļa (1708 organizācijas) ir ar SLO statusu, taču tas nenozīmē, ka neatkarīgā uzrauga izvēle jāsašaurina tikai uz šo organizāciju loku no kopējā NVO skaita. Organizācijas, kuras nenodarbojas ar ziedojumu vākšanu, biežāk

¹⁸To, kurā jomā organizācija darbojas, var redzēt Uzņēmuma reģistrā reģistrētajos datos.

¹⁹Biedrību un nodibinājumu likuma 25.panta otrās daļas 2.apakšpunkts nosaka, ka, dibinot biedrību, tās statūtos norāda biedrības mērķi.

²⁰Sabiedriskā labuma organizāciju likums, pieejams šeit: <https://likumi.lv/ta/id/90822-sabiedriska-labuma-organizaciju-likums>

administratīvā sloga dēļ lemj nepieteikties šim statusam, taču pēc būtības veic sabiedriskā labuma darbību. Piemēram, organizācija, kurai nav šī statusa, bet kura pārstāv kādas sociāli mazaizsargāto personu grupu intereses (piemēram, vecāki bērniem ar invaliditāti); organizācija, kuras darbība ir saistīta ar sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem – piemēram, cilvēktiesību aizsardzība, veselības pakalpojumu pieejamība, izglītības pieejamības veicināšana utt. Arī tādas organizācijas, kuras pārstāv vienas apkaimes, ciema, pilsētas iedzīvotāju intereses, ne vienmēr būs uzskatāmas par biedru labuma organizācijām, svarīgi ir vērtēt, vai to darbība ir vērsta uz sabiedriski nozīmīgu jautājumu risināšanu, piemēram, pilsētvides risinājumi, apkaimes iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošana, infrastruktūras risinājumi noteiktā teritorijā. Parasti šādu NVO darbības sabiedriskais labums sabiedrībai ir redzams, jo darbība ir publiska.

Svarīgi! – Lai gan *TI* min, ka organizācijām, kuras veic IP, jādarbojas sociālās un ekonomiskās attīstības jomās, Latvijai šāds obligāts kritērijs nebūtu piemērojams, jo ievērojami sašaurinātu potenciālo neatkarīgo uzraugu loku.

Kā tad nošķirt, vai organizācija darbojas plašākas sabiedrības interesēs? 10. tabulā ir aprakstītas tipiskākās pazīmes nošķīrumam. NB! Tabulā minētie piemēri apraksta dažādos NVO veidus, bet tie nenorāda vai konkrētās organizācijas var veikt IP.

10. tabula. Pazīmes kā nošķirt organizācijas, kas pārstāv plašākas sabiedrības intereses, no organizācijām, kuras darbojas biedru labuma interesēs

NVO iedalījuma veids	Pazīmes	Piemēri
Organizācija darbojas sabiedrības labuma interesēs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizācijas statūtos norādītais mērķis ir darboties plašākas sabiedrības interesēs, sabiedrībai nozīmīgu problēmu risināšanā (piemēram, vides aizsardzības jomā, labdarības jomā, kultūras un izglītības jomā, mazaizsargāto personu tiesību aizsardzības jomā, utt); ▪ organizācija spēj uzrādīt aktivitātes/projektus, kuri vērsti uz sabiedrības labumu un demonstrē organizācijas darbību sabiedrības interešu labā; ▪ biedri ir fiziskas personas vai vairākums biedru ir fiziskas personas; ▪ biedri ir citas NVO vai vairākums biedru ir citas NVO, kuru darbības mērķis ir plašākas sabiedrības intereses; ▪ iestāšanās NVO nav ierobežota ar kādām papildus ierobežojošām/ izslēdzošām prasībām (izņemot mazaizsargāto organizāciju grupu pārstāvjus, kur var būt prasīta piederība noteiktai personu grupai (romi, vai patvēruma meklētāji) var būt noteikta kā kritērijs dalībai biedrībā). Piederība noteiktai apkaimē vai pilsētai nav uzskatāms par ierobežojošu kritēriju. 	Biedrība "Rīgas Apkaimeju alianse", biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna", biedrība "Rīgas pilsētas "Rūpju bērns", biedrība "Latvijas Lauku forums", biedrība "Ulbrokas vidusskolas atbalsta biedrība".

10. tabulas turpinājums. Pazīmes kā nošķirt organizācijas, kas pārstāv plašākas sabiedrības intereses, no organizācijām, kuras darbojas biedru labuma interesēs

NVO iedalījuma veids	Pazīmes	Piemēri
Organizācija darbojas biedru labuma interesēs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizācijas statūtos noteiktais mērķis ir pārstāvēt noteiktas (ierobežotas) biedru grupas intereses, sniedzot vai nodrošinot labumu organizācijas biedriem/dibinātājiem/vadītājiem; ▪ organizācijas veiktās aktivitātes ir vērstas uz biedru labuma aktivitātēm, organizācija darbojas biedru labuma vārdā, aizstāv viena jomas/hozares intereses un vajadzības. Fakts, ka organizācija ir veikusi aktivitātes sabiedrības labumam (piemēram, veikusi labdarības akcijas vai izglītojošas aktivitātes), nepadara organizāciju par tādu, kura darbojas sabiedrības labuma interesēs. Ir jāvērtē organizācijas statūtos noteiktie mērķi ar organizācijas pamatdarbību/ pamataktivitātēm; ▪ biedri ir komersanti vai vairākums biedru ir komersanti, kuri pārstāv vienu komercdarbības nozari/jomu; ▪ biedri ir fiziskas personas vai vairākums biedru ir fiziskas personas, kuri pārstāv vienu komercdarbības nozari/jomu vai profesiju; ▪ iestāšanās NVO ir limitēta, tā ierobežota ar izslēdzošiem papildus kritērijiem (piemēram, juridiskā forma, piederības noteiktai komercdarbības vai profesionālajai nozarei, jomai utt. 	Biedrība "Latvijas Būvuzņēmēju apvienība", biedrība "Latvijas Būvinženieru savienība", biedrība "Latvijas Ceļu būvētājs", biedrība "Latvijas ārstu biedrība".

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

Svarīgi! – Biedru skaits kā kritērijs, pēc kā vērtējams, vai organizācija strādā plašākas sabiedrības labumam, nav piemērojams Latvijas NVO gadījumā. Normatīvais regulējums nosaka, ka biedrību var dibināt vismaz divi dibinātāji²¹, un šāda, biedru ziņā mazskaitlīga organizācija var būt vērsta uz plašu sabiedrisko labumu. Var būt arī otrādi - interesentu izveidota biedrība ar plašu biedru loku var darboties tikai šo konkrēto biedru šaurās interesēs.

Rezumējot, NVO atbilstības vērtēšanā jāpiemēro nodaļas sākumā minētie obligātie neatkarības kritēriji, taču pārējo atbilstības kritēriju vērtēšana jāskata visaptveroši, nepadārot kādu atsevišķu aspektu – SLO statuss, biedru skaits, kā svarīgāku pār citiem.

²¹Biedrību un nodibinājumu likuma 23.pants nosaka, ka par biedrības dibinātājiem var būt fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesībspējīgas personālsabiedrības. Par sporta organizācijas dibinātājiem var būt arī sporta izglītības iestādes Sporta likuma izpratnē, kurām nav juridiskās personas statusa. Dibinātāju skaits nedrīkst būt mazāks par diviem.

Citi izvēles kritēriji

Izvēloties neatkarīgo uzraugu, uzmanība būtu jāpievērš arī citiem kritērijiem, kas palīdz novērtēt NVO kapacitāti, darbības kvalitāti, pārvaldību, ekspertīzi utt. Izvēles kritēriji būtu jāpielāgo konkrētās situācijas vajadzībām. Piemēram, ja IP uzraudzība nepieciešama iepirkumā, kas saistīts ar IT risinājumiem, var tikt vērtēta organizācijas pieredze vai spēja analizēt ar šo jomu saistītus jautājumus. Līdzīgi, ja uzraudzība nepieciešama sociālo pakalpojumu jomā, būtu lietderīgi iekļaut kritērijus, kas ļauj izvērtēt pieredzi un izpratni par šo jomu. Šādi izvēles kritēriji ļauj ne tikai novērtēt atsevišķu organizāciju atbilstību, bet arī salīdzināt dažādu NVO iesniegtos piedāvājumus un pamatoti izvēlēties to, kas vislabāk atbilst konkrētā IP projekta vajadzībām. Ja IP īsteno personu apvienība (vairāku NVO izveidots konsorcijs), ne visi izvēles kritēriji būtu jāattiecinā uz visām iesaistītajā NVO. Iestādei ir tiesības izvērtēt kurus un cik lielā apmērā kritērijus attiecina uz ikvienu personas apvienības dalībnieku. Zemāk apkopoti iespējamie izvēles kritēriji, kurus pasūtītājs var izmantot, pielāgojot atbilstoši projekta mērķiem un kontekstam.

Svarīgi! Izvēles kritēriji nedrīkst būt pārāk ierobežojoši vai izslēdzoši, lai veicinātu NVO interesi par IP veikšanu un audzētu NVO kapacitāti veikt IP.

11. tabula. Neatkarīgā uzrauga izvēles nosacījumi²²

Kritērijs	Pamatojums	Kur/kā pārbaudīt
<p>Organizācijas iepriekšējā pieredze Apzinoties, ka Latvijā NVO loks, kurām ir iepriekšēja pieredze IP veikšanā, ir ļoti šaurs, sākotnēji atbilstības kritērijiem jābūt pietiekami plašiem, izvērtējot pieredzi, kas:</p> <ul style="list-style-type: none">demonstrē organizācijas izpratni par IP mērķiem un uzdevumiem (piemēram, vai organizācija ir darbojusies ar labas pārvaldības, sabiedrības līdzdalības jautājumiem vai līdzīgiem jautājumiem/tēmām);un/ vai pierāda organizācijas darbību konkrētā jomā/ nozarē/sfērā. <p>Kad IP būs atpazīts un aprobēts instruments Latvijā, var vērtēt to, vai organizācija iepriekš ir veikusi projektus, kas saistīti ar neatkarīgo uzraudzību, vai publisko iepirkumu uzraudzību.</p>	<p>Kritērijs ļaus pārliecināties, ka organizācija spēs īstenot IP, tai ir zināšanas un prasmes līdzīgu aktivitāšu veikšanā, un/vai tai ir izpratne par jautājumiem, kas tieši saistīti ar jomu/nozari, kurā IP tiks īstenots.</p>	<p>Organizācija iesniedz aprakstu savu un uzraudzībai piesaistīto ekspertu veiktajiem projektiem, aktivitātēm, demonstrējot pieredzi.</p> <p>Ja organizācijai nav pietiekamas pieredzes un tā savā pieteikumā balstās uz kāda eksperta vai darbinieka individuālo pieredzi, var prasīt eksperta/darbinieka CV.</p>

²²Jāņem vērā, ka kritēriju izvēli un saturu var ierobežot nosacījumi, kas saistīti ar paredzēto uzrauga izvēles procesu, tādēļ norādītie ir tikai piemēri, kas pielāgojami atbilstoši konkrētajai situācijai.

11. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga izvēles nosacījumi

Kritērijs	Pamatojums	Kur/kā pārbaudīt
<p>Organizācijas kapacitāte Kapacitāti var vērtēt, apskatot vai:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ organizācijai ir pietiekami cilvēkresursi (piemēram, vismaz viens vai divi pastāvīgi darbinieki); ▪ organizācijai ir pieredze finanšu pārvaldībā (piemēram, projektu budžetu administrēšana, atskaišu sagatavošana, grāmatvedība u.c.). <p>Svarīgi! Ja organizācijai nav pietiekamas pieredzes, var izvērtēt arī tās komandas sastāvu – piemēram, vai projektā paredzēts piesaistīt ekspertu ar atbilstošu pieredzi projektu vadībā, juridiskajos un/vai finanšu jautājumos. Šādā gadījumā pieredze tiek attiecināta uz konkrētajām iesaistītajām personām.</p>	<p>Kritērijs ļaus pārliecināties vai organizācijā ir nepieciešamās organizatoriskās un profesionālās kapacitātes.</p>	<p>Organizācija iesniedz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ aprakstu par organizācijas pārvaldību, kādi ir pārvaldības modeļi, cik un kā specializējušies darbinieki; ▪ aprakstu par īstenotajiem līdzvērtīgiem projektiem; ▪ gada pārskatu, kur redzams tās finansiālais stāvoklis.
<p>Organizācijas reputācija Lai šo konstatētu, var meklēt atbildes, piemēram, uz šādiem jautājumiem - vai organizācija ir bijusi iesaistīta publiski apšaubāmos darījumos vai konfliktsituācijās; vai tās vadošajām personām nav piemēroti krimināli sodi; vai organizācija ir pozitīvi atpazīstama sabiedrībā un medijos.</p>	<p>Kritērijs mazinās risku, ka tiek piesaistīta organizācija, kurai sabiedrība neuzticas vai tās darbība un veiktās aktivitātes nesaskan ar IP mērķiem.</p>	<p>Organizācija iesniedz Interesu konflikta novēršanas politiku vai vadlīnijas, vai apliecina faktu, ka tāda ir izstrādāta (un var tikt iesniegtas pēc pieprasījuma). Organizācijas tīmekļa vietnē vai sociālajos tīklos var meklēt informāciju par organizācijas aktivitātēm, vērtībām un mērķiem (piemēram, kādi publiskie paziņojumi bijuši, kādi atzinumi veidoti un sniegti, kādi projekti vai aktivitātes īstenotas). Organizācija iesniedz apliecinājumu par valdes locekļu nesodāmību.</p>

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

Papildus iepriekš minētajiem izvēles kritērijiem pasūtītājs – valsts vai pašvaldību iestāde, kapitālsabiedrība – var ņemt vērā NVO attieksmi pret saistību izpildi pret valsti. Par būtisku signālu var kalpot tas, vai NVO nav nodokļu parādu, ir savlaicīgi iesniegti gada pārskati, kā arī, ja piemērojams, sabiedriskā labuma organizācijas atskaites. Šādu faktoru izvērtēšana palīdz mazināt risku, ka IP īstenošanā iesaistās organizācijas, kas neievēro normatīvo aktu prasības vai nerīkojas atbildīgi.

Tāpat, pasūtījās var vērtēt organizācijas darbības ilgumu – šis kritērijs ļauj izvērtēt organizācijas darbību un gūt pārliecību par tās ilgtspēju un pieredzi. Šis vērtēšanas kritērijs kļūst nozīmīgs gadījumā, ja uzraugāmais projekts ir ilgtermiņa projekts, kas paredz, ka arī neatkarīgajam uzraugam ir uzkrāta darbības pieredze, kas apliecina institucionālo stabilitāti.

5.1.2. Personu apvienības, NVO konsorcijs kā IP veicēji

Lai gan NVO skaits Latvijā ir liels, starp tām ir maz tādu organizāciju, kuras spētu īstenot IP, jo to darbība nav saistīta ar normatīvo aktu vērtēšanu, tiesiskuma jautājumiem, uzraudzības metodēm, kā arī to kapacitāte nav pietiekama. Arī ārvalstu pieredze liecina, ka IP ieviešanā ir vajadzīgas daudz dažādu prasmju un zināšanu, kuras parasti nekoncentrējas vienā organizācijā. Ir organizācijas, kuru biedri, darbinieki vai piesaistītie eksperti spēs izprast un uzraudzīt publiskā iepirkuma procedūras, bet tiem nebūs pietiekamas zināšanas konkrētā jomā, piemēram, būvniecības inženierija, IT risinājumu izstrāde utt.

Lai Latvijā paplašinātu potenciāli iesaistāmo organizāciju loku un vienlaikus stiprinātu to spējas īstenot IP, būtu veicināma prakse, ka IP īsteno personu apvienības.

Galvenie ieguvumi no NVO personu apvienības veidošanas:

- sabiedriskajā uzraudzībā tiek apvienotas dažādas kompetences un zināšanas;
- konsorcijs ietvaros organizācijas var attīstīt savu kapacitāti un savstarpēji mācīties (nākotnē paplašinās iespējas, ka tās katra atsevišķi spēj pildīt neatkarīgā uzrauga lomu);
- tiek nodrošināta IP īstenošanas ilgtspēja un kvalitāte;
- tiek nodrošināta plašāka sabiedrības iesaiste.

Piemēram, organizācija, kas specializējas vides aizsardzības jomā, sadarbojoties ar partneri, kuram ir pieredze pretkorupcijas jomā, bet abas varētu veidot spēcīgu tandēmu IP īstenošanai projektos, kas saistīti ar publiskajiem iepirkumiem, piemēram, jauna lidlauka izbūvē vai vēja parku attīstībā. Šāda sadarbība ļauj apvienot tehniskās zināšanas ar integritātes uzraudzības instrumentiem, tādējādi nodrošinot visaptverošu iepirkuma procesa uzraudzību. Turklāt šāda veida partnerības veicina arī kopienu informētību un iesaisti, jo vairāk organizāciju spēj mobilizēt plašāku sabiedrības daļu un veicināt caurspīdīgumu.

5.1.3. Interesentu kopas kā IP veicēji

Pilsoniskās sabiedrības attīstībā arvien biežāk vērojama tendence, ka iedzīvotāji vēlas iesaistīties sabiedriski nozīmīgos procesos arī bez formālas organizācijas izveides. Piemēram, kāda pašvaldības vai valsts līmeņa infrastruktūras izbūves iecere var raisīt pastiprinātu sabiedrisko aktīvistu interesi, taču šie aktīvistu nav kādas pilsoniskās sabiedrības NVO biedri. Aktīvistu grupas izveidi var veicināt pati iepirkuma iecere, iepirkuma priekšmets, tas nozīmē, ka šie aktīvistu apvienojas un viņiem nav ilgstošas iepriekšējās kopīgas darbības sabiedriskam labumam, viņiem nav dibinātas biedrības, kuras ietvaros darboties un tādu viņi nevēlas veidot, bet kā sabiedrības pārstāvji vēlas rūpīgi sekot līdzi iepirkuma gaitai.

Aktīvo entuziastu iesaistīšanās IP īstenošanā būtu atbalstāma.

Ja aktīvistu grupa nav reģistrēta NVO, labā prakse būtu to finansēt no privātiem līdzekļiem, nevis publiskiem resursiem dažādu paaugstinātu risku dēļ.

Taču būtu svarīgi, ka pasūtītājs iespēju robežās sniedz cita veida atbalstu, piemēram, bezmaksas telpas, kur pulcēties uz sanāksmēm un savstarpējām apspriedēm.

Lai gan Latvijā un citās ES valstīs šāda pieeja – IP īstenošana neregistrētu personu grupu formā – līdz šim nav bijusi praktizēta, taču tā arī ir apsverama. Tas paplašinātu sabiedrības iespējas reāli iesaistīties uzraudzības procesos un veicinātu līdzdalību, neuzstādot nepārvaramus administratīvus šķēršļus. Šādam modelim būtu jābalstās uz īpašiem, pielāgotiem nosacījumiem, jo neformālām grupām nevar piemērot visas tās pašas prasības kā reģistrētām NVO. Būtiskākais izvērtēšanas kritērijs šādā gadījumā būtu grupas pārstāvētās intereses – vai tās tiešām atspoguļo sabiedrības kopējo labumu, nevis šauras personu grupas individuālos mērķus, piemēram, kāda namīpašnieka personiskus iebildumus pret infrastruktūras objektu. Skaidrs, ka šāds risinājums saistīts gan ar riskiem, gan ieguvumiem:

Iespējamie ieguvumi:

- **operativitāte** - neregistrētas fizisko personu apvienības bieži veidojas ātri – piemēram, konkrēta projekta, problēmas vai iepirkuma uzraudzībai. Tas ļauj ātri mobilizēt kompetentus cilvēkus bez birokrātiskas vilcināšanās;
- **vietējās zināšanas** - šādas apvienības bieži veidojas konkrētā vietā vai tēmā (piemēram, aktīvistu kādā apkaimē vai jomā), tādējādi to rīcībā var būt ļoti konkrētas un vērtīgas zināšanas;
- **sabiedrības līdzdalības veicināšana** - iespēja iesaistīties IP var rosināt lielāku iedzīvotāju aktivitāti un līdzdalību.

lespējamie riski:

- **liels administratīvais slogs pasūtītājam.** Tā kā šādas apvienības sastāvs var regulāri mainīties, pasūtītājam var rasties liels administratīvais slogs, nemitīgi aktualizējot IP līgumu (jo tas jāslēdz ar katru personu (vai viens līgums, kuru visi aktīvistu paraksta)), sadarbojoties ar neatkarīgajiem uzraugiem, sniedzot atbildes vai gatavojot dokumentus. Riskam ir risinājums - tiek slēgts IP līgums starp visiem iesaistītajiem sabiedrības pārstāvjiem, taču līgumā tiek noteikts viens vadītājs jeb sabiedrības pārstāvju pārstāvis, kurš uzņemas koordinēt un vadīt visas iesaistītās personas, kurām ir tiesības un pienākumi komunicēt ar pasūtītāju un/vai izpildītāju;
- **nav pārredzamas pārvaldības un kontroles sistēmas.** Bez skaidri definētas pārvaldības struktūras (valdes, lēmumu pieņemšanas kārtības, atbildīgajām personām) ir grūti nodrošināt sabiedrības uzrauga caurskatāmu darbību un drošu sadarbību. Riskam ir risinājums – tiek slēgts sadarbības līgums starp visiem iesaistītajiem sabiedrības pārstāvjiem (savstarpējs līgums, bez pasūtītāja līdzdalības), atrunājot IP veikšanas pārvaldības un kontroles sistēmu/mehānismus un principus. Līgums tiek iesniegts pasūtītājam;
- **grūtības saņemt finansējumu un nodrošināt caurskatāmu tā izlietojumu.** Lai IP darbība būtu efektīva, bieži nepieciešams finansējums (piemēram, ekspertu darbs, pētījumi, sabiedriskās aktivitātes). Neregistrēta fizisko personu apvienība nevar atvērt kontu, saņemt grantu vai nodrošināt grāmatvedību. Risks ir mazināms, ja iestāde pati var veikt finansējuma apsaimniekošanu. Taču šeit parādās cits risks – būs apšaubāma šādu uzraugu objektivitāte, ja lēmumus par finansējuma izlietojumu pieņems pati uzraugāmā iestāde. Risks ir mazināms, ja neregistrēta fizisko personu apvienība piesaista ekspertu *pro bono* veidā vai paši darbojas *pro bono* veidā, vai arī finansējums nāk no kādas trešās personas, ne publiskas institūcijas;
- **reputācija.** Pasūtītājam var būt grūtāk pārliecināties par neregistrētās fizisko personu apvienības neitralitāti, kapacitāti vai ilgtspēju. Pastāv arī risks, ka neregistrēto fizisko personu apvienību veido indivīdi ar interešu konfliktiem vai šaurām privātām interesēm. Riska vadībai arī šajos gadījumos var lūgt katru iesaistīto iesniegt apliecinājumu par interešu konflikta neesamību un darbību sabiedrības labuma interesēs;
- **ilgtspēja.** Pastāv risks, ka neregistrēta fizisko personu apvienība nevar īstenot IP visā pilnībā, uzraudzības aktivitātes tiek pārtrauktās pirms laika, jo iesaistītajām personām zudusi interese vai tās vairs nevar darboties IP veikšanā citu iemeslu dēļ. Tādēļ šāds modelis vairāk piemērots īstermiņa iepirkumiem, proti, kuru ieviešana laika ziņā ir ieviešama salīdzinoši ātri, nevis vairāku gadu garumā.

5.2. Kā izraudzīties neatkarīgo uzraugu?

Uzrauga izvēles procesā būtiski ir divi jautājumi: kas izraugās neatkarīgo uzraugu (pasūtītājs, neatkarīga institūcija, īpaša komisija utt.) un kādā procesā tiek izvēlēts neatkarīgais uzraugs (publiskais iepirkums, sadarbības līgums utt.). Gadījumos, kad neatkarīgu sabiedrisku uzraudzību ierosina publiska institūcija, tai jādomā par tiesiskiem veidiem, kā atlasīt neatkarīgo uzraugu, kā arī, kā veidot administratīvo un finansiālo sadarbību, jo šādā gadījumā publiskā institūcija arī sedz neatkarīgās uzraudzības izmaksas.

5.2.1. Atbildīgā iestāde par uzrauga atlasīšanu

Līdzšinējā citu valstu pieredze lielākoties bijusi saistīta ar gadījumiem, kur IP tiek slēgti par ES fondu finansētiem projektiem un neatkarīgo uzraugu atlase dalībvalstu pašu institūcijām nav bijusi jāveic. Taču var būt situācijas, kad IP tiek ierosināts par jautājumiem, kas neskar ES fondus, tad neatkarīgā uzrauga atlase, sadarbības forma kļūst aktuāla. Turpinājumā tiek piedāvāti dažādi iespējamie risinājumi, kuru izvēle ir atkarīga gan no projekta veida, gan pasūtītāja – iestādes puses un citiem aspektiem.

Ņemot vērā to, ka IP īstenošanai Latvijā nav speciāla normatīvā regulējuma, kopumā pieredze ir maza un nav vienas iestādes, kurā koncentrētos zināšanas un pieredze šajā jautājumā, nav lietderīgi noteikt vienu atbilstošāko neatkarīgā uzrauga atlases modeli, bet gan ieteicams katrā gadījumā lemt par to, kā rīkojama neatkarīgā uzrauga atlase.

12. tabula. Atbildīgā iestāde par neatkarīgā uzrauga atlasīšanu

Modelis Nr.1 – uzraugu izraugās institūcija, kas nav pasūtītājs	
<p>Šis modelis paredz, ka sabiedriskā uzrauga atlasīšanu neveic pati iestāde, kuras iepirkums vai darbība tiks uzraudzīta, bet gan kāda cita – neatkarīga institūcija vai struktūra, piemēram, projekta finansētājs, augstākā iestāde (pēc padotības formas) vai kāda cita, no pasūtītāja neatkarīga institūcija.</p> <p>Šāds risinājums tiek uzskatīts par visdrošāko un caurspīdīgāko, jo tas būtiski mazina interešu konflikta risku, stiprina sabiedrības uzticēšanos un nodrošina, ka uzraudzība tiek īstenota neatkarīgi un objektīvi.</p>	
Ieguvumi	Riski un ierobežojumi
<p>Stiprināta sabiedrības uzticība uzraudzības procesam</p> <p>Ar pasūtītāju nesaistītas institūcijas veikta neatkarīgā uzrauga atlase veicinās uzticēšanos procesam, ka uzrauga atlase notiks objektīvi, sabiedrībai būs lielāka pārliecība, ka uzraudzība tiks veikta godprātīgi, bez ietekmes vai pielaidēm attiecībā pret pasūtītāju.</p> <p>Uzraugs, kuru nav izraudzījis pasūtītājs, jūtas brīvāk paust kritiku, vērst uzmanību uz problēmām un sniegt ieteikumus, nebaudoties zaudēt sadarbības partnera statusu vai finansējumu nākotnē.</p>	<p>Ilgāks atlases process</p> <p>Iesaistot ārēju institūciju, process var kļūt lēnāks (atlase, koordinācija, lēmumu saskaņošana).</p>

12. tabulas turpinājums. Atbildīgā iestāde par neatkarīgā uzrauga atlasi

Modelis Nr.2 - uzraugu izraugās pasūtītājs	
<p>Šajā modelī par sabiedriskā uzrauga atlasi atbildīga ir pati iestāde, kuras iepirkumu vai projektu īstenošanu uzraudzīs neatkarīgais uzraugs (t.i., pasūtītājs).</p> <p>Parasti šis risinājums tiek izmantots, ja nav īpašas ārējas/citas iestādes vai nav finansētāja prasības par jau izraudzītu konkrētu sabiedrisko uzraugu.</p> <p>SVARĪGI! Šādos gadījumos jāievieš neatkarīgas atlasēšanas princips, proti, pašai iestādei būtu lietderīgi veidot īpašu atlasēšanas komisiju, tajā iesaistot arī kādus pārstāvjus no citām iestādēm, lai mazinātu risku, ka sabiedrība neuzticās atlasēšanas procesam.</p>	
leguvumi	Riski un ierobežojumi
<p>Iespēja precīzāk atlasīt uzraugu konkrētā projekta vajadzībām, jo pasūtītājs vislabāk zina iepirkuma vai projekta specifiku, kontekstu un potenciālos riskus, tāpēc var izvēlēties uzraugu ar atbilstošām zināšanām, pieredzi un spējām.</p> <p>Lielāka koordinācija un savlaicīgāka sadarbība Iespējams ātrāk nodrošināt komunikāciju, skaidri noteikt pienākumus un veidot funkcionālu sadarbības modeli.</p>	<p>Interesu konflikta risks Pasūtītājs izvēlas personu, kas vēlāk vērtēs tieši viņa rīcību. Tas ir pretrunā ar labas pārvaldības principiem un var vājināt uzrauga spēju paust kritiku, ja nepieciešams.</p> <p>Uzticamības un uztveres riski Ja sabiedrībai rodas iespaids, ka pasūtītājs izvēlējis "sev ērtu" uzraugu, var tikt apdraudēta visa IP uzraudzības leģitimitāte. Pat ja izvēle ir objektīva, tās "iekšējais" raksturs var radīt aizdomas par neitralitātes trūkumu.</p> <p>Uzrauga atkarība no pasūtītāja Ja uzraugu izvēlas un finansē tieši pasūtītājs, var veidoties situācija, kurā uzraugs jūtas institucionāli atkarīgs, kas var ietekmēt viņa neatkarību, piemēram, atturēšanos no neērtiem jautājumiem vai problēmu izgaismošanas.</p>

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

NB! 2025. gada 18. septembrī notika ekspertu domnīca²³, kuras ietvaros tika konstatēts, ka:

- neatkarīgā uzrauga atlasīšanai būtu ieteicams veikt institūcijai, kas nav pasūtītājs. Domnīcas laikā kā iespējamie varianti šādām institūcijām izskanēja: Sabiedrības integrācijas fonds (SIF) vai CFLA, tika pieminētas arī augstskolas.
- Atlasēšanas darbs vairāk ir tehnisks (konkursa organizēšana, kandidātu pārbaude), nevis dziļi nozarei specifisks, tādēļ instancei, kurai ir jāizraugās neatkarīgais uzraugs, nav nepieciešama ekspertīze par attiecīgā iepirkuma jomu (IT, būvniecība, u.tml.).

²³Izpētes procesā notika domnīca, kuru organizēja Valsts kanceleja. Domnīcā piedalījās pārstāvji no Valsts kancelejas, KNAB, CFLA, Valsts kontroles, VARAM, biedrības "Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS", biedrības "Sabiedrība par atklātību Delna", SIA "Safege".

5.2.2. Neatkarīgā uzrauga atlases process

Neatkarīgā uzrauga atlases procesam jābūt tiesiskam, atbilstošam labas pārvaldības principiem, neradot šaubas par pieņemto lēmumu pamatotību un caurskatāmību.

Tā kā Latvijā nav normatīvā regulējuma, kas noteiktu IP ieviešanas kārtību, iestādēm, lemjot par IP izmantošanu, katrā gadījumā būtu atsevišķi jāvērtē atbilstošākā neatkarīgā uzrauga izvēles procedūra: publisks iepirkums, grantu konkurss, līdzdarbības līgums vai kāds pavisam jauns risinājums. Plašāk tie aprakstīti 13. tabulā.

13. tabula. Neatkarīgā uzrauga izvēles process

1. Publiskais iepirkums Sabiedrisko uzraugu izvēlās publiskā iepirkuma procesā, izsludinot atklātu publiskā iepirkuma procedūru.	
leguvumi: <ul style="list-style-type: none">Skaidra un saprotama procedūra, kas pazīstama valsts un pašvaldību institūcijām.Iespēja piesaistīt arī lielākas un starptautiskas NVO ar pieredzi.	Riski un ierobežojumi: <ul style="list-style-type: none">IP nav uzskatāms par klasisku publiskā pakalpojuma iepirkumu, jo sabiedriskais uzraugs nav "pakalpojuma sniedzējs" pasūtītājam, bet darbojas neatkarīgi sabiedrības interešu labā, ar tiesībām pēc saviem ieskatiem veikt uzraudzību un ziņot par pārkāpumiem neatkarīgi no pasūtītāja norādījumiem. Var rasties interpretācijas atšķirības, vai uzrauga "iegāde" vispār ir uzskatāma par pakalpojuma līgumu.Uzrauga neatkarības apdraudējums, jo pasūtītājs pats nosaka kritērijus un līguma noteikumus, kas var radīt pakļautības attiecības un tādejādi ir pretrunā ar IP mērķiem un būtību. IP par metožu izvēli, ekspertu atlasī sabiedriskais uzraugs parasti lemj neatkarīgi un patstāvīgi.NVO iespēju ierobežošana – komersanti (piemēram, auditorfirmas, juridisko pakalpojumu sniedzēji) var pieteikties, taču viņu sniegtais pakalpojums neatbilst IP sabiedriskās uzraudzības būtībai, jo tam vienmēr būs komerciāls raksturs; vienlaikus kritēriji, kas izslēgtu šādus komersantus, var tikt apšaubīti no publisko iepirkumu tiesību viedokļa.
2. Grantu konkurss Neatkarīgais uzraugs tiek atlasīts, izsludinot grantu konkursu, kurā noteikti pamatkritēriji, uzdevumi, finansēšanas kārtība, atskaitīšanās par finansējuma izlietojumu u.c. jautājumi. Šāds risinājums tiek uzskatīts par visatbilstošāko izvēles procedūru, taču tam nepieciešams atbilstošs tiesiskais regulējums.	
leguvumi: <ul style="list-style-type: none">Nodrošina caurspīdīgu, atklātu un sabiedrības uzticību veicinošu atlasī.Atlases kritēriji var būt elastīgi un pielāgoti konkrētajam IP (piem., prasmes, reputācija, kapacitāte).Var iesaistīt vērtēšanas komisiju ar dažādiem pārstāvjiem (institūciju,	Riski un ierobežojumi: <ul style="list-style-type: none">nav skaidra un vienota (tiesiski nostiprināta) procedūra kā šo procesu veikt, ja to vēlas pats pasūtītājs, šāda procedūra, noteikumi būtu jāizstrādā, pirms rīko grantu konkursu.

13. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga izvēles process

<p>NVO, ekspertu), tādējādi mazinot interešu konflikta risku. Neveidojas tiešas atkarības attiecības starp pasūtītāju/ atlasē veicēju un sabiedrības uzraugu.</p> <ul style="list-style-type: none"> Šī līdz šim ir bijusi biežāk izmantotā neatkarīgā uzrauga atlasē forma gan Latvijā, gan citās ES valstīs. 	
<p>3. Līdzdarbības līgums Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam²⁴, privātpersonu ar līdzdarbības līgumu var pilnvarot veikt pārvaldes uzdevumu, kurš neietver pārvaldes lēmuma pieņemšanu vai sagatavošanu.</p>	
<p>leguvumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Skaidra un saprotama procedūra, kas pazīstama valsts un pašvaldību institūcijām. Līdz šim ir pieredze šādā veidā slēgt IP – līdzdarbības līgums kā forma tika izmantots 2005.gadā, kad “Sabiedrība par atklātību – Delna” slēdza līdzdarbības līgumu ar valsts aģentūru “Jaunie trīs brāļi” un Kultūras ministriju par Latvijas nacionālās bibliotēkas būvniecības uzraudzību. 	<p>Riski un ierobežojumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> Jākonstatē, kādu tieši pārvaldes uzdevumu pasūtītājs pilnvaro veikt, kas var nesaskanēt ar IP būtību (IP ir sabiedriska uzraudzība, nevis pārvaldes uzdevuma veikšana pasūtītāja uzdevumā). Var radīt šaubas par uzrauga neatkarību, jo līguma priekšmets paredz pasūtītāja pilnvarojumu, atbildības kritērijus un izpildes kontroli. Pastāv cieša saistība ar deleģēšanas līgumu, kas varētu radīt IP neatbilstošu pakļautības attiecību raksturu. IP būtība paredz uzrauga brīvību un tiesības ziņot par pārkāpumiem neatkarīgi no pasūtītāja, bet līdzdarbības līgums šo brīvību var ierobežot.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

Svarīgi! Izstrādājot Standartu, autori vairākkārt konsultējās par atlasē procesa tiesiskajiem aspektiem gan ar Latvijas, gan citu valstu ekspertiem. Vēršam uzmanību, ka iepirkumu uzraudzības birojs savā atzinumā autoriem ir norādījis, ka gadījumos, kad pasūtītājs pats veic neatkarīgā uzrauga atlasē, kā arī finansē uzraudzību, šāds process var saturēt vairākas publiskā iepirkuma līguma pazīmes, tādēļ iepirkumu uzraudzības biroja ieskatā, būtu veicams publiskais iepirkums neatkarīgā uzrauga izvēles procesā. Ņemot vērā šo atrunu, Standarta autori aicina atlasē procesā izvērtēt visus tā apstākļus, kā arī konsultēties ar iepirkumu uzraudzības biroju, lai izvēlētais atlasē process atbilst tiesiskajam regulējumam.

Gadījumā, ja neatkarīgais uzraugs tiek izvēlēts grantu konkursā, Standartā ir piedāvāts apraksts kā grantu konkurss būtu rīkojams. Process paredz vairākus posmus, kas aprakstīti 14. tabulā.

²⁴Valsts pārvaldes iekārtas likuma 50.pants.

14. tabula. Grantu konkursa posmi un noteikumi

Posms/darbība	Noteikumi
1. Vajadzības indentificēšana	Tiek identificēta vajadzība kuram vai kuriem publiskajiem iepirkumiem tiks meklēts un sludināts grantu konkurss, nosakot uzraugāmo projektu/projektus.
2. Sabiedriskā uzrauga atlases kritēriju noteikšana	Tiek izstrādāts konkursa nolikums, identificējot NVO izvēlēs kritērijus un IP veicēja finansēšanas kārtību, kā arī atskaitīšanās kārtību par finansējuma izlietojumu un sasniegtajiem rezultātiem (gan kvantitatīviem rādītājiem, gan ietekmes rādītājiem).
3. Tiek uzsaukts publisks uzaicinājums piedalīties atlases procesā	<p>Lai nodrošinātu, ka informācija par atklāto atlases procesu ir pieejama plašākam NVO lokam, uzsaukums būtu jāpublicē ne tikai iestādes (pasūtītāja) mājas lapā un sociālajos tīklos, bet arī jāizplata citos veidos, piemēram:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ja pasūtītājs ir pašvaldība, tā varētu nosūtīt informāciju ledzīvotāju padomēm (ja tādas ir izveidotas), citām pašvaldībā esošām sabiedrības konsultatīvajām institūcijām (darba grupām, padomēm, kurās darbojas sabiedrības pārstāvji, pašvaldībā reģistrētajām NVO); ▪ ja pasūtītājs ir valsts institūcija, tā varētu, līdzīgi kā pašvaldību gadījumā, nosūtīt informāciju visām tās pārziņā esošām sabiedrības konsultatīvajām institūcijām, kā arī publicēt savā mājas lapā, izsludināt publiski, lai informācija par konkursu sasniegtu pēc iespējas plašāku personu loku; ▪ informāciju par atklāto atlases procesu var nosūtīt tā dēvētajām "jumta organizācijām", piemēram, biedrībai "Latvijas Pilsoniskā alianse", kura apvieno ievērojamu skaitu NVO un varēs šo informāciju izplatīt saviem biedriem. Tāpat var informēt "Sabiedrību par atklātību – Delna" – pagaidām vispieredzējušāko organizāciju Latvijā, kas veikusi vairākus IP.
4. Rezultātu izvērtēšana un argumentēta lēmuma pieņemšana	<p>Jānosaka pieteikumu iesniegšana un izvērtēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ NVO iesniedz savus pieteikumus (organizācijas pieredze, kapacitāte, reputācija, interešu konflikta novēršana u.c.); ▪ pieteikumus izvērtē, pamatojoties uz obligātajiem un izvēlēs kritērijiem.
5. Lēmuma pieņemšanas process	<p>Jānosaka lēmumu pieņemšanas process, paredzot, ka atlasi un izvērtēšanu neveic viena amatpersona vai tikai tehniska struktūrvienība, bet tiek veidota vērtēšanas komisija, kurā, vēlams, ir pasūtītāja pārstāvji, ārēji novērotāji (piemēram, citas valsts/pašvaldības struktūras, NVO pārstāvji, sabiedriskās padomes loceklis), eksperti bez interešu konflikta.</p> <p>Komisijas lēmumam jābūt dokumentētam protokolā, balstītam vērtēšanas kritērijos, ar kopsavilkumu par iemesliem, kāpēc konkrētais pretendents izraudzīts.</p> <p>Katrs komisijas loceklis vērtē neatkarīgi, un tiek veikta kopīga vērtējumu apkopošana. Kopsavilkumam par izvēles procesu un rezultātiem ir jābūt publiski pieejamam.</p>

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

Vai ir gadījumi, kad sabiedrisko uzraugu atlases procesu nav nepieciešams veikt?

Jā, ir vairākas situācijas, kad sabiedrisko uzraugu atlases process nav nepieciešams:

- **ja IP veicējs ir jau izvēlēts citā procesā** – piemēram, ja finansējuma līgumā (piemēram, ar Eiropas Komisiju vai kādu citu donoru) ir jau norādīta konkrēta NVO, kas veiks IP uzraudzību, tad nav nepieciešams rīkot konkursu – finansētāja izvēle tiek uzskatīta par daļu no projekta struktūras;
- **ja vēlme īstenot IP nāk no kādas (vai vairākām) NVO**, kurām pašām ir interese un finansējums IP īstenošanai (t.i., tā netiek finansēta no pasūtītāja puses).

Svarīgi! Šajā gadījumā iestādes pienākums ir izvērtēt organizācijas darbību, pārlicinoties ka tās darbībā nav risku, kas varētu apdraudēt IP uzraudzības objektivitāti, neatkarību un sabiedrības uzticību šim procesam. Iestādei jānodrošina, ka izvēlēta NVO darbojas sabiedriskā labuma ietvaros, tai ir atbilstoša pieredze un laba reputācija, tās iesaiste neizraisīs šaubas par uzraudzības procesa caurredzamību un godprātību.

5.3. Neatkarīgā uzrauga galvenie pienākumi un tiesības

Neatkarīgais uzraugs IP īstenošanā ieņem īpašu lomu – tas vienlaikus ir uzraugs, sabiedrības interešu pārstāvis un profesionāls eksperts, kam jāuzrauga publisko resursu izmantošanas caurspīdīgums un godprātība. Tāpēc, izvēloties neatkarīgo uzraugu, svarīgi pārliecināties, ka tas ne tikai spēj veikt IP, bet tā darbība un mērķi sakrīt ar IP jēgu un mērķi. Uzraugam, kurš veiks IP, ir jāspēj demonstrēt augstus ētikas standartus un nulles toleranci attiecībā uz interešu konfliktiem, jo viens no lielākajiem draudiem ir tieši interešu konflikta situācijas – gan faktiskas, gan uztverē balstītas. Ja sabiedrības acīs rodas šaubas par uzrauga neitralitāti, tas var graut gan paša uzrauga reputāciju, gan uzticamību IP kopumā.

Izvērtējot ārvalstu praksi konstatējams, ka uzraugam ir:

- **jāizstrādā skaidri ētikas noteikumi** un jāveic to konsekventa ievērošana – uzraugiem un viņu piesaistītajiem ekspertiem jādarbojas saskaņā ar organizācijas izstrādātu ētikas kodeksu, kurā ir iekļauti arī noteikumi par interešu konflikta situācijām;
- **jāiesniedz deklarācijas par interešu konflikta neesamību**²⁵ – piemēram, Itālijā katram uzraudzības procesā iesaistītajam darbiniekam bija jāiesniedz šāda deklarācija;
- **jāizstrādā skaidri mehānismi interešu konflikta pārvaldībai** – uzraugam ir jāizstrādā interešu konflikta vadības mehānismi, kas paredz rīcības soļus, ja potenciālais konflikts tiek konstatēts. Tas attiecas arī uz neatkarīgā uzrauga piesaistītajiem ārējiem ekspertiem, kuriem jāievēro tie paši augstie ētiskie standarti kā uzraugiem.

Svarīgi, ka sabiedrības uzraugs, tā darbinieki un piesaistītie eksperti ir politiski neitrāli un tiem nav savtīgu interešu attiecībā uz uzraugāmo procesu, un visiem iesaistītajiem ir jāievēro augsti profesionālās ētikas standarti, īpaši, ja tiek piešķirta piekļuve sensitīvai vai stratēģiski nozīmīgai informācijai.

5.3.1. Neatkarīgā uzrauga pienākumi

Uzrauga pienākumi IP dažādās valstīs mēdz atšķirties, taču starp līdzīgajām funkcijām, kas vērstas uz publisko iepirkumu uzraudzību, caurspīdīgumu un sabiedrības iesaistes veicināšanu, ir sekojošas:

1. uzraudzīt iepirkuma procesu visos posmos – no vajadzību definēšanas līdz līguma izpildei;
2. sniegt ieteikumus un komentārus par iepirkuma dokumentiem, procedūrām un kritērijiem;
3. sagatavot regulārus uzraudzības ziņojumus un padarīt tos pieejamus sabiedrībai;
4. informēt sabiedrību par projekta gaitu, uzraudzības rezultātiem un secinājumiem;
5. piedalīties apspriedēs, organizēt sabiedriskos pasākumus, lai veicinātu līdzdalību un skaidrotu rezultātus.

²⁵Piemēram, apliecinot, ka uzraugam nav: finansiālās intereses (tai skaitā - uzraugs (vai tā darbinieki) nav bijuši iesaistīti uzņēmumos, kas pretendē iepirkumā; uzraugs pats nesaņem ieguvumus (pakalpojumus, labumus) no pasūtītāja vai pretendenta); iepriekšējo saistību (tai skaitā - uzraugs nav nesen strādājis vai konsultējis kādu no iepirkuma pretendentiem vai pasūtītāju; uzraugs un NVO, kuru tas pārstāv, nav agrāk bijuši iesaistīti tieši šajā projektā, piemēram, kā partneris vai apakšuzņēmējs); personiskās attiecības (tai skaitā - uzrauga pārstāvjiem nav tuvas ģimenes vai draudzīgas attiecības ar iepirkuma komisijas locekļiem vai pretendentiem; nepastāv profesionāla lojalitāte vai „bijušie kolēģi” faktors, kas var ietekmēt lēmumus; politiskās saistības vai ietekme (tai skaitā - uzraugs nav saistīts ar politisku partiju vai amatpersonu, kas atbildīga par konkrēto iepirkumu; uzrauga institūcija pati ir neatkarīga no politiskiem finansējuma lēmumiem; konkurējošas intereses (tai skaitā - uzraugs pats nepiedalās līdzīgos tirgus projektos vai negūst labumu, ja viens pretendents uzvar, bet cits nē; uzraugs neizmanto pieejamo informāciju komerciālos nolūkos).

Visi neatkarīgā uzrauga pienākumi tiek noteikti IP līgumā (vairāk par līgumā iekļaujamiem punktiem skatīt 10. nodaļu). Viens no būtiskākajiem neatkarīgā uzrauga pienākumiem ir **nodrošināt sabiedrībai piekļuvi saprotamai, savlaicīgai un uzticamai informācijai** par IP norisi. Sabiedrības informēšana stiprina uzticību publiskajiem procesiem un ļauj sabiedrībai aktīvi sekot līdzi uzraugāmā iepirkuma īstenošanai. Šis aspekts ir būtisks ne vien kā demokrātijas principu izpaušme, bet arī kā uzraudzības kvalitātes un leģitimitātes pamats. Plašāk par komunikācijas nozīmi un kanāliem aprakstīts 7. nodaļā.

5.3.2. Neatkarīgā uzrauga tiesības

IP būs efektīvs un sasniegs mērķus tikai tad, ja uzraugam būs reālas, praktiski izmantojamas tiesības, kas ļaus piekļūt informācijai, komunicēt ar iesaistītajām pusēm un brīvi veikt uzraudzību visos iepirkuma un projekta īstenošanas posmos. Šīs tiesības nav formāls papildinājums, tām jābūt skaidri noteiktām, tās palīdzēs ne vien labāk plānot uzraudzības procesus, bet arī ietaupīt visa veida administratīvos resursus. Kā tas konstatēts, analizējot ārvalstu praksi, parasti sabiedriskā uzrauga tiesības ir noteiktas IP līgumā. Par sabiedriskā uzrauga tiesībām publiskā iepirkuma procesā skatīt 8. nodaļu.

No ārvalstu pieredzes konstatējams, ka neatkarīgam uzraugam ir šādas tiesības:

- **tiesības piekļūt informācijai.** Uzraugam ir tiesības saņemt visu ar publisko iepirkumu un projekta īstenošanu saistīto dokumentāciju, tai skaitā iepirkuma nolikumus, līgumus, izmaiņas, atskaites un komunikāciju. Tas var ietvert arī ierobežotas pieejamības informāciju, ja tiek nodrošināta konfidencialitāte;
- **tiesības piedalīties sanāksmēs.** Uzraugs var piedalīties publiskā iepirkuma komisijas sēdēs, iepirkuma plānošanas sanāksmēs kā eksperts (nevis komisijas loceklis)²⁶;
- **tiesības izteikt viedokli un sniegt ieteikumus.** Uzraugs var sniegt ieteikumus, komentārus vai iebildumus par procesa caurskatāmību, riskiem un neatbilstībām. Šie viedokļi nav obligāti izpildāmi, taču ja tos neņem vērā, ieteicams, sniegt pamatojumu/skaidrojumu;
- **tiesības komunicēt ar sabiedrību.** Uzraugs var patstāvīgi publicēt uzraudzības ziņojumus, sniegt intervijas, veidot sabiedrībai saprotamus skaidrojumus par projekta norisi, ievērojot informācijas aizsardzības noteikumus;
- **tiesības uz aizsardzību un izstāšanos.** Ja netiek ievērotas IP saistības vai būtiski traucēta uzraudzība (piemēram, informācija netiek sniegta), uzraugs var izstāties no IP, informējot sabiedrību un dokumentējot iemeslus;
- **tiesības noteikt sadarbības dziļumu/apjomu.** Uzraugs pats definē, kādā apjomā, cik dziļi un kādās jomās tas veiks uzraudzību, piemēram – vai tiks analizēti līgumi, apmeklēta būvlaukuma vieta, pārbaudītas iepirkuma komisijas sanāksmes utt.

²⁶Publisko iepirkumu likuma 24.panta otrā daļa un 25.panta pirmā, otrā, trešā daļa.

PIEMĒRI:

Čehijā *TI* nodaļai bija IP līgums ar Reģionālās attīstības ministriju. Līgums paredzēja tiesas tiesības iegūt visu dokumentāciju, tai skaitā konfidenciālu informāciju, ar pienākumu ievērot tās aizsardzību. Uzraugs piedalījās iepirkuma komisijas sēdēs, tika piesaistīti arī juristi, kam bija jābūt neatkarīgiem no politiskās ietekmes.

Rumānijā, vienā no IP, kur uzraudzību arī veica *TI* vietējā nodaļa, sadarbībā ar Sabiedriskās politikas institūtu, uzraugu tiesības bija noteiktas sadarbības memorandā. Uzraugiem bija tiesības iesaistīties visos iepirkuma posmos, iesniegt komentārus un ziņojumus, kurus pasūtītājs varēja komentēt pirms publicēšanas, taču tos nevarēja liegt publiskot, ja komentāri netika iesniegti laikā.

5.4. Neatkarīgā uzrauga ieguvumi, izmaksas un riski

IP ieviešana ir nopietns pārbaudījums neatkarīgajam uzraugam – tā nes gan ieguvumus, gan izmaksas, gan riskus. Par risku vadību lielā mērā atbildīgs ir pats neatkarīgais uzraugs, bet daži no neatkarīgā uzrauga riskiem var būtiski ietekmēt visu IP mērķu sasniegšanu, tādēļ pasūtītājam jāizvērtē dažādi ar neatkarīgo uzraugu saistītie riski un savas iespējas mazināt riska iespējamību, kur tas ir pasūtītāja kompetencē.

5.4.1. Riski un to vadība

Efektīva un uzticama sabiedriskā uzraudzība iespējama tikai tad, ja tiek savlaicīgi apzināti un pārvaldīti potenciālie riski, kas var ietekmēt neatkarīgā uzrauga darbu, neatkarību un reputāciju. Ārvalstu pieredze rāda, ka neatkarīgais uzraugs var saskarties ar šķēršļiem informācijas pieejamībai, sadarbības trūkumu no pasūtītāja vai izpildītāja puses, kā arī interešu konflikta vai reputācijas apdraudējuma situācijām. Tāpēc jau uzraudzības plānošanas posmā ir būtiski paredzēt iespējamus riskus un definēt konkrētus rīcības mehānismus to mazināšanai, lai uzraudzība būtu caurskatāma, profesionāla un ilgtspējīga.

15. tabula. Neatkarīgā uzrauga riski un to vadīšanas mehānismi

Riska veids	Riska vadīšana
1. Reputācijas riski, kas saistīti ar neatkarīgā uzrauga pārstāvju (tai skaitā, ārēju ekspertu) nonākšanu interešu konfliktā, citiem pārkāpumiem.	1. Iekšējās ētikas vadlīnijas un interešu konflikta politika <ul style="list-style-type: none">Izstrādāt un darbiniekiem/ekspertiem skaidri darīt zināmas ētikas vadlīnijas, kas ietver:<ul style="list-style-type: none">aizliegumu sadarboties ar piegādātājiem vai pasūtītāju, ja ir jebkāds finansiāls, profesionāls vai personisks interešu konflikts;atklātības principu par visiem iespējamajiem konfliktiem.ieviekt obligātu interešu deklarāciju visiem iesaistītajiem ekspertiem, kas regulāri jāatjauno. 2. Iepriekšēja pārbaude <ul style="list-style-type: none">Pirms jebkura ārējā eksperta vai konsultanta piesaistes veikt viņa reputācijas, iepriekšējo darbu, iespējamo konfliktu izvērtējumu.Pārbaudīt arī eksperta saikni ar projektā iesaistītajiem uzņēmumiem vai institūcijām.Pārbaudīt arī eksperta saikni ar projektā iesaistītajiem uzņēmumiem vai institūcijām. 3. Konflikta gadījumu novēršanas mehānismi <ul style="list-style-type: none">ieviekt ātru iekšēju mehānismu situācijām, kad tiek konstatēts interešu konflikts vai iespējams ētikas pārkāpums:<ul style="list-style-type: none">ekspertu var aizstāt; var tikt veikta ārēja izvērtēšana;nepieciešamības gadījumā publiski sniegts skaidrojums par veiktajiem soļiem.

15. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga riski un to vadīšanas mehānismi

Riska veids

2. Nozīmīgu pārkāpumu laicīga nepamanīšana, veicot novērošanas aktivitātes, kas izraisa sabiedrības negatīvu rezonansi par projekta gaitu un uzraudzības kvalitāti.

Riska vadīšana

4. Iekšējais audits un kvalitātes kontrole

- Regulāri veikt uzraudzības komandas iekšēju izvērtējumu vai auditu, īpaši liela mēroga projektos.
- Iesaistīt iekšējo vai ārējo ētikas uzraugu vai padomdevēju, ja organizācijai ir šāda kapacitāte.

5. Skaidra komunikācija ar sabiedrību un partneriem

- Ja rodas aizdomas par reputācijas riskiem, sagatavot pārdomātu, faktos balstītu komunikāciju, izskaidrojot organizācijas pozīciju un veiktos soļus.
- Reputācijas krīzēs jānodrošina atklātība, nevis aizsardzības pozīcija – tas palīdz saglabāt uzticamību ilgtermiņā.

Riska vadības mehānismi:

1. Sistēmisks un plānots novērošanas process

- Izstrādāt skaidru **monitoringa plānu**, kurš aptver visus būtiskos projekta posmus: sākot no vajadzību identificēšanas līdz piegādes, būvniecības vai pakalpojuma izpildes noslēgumam.
- Noteikt prioritāros riska punktus: augstas izmaksas, iepirkuma dokumentācija, vērtēšanas kritēriji, izpildes termiņi u.c.

2. Kapacitātes stiprināšana un komandas profesionālā sagatavošana

- Piesaistīt tematiskos ekspertus (piemēram, inženierus, finanšu speciālistus, iepirkumu juristus), ja projektā ir augsta sarežģītība.
- Nodrošināt uzraudzības komandas apmācības par korupcijas riskiem un efektīvas uzraudzības metodēm.

3. Uzraudzības metodoloģijas dažādošana

- Neaprobežoties tikai ar dokumentu pārbaudi – iekļaut tiešus novērojumus uz vietas, intervijas ar iesaistītajām pusēm, salīdzinājumu ar līdzīgiem projektiem.

4. Savlaicīga brīdinājuma mehānismi

- Izveidot **iekšēju brīdinājuma sistēmu** ("red flags"), kas palīdz novērst problēmas, pirms tās kļūst par pārkāpumiem.

5. Sabiedrības un mediju informēšana

- Ja uzraudzība tomēr nav identificējusi pārkāpumu laicīgi, atklāti skaidrot sabiedrībai, kāpēc tas notika un kādi uzlabojumi tiks veikti turpmāk.
- Sniegt publiskus ziņojumus ar detalizētu analīzi, kas apliecina uzrauga profesionālo atbildību un spēju uzlaboties.

15. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga riski un to vadīšanas mehānismi

Riska veids

Riska vadīšana

3. Pasūtītājs un/ vai izpildītājs nesadarbojas, nesniedz novērošanas vajadzībām pilnīgu informāciju, kas apgrūtinā novērošanas veikšanu.

6. Ieviest iekšējo kvalitātes pārbaudi:

pirms gala ziņojuma publicēšanas, veikt iekšēju pārskatīšanu (angļu val. "peer review"), īpaši attiecībā uz novērojumiem par pārkāpumiem.

Riska vadības mehānismi:

- **Iekļaut skaidrus informācijas apmaiņas nosacījumus IP**, piemēram: termiņi, formāti, kontaktpersonas.
- **Regulāri, iepriekš ieplānoti tikšanās formāti**, kuros pusēm jāsniedz atskaites par aktuālajiem jautājumiem un procesa virzību.
- **Saziņas dokumentēšana** (e-pasti, memorandi, protokoli), lai fiksētu sadarbības kvalitāti un pierādītu iespējamu novērošanas apgrūtinājumu.
- **Sadarbības memorands ar pasūtītāju** vai cita vienošanās ārpus līguma, kas nosaka informācijas sniegšanas pienākumu.
- Ja sadarbība ilgstoši netiek nodrošināta, **par to skaidri jāinformē sabiedrība**, pamatojot, kā tas ietekmē uzraudzības kvalitāti. Neatkarīgais uzraugs periodiskajos uzraudzības ziņojumos dokumentē informācijas saņemšanas grūtības, skaidri norāda, uz kādas informācijas pamata izdarīti slēdzieni, kas publicēti ziņojumā.

Ilgstošas, sistemātiskas informācijas nesniegšanas gadījumā neatkarīgajam uzraugam jālemj par galēju risinājumu – izstāšanos no IP.

4. "Acu aizmālēšanas" risks: Pasūtītājs vai izpildītājs publiski pozicionē IP kā atbildīgas pārvaldības pierādījumu, vienlaikus faktiski nesadarbojoties ar uzraugu.

Riska vadības mehānismi:

- Līguma nosacījumi par publiskās komunikācijas kārtību, tostarp aizliegums izmantot uzraudzības esamību reklāmas vai reputācijas veidošanas nolūkos bez uzrauga iepriekšējas piekrišanas.
- Regulāri publiski uzrauga ziņojumi, kas neatkarīgi atspoguļo sadarbības kvalitāti un uzraudzības rezultātus.
- Stratēģiska komunikācija ar medijiem un sabiedrību, kas akcentē, ka uzraudzība nav tikai formalitāte, bet aktīva un analītiska funkcija.
- Ja nepieciešams, uzrauga iniciēta pārtraukuma vai IP pārtraukšanas procedūra, ja tiek nopietni ignorēti sadarbības pienākumi.

5. Projekta vai iepirkuma aizkavēšanās dēļ uzraugs nespēj turpināt darbu pēc tam, kad tam beidzas finansējums.

Riska vadības mehānismi:

- Ieplānot laika rezervi IP nodrošināšanai, vienošanās novērošanas perioda pagarinājumu, ja tāda neatkarīgajam uzraugam vēl iespējama.
 - Skaidrs līguma mehānisms neparedzētiem gadījumiem – kurš un kā lemj par uzraudzības turpināšanu, ja rodas aizkavējumi.
-

15. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga riski un to vadīšanas mehānismi

Riska veids

Riska vadīšana

- Modulāra uzraudzības pieeja, kurā pa posmiem tiek noteikti sasniedzamie mērķi – tas ļauj saglabāt vērtību pat tad, ja visa cikla uzraudzība neizdodas.
- Pārskatāms finansējuma izlietojums un uzraudzības rezultātu konsolidācija, lai varētu pamatot papildu finansējuma nepieciešamību donoriem vai pasūtītājam.
- Iepriekšēja vienošanās ar pasūtītāju vai finansētāju par finansējuma pagarinājuma iespēju objektīvu apstākļu gadījumā.
- Gadījumā, ja papildus finansējums IP veikšanai tiek iegūts, tiek slēgta vienošanās pie IP, atrunājot uzdevumus, pienākumus un citus noteikumus atbilstoši vajadzībai un konkrētajai situācijai²⁷.
- Gadījumā, ja papildus finansējums IP veikšanai nav pieejams/nav iegūts, puses izlemj par sadarbības turpināšanas iespējām, taču pastāv augsta varbūtība, ka IP netiek turpināts.

6. Sabiedrībā izskan pretestība vai šaubas par pašu iepirkuma objektu (piemēram, vides, kultūras, mantojuma, pilsētvides jautājumu dēļ), un rezultātā neatkarīgais uzraugs tiek uztverts kā projekta daļa, nevis kā objektīvs novērotājs.

Riska vadības mehānismi:

1. Skaidra komunikācija par uzraudzības lomu un robežām

- Jau uzsākot darbu, skaidri definēt publiskajā komunikācijā, ka uzraugs nepārskata projekta lietderību, bet gan uzrauga iepirkuma procesa atbilstību likumiem, caurspīdīgumu un ētikas principus.
- Atgādināt, ka projekta satura lēmumi ir pasūtītāja, nevis uzrauga kompetencē.

2. Atklāta un neitrāla pozīcija

- Izvairīties no komentāriem, kas varētu tikt interpretēti kā **projekta** aizstāvēšana vai kritika ārpus uzrauga mandāta.
- Saglabāt neitrālu, faktos balstītu pozīciju, piemēram, prezentējot uzraudzības ziņojumus, kas fokusējas uz procedūrām, nevis projekta saturu.

3. Proaktīva sabiedrības iesaiste un uzklaušīšana

- Organizēt atvērtus informatīvus pasākumus, kur sabiedrība var uzdot jautājumus par uzraudzības mērķiem, procedūrām, rezultātiem.
- Ja iespējams, strukturēta dialoga formāti – piemēram, fokusgrupas vai konsultatīvās tikšanās ar konkrētām interešu grupām.

4. Regulāri, pārskatāmi komunikācijas kanāli

- Veidot regulāras publiskas atskaites par novērošanas gaitu (piemēram, ik ceturksni), kurās uzsvērtā uzrauga objektivitāte un sabiedrības informētība.

²⁷Ja uzraugs izvēlēts iepirkuma procedūras rezultātā, šāds gadījums savlaicīgi jāparedz līgumā atbilstoši iepirkumu regulējuma noteikumiem par līguma grozījumiem.

15. tabulas turpinājums. Neatkarīgā uzrauga riski un to vadīšanas mehānismi

Riska veids

Riska vadīšana

- Ja iespējams, īss kopsavilkums saprotamā valodā, pieejams iedzīvotājiem gan tiešsaistē, gan drukātā formātā.

5. Uzraudzības darbības pārskatāmība

- Publicēt metodoloģiju, kā notiek novērošana – kādi dokumenti tiek pārskatīti, kādi kritēriji tiek izmantoti, kā tiek risināti jautājumi vai signāli par iespējamiem pārkāpumiem.

6. Reakcija uz sabiedrības kritiku

- Ja sabiedrībā rodas aizdomas par uzrauga neobjektivitāti, svarīgi publiski un cieņpilni atbildēt, skaidrojot uzrauga pozīciju, darbības robežas un sniegtos rezultātus.
 - Ja nepieciešams – iesaistīt trešo pusi (piemēram, akadēmisku institūciju vai pilsoniskās sabiedrības platformu), kas var izvērtēt uzraudzības kvalitāti.
-

Avots: Standarta autoru veidots apkopojums

6. Integritātes paktu izmaksas un finansēšana

Šajā nodaļā ir sniegts ārvalstu un Latvijas pieredzē balstīts apskats par IP izmaksu plānošanas un finansēšanas aspektiem. Tāpat ir sagatavots piemērs izmaksu aprēķinam un analīze par potenciālajiem finansējuma avotiem. Tas palīdzēs IP plānošanā, finansēšanā un īstenošanā iesaistītajām institūcijām sagatavot caurspīdīgus un reālistiskus finanšu plānus, vienlaikus nodrošinot neatkarīgu un profesionālu uzraudzību sabiedrības interesēs.

6.1. IP ieviešanas izmaksas

Lai uzraudzības process noritētu kvalitatīvi, proti, uzraugam būtu iespēja izsekot un profesionāli novērtēt iepirkuma īstenošanas gaitu, par to informēt un uzraudzībā iesaistīt sabiedrību, uzraudzības izmaksu segšanai jāparedz finansējums.

IP izmaksu struktūra nav vienkārša – tajā ietilpst vairākas komponentes, no kurām nozīmīgākās ir **ekspertu iesaiste** un **komunikācijas aktivitātes**. Starptautiskā un Latvijas pieredze rāda, ka tieši šīs divas kategorijas var veidot vairāk nekā pusi no kopējā budžeta. Ekspertu darbs – juridiskajā, inženiertehniskajā un finanšu jomā – nodrošina profesionālu izvērtējumu un risku identificēšanu, kas ir priekšnoteikums korupcijas novēršanai un kvalitatīvai projekta īstenošanai. Savukārt efektīva komunikācija ar sabiedrību stiprina caurskatāmību, vairo uzticēšanos un veicina atbildīgu līdzdalību.

Kā to rāda Latvijas un ārvalstu līdzšinējā pieredze, papildus iepriekš minētajam, IP īstenošanai var būt arī šādas izmaksu pozīcijas:

- **Izmaksas par uzraudzības ziņojumiem un atskaitēm par finansējuma izlietojumu**, kas saistīti ar pārskatu sagatavošanu par projekta gaitu, identificētajiem riskiem, ieteikumiem un uzraudzības ietekmi. Šie dokumenti ir būtisks komunikācijas un atskaitīšanās instruments.
- **Rezerves un neparedzēti izdevumi**, kas kalpo kā “drošības spilvens” gadījumiem, kad projekta izpildes laikā rodas papildu darbības vai termiņa pagarinājumi, kas prasa papildu uzraudzības resursus.

Atsevišķos gadījumos izmaksās ir iekļauta IP metodikas izstrāde, kas saistīta ar IP sagatavošanas darbiem: tiesiskās formas izvēli, metodoloģisko pieeju formulēšanu un sadarbības mehānisma izstrādi starp neatkarīgo uzraugu un IP finansētāju un/vai pasūtītāju. Šī izmaksu pozīcija var būt aktuāla gadījumos, kad tiek plānots IP projekts valstī, vai specifiskā projektā, kur nav iepriekšējas prakses attiecībā uz metodikas un līgumattiecību jautājumiem, un ir nepieciešams to izstrādāt īpaša projekta vajadzībām.

Lai atvieglotu budžeta plānošanu, 16. tabulā piedāvāts orientējošs izmaksu sadalījums, kas balstīts IP īstenošanas praksē. Norādītās izmaksu pozīcijas un to proporcijas ir aptuvenas un var mainīties atkarībā no konkrētā projekta vajadzībām un pieejamā finansējuma.

Ekspertu iesaiste un komunikācijas aktivitātes ir būtiskākās izmaksu kategorijas, jo tās tieši nodrošina IP satura kvalitāti un ietekmi. Eksperti sniedz profesionālu vērtējumu par iepirkumu, būvniecības, finanšu un juridiskajiem riskiem, kas ir nepieciešams, lai identificētu un novērstu korupcijas riskus. Savukārt komunikācija ar sabiedrību un ieinteresētajām pusēm palīdz veidot uzticību, veicina caurspīdīgumu un nodrošina IP kā uzticama sabiedriskā kontroles mehānisma efektivitāti.

16. tabula. IP ieviešanas izmaksu kategorijas un to aptuvenā proporcija no kopējām izmaksām

Izmaksu kategorija	Apraksts	Aptuvenā proporcija (%)
Ekspertu iesaiste	Juridiskie, tehniskie, finanšu u.c. eksperti	40–55%
Komunikācija un sabiedrības iesaiste	Kampaņas, sabiedriskie pasākumi, sabiedrības līdzdalība	20–25%
Uzrauga administratīvās izmaksas	Personāla atalgojums, birojs, administrācija	15–20%
IP metodikas izstrāde*	Sagatavošana, dokumentēšana, juridiskie izdevumi	5–10%
Uzraudzības ziņojumi un atskaites	Novērtējumi, ziņojumu sagatavošana	5–10%
Rezerves un neparedzēti izdevumi	Neparedzēti darbi, projekta pagarinājumi	5–10%

Avots: Standarta autoru izveidots kopsavilkums par tipiskām IP izmaksu kategorijām un to aptuveno īpatsvaru kopējās IP izmaksās, kas balstās uz *TI* vadlīnijām un intervijām ar *TI* pārstāvjiem.

**Kā iepriekš minēts, šī izmaksu pozīcija praksē būs nepieciešama reti - tikai gadījumos, kad nepieciešams izstrādāt jaunu metodiku konkrētā projekta vajadzībām.*

Piemēri augstāk minēto izmaksu pozīciju pielietojumam, kā arī plašāka informācija par ekspertu piesaisti apkopota 9. nodaļā.

IP efektivitāte ir tieši atkarīga no tā, cik aktīvi un profesionāli tajā iesaistās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Par uzraudzību atbildīgā organizācija nav tikai starpnieks, kas tālāk deleģē darbus ārējiem ekspertiem. Tai pašai jāuzņemas vadošā loma visā uzraudzības

procesā. Bieži vien tieši šajās organizācijās koncentrējas unikāla kompetence sabiedrības iesaistīšanā, uzraudzības darbību koordinēšanā un dialoga uzturēšanā ar publiskām institūcijām. Tā rezultātā daļa no nepieciešamajām ekspertīzēm jau ir pieejama pašā uzraudzības organizācijā, un tās darbinieki ir arī tie, kas izstrādā metodoloģiju, vada risku analīzi un sagatavo monitoringa ziņojumus. Papildus nepieciešamo tehnisko vai juridisko zināšanu trūkumu iespējams kompensēt, piesaistot ārējos ekspertus, tajā skaitā no ārvalstīm, ja tas nodrošina augstāku uzraudzības kvalitāti.

Vienlaikus svarīgi uzsvērt, ka kvalitatīva uzraudzība nav iespējama bez pietiekama un caurspīdīga finansējuma. Līdzekļi ir nepieciešami ne tikai ārējiem ekspertiem, bet arī pašas uzraudzības organizācijas darbībai, tostarp vadībai, atbildīgo personu atalgojumam un biroja uzturēšanai. IP budžetā šīs izmaksas ir skaidri jāietver, lai novērstu situāciju, kad uzraudzības institūcija tiek nostādīta atkarīgā vai vājinātā pozīcijā. Ir svarīgi arī konceptuāli nodalīt administratīvās izmaksas (piemēram, grāmatvedība) no uzraudzības procesa vadības: vadītājs, kas koordinē ekspertu darbu, uztur saikni ar pasūtītāju un lemj par situācijām, kur nepieciešama stratēģiska rīcība, veic būtisku monitoringa funkciju, kas nav klasificējama kā administratīvs atbalsts.

6.2. Izmaksu aprēķina metodika

IP izmaksu aprēķināšanai nav vienotas formulas, taču praksē ir izveidojušies ieteicamie orientieri, kas palīdz novērtēt iespējamo IP budžetu atbilstoši konkrētā projekta apjomam un sarežģītībai.

Analizējot 14 IP piemērus²⁸, kas īstenoti ES pilotprojekta ietvaros, secināms, ka IP izmaksas bija robežās no 140 000 līdz 695 000 EUR vienam projektam; vidējā IP izmaksu vērtība 440 000 EUR.

Viena IP projekta izmaksas attiecībā pret uzraugāmā projekta izmaksām ir šādās robežās:

- 15,5% līdz 83,9% līgumos ar vērtību zem 4 miljoniem EUR;
- 1,8% līdz 3% līgumos 10–25 miljonu EUR vērtībā;
- 0,2% līdz 0,3% līgumos ar vērtību virs 100 miljoniem EUR apmērā.

Vidējā IP un projekta izmaksu attiecība šajos projektos ir ļoti liela - 13,9%. Tam par iemeslu ir tas, ka 5 no 14 projektiem ir nelieli (izmaksas < 4 miljoni EUR), kuros IP / projekta izmaksu attiecība bija 15,5% - 83,9%. Šī iemesla dēļ IP izmaksu plānošanai noderīgāka ir mediānas vērtība, t.i. skaitlis, kurš atrodas izvērtējamo izmaksu vērtību rindas pašā vidū un, kuru neietekmē projekti ar īpaši mazām vai lielām izmaksām; minētajiem 14 projektiem tā ir **2,2%** no uzraugāmā projekta izmaksām.

Latvijas pieredzē²⁹ IP izmaksas finansiālā nozīmē ir zemākas, bet to attiecība pret projekta izmaksām līdzīga iepriekš aprakstītajām. IP izmaksas ir robežās no 180 000 līdz 360 000 EUR, ar vidējo vērtību 260 000 EUR. Savukārt IP / projekta izmaksu attiecība ir, piemēram:

- projektam ar līguma vērtību 12 miljoni EUR - 1,5%;
- projektam ar līguma vērtību 65 miljoni EUR - 0,5%;
- projektam ar līguma vērtību 96 miljoni EUR - 0,4%;
- projektam ar līguma vērtību 270 miljoni EUR - 0,07%.

Augstāk minētais var kalpot tikai kā orientieris IP izmaksu plānošanā. Faktiskās IP izmaksas būs atkarīgas no konkrētā projekta raksturlielumiem un iesaistīto ekspertu skaita, kvalifikācijas un darba apjoma (skat. IP izmaksu aprēķina piemēru nākamajā nodaļā). Var prognozēt, ka:

- zemākas IP izmaksas būs gadījumos, kad projekts ir vienkāršs un īslaicīgs;
- augstākas izmaksas būs lieliem, ilgstošiem un komplikētiem projektiem, kā arī gadījumos, kad tiek veikta uzraudzība visās iepirkuma stadijās (no sagatavošanas līdz īstenošanai un nodošanai ekspluatācijā);
- relatīvi augstas izmaksas (kā IP izmaksu attiecība pret uzraugāmā projekta izmaksām) būs nelieliem uzraugāmiem projektiem ar izmaksām < 4 miljoni EUR.

²⁸End-of-Project Evaluation of Transparency International's Integrity Pacts EU Project, 2022, 33.lpp.

²⁹Starptautiskās pieredzes izpēte un IP ieviešanas standarta izstrāde. Izpētes ziņojums, 2025. Personu apvienība: SIA SAFEGE Baltija, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, Sabiedrība par atklātību – Delna.

Ņemot vērā līdzšinējo Latvijas un starptautisko pieredzi, par saprātīgu orientieri IP izmaksām uzskatāms **1-2% no uzraugāmā projekta budžeta**, kas atbilst arī starptautiskajai praksei.

Minimālā projekta summa IP ieviešanai

Ņemot vērā augstāk minēto informāciju, proti, ka vidējais IP budžets Latvijas apstākļos ir aptuveni 260 000 EUR; ieteicamā IP / projekta izmaksu proporcija ir 1-2%, var secināt, ka ieteicamā projekta līguma vērtība, no kuras IP ieviešana kļūst finansiāli un praktiski pamatota, ir **13 - 26 miljoni** EUR. Zem šīs robežas IP izmaksas var būt nesamērīgi lielas attiecībā pret projekta apjomu.

6.3. Izmaksu aprēķina piemērs

Lai iezīmētu galvenās uzraudzības izmaksu pozīcijas, 17. tabulā parādīts hipotētisks IP vidējo izmaksu aprēķina piemērs būvniecības projekta gadījumā. Piemērs parāda IP budžeta plānoto attiecību pret iepirkuma līguma vērtību: ieteiktais diapazons 1–2%. Šis ir ātrs, caurspīdīgs un starptautiskā praksē pamatots veids, kā plānot IP budžetu, nodrošinot, ka uzraudzībai atvēlētais finansējums ir pietiekams, vienlaikus pārmērīgi neapgrūtinot projekta kopējo budžetu.

17. tabula. Piemērs par IP īstenošanas izmaksu vidējo aplēsi

Parametrs	Pieņēmums / aprēķins
Projekta veids	Reģionālās slimnīcas pārbūve un paplašināšana (projektēšana + būvniecība)
Projekta budžets	16 000 000 EUR
Īstenošanas laiks	4 gadi
IP izmaksu īpatsvars	1,5% no projekta budžeta – atbilst ieteiktajam 1-2 % diapazonam
Kopējais IP budžets	16 000 000 EUR × 1,5% = 240 000 EUR

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

Izmantojot šos pieņēmumus, kā arī šajā nodaļā iepriekš aprakstītās IP budžeta pozīciju proporcijas, 18. tabulā ir sniegta IP izmaksu prognoze, detalizētāk atspoguļojot galvenās izmaksu kategorijas. Kā tajā redzams, ekspertu piesaiste veido lielāko izmaksu daļu, bet IP administratīvās izmaksas ir aptuveni 15% no kopējā budžeta.

18. tabula. IP izmaksu budžets

Izmaksu kategorija	% no IP budžeta	Summa, EUR	Paskaidrojums
Ekspertu iesaiste	50%	120 000	Juridiskie, tehniskie, finanšu u.c. ekspertu atzinumi, konsultācijas
Komunikācija un sabiedrības iesaiste	20%	48 000	Kampaņas, sabiedriskie pasākumi, sabiedrības līdzdalība
Neatkarīgā uzrauga administratīvās izmaksas	15%	36 000	Personāla atalgojums, birojs, administrācija
IP metodikas izstrāde*	5%	12 000	Sagatavošana, dokumentēšana, juridiskie izdevumi
Uzraudzības ziņojumi un atskaites	5%	12 000	Novērtējumi, atskaites finansētājiem, ziņojumu
Rezerves un neparedzēti izdevumi	5%	12 000	Neparedzēti darbi, projekta pagarinājumi
Kopā	100	240 000	

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

* Kā iepriekš minēts, šī izmaksu pozīcija praksē būs nepieciešama reti - tikai gadījumos, kad nepieciešams izstrādāt jaunu metodiku konkrētā projekta vajadzībām.

Savukārt 19. tabulā ir sniegts piemērs lielākās izmaksu pozīcijas – ekspertu iesaistes, iespējamam izmaksu sadalījumam. Ekspertu darba stundu skaits ir attiecināts uz četrus gadu uzraudzības periodu; vajadzības gadījumā to var pārdalīt starp gadiem, saglabājot kopējo budžetu.

Ekspertu lomas atspoguļo minimālo prasmju kopumu, ko norādījušas ES un TI vadlīnijas: juridiskā un iepirkumu ekspertīze, tehniskais audits, finanšu kontrole, datu analīze un stratēģiskā vadība. Ekspertu stundas likmes noteiktas, balstoties uz 2025. gadā Latvijā izplatīto konsultāciju cenu diapazonu (50–80 EUR/st.), kas ietver visus ar atlīdzību saistītos nodokļus atkarībā no eksperta nodarbinātības formas.

19. tabula. Detalizēts ekspertu izmaksu sadalījums

Eksperta profils	Plānotās stundas	Stundas likme, EUR	Kopā, EUR	Loma IP uzraudzības procesā
1. IP komandas vadītājs / augsta līmeņa līderis	500	80	40 000	Stratēģiskā vadība, attiecību uzturēšana ar pasūtītāju, riska jautājumu eskalācija
2. Jurists ar specializāciju publisko iepirkumu un korupcijas risku novēršanā	300	70	21 000	Tiesiskā atbilstība, iepirkuma dokumentu un līgumu grozījumu pārbaude
3. Tehniskais eksperts (būvzinženieris) novēršanā	400	60	24 000	Tehnisko specifikāciju, būvdarbu grafika un izmaksu atbilstības audits; objekta apsekošanas
4. Finanšu analītiķis	200	60	12 000	Maksājumu plūsmu analīze, finanšu riska un izmaksu izmaiņu novērtējums
5. Datu analītiķis (atklāto iepirkumu dati)	220	50	11 000	Liela apjoma datu analīze, riska pazīmju (<i>red flags</i>) identifikācija, datu vizualizācija identifikācija, datu vizualizācija
6. Būvdarbu uzraugs	200	60	12 000	Regulāras objektu vizītes, progresu foto-dokumentācija, kvalitātes pārbaudes
Kopā	1 820	-	120 000	

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

Plānojot IP budžetu, ir svarīgi paredzēt ekspertu izmaksas pēc tirgus likmēm, neatkarīgi no tā, vai konkrētajā projektā eksperti tiks piesaistīti kā ārvalsts pakalpojuma sniedzēji vai būs uzraudzības organizācijas iekšējie darbinieki. Praksē IP īstenošanā sastopami abi risinājumi: dažos gadījumos efektīvāk ir piesaistīt ārējos speciālistus (piemēram, tehniskajam auditam vai datu analīzei), savukārt citos – uzturēt atsevišķas ekspertīzes "in-house". Taču šo izvēli bieži iespējams izdarīt vienīgi pirms pašas IP projekta uzsākšanas, kad ir skaidrība par darba specifiku, nepieciešamajām prasmēm un pieejamajiem resursiem.

Tāpēc finanšu plānošanā būtiski ir izmantot pilnas tirgus likmes, kurās iekļauti visi ar attiecīgo nodarbinātības veidu saistītie nodokļi. Tas nozīmē – ja eksperts būs uzrauga darbinieks, jāietver bruto alga ar darba devēja VSAOI; ja ārvalsts pakalpojuma sniedzējs – izmaksas ar PVN vai cita veida nodokļiem atbilstoši piemērojamam režīmam. Atšķirības var būt tikai atlīdzības uzskaites formā: stundas likme vai mēneša darba alga. Šāda pieeja nodrošina, ka neatkarīgi

no nodarbinātības formas eksperta darba izmaksas tiek pilnvērtīgi segtas un nav jāsaskaras ar neplānotām izmaksām vai kvalitātes kompromisiem.

20. tabulā kopējās IP izmaksas ir attēlotas kā prognozētā naudas plūsma visam projekta īstenošanas ciklam. Naudas plūsmas prognoze pa gadiem ir noderīga gan IP finansētājam, gan uzraudzības īstenošanai, šo organizāciju budžeta un darba plānošanai.

20. tabula. IP izmaksu naudas plūsma pa gadiem

Gads	Posms	% no IP budžeta	Summa, EUR
1	Iepirkuma sagatavošana un izsludināšana	35	84
2	Būvdarbu uzsākšana, uzraudzība	35	84
3	Būvdarbu turpinājums, starpposma audits	25	60
4	Objekta nodošana, gala ziņojums	5%	12
	Kopā	100	240

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

6.4. Iespējamie finansējuma avoti

Domājot par iespējamiem IP finansējuma modeļiem un avotiem, jāņem vērā, ka finansējuma veids var būt saistīts ar IP ieviešanas mehānismu kopumā, piemēram, vai:

- IP tiek piemērots atsevišķam projektam;
- IP tiek piemērots sistēmiski vairākiem projektiem, balstoties uz pasūtītāja veidu, konkrēto sektoru, politikas jomu;
- IP kā daļa no starptautiska projekta (piemēram, vienlaicīgi tiek piemērots vairākās valstīs kā daļa no vienotas reģionālās investīciju programmas).

Balstoties uz līdzšinējo starptautisko pieredzi, *TI* vadlīnijām, iespējamie finanšu avoti var būt dažādi, sākot no valsts/pašvaldību budžeta līdzekļiem līdz pūļa finansējumam, par kura savākšanu atbild pats neatkarīgais uzraugs. 21. tabulā ir apkopoti iespējamie finansējuma avoti, to galvenās priekšrocības un trūkumi.

21. tabula. Iespējamo finansējuma avotu kopsavilkums

Finansējuma avots	Priekšrocības	Trūkumi
Valsts, pašvaldību un citu publiskā sektora institūciju budžeta līdzekļi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabils un savlaicīgs segums visam IP ciklam; ▪ iespējams integrēt ar ES finansējumu kā valsts budžeta līdzfinansējumu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzrauga neatkarība apdraudēta, ja maksātājs ir uzraugamā iestāde; ▪ nepieciešama līguma un maksājumu pilnīga publiskošana, lai novērstu reputācijas riskus.
Pretendentu / iepirkuma uzvarētāja iemaksas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Lietotājs maksā" princips; ▪ nepalielina publisko budžetu izmaksas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Augsts interešu konflikta risks; ▪ izmaksas var tikt iecenotas līguma cenā.
Donoru / grantu finansējums (starptautiskās organizācijas, ziedojumi)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nodrošina lielāku budžetu un tā izmantošanas elastību; ▪ var daļēji vai pilnībā segt IP izmaksas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jāsaskaņo ar donora prioritātēm; ▪ finansējums atkarīgs no grantu cikliem.
ES struktūrfondi & starptautisko finanšu organizāciju līdzekļi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Paaugstina investoru uzticību; ▪ IP izmaksas var iekļaut projekta attiecināmajās izmaksās vai iekļaut aizdevuma budžetā. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Birokrātiskais slogs un īpašas procedūras; ▪ finansējums bieži vien vienreizējs, kā arī stingri ierobežots budžeta apjomā un laikā.
Institucionalizēts finansējums (piem., "Sabiedriskais liecinieks" Meksikā ³⁰)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Finansējums fiksēts tiesību aktos; ▪ minimāli koordinācijas izdevumi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fiksētas izmaksu likmes var ierobežot komandas lielumu, ekspertu kvalifikāciju un ierobežot inovatīvas pieejas.

³⁰Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 19.lpp., pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

21. tabulas turpinājums. Iespējamo finansējuma avotu kopsavilkums

Finansējuma avots	Priekšrocības	Trūkumi
Speciāls "Pilsoniskās uzraudzības fonds" (angļu val. <i>Civic monitoring fund</i>) ³¹	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilgtspējīgs finansējums vairākiem IP; ▪ elastīgs finansējums; ▪ vairāku iesaistīto pušu esamība sadala riskus un var palielināt caurspīdīgumu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jāizveido un jāvada fonds; ▪ vajadzīgs valdības un donoru līdzfinansējums; ▪ sarežģītāks koordinācijas process.
Pūļa finansējums (angļu val. <i>crowdfunding</i>)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mobilizē sabiedrības atbalstu un papildu resursus nelieliem, sabiedrībai "taustāmiem" projektiem. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vēl nav praktiski pārbaudīts; ▪ nepieciešama ziedojumu/ziedotāju uzskaitē un ziedojumu apmēra limitēšana, lai novērstu atsevišķu ziedotāju ietekmi un interešu konfliktus.
Jaukts finansējuma modelis (kombinācija no vairākiem avotiem)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sadala riskus; ▪ elastīgs finansējuma izlietojums, piemēram, donors var segt pilsonisko uzraudzību, valsts – kapacitātes celšanu (iesaistīto pušu apmācības, metodikas izstrādi, u.tml.); ▪ lielāka budžeta elastība. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sarežģīta administrēšana un atskaitīšanās starp dažādiem finansētājiem; ▪ dažādiem finansējuma avotiem dažādas prasības un ierobežojumi.

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

³¹The Integrity pact. Harnessing collective action for good governance and business integrity in public procurement, 2024, 27.lpp.

6.5. Iespējamie finansēšanas modeļi

Izvērtējot iepriekš minētos finansējuma avotus, turpinājumā aprakstīti iespējamie finansēšanas modeļi Latvijai:

1. publisko institūciju budžeta līdzekļi;
2. ES fondu finansējums ar nacionālā budžeta līdzfinansējumu;
3. jauktais modelis, kurā pamata finansējumu veido donora finansējums, taču valsts/ pašvaldība piedalās ar līdzfinansējumu.

Jānorāda, ka papildu šiem modeļiem iespējams arī ceturtais modelis – kad finansējuma avots IP īstenošanai nāk tikai no privātiem līdzekļiem, donoru finansējuma, proti, kad sabiedriskais uzraugs ierosina IP īstenošanu, pats piesaistot tam nepieciešamo finansējumu.

Papildus, Latvijas pieredzē ir arī gadījumi, kad neatkarīgais uzraugs uzraudzību veic *pro bono*, taču tas parasti ir bijis specifisks gadījums, kur uzraudzības process ir ļoti īss, piemēram, tā sauktā Uzvaras pieminekļa nojaukšana.

Turpinājumā katrs no modeļiem aprakstīts detalizētāk. Jāņem vērā, ka katrā no modeļiem svarīgi ņemt vērā līgumattiecību formu, kā vispār tiek atlasīts neatkarīgais uzraugs, kura iestāde to nodrošina, kas plašāk aprakstīts Standarta 8. nodaļā.

Modelis Nr. 1: Publisko institūciju budžeta līdzekļi + atklāts IP līgums ar uzraugu

Struktūra: līdzekļus uzraudzībai paredz valsts budžetā. Uzraugs tiek izvēlēts atklātā konkursā un noslēdz IP līgumu ar skaidru, iepriekš publicētu maksājumu grafiku.

Kāpēc strādā: publiskais finansējums ir visbiežāk izmantotais un noturīgākais avots, taču neatkarība tiek garantēta ar līguma pilnu publicēšanu un noteikumiem, kas nepieļauj maksājumu ieturēšanu finansētājam kritiska vērtējumu gadījumā.

Praktiskie soļi: iekļaut IP izmaksas kā atsevišķu kategoriju valsts, pašvaldību u.tml. budžetā (piem., 1 – 2% no uzraugāmā līguma vērtības). Sagatavot tipveida līguma paraugu ar uzrauga neatkarības klauzulām.

Riski/ pretpasākumi: politiskā vēlme var mainīties, šajā gadījumā līguma noteikumi par priekšapmaksu un maksājumiem par paveiktajiem starpposma rezultātiem pasargā uzraugu no finansējuma nobloķēšanas.

Modelis Nr.2: ES fondu finansējums + nacionālais līdzfinansējums

Struktūra: IP izmaksas tiek iekļautas: 1) attiecīgās nozares ministrijas - ES fondu atbildīgās iestādes ES Tehniskās palīdzības projekta atbalstāmajās darbībās un attiecināmos izdevumos; vai 2) konkrēta ES fonda līdzfinansētā investīciju projekta/ pasākuma atbalstāmajās darbībās/ attiecināmās izmaksas.

Kāpēc strādā: DG REGIO jau iepriekš atbalstījis IP finansēšanu no ES līdzekļiem, lai nodrošinātu papildu ES līdzekļu aizsardzību un projektos prasītos atklātības standartus. ES fondu finansējums nodrošina paredzamu finansējuma apjomu un stabilu plūsmu.

Praktiskie soļi:

- 1) iekļaut IP kā atbalstāmo darbību Ministru kabineta noteikumos par ES fondu Tehniskās palīdzības īstenošanu ar mērķi Atbildīgajai iestādei iekļaut IP izmaksas savā Tehniskās palīdzības projektā. Atbildīgā iestāde – nozares ministrija var lemt par IP piemērošanu, veikt investīciju projekta izvēli un uzrauga atlasī; vai
- 2) atbildīgajai iestādei, sagatavojot ES fondu finansētā investīciju projekta/ pasākuma Ministru kabineta noteikumus, iekļaut IP kā atbalstāmo darbību/ attiecināmās izmaksas konkrētajā projektā. ES fondu finansējuma saņēmējs tad atbildīgs par IP piemērošanu savā projektā un veic IP uzrauga atlasī.

Neatkarība: ES fondu finansējuma piesaiste caur atbildīgo iestādi – nozares ministriju nodrošina pilnu neatkarību IP uzraudzības procesā gan pār pasūtītāja, gan izpildītāja darbībām. Ja IP tiek finansēts no konkrēta investīciju projekta līdzekļiem, tad ES fondu finansējuma saņēmēja kā pasūtītāja un vienlaikus IP finansētāja neatkarīga uzraudzība ir ierobežota. Uzraugam papildu iespējas ziņot par pārkāpumiem, spiedienu vai projektu kavējumiem arī fondu uzraugošajām iestādēm.

Modelis Nr. 3: “Pilsoniskās uzraudzības fonds”

Struktūra: valsts ikgadēji iemaksā fondā fiksētu daļu, ES un privātie donori var piesaistīt papildu grantus. Fonda valdi veido valsts institūciju, NVO un uzņēmēju organizācijas.

Kāpēc strādā: atsevišķs fonds nodrošina ilgtspējīgas, konkursā sadalāmas dotācijas IP projektiem un mazina atkarību no viena finansētāja.

Praktiskie soļi: pieņemt normatīvo regulējumu par fonda izveidi (piemēram, īpašu likumu); izstrādāt atklātu projektu atlases reglamentu.

Neatkarība: valdes lēmumi un grantu līgumi tiek publicēti; finansējuma atteikumu var pārskatīt uzraudzības padome; audits katru gadu.

Papildu ieguvums. Fonds var nodrošināt apmācības un “train-the-monitor” programmu, tādējādi attīstot tirgu un mazinot izmaksas ilgtermiņā.

Modelis Nr. 4: Jauktais modelis: donors + valsts vai pašvaldība

Iespējamā struktūra: donors (piem., EEA granti, *Siemens Integrity Initiative*) finansē uzraugu un piesaistīto ekspertu atalgojumu, bet pasūtītājs finansē sabiedrisko līdzdalību un datu vizualizāciju.

Kāpēc strādā: kombinējot avotus, iespējams segt pilnu IP ciklu un vienlaikus mazināt interešu konflikta risku. Latvijā jau ir piemēri, kur ES grantam piesaista pašvaldības finansējumu konkrētām aktivitātēm (projekts Liepājā).

Praktiskie soļi:

- 1) sagatavot donora un pasūtītāja vienošanos;
- 2) noteikt, ka donora maksājumi nav saistīti ar uzrauga vērtējumiem;
- 3) publiskot visus maksājumus atklātā formātā.

Neatkarība: maksājumu proporcija ($\geq 50\%$ no kopējām izmaksām nāk no avota, kas nav uzraugāmais pasūtītājs) un caurspīdīgums par visiem donoriem.

Šie četri modeļi vai to kombinācija ar skaidri definētām publisko datu prasībām un neatkarības garantijām nodrošina, ka Latvijā IP būs gan finansiāla noturība, gan augsts uzticamības līmenis.

Finansējuma avoti, kuru izmantošana nav ieteicama

Maksa no pretendentiem/uzvarētājiem, kā arī pasūtītāja nav ieteicams finansējuma avots, jo:

- rada augstus interešu konflikta riskus;
- ne vienmēr samazina publiskā sektora izmaksas, jo IP izmaksas bieži tiek iecenotas līgumā.

6.6. Finansējuma riski un IP ilgtspēja

Lai nodrošinātu IP sekmīgu īstenošanu visā projekta dzīves ciklā, būtiski ir savlaicīgi identificēt un pārvaldīt iespējamus finansējuma riskus. IP ir ilgstoša un dinamiska uzraudzības forma, kuras efektivitāte ir tieši atkarīga no prognozējama, pietiekama un elastīga finansējuma pieejamības. Pieredze Eiropas Savienības IP pilotprojekta ietvaros³² norāda uz vairākiem kritiskiem finanšu riskiem, kas jāņem vērā, plānojot un ieviešot IP Latvijā.

Neelastīgi donoru vai programmu līgumi

Vairāki IP piemēri liecina, ka liela daļa uzraudzības izmaksu nav elastīgi piemērojamas projekta grafikam, kas reālajā dzīvē bieži mainās. Ja sākotnēji plānotais iepirkuma vai būvdarbu grafiks aizkavējas, bet finansējuma periods beidzas, uzraudzības darbi var palikt bez seguma. Šo risku pastiprina gadījumi, kad:

- IP tiek finansēts no ES struktūrfondu tehniskās palīdzības līdzekļiem, kuriem piemērojami strikti izpildes termiņi;
- līgumā nav paredzēta automātiska finansējuma termiņa pagarināšana projekta kavējumu gadījumā.

Risinājums: līgumos ieteicams iekļaut klauzulu par iespēju pagarināt finansējumu, ja tiek objektīvi kavēta uzraugāmā projekta īstenošana.

Projekta pagarinājumi vai darba apjoma pieaugumi bez papildu IP budžeta

Būvniecības vai iepirkuma kavēšanās, kā arī neplānoti darba apjomu pieaugumi palielina uzraudzības ilgumu un intensitāti. Ja šādi apstākļi netiek segti ar papildu budžetu, IP ieviešanā rodas kvalitātes vai nepilnīgas uzraudzības riski. Atsevišķos ES projektos projekta pagarinājumi bija līdz pat vienam gadam, bet IP finansējums nebija proporcionāli pielāgots.

Risinājums: IP budžetā ieteicams iekļaut vismaz 5–10% rezerves sadaļu, kas izmantojama gadījumā, ja projekta termiņš tiek pagarināts vai darba apjoms neplānoti pieaug.

IP pārtraukšana vai neieviešana

Pastāv situācijas, kurās IP nevar ieviest, piemēram:

- pasūtītājs atsakās parakstīt IP;
- konkursa procedūra tiek atcelta vai būtiski pārstrukturēta;
- rodas neatrisināmi uzticības vai kompetences jautājumi starp uzraugu un pasūtītāju.

Šādos gadījumos IP īstenošanai var būt jau ieguldījuši būtiskus sagatavošanās resursus (juridiskā analīze, konsultācijas, stratēģijas izstrāde), kuri netiek kompensēti.

Risinājums: izvērtēt iespēju veidot divpakāpju finansējumu:

- fāze A – sagatavošana, kas finansēta atsevišķi (pat ja IP netiek ieviests);
- fāze B – ieviešana, kas sākas tikai pēc formālas IP apstiprināšanas.

³²End-of-Project Evaluation of TI's Integrity Pacts EU Project, 45.lpp.

Tāpat nepieciešams līgumiski noteikt, kādās situācijās uzraugs ir tiesīgs vienpusēji pārtraukt dalību IP, nezaudējot finansējumu par jau veiktajiem darbiem.

6.7. PVN režīms

PVN piemērošana pakalpojuma līgumos ir primāri atkarīga no tā, vai uzrauga organizācija ir reģistrēta kā PVN maksātāja. Ja ir PVN maksātāja, tad visos izrakstītajos rēķinos tiek norādīts PVN. Ja nav, tad rēķini finansētājam tiks piestādīti bez PVN.

Grantu programmās, tajā skaitā ES finansētajās, PVN attiecināmība (proti, iespēja saņemt grantu arī par izmaksu PVN daļu) parasti ir atkarīga no tā, vai granta saņēmējs var atgūt no valsts IP projekta gaitā samaksāto PVN, piemēram, par ar PVN apliekamu maksu ārējiem ekspertiem, IT tehnikas un programmatūras iegādi, telpu nomu, utt. Ja granta saņēmējs ir PVN maksātājs un var atgūt piegādātājiem samaksāto PVN no valsts, tad PVN visdrīzāk netiks līdzfinansēts no granta līdzekļiem.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem, arī nevalstiskām organizācijām jāklūst par PVN maksātājiem, ja pārsniegts 50 000 EUR gada apgrozījums no saimnieciskās darbības. Ņemot vērā tipiska IP projekta apjomu Latvijā (vidēji 240 000 EUR), uzraudzību veicošā organizācija var būt spiesta reģistrēties par PVN maksātāju, pat ja tāda nebija pirms IP projekta uzsākšanas. Ar pievienotās vērtības nodokli saistītie riski apkopoti 22.tabulā.

22. tabula. Praksē biežākie PVN riski IP ieviešanā

Risks	Sekas	Risinājums
Uzraugs neparedz PVN, bet kļūst par PVN maksātāju projekta gaitā.	Samazinās pieejamais budžets, jāsedz PVN no saviem līdzekļiem.	PVN jāparedz kā atsevišķa budžeta pozīcija jau līguma slēgšanas brīdī.
Finansētājs neatzīst PVN kā attiecināmu izmaksu.	Samazinās finansējuma apmērs, konflikts ar finansētāju.	Iepriekš vienoties par PVN attiecināmību līguma pielikumā.
PVN kļūdaini iegrāmatots vai nepareizi deklarēts.	Naudas soda riski uzraugam.	Nodrošināt PVN konsultanta iesaisti vai pārskatīt uzskaites politiku pirms IP uzsākšanas.

Avots: Standarta autoru apkopojums.

Kopsavilkums: kā rīkoties ar PVN IP projektos:

1. līgumā skaidri jāparedz: vai PVN tiks piemērots, vai tas tiks kompensēts un kurš to sedz;
2. budžetā PVN jāiekļauj kā atsevišķa rinda, ja tas nav atgūstams;
3. uzraudzības organizācijām jāveic PVN ietekmes pašnovērtējums – vai IP projekts var radīt PVN maksātāja statusa pienākumu;
4. finansētājam jāpārliedz, ka izvēlēta PVN apstrāde atbilst gan Latvijas, gan ES normatīvajiem aktiem.

Ieteicams jau līguma slēgšanas posmā vienoties par:

- PVN piemērošanu un tā segšanas kārtību;
- grantu līguma gadījumā – vai PVN summa būs uzskatāma par attiecināmām izmaksām.

7. Komunikācija par Integritātes pakta īstenošanu

Komunikācijai IP ietvaros ir centrāla loma, tādēļ arī šajā Standartā tai veltīta atsevišķa nodaļa. Tā nav palīgfunkcija projekta īstenošanā, kā tas varētu būt projektos, kuros netiek izmantots IP. Komunikācijas centrālo lomu pamato mērķis – nodrošināt sabiedrību ar tai svarīgo informāciju par projekta īstenošanu un sniegt visu informāciju, kas rada pārliecību, ka projekts tiek īstenots maksimāli efektīvi un labākajās sabiedrības interesēs. Atklātībai jābūt ne vien par rezultātiem, bet arī par ieviestajām procedūrām, lai garantētu, ka projekts un tā uzraudzība notiek saskaņā ar vienošanos, efektivitātes un sabiedrības interešu apsvērumiem, un ētikas principiem. Starptautiskā pretkorupcijas organizācija TI savā rokasgrāmatā³³ uzsver pārdomātas komunikācijas nozīmi kā svarīgu priekšnoteikumu veiksmīgai visu pušu sadarbībai un projekta īstenošanai. Veiksmīga komunikācija ir iespējama tikai tad, kad tajā iesaistās visas puses – pasūtītājs, izpildītājs, neatkarīgais uzraugs.

7.1. Iekšējā komunikācija

Veiksmīgai IP īstenošanai ir svarīgi, ka puses vienojas par iekšējo komunikāciju, kā notiek informācijas aprīte starp dalībniekiem uzraudzības gaitā, nosaka, kas ir katras puses kontaktpersona, kāds ir informācijas pieprasīšanas un saņemšanas formāts, piekļuves kārtība dokumentiem, vienojas par konfidencialitātes nosacījumiem. Par šiem iekšējās komunikācijas jautājumiem puses vienojas pirms IP parakstīšanas.

23. tabula. Piemērs, kā iekšējās komunikācijas jautājumi noregulēti IP līgumā

3. Projekta uzraudzības vispārīgie principi:

3.2. Puses vienojas, ka neliks nekādus šķēršļus Līguma izpildei, tai skaitā neizvirzīs prasību par iepazīšanos ar informāciju tikai noteiktā vietā, nenoteiks aizliegumu kopēt (fotografēt) dokumentus.

3.3. Informāciju pieprasa un izsniedz elektroniskā veidā bez droša elektroniskā paraksta, ja pieprasītā informācija ir pieejama elektroniskā veidā. Informāciju sniedz trīs darba dienu laikā, ja Projekta īstenotājs pamatoti nenosaka ilgāku informācijas izsniegšanas termiņu, bet nepārsniedzot septiņas darba dienas. Informācija, ar kuru var iepazīties tikai uz vietas, uzskatāma par sniegtu termiņā, kurā paziņots par šādu iespēju.

3.4. Projekta sadarbības partneris ir informēts, ka ar Projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai var būt ar likumu vai lēmumu piešķirts ierobežotas pieejamības informācijas statuss, un apņemas šo informāciju neizpaust, kā arī, ievērot visus Publiskā iepirkumu likumā noteiktos nosacījumus, tai skaitā, neizpaust informāciju, kam ir komercnoslēpuma statuss.

3.5. Projekta sadarbības partneris apliecina, ka Līguma izpildē iesaistītās personas ir informētas, ka tās var apstrādāt ierobežotas pieejamības informāciju un personas datus un ka par tās neatļautu izpaušanu ir saucamas pie administratīvās atbildības un kriminālatbildības.

3.6. Puses var vienoties par informācijas sniegšanu elektroniskā veidā, izmantojot Projekta īstenotāja kontrolētu informācijas tehnoloģiju resursu un informācijas aizsardzības pasākumus elektroniskajā vidē,

³³Greco A., The Integrity Pact. Harnessing collective action for good governance and business integrity in public procurement. TI, 2024. <https://delna.lv/wp-content/uploads/2024/06/RD-IP-Ligums-web.pdf>

23. tabulas turpinājums. Piemērs, kā iekšējās komunikācijas jautājumi noregulēti IP līgumā

3. Projekta uzraudzības vispārīgie principi:
<p>tai skaitā nodrošinot informācijas aizsardzību ar drošu paroli. Puses var vienoties par iepazīšanos ar atsevišķa veida informāciju noteiktā vietā informācijas specifiskas dēļ (uzglabāšanas forma, apjoms, dokumenta oriģināls).</p> <p>3.12. Puses vienojas, ka Projekta ietvaros notiekošās tikšanās var tikt protokolētas. Protokolu saskaņo un paraksta katras Puses pārstāvis. Protokols tiek izsniegts katrai Pusei.</p>
4. Projekta īstenotāja pienākumi
<p>4.1. Nodrošināt Projekta sadarbības partnerim iespēju brīvi piekļūt jebkurai Projekta īstenotāja rīcībā esošai informācijai, kas saistīta ar Projektu.</p> <p>4.2. Projekta īstenotājs informē Projekta sadarbības partneri par Projekta īstenotāja noteiktajiem atbildīgajiem darbiniekiem, kas nodrošina Projekta īstenošanu, iesniedzot šo personu sarakstu. Par izmaiņām šajā sarakstā informē divu nedēļu laikā pēc to izdarīšanas.</p> <p>4.3. Nodrošināt Projekta sadarbības partnerim iespēju piedalīties visās ar Projekta iepirkuma komisijas sēdēs vai citās ar Projektu saistītajās sanāksmēs.</p> <p>4.4. Nodrošināt, ka Projekta sadarbības partneris pēc attiecīga pieprasījuma un Pušu saskaņota laika var iepazīties ar līguma 4.1. punktā minēto dokumentu oriģināliem.</p> <p>4.8. Nodrošināt, ka Projekta sadarbības partneris bez papildu vienošanās vai piekrišanas ir tiesīgs iepazīties ar Projektu tieši saistītu komercnoslēpumu saturošu informāciju, parakstot apliecinājumu par tās neizpaušanu.</p>
5. Projekta sadarbības partnera [neatkarīgā uzrauga] pienākumi
<p>5.4. Neizpaust trešajām personām komercnoslēpumu, kas iegūts Projekta gaitā, izņemot tiesībaizsardzības vai citām iestādēm, ciktāl tas attiecas ir nepieciešams, lai informētu par iespējamu pārkāpumu Projekta īstenošanā.</p> <p>5.5. savu veicamo uzdevumu ietvaros izmantot tikai drošus komunikācijas līdzekļus, lai nodotu, pārraidītu un izpaustu informāciju un personas datus.</p>
7. Citi noteikumi
<p>7.6. Līgums ir vispārpieejama informācija. Katra no Pusēm ir tiesīga to ievietot savā tīmekļa vietnē. Ja Līgums tiek tulkots, Puses saskaņo tulkojuma redakciju pirms publiskošanas.</p>

Avots: Līgums, ko noslēgusi biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” un Rīgas valstspilsētas pašvaldība, lai uzraudzītu iepirkuma “Transporta būvju ikdienas uzturēšana no 2024.gada līdz 2029.gadam Rīgā” procesu

<https://delna.lv/wp-content/uploads/2024/06/RD-IP-Ligums-web.pdf>

7.2. Komunikācija ar sabiedrību (ārēja komunikācija)

Ņemot vērā to, ka IP nozīme ir cieši sasaistīta ar sabiedrības ievērojami plašāku informēšanu ar iepirkuma procesu, iesaisti un uzticēšanos, ārējai komunikācijai šajā Standartā ir pievērsta plašāka uzmanība. Komunikācijas pasākumi IP izpildē skar visas iesaistītās puses.

7.2.1. Neatkarīgais uzraugs un komunikācija

Neatkarīgajam uzraugam komunikācija ar sabiedrību par IP īstenošanu ir viens no svarīgākajiem veicamajiem uzdevumiem un IP nepieciešamības pamatojums, jo uzraudzības mērķis ir būt sabiedrības “acīm un ausīm”, kas seko projekta īstenošanai. Tādēļ komunikācija ar sabiedrību par projekta gaitu un uzraudzību būs pastāvīga no uzrauga puses, periodiski ziņojot par uzraudzības procesu, gaitu, novērojumiem, iesaistot sabiedrību dažādās apspriedēs, organizējot informatīvus pasākumus utt.

7.2.2. Pasūtītājs un komunikācija

Ņemot vērā to, ka neatkarīgais uzraugs būs pastāvīgā saziņā ar sabiedrību, IP uzliek pienākumu arī pasūtītājam ievērojami detalizētāk komunicēt ar sabiedrību, skaidrojot pasūtītāja lēmumus, rīcību, reaģējot uz uzrauga secinājumiem utt.

24. tabula. Svarīgākie pasūtītāja vēstījumi sabiedrībai IP pamatošanai

Komunikācijas mērķis:	1. Sabiedrības uzticēšanās	2. Korupcijas risku mazināšana un efektīva publisko līdzekļu izlietošana	3. Pilsoniskā līdzdalība
Vēstījums:	IP veicina, ka projekta iepirkumi un lēmumi tiek pieņemti caurskatāmi un godprātīgi. Pasūtītājam ir svarīgi, lai sabiedrība varētu sekot iepirkumam, pasūtītāja darbībām, kuras vērstas uz labākajām sabiedrības interesēm.	Neatkarīgs uzraugs seko līdzi iepirkuma procesam un publisko savus secinājumus, pārliecinās, ka iepirkums tiek īstenots sabiedrības interesēs. Neatkarīgais uzraugs ir atbalsts pasūtītājam, jo palīdz nonākt līdz labam rezultātam.	Sabiedrības viedoklis un iesaiste ir svarīga, iedzīvotājiem ir iespēja sekot informācijai par iepirkuma procesu, informēt par kādām aizdomām, neskaidrībām, tās tiks izskatītas un ņemtas vērā.
Sasniedzamais rezultāts:	Palielināta sabiedrības gatavība atbalstīt ar iepirkumu saistīto ieceri, veicināta uzticēšanās pasūtītājam, jo ar IP izmantošanu pasūtītājs parāda, ka tam ir svarīgi, lai process būtu godīgs, atklāts, efektīvs, sabiedrībai redzams.	Pasūtītājs demonstrē praktiskus risku mazināšanas mehānismus, nevis tukšus solījumus.	Dialogs ar sabiedrību nevis vienvirziena komunikācija. Pasūtītājs atbalsta neatkarīgā uzrauga rīkotās sabiedrības iesaistes aktivitātes ar savu dalību, informāciju.

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

7.2.3. Izpildītājs un komunikācija

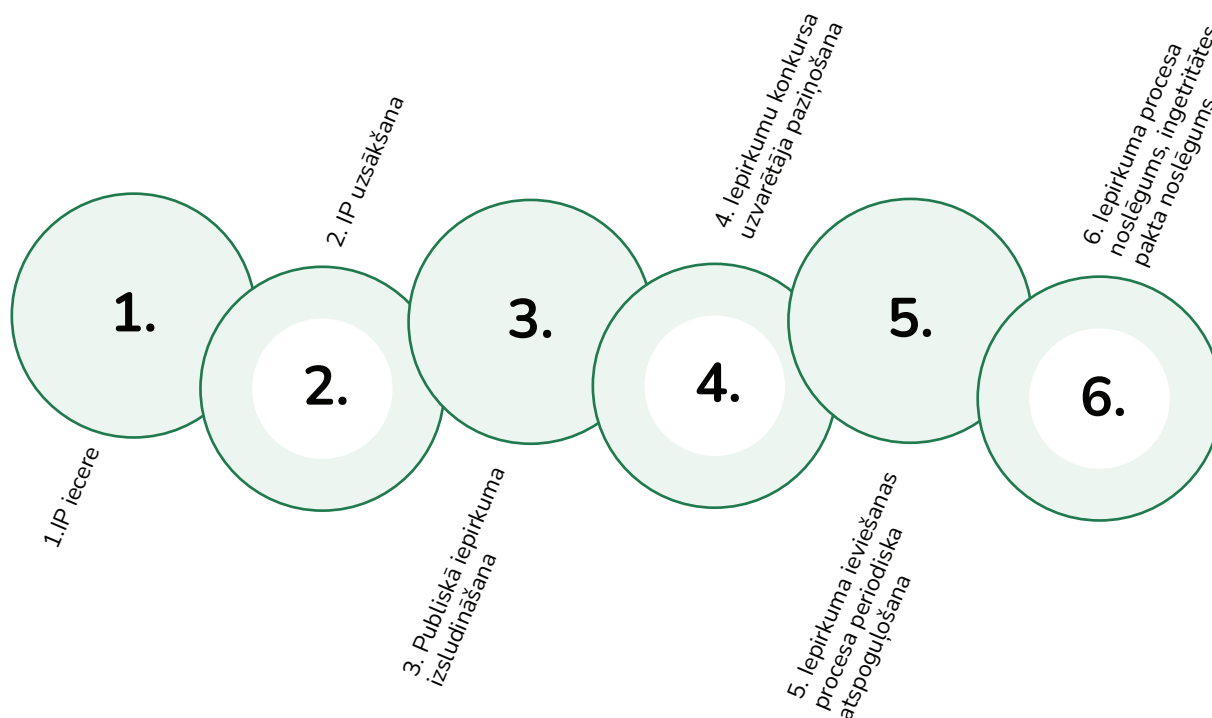
Jāņem vērā, ka arī izpildītājam būs salīdzinoši biežāk jāsniedz informācija sabiedrībai nepastarpināti (preses konferences, citi pasākumi) un neatkarīgajam uzraugam tiešā veidā uzraudzībai svarīga informācija. Tādējādi arī izpildītājiem būtu svarīgi iepazīties ar neatkarīgā uzrauga izstrādāto komunikācijas stratēģiju (tās būtība izskaidrota turpinājumā), lai varētu laikus sagatavoties un ieplānot arī savu lomu tajos.

7.3. Komunikācijas stratēģijas galvenie jautājumi

Līdzšinējā pieredze IP ieviešanā liecina, ka neatkarīgie uzraugi jau savlaicīgi izstrādā komunikācijas plānu vai stratēģiju un tādējādi komunikācija kļūst par svarīgu darba procesa daļu arī pārējām IP iesaistītajām pusēm. Daļa no jautājumiem, kas saistīti ar komunikāciju, ir jānostiprina pašā IP līgumā. Piemēram, Delnas IP ar Rīgas valstspilsētas pašvaldību (2024) noteikts: “Projekta sadarbības partneris izstrādā komunikācijas plānu, kuru saskaņo ar Projekta īstenotāju, lai nodrošinātu saskanīgu komunikāciju ar sabiedrību par Projekta norisi.”³⁴

IP ieviešanā var izdalīt vairākus posmus, kur katrā no tiem komunikācijai ir sava, būtiska nozīme, dažkārt var atšķirties komunikācijas kanāli, mērķauditorijas. Galvenie posmi apkopoti 1. attēlā un šīs nodaļas turpinājumā.

1. attēls. Komunikācijas galvenie posmi IP ieviešanā

Avots: Standarta autoru izstrādāts grafiks.

7.3.1. Komunikācija par IP ieceri

Mērķis: pasūtītājam sabiedrībai jāpamato IP piemērošanu izvēlētajam projektam, demonstrējot IP pievienoto vērtību, ieguvumus, lai tādējādi palielinātu interesi par projektu, kā arī radītu atbalstu no visām iesaistītajām un ieinteresētajām pusēm. Jāņem vērā, ka sabiedrībai kopumā, kā arī citām iesaistītajām pusēm, visticamāk, nav pietiekamu zināšanu par IP būtību un to, kā tas darbojas, kādi no tā ieguvumi. Šajā posmā svarīgi izskaidrot pamatjautājumus, kā arī sagatavot atbilstošus skaidrojošus materiālus.

³⁴Līgums starp biedrību “Sabiedrība par atklātību – Delna” un Rīgas valstspilsētas pašvaldību: <https://delna.lv/wp-content/uploads/2024/06/RD-IP-Ligums-web.pdf>

Galvenā mērķauditorija: sabiedrība, t.sk., konkrēta sabiedrības daļa, kuru tieši skars IP ietvaros veiktais iepirkums.

Sekundārā auditorija: valdība, uzraudzības iestādes, potenciālie donori, uzņēmumu asociācijas, potenciālie iepirkuma konkursa pretendenti, potenciālie izpildītāji.

Galvenā atbildība: pasūtītājam.

Uzdevumi:

1. izskaidrot pasūtītāja apsvērumus izmantot IP; IP būtību;
2. izskaidrot sagaidāmos ieguvumus;
3. izskaidrot tālākos soļus IP ieviešanai.

Komunikācijas kanālu piemēri:

- publiska diskusija par līdzšinējiem publiskajiem iepirkumiem un to, kā stiprināma to sabiedriskā uzraudzība, lai sabiedrība uzticētos valsts institūciju lēmumiem, kā arī tiktu mazināti dažādi riski iepirkumu īstenošanā;
- preses konference, kur publiskā institūcija iepazīstina ar ieceri īstenot projektu, veikt iepirkumus un šajā procesā izmantot arī IP;
- prezentācija lēmumu pieņēmējiem, pasūtītāja pārstāvjiem par IP būtību (iekšējā komunikācija), līdzšinējo praksi, citu valstu pieredzi;
- paziņojums presei par projekta ieceri un tā īstenošanas gaitā paredzēto IP instrumenta izmantošanu;
- informatīvi materiāli, kas izskaidro IP gaitu;
- video stāstījums par publiskās institūcijas ieceri izmantot IP u.c.

7.3.2. Komunikācija par IP uzsākšanu

Mērķis: informēt sabiedrību par IP uzsākšanu, neatkarīgo uzraugu, kas veiks uzraudzību un sabiedrības iespējām iesaistīties uzraudzības procesā. Neatkarīgajam uzraugam jāizskaidro sabiedrībai, kādā veidā tiks organizēta uzraudzība, kā tiks nodrošināts, lai tā notiktu pēc iespējas kvalitatīvāk (ekspertu piesaiste, iedziļināšanās pakāpe uzraudzības ietvaros utt.), kā uzraugs garantēs savu neatkarīgu darbību un ievēros ētikas principus. Neatkarīgajam uzraugam jāizskaidro iespējas, kā sabiedrība varēs sekot līdzi uzraudzības darbībām un tajās pati iesaistīties.

Galvenā mērķauditorija: sabiedrība kopumā un sabiedrības grupa, kuru iepirkums skars tieši.

Sekundārā auditorija: potenciālie iepirkuma dalībnieki, citas ieinteresētās puses.

Galvenā atbildība: pasūtītājs un neatkarīgais uzraugs.

Uzdevumi:

1. pasūtītājam - pamatot neatkarīgā uzrauga izvēli un izskaidrot sadarbību tālākajā iepirkuma uzraudzības procesā;
2. neatkarīgajam uzraugam - izskaidrot IP īstenošanas procesu un izskaidrot sabiedrības iespējas sekot līdzi uzraudzības procesam un tajā iesaistīties.

Komunikācijas kanālu piemēri:

- preses konference; paziņojums preseai; video formātā sagatavoti amatpersonu skaidrojumi par procesu un sabiedrības iespējām līdzdarboties;
- tīmekļa vietne vai sadaļa tīmekļa vietnē, kur tiks publicēta visa ar IP saistītā informācija (iespējas pieteikties jaunumiem) utt.;
- infografikas par IP būtību, konkrētā IP laika līnija un sagaidāmais starpziņojumu laika posms (kad sabiedrība uzzinās pirmos uzraudzības novērojumus) u.c.

Atkarībā no tā, cik savlaicīgi pieņemts lēmums par IP, var būt situācija, kad 7.3.1. un 7.3.2. posmi atsevišķi nav iespējami, bet par IP sabiedrība uzzina jau brīdī, kad ir izlemts par to, kas nodrošinās neatkarīgo uzraudzību. Tādā gadījumā jāaptver abi mērķi – gan pasūtītāja skaidrojums par IP būtību un motivāciju izmantot šo sabiedrības informēšanas un iesaistes mehānismu, gan jāpamato, kā izraudzīts neatkarīgais uzraugs, kādas ir tā attiecības ar pasūtītāju un kādas darbības tiks veiktas uzraudzības gaitā.

Komunikācijai izveidoto tīmekļa vietņu galvenās sadaļas līdzšinējos ES īstenotajos IP:

- IP būtības skaidrojums un parakstītā līguma skaidrojums;
- IP līgums;
- kontaktinformācija, lai sazinātos par IP;
- kanāli, kā sabiedrība var iesaistīties IP procesā: sniegtu informāciju/ ziņotu vai noskaidrotu sev svarīgus jautājumus;
- aktuālās ziņas par IP un uzraugāmo projektu;
- periodiski uzraudzības ziņojumi.

Avots: Standarta autoru sagatavotais apkopojums.

7.3.3. Komunikācija par iepirkuma izsludināšanu

Mērķis: informēt sabiedrību un potenciālos piegādātājus par iepirkuma konkursa izsludināšanu.

Galvenā mērķauditorija: sabiedrība, potenciālie piegādātāji, sabiedrības grupa, kuru iepirkums skar tieši.

Galvenā atbildība: pasūtītājs.

Uzdevumi:

1. informēt par iepirkumu konkursa izsludināšanu;
2. informēt par iepirkuma konkursa uzraudzību IP ietvaros, cik lielā mērā neatkarīgais uzraugs būs iesaistīts iepirkuma konkursa uzraudzībā.

Komunikācijas kanālu piemēri: paziņojums presei, preses konference, publiska paneldiskusija u.c.

7.3.4. Komunikācija par iepirkuma konkursa rezultātiem

Mērķis: informēt sabiedrību par izraudzīto iepirkuma konkursa uzvarētāju, informēt par to, kā tas ietekmēs IP īstenošanu.

Galvenā mērķauditorija: sabiedrība, t.sk., sabiedrības grupa, kuru iepirkums tieši skar.

Galvenā atbildība: pasūtītājs un neatkarīgais uzraugs

Uzdevumi:

1. iepazīstināt sabiedrību ar iepirkuma konkursa rezultātiem (tai skaitā, konkurenci iepirkumā);
2. iepazīstināt sabiedrību ar iepirkuma konkursa uzraudzības secinājumiem (neatkarīgais uzraugs);
3. iepazīstināt sabiedrību ar to, vai iepirkuma konkursa uzvarētājs pievienosies IP (trīspusējs līgums) vai IP līgums turpināsies divpusēji starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu.

Komunikācijas kanālu piemēri: preses konference, paziņojums presei.

Svarīgi! Pasūtītājam jāņem vērā, ka parasti neatkarīgais uzraugs pēc iepirkumu konkursa noslēguma sagatavo pirmo starpziņojumu, kurā informē par veiktajām uzraudzības darbībām un secinājumiem. Neatkarīgajam uzraugam būtu jādod iespēja pasūtītājam laikus iepazīties ar sagatavoto starpziņojumu, pirms tas tiek publiskots sabiedrībai. Lai demonstrētu sadarbību iepirkuma īstenošanas procesā, ieteicams, ka pasūtītājs piedalās pasākumā, kurā tiek publiskoti neatkarīgā uzrauga secinājumi un sagatavo savu viedokli, paskaidrojumus.

IP īstenošanas atspoguļošanai izveidoto tīmekļa vietņu piemēri no citām valstīm:

Polija: <https://paktuczciwosci.pl/>

Bulgārija: <https://integrity.transparency.bg/en/>

Grieķija: <https://integritypact.gr/to-symfono-akeraiotitas/hronodiagramma/>

Itālija: <http://monitorappalti.it/>

Rumānija: <https://www.pactedeintegritate.ro/ro;>

[https://www.romaniacurata.ro/contracte-curate/en/;](https://www.romaniacurata.ro/contracte-curate/en/)

<https://www.ipp.ro/pactele-de-integritate/>

7.3.5. Komunikācija par iepirkuma ieviešanas gaitu

Šis posms no komunikācijas viedokļa ir visintensīvākais un laika izteismē garākais, jo attiecas uz visu iepirkuma ieviešanas procesu, periodiski informējot par iepirkuma ieviešanas gaitu. Jāparedz, ka atsevišķos brīžos var būt nepieciešamība reaģēt uz iepriekš neparedzētām situācijām, kur tieši skaidrojošais darbs var izvirzīties priekšplānā.

Mērķis: nodrošināt pastāvīgu informāciju par iepirkuma procesa virzību, lēmumu pamatojumu.

Galvenā mērķauditorija: tieši skartā sabiedrības grupa un plašāka sabiedrība.

Galvenā atbildība: pasūtītājs, neatkarīgais uzraugs, izpildītājs (trīspusēja IP gadījumā).

Uzdevumi:

1. pasūtītāja uzdevums - regulāri informēt par projekta īstenošanas gaitu, pieņemtajiem lēmumiem, ieviestajām izmaiņām;
2. neatkarīgā uzrauga uzdevums - uzraudzīt iepirkuma ieviešanas procesu un sniegt padziļinātu vērtējumu par ieviešanas gaitu, izmaiņu, ja tādas notiek, pamatotību; informēt sabiedrību par uzraudzības starprezultātiem; nepieciešamības gadījumā veikt konsultācijas ar sabiedrību.

Komunikācijas kanālu piemēri: preses konference, paziņojums preseī.

- īpaša tīmekļa vietne/ institūciju tīmekļa vietnes īpaša sadaļa, kur publicēta uzkrājosa informācija par projekta īstenošanu un IP ietvaros veiktajām aktivitātēm;
- uzraudzības ziņojumi;
- periodiskas preses konferences par projekta īstenošanu;
- sabiedrības iesaistes aktivitātes: publiskas apspriedes, organizētas vizītes pie būvniecības objekta, izskaidrojot "dabā" projekta gaitu ar ekspertu komentāriem; citas inovatīvas metodes.

IP Kaljāri pilsētas tramvaja līnijas izbūves projektā Sardīnijā (2014-2021)

Galvenie komunikācijas instrumenti:

- **tīmekļa vietne:** Neatkarīgais uzraugs – *TI Itālijas* nodaļa rīkoja plašu informēšanas kampaņu par IP, pirms tā parakstīšanas, sniedzot intervijas, piedaloties īpašos pasākumos, vebināros, prezentējot IP projektu un īpašu platformu – monitorappalti.it, kur apkopota visa informācija par IP Itālijā, kuros iesaistīta *TI Itālija*.
- **Studentu, skolēnu iesaiste:** iepazīstināja ar pilsoniskās uzraudzības instrumentiem un kopīgi tika veikta informācijas meklēšana par projektu tiešsaistē, šai grupai organizēja trīs seminārus, kuros varēja uzzināt par informācijas atklātību,

atvērtajiem datiem un tiesībām uz informāciju, praktiski meklējot informāciju tiešsaistē. Viņi arī veica iesaistīto pušu kartēšanu, identificējot dažādas iedzīvotāju grupas, kurus skāra tramvaja līnijas izbūve.

- **Kaljāri pilsoniskās iesaistes un uzraudzības skola** (*School of civic monitoring*): regulāras klātienēs/attālinātas nodarbības iedzīvotājiem un NVO, lai mācītu, kā praktiski uzraudzīt iepirkumu un būvdarbus.
- **Sabiedrības iesaistes eksperimenti**: piemēram, eksperiments par to, kā, izmantojot dažāda veida pilsoniskās aktivitātes formas, iedzīvotāju kopienas vai atsevišķi cilvēki dalās ar metodēm un paņēmieniem, kā var pārbaudīt, kā tiek izlietots publiskais finansējums.
- **Sabiedrības aptaujas un intervijas gar topošo maršrutu** - strukturēta anketa + brīvās intervijas kā sistemātiska atgriezeniskā saite.
- **Iesaistes projekts caur fotogrāfijām: "Prossima Fermata Cagliari"** - foto izpēte, publisks stāstījums un izstāde, kas skaidroja, kas mainīsies pilsētā; iekļāva drukātu publikāciju, kartes, pasta kartītes u.c. materiālus, ko izmantoja sabiedrības informēšanai.
- **Sociālie tīkli un jaunumu izplatīšana** - *TI Italia* izmantoja *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, *LinkedIn* un *YouTube*, kā arī jaunumu lapas/ziņas par IP gaitām.
- **Regulāri uzraudzības ziņojumi par fāzēm** (projektēšanas posmam; iepirkuma posmam; izpildes posmam) - publicēti tiešsaistē, lai jebkurš var sekot līdzi.

Avots: Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums.

7.3.6. Komunikācija par iepirkuma ieviešanas noslēgumu

IP pielietošana sabiedriski nozīmīgu projektu īstenošanā parasti izriet no konkrētiem pasūtītāja, citu IP partneru mērķiem un ir svarīgi, projektam noslēdzoties, izvērtēt, cik lielā mērā tos izdevies sasniegt. Parasti neatkarīgais uzraugs sagatavo noslēguma ziņojumu, kurā apkopo galvenos novērojumus, veiktās aktivitātes, ietekmi un citus jautājumus. Būtu lietderīgi šādu izvērtējumu veikt arī pasūtītājam, pievienojoties neatkarīgā uzrauga ziņojumam (iekļaujot savu viedokli noslēguma ziņojumā vai tādu gatavojot atsevišķi) un izvērtēt gan uzraudzības procesu, gan projekta ieviešanas procesu, galvenos izaicinājumus, risinājumus, lai secinājumus izmantot sistēmiskiem uzlabojumiem (ja tādi nepieciešami), kā arī nostiprinātu IP instrumenta ilgtspējību, attīstot publiskās pārvaldes iespējas to pielietot citos projektos.

Mērķis: novērtēt un izskaidrot iesaistītajām pusēm, sabiedrībai ieguvumus no IP īstenošanas un sniegt atziņas nākotnei, identificējot tālākos veicamos soļus.

Mērķauditorija: sabiedrība, iesaistītās puses.

Galvenā atbildība: pasūtītājs, neatkarīgais uzraugs, izpildītājs (trīspusēja IP gadījumā).

Uzdevumi:

1. atgriežoties pie galvenajiem pasūtītāja mērķiem IP izmantošanai iepirkumu procesā, novērtēt, cik lielā mērā ir izdevies šos mērķus sasniegt un definēt, kas ir galvenie ieguvumi;
2. neatkarīgajam uzraugam jāsniedz savs gala vērtējums par IP īstenošanu, sniedzot pārskatu par uzraudzības metodēm, novērojumiem, secinājumiem un nepieciešamajiem sistēmiskiem uzlabojumiem, ja tādi konstatēti.

Komunikācijas kanālu piemēri: rezultātu prezentācija, diskusija, ziņojuma publiskošanas pasākums un citi.

7.4. Uzraudzības ziņojumi

Neatkarīgajam uzraugam IP īstenošanā ir pienākums sagatavot regulārus ziņojumus par galvenajiem projekta posmiem un ar tiem iepazīstināt sabiedrību. Šie ziņojumi ir viens no būtiskākajiem uzrauga instrumentiem, kuros sniegta detalizēta informācija par veiktajām uzraudzības darbībām un konstatējumiem. Parasti starpziņojumi piesaista īpašu sabiedrības uzmanību. Tādēļ ir svarīgi, lai pasūtītājs, plānojot komunikācijas stratēģiju par IP īstenošanu, ņemtu vērā vairākus būtiskus aspektus.

- 1. Uzraudzības ziņojumi pirms publiskošanas jāapspriež iesaistīto pušu starpā,** par apspriešanas modeli vienojoties jau IP slēgšanas brīdī. Neatkarīgais uzraugs veic uzraudzību patstāvīgi un neatkarīgi no pasūtītāja, tāpēc ziņojums atspoguļo viņa viedokli. Gan uzraugam, gan pasūtītājam jābūt iespējai iepazīties ar sagatavoto ziņojumu un sniegt komentārus, kas pēc tam tiek publiskoti kopā ar ziņojumu. Tomēr neatkarīgajam uzraugam nav pienākuma saņemt pasūtītāja piekrišanu ziņojuma publicēšanai. Piemēram, Čehijā *TI* nodaļa pievienoja pasūtītāja rakstisko viedokli ziņojuma pielikumā.
- 2. Uzraudzības ziņojumiem jābūt publiski pieejamiem** — tie jāievieto neatkarīgā uzrauga un/vai pasūtītāja tīmekļa vietnē. Par publicēšanas kārtību jāvienojas, slēdzot IP līgumu. Primāri atbildība ir neatkarīgajam uzraugam, taču pasūtītājs var publicēt ziņojumus arī savā vietnē, lai sabiedrībai plašāk parādītu savu darbu IP ietvaros.
- 3. Uzraudzības ziņojumiem jābūt sabiedrībai viegli saprotamiem.** Neatkarīgais uzraugs var lemt izstrādāt divu veidu ziņojumus – vienu, kas paredzēts plašākai sabiedrībai un otru, kas ir vairāk tehniska satura, kas paredzēts profesionāļu auditorijai.

7.5. Komunikācija problēmsituācijās un komunikācijas ētika

Neatkarīgais uzraugs uzraudzības laikā var konstatēt pārkāpumus, nepilnības vai problēmas, kas izraisa sabiedrības interesi vai pat plašu rezonansi. Pasūtītājam jābūt gatavam uz šiem secinājumiem reaģēt ātri un pārdomāti. Jau līguma slēgšanas brīdī pusēm jāvienojas, ka uzraugs pirms publiskošanas informē pasūtītāju par konstatējumiem. Jāatgādina, ka neatkarīgais uzraugs ir neatkarīgs savā vērtējumā un šī prasība paredz informēšanu, nevis saskaņošanu.

Situācijā, kad neatkarīgais uzraugs, uzraudzības procesa laikā ir konstatējis iespējamu nelikumīgu rīcību vai pārkāpumu, svarīgi, ka neatkarīgais uzraugs turpina rīkoties neatkarīgi, proti, nekļūst par “aizsegu” iespējamiem pārkāpumiem. Vienlaikus, šādā situācijā tiek būtiski apdraudēts IP mērķis – veidot sabiedrības uzticēšanos. Taču šādā situācijā īpaši svarīga iestāžu savstarpējā viedokļu saskaņošana, lai sabiedrība saņem skaidru vēstījumu, kas parāda, kāda veida pārkāpumi, iespējams, atklāti, kā arī saņem skaidru attieksmi no pasūtītāju pārstāvjiem – kāda būs viņu rīcība, lai pārbaudītu šo informāciju un rīkotos, lai novērstu pašu pārkāpumu vai tā sekas un novērstu riskus nākotnē. Šāda, saskaņota, vienlaikus atklāta komunikācija (vienota balss – kas demonstrē visu pušu atbildīgu rīcību šajā situācijā) palīdz mazināt riskus, ka tiek iedragāta sabiedrības uzticēšanās.

Problēmsituācijās komunikācijai jābalstās uz trim principiem:

- **Ātrums:** pasūtītājam pēc iespējas ātri jāreaģē uz situāciju, klusuma periods rada baumas, grauj sabiedrības uzticēšanos.
- **Precizitāte:** pasūtītājam jāreaģē, balstoties uz faktiem. Ja tie vēl nav pieejami, jāskaidro rīcības soļi un jānorāda, ka informācija tiks sniegta drīzumā. Kad fakti noskaidroti, tie precīzi jākomunicē sabiedrībai. Pārkāpumu gadījumā jāsniedz ne tikai vērtējums, bet arī skaidrojums par plānotajiem risinājumiem, lai novērstu atkārtos.
- **Vienota balss:** IP dalībnieki ir savstarpēji informēti pirms informācija tiek publiskota sabiedrībai. Komunikācijā ar sabiedrību dominē nevis partneru savstarpēja publiska kritika, bet tiek demonstrēta visu pušu atbildīgu rīcību šajā situācijā.

Visām iesaistītajām pusēm IP īstenošanā jāievēro komunikācijas ētikas principi, proti, saziņai jābūt **godīgai, cieņpilnai un atbildīgai:**

- **godīga komunikācija** nozīmē neslēpt būtisku informāciju un skaidri pateikt, kas ir zināms un kas vēl nav noskaidrots. Tā palīdz veidot sabiedrības uzticēšanos un kļūst aizdomas, ka IP kalpo tikai par “acu aizmālēšanu”.
- **Cieņpilna komunikācija** paredz skaidru, pieklājīgu un iekļaujošu saziņu, kurā puses ieklausās viena otrā, ievēro termiņus un nepārvērš diskusijas personīgos uzbrukumos. Pirms publiskiem paziņojumiem ir svarīga savstarpēja vienošanās, jo tā palīdz saglabāt sabiedrības uzticēšanos arī tad, ja iepirkuma īstenošanā rodas problēmas.

- **Atbildīga komunikācija** ir savlaicīga un precīza saziņa, kuras pamatā ir pārbaudīti fakti, konfidencialitātes ievērošana un vienlīdzīga informācijas nodošana visām pusēm. Kļūdas tiek nekavējoties atzītas un labotas, bet interešu konflikti – atklāti. IP nedrīkst tikt izmantots politiskai pašreklāmai, jo tas apdraud tā neitralitāti un mērķus.

8. Juridiskais ietvars, nepieciešamās izmaiņas normatīvajos dokumentos

8.1. Tiesiskais pamats IP noslēgšanai

Saistībā ar IP juridisko ietvaru vērts izdalīt vairākus IP būtiskus posmus, uz kuriem var būt attiecināms jautājums par papildu normatīvā regulējuma nepieciešamību.

8.1.1. Iepirkuma (projekta) izvēles process

Būtiska IP sadaļa ir konkrēta uzraugāmā iepirkuma/projekta izvēle. Tā, piemēram, tādās valstīs kā Indija, Pakistāna un Meksika pastāv regulējums, kas paredz obligātu IP izmantošanu noteiktos iepirkumos. Tomēr tiek arī norādīts, ka IP padarīšana par obligātu var apdraudēt tā efektivitāti, to padarot par vēl vienu formalitāti, potenciāli samazinot arī uzticēšanos uzraugam.³⁵ Detalizētāk uzraugāmā projekta/iepirkuma izvēles process (kas bieži saistīts arī ar paredzamo finansējuma avotu) apskatīts 5. nodaļā.

Vienlaikus no regulējuma viedokļa iespējams vērtēt, vai Latvijā šo izvēles procesu nepieciešams regulēt, piemēram, padarot IP obligātu noteikta veida iepirkumos. Šādu izvēli var veikt arī, piemēram, pats pasūtītājs vai pašvaldība savos iekšējos normatīvajos aktos. Tomēr šis jautājums risināms kopā ar atbilstoša finansējuma paredzēšanu un būtu drīzāk politiska izvēle. Kā norādīts "Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2026.–2027. gadam"³⁶, Latvijā tiek attīstīta ideja par IP ieviešanu kā brīvprātīgu mehānismu godprātības uzlabošanai publiskajos iepirkumos, īpaši ES līdzfinansētajos projektos.³⁷ Šāda brīvprātīga pieeja ir atbalstāma.

8.1.2. IP uzrauga izvēles process

Cits būtisks IP ieviešanas posms ir IP uzrauga izvēle un attiecīgi juridiskais regulējums, kas saistāms ar uzraudzības finansēšanu. Uzrauga izvēles process detalizētāk aprakstīts 5. nodaļas 5.2. apakšnodaļā, bet te apskatīti atsevišķi juridiskie aspekti, kas saistīti ar šo procesu.

Kā norādīts Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojumā³⁸, Eiropas valstu pieredze bieži liecina, ka tajās nav institucionalizētas kārtības NVO kā potenciālo uzraugu atbilstības novērtēšanai un atlasei.³⁹ Tas attiecas arī uz Latviju, līdz ar to nav noteikts:

1. kas izraugās sabiedrisko uzraugu (cita institūcija vai pats pasūtītājs);

³⁵About Integrity Pacts: Regulations and policy support <https://collective-action.com/explore/integrity-pacts/about/regulations-and-policy/>; Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 19.lpp., pieejams

:<https://www.mk.gov.lv/lv/projekts/administrativas-kapacitates-cela-karte-2021-2027#petijums-par-starptautisko-pieredzi-integritates-paktu-ieviesa>

³⁶2025.gada oktobrī – projekts publiskā apspriešanā.

³⁷Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2026.–2027. gadam. Pieejams: https://tapportal.mk.gov.lv/public_participation/2d25fd5c-eeff-48b2-8795-57cd37faed68

³⁸Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

³⁹Turpat, 19.lpp.

2. kādā procesā tiek izvēlēts uzraugs.

ES pilotprojekta ietvaros tika izmantoti tikai grantu līgumi, vienā gadījumā - Čehijā 2019. gadā IP īstenošanai tika izmantots pakalpojuma līgums⁴⁰.

Detalizētāk apskatot iespējas, konstatējams, ka līdz šim Latvijā uzrauga izvēlei izmantotas:

- **grantu programmas.** Kopumā 7 no 10 Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojumā norādītajiem gadījumiem IP Latvijā ir finansēts no ES fondu finansējuma, attiecīgi saistīts ar konkrētām grantu programmām.⁴¹ Šādā gadījumā parasti granta piešķiršana tiek veikta atbilstoši attiecīgajiem granta noteikumiem un par finansējumu tiek slēgts granta līgums, atsevišķi slēdzot IP. (Skat. arī 5. nodaļu).
- **pro bono.** Divi no apskatītajiem gadījumiem Latvijā nav bijuši saistīti ar finansējumu uzraugam, t.i., uzraudzība veikta "pro bono". Šādā gadījumā būtiskākais izaicinājums ir atrast uzraugu, kas ir gatavs bez maksas veikt uzraudzību, nevis nepieciešamība paredzēt virkni kritēriju labākā uzrauga atlasei (teorētiski šādu bezmaksas uzraudzību varētu veikt arī vairāki uzraugi, tādēļ pat nebūtu nepieciešama to atlase). Savukārt problemātika, kas saistīta ar finansējuma piešķiršanu, šādā gadījumā nebūs aktuāla.

Papildus apskatāmi divi papildu risinājumi: publisko iepirkumu līgums un līdzdarbības līgums. Katram no tiem ir savi plusi un mīnusi (skat. arī 5. nodaļu).

- **Publisko iepirkumu līgums**

Praksē juridiski komplikēts jautājums rodas, ja pats pasūtītājs vēlas finansēt tā iepirkuma uzraudzības procesu, jo IP gadījumā nepastāv atsevišķs regulējums, kas sniegtu skaidrību par šādu uzrauga izvēles procesa norisi un iespēju to nošķirt, piemēram, no publiska iepirkuma, kura rezultātā arī var tikt slēgts līgums par iepirkumu pārbaužu pakalpojumiem⁴², vai, piemēram, iepirkumu atbalsta pakalpojumiem.⁴³ Ja pats pasūtītājs finansē un arī atlasa (izvēlas) NVO, ir liela iespēja, ka tiks saskatītas publiska iepirkuma līguma pazīmes.⁴⁴ Vienlaikus nav skaidrs process, kā pats pasūtītājs varētu nodrošināt cita veida uzrauga izvēli, piemēram, uz kā pamata šādos gadījumos rīkot granta konkursu, kas parasti ir balstīts uz normatīvo regulējumu,⁴⁵ kā arī saistāms ar valsts atbalsta jautājumiem.⁴⁶

⁴⁰Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums. Pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

⁴¹Turpat, 150.-151.lpp.

⁴²Skat., piemēram, Iepirkumu uzraudzības biroja rīkoto slēgto konkursu "Atvērto Fondu plāna ietvaros veikto iepirkumu pirmspārbaudu veikšana" (id.Nr.IUB 2022/3), informācija:

<https://info.iub.gov.lv/?withInflections=true&searchPhrase=true&query=iepirkumu+uzraudz%C4%ABbas+birojs&organizationName=iepirkumu+uzraudz%C4%ABbas+birojs&procurementIdentifier=IUB+2022/3&page=1>

⁴³Skat., piemēram, SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca” atklāts konkurss "Onkoloģisko pacientu datu koplietošanas platformas un KUS pielāgojumu tehniskās un iepirkumu dokumentācijas izstrāde, iepirkumu atbalsts un izstrādes un ieviešanas autoruzraudzība" (id.Nr. RAKUS 2024/77K), informācija:

<https://info.iub.gov.lv/?withInflections=true&searchPhrase=true¬iceName=iepirkumu+dokuments%C4%81cijas&page=1&procurementIdentifier=RAKUS+2024/77K>; Valsts kancelejas plānošanas paziņojums iepirkumam "Projekta "E-valdības ieviešana,Vienotā tiesību aktu projektu izstrādes un saskaņošanas portāla 2.kārta" tehniskās specifik. izstrāde,autoruzraudzība, ieviešanas kvalitātes kontrole un iepirkumu atbalsts", informācija: <https://efomsb.pvs.iub.gov.lv/show/03e8d1b5-9503-4d1f-915a-9d6b0a490c05>

⁴⁴Publisko iepirkumu likuma 1.panta 9.punkts: iepirkuma līgums — publisks būvdarbu, piegādes vai pakalpojuma līgums, kas finansālās interesēs rakstveidā noslēgts starp vienu vai vairākiem pasūtītājiem un vienu vai vairākiem piegādātājiem.

⁴⁵Piemēram, Ministru kabineta 2020. gada 3. martā noteikumi Nr. 123 "Granta projektu konkursu īstenošanas kārtība", kas izdoti saskaņā ar Starptautiskās palīdzības likuma 9. panta septīto daļu; Ministru kabineta 2024. gada 22. oktobra noteikumi Nr. 664 "Kārtība, kādā Aizsardzības ministrija īsteno projektu konkursus militāru vai divējāda lietojuma produktu attīstības atbalstam", kas izdoti saskaņā ar Aizsardzības industrijas likuma 5. panta trešo daļu.

⁴⁶Skat., piemēram, Iepirkumu uzraudzības biroja rīkoto slēgto konkursu "Atvērto Fondu plāna ietvaros veikto iepirkumu pirmspārbaudu veikšana" (id.Nr.IUB 2022/3), informācija:

<https://info.iub.gov.lv/?withInflections=true&searchPhrase=true&query=iepirkumu+uzraudz%C4%ABbas+birojs&organizationName=iepirkumu+uzraudz%C4%ABbas+birojs&procurementIdentifier=IUB+2022/3&page=1>

Papildus jāatgādina, ka situācija, kad pats pasūtītājs finansē IP procesu, apdraud arī uzrauga neatkarību, tādēļ, kā jau norādīts 5. un 6. nodaļā, nav vēlams IP īstenošanas variants.

Vienlaikus, ja uzrauga izvēlei rīkojams publisks iepirkums,⁴⁷ rodas sarežģījumi saistībā ar iespēju uzrauga lomai izvēlēties tieši NVO, kas pārstāv sabiedrības intereses, tā kā auditorfirmas vai juridisko pakalpojumu sniedzēja uzraudzība nav pielīdzināma IP paredzētajai sabiedrības uzraudzībai un līgums ar šīm personām neatbilstu IP būtībai. Savukārt kritēriji, kas paredzētu šādu komersantu izslēgšanu no iepirkuma, varētu tikt apšaubīti no publisko iepirkumu regulējuma viedokļa. Varētu arī rasties šaubas par uzrauga neatkarību, ja pasūtītājs ir noteicis kritērijus uzrauga izvēlei, līguma nosacījumus samaksai u.tml., faktiski potenciāli radot pakļautības attiecības un radot iespaidu par pakalpojuma iegādi. *TI* ieskatā IP finansējumam nevajadzētu nākt no tā dalībniekiem – līgumslēdzējas iestādes vai pretendentiem, bet, ja no tā nevar izvairīties, ir nepieciešami efektīvi aizsargmehānismi uzrauga neatkarības saglabāšanai, piemēram, neatkarīgs un automātisks maksājumu process.⁴⁸

- **Līdzdarbības līgums un attiecīgi tā noslēgšanas process**

Latvijas regulējumā saistībā ar sabiedrības līdzdalību valsts pārvaldē konstatējama iespēja atbilstoši VPIL noslēgt arī, piemēram, līdzdarbības līgumu (par to detalizētāk skat. 8.2. nodaļu). Kā pozitīvs aspekts norādāms, ka līdzdarbības līguma gadījumā ir skaidra procedūra, kā tas tiek noslēgts, vismaz attiecībā uz tiešās pārvaldes iestādēm,⁴⁹ bet tas nebūtu skaidrs par citām personām. Tāpat nav skaidri citi aspekti (kāda funkcija tiktu nodota, kā tiktu nodrošināta uzrauga neatkarība u.tml.). Jāņem arī vērā, ka ne vienmēr līdzdarbības līguma noslēgšana izslēgs publiskā iepirkuma procesa piemērošanu, jo nav būtiski līguma veids, kas tiek noslēgts iepirkuma rezultātā. Katrā konkrētā gadījumā tiks skatīts tas, vai pēc būtības nav saskatāmas iepirkuma līguma pazīmes. Ja tās tiks saskatītas, tiks konstatēts publisko iepirkumu jomas normatīvo aktu pārkāpums.

Lai novērstu neskaidrības, būtu ieteicams izstrādāt normatīvo regulējumu, kas skaidrāk definē, kādā procesā ir iespējams izvēlēties IP uzraugu, t.sk., ja pats pasūtītājs vēlas finansēt IP procesu, attiecīgi izmantojot kādu no šobrīd esošajiem vai paredzot jauna veida procesu, kas pielāgots tieši IP, ciktāl tas pieļaujams.

8.1.3. IP noslēgšana un uzraudzības veikšanas process

Kā iepriekš norādīts, IP vai līdzvērtīgs instruments Latvijā normatīvajā regulējumā šobrīd nav tieši apskatīts. Šajā kontekstā ir noderīgi izdalīt divus ar IP saistītus aspektus – viens ir pats IP līgums, bet otrs ir līguma attiecības par IP īstenošanas finansēšanu.

1. IP, kas kā līgums vai vienošanās regulē attiecības starp pasūtītāju, nevalstisko organizāciju un, potenciāli, piegādātāju saistībā ar uzraudzības procesu, pieeju informācijai u.tml. Tā

⁴⁷CPV kodu piemēri: o 98130000-3 Dažādi biedru organizāciju pakalpojumi; o 79100000-5 Juridiskie pakalpojumi

⁴⁸Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 24.lpp., pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

⁴⁹Skat. Ministru kabineta 2014.gada 17.jūnijā noteikumus Nr.317 "Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz un publisko līdzdarbības līgumus, kā arī piešķir valsts budžeta finansējumu privātpersonām valsts pārvaldes uzdevumu veikšanai un uzrauga piešķirtā finansējuma izlietojumu".

juridiskais statuss Latvijā tiks apskatīts 8.2. nodaļā.

2. IP finansēšanas regulējums, kas var būt gan iekļauts IP līgumā, vai atsevišķa līguma veidā. Latvijas praksē biežāk paralēli IP līgumam ticis slēgts granta līgums⁵⁰, kas vienlaikus ar IP regulējumu nosaka uzrauga attiecības ar finansējuma devēju. Tā izpildi attiecīgi noteikts ar granta regulējumu saistītie noteikumi.

Iespējamās normatīvo aktu regulējuma izmaiņas:

- ja tas ir nepieciešams, regulēt iepirkumu, uz kuriem attieksies IP, izvēli (noteiktai kategorijai paredzot IP obligātu piemērošanu). Jānorāda, ka Standarta autori tam nesaskata nepieciešamību!
- Noteikt, kas var veikt uzrauga atlasī un kādā procedūrā.

⁵⁰Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 150-151.lpp., pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

8.2. IP juridiskais statuss

No juridiskā aspekta praksē būtisks ir arī IP līguma kā juridiska instrumenta statuss Latvijas tiesību sistēmā. Vienlaikus, kā jau norādīts, Latvijā IP statuss nav regulēts, tāpat Latvijā nav konstatējama tiesu prakse saistībā ar strīdiem par IP īstenošanu⁵¹ vai juridiskas diskusijas par šo jautājumu,⁵² tā kā pārsvarā šo instrumentu analizē un apraksta paši tā ieviesēji.⁵³ Līdz ar to turpmākās norādes par šī instrumenta vietu Latvijas tiesību sistēmā balstītas uz pirmšķietamu novērtējumu, par ko esošajā tiesību attīstības stadijā nevar sniegt drošas norādes un tas būtu normatīvi jāregulē, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību.

8.2.1. Sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē publiskajos iepirkumos

Apskatot juridisko ietvaru sabiedrības līdzdalībai valsts pārvaldes procesos Latvijā, VPIL 6. nodaļa "Sabiedrības līdzdalība valsts pārvaldē" apskata dažādus sabiedrības līdzdalības veidus, paredzot, ka VPIL mērķa sasniegšanai iestāde savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus (sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus, atsevišķas kompetentas personas), iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus. Tāpat, piemēram, iestāde, ievērojot attiecīgās nodaļas noteikumus, var pilnvarot privātpersonu veikt valsts pārvaldes uzdevumus⁵⁴ ar ārēju normatīvo aktu vai līdzdarbības līgumu.⁵⁵ Kā arī, nodrošinot sabiedrības līdzdalību savā darbībā, iestāde var izmantot arī citus normatīvajos aktos noteiktos sabiedrības iesaistīšanas veidus, kas nav minēti VPIL 48. pantā.⁵⁶ Vienlaikus ne VPIL, **ne iepirkumu regulējumā, ne citos normatīvajos aktos šobrīd tomēr nav paredzēti specifiski, sistēmiski rīki plašākas sabiedrības iesaistei iepirkuma procesā.**

Jau 1. nodaļā norādīti IP divi galvenie mērķi:

1. nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, veicinot uzņēmumu atturēšanos no kukuļošanas, balstoties uz pārliecību, ka arī konkurenti ievēros godīgas spēles principus;
2. stiprināt labu pārvaldību, samazināt korupcijas vai nesaimnieciskuma radītās izmaksas un izkropļojumus, kā arī nodrošināt labākus pakalpojumus pilsoņiem.

Publisko iepirkumu procesā iesaistītas dažādas uzraugošās iestādes kā IUB, Valsts kontrole, Konkurences padome, ES fondu finansējuma gadījumā – CFLA u.c. Savukārt tieši koruptīvas darbības ierobežo tādi normatīvie akti kā likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā", kura uzraudzību veic KNAB ar no tā izrietošām funkcijām. Līdz ar to sabiedrības pārstāvjiem ir iespējams ziņot par saviem novērojumiem vai aizdomām šīm iestādēm.⁵⁷ Līdz ar to sabiedrības pārstāvjiem ir iespējams ziņot par saviem novērojumiem vai aizdomām šīm iestādēm.⁵⁸

⁵¹ Skatīt tiesu nolēmumus: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

⁵² Piemēram, norādes žurnālā "Jurista Vārds":

https://juristavards.lv/arhivs.php?k=viss&s=integrit%C4%81tes%20pakts&d=19/10/25&h_fraze=1

⁵³ Delnas tīmekļa vietne: <https://delna.lv/lv/integritates-pakti/>

⁵⁴ VPIL 48(1).

⁵⁵ VPIL 49(1).

⁵⁶ VPIL 48(4).

⁵⁷ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 7.pantā noteiktās KNAB funkcijas korupcijas novēršanā.

⁵⁸ Trauksmes celšanas likuma regulējums.

Savukārt viena no Valsts kancelejas funkcijām ir veicināt pilsoniskās sabiedrības attīstību un sabiedrības līdzdalību, tai skaitā pilsonisko un sociālo dialogu.⁵⁹

Tātad IP principā sniedz atbalstu minētajām iestādēm un palīdz iesaistīt sabiedrību iepirkuma procesa pārraudzībā, līdz ar to varētu uzskatīt, ka tas ir viens no sabiedrības iesaistes veidiem valsts pārvaldē atbilstoši VPIL. Tomēr, kā jau norādīts, normatīvie akti konkrēti IP kā šo iesaistes veidu neparedz.

8.2.2. IP līguma juridiskā daba

Kā norāda *TI*, parasti IP ir līgums, bet, neatkarīgi no IP formas, ideālā gadījumā tam vajadzētu būt juridiski saistošam un izpildāmam dokumentam, ko regulē valsts līgumu, iepirkumu vai administratīvie tiesību akti, un tam vajadzētu būt pamatotam ar oficiālām deklarācijām, kurās uzsvērti dalībnieku mērķi stiprināt pārredzamību un integritāti.⁶⁰

IP pārsvarā savā starpā slēdz pasūtītājs, neatkarīgais uzraugs un pretendents (trīspusēja IP gadījumā), vai pasūtītājs un neatkarīgais uzraugs. Savukārt pasūtītājs bieži vien ietilpst valsts pārvaldē, un valsts pārvaldes darbības formas var būt dažādas, tajā skaitā daļa no tās slēgtajiem līgumiem būs publisko tiesību līgumi, bet otra daļa – privāttiesiski. Norādīts, ka tad, ja valsts pārvalde noslēgusi līgumu ar privātpersonu, praksē ir svarīgi noteikt, vai līgums ir publisko tiesību līgums vai privāttiesisks līgums, jo no tā atkarīgas piemērojamās tiesību normas un strīdu risināšanas kārtība. Lai noteiktu minēto, jānoskaidro, vai tas rada publiski tiesiskas vai privāttiesiskas attiecības.

Papildus iepriekš minētajam jānorāda, ka:

- tam, vai līguma noslēgšanai tiek izmantots PIL vai citā normatīvajā aktā noteikta konkursa procedūra, šajā gadījumā nav nozīmes⁶¹;
- tāpat subjektu tiesiskais statuss, kur piedalās tiesiskajās attiecībās, pats par sevi nav svarīgs, lai noteiktu tiesisko attiecību raksturu⁶²;
- ja ir šaubas, tad jāpieņem, ka publisko tiesību līgums ar privāttiesību elementiem kopumā aplūkojams kā publisko tiesību līgums.⁶³ Tas ir tā tādēļ, ka valstij tiesībām darboties privāto tiesību jomā jābūt noteiktām pietiekami skaidri. Valsts primāri darbojas publisko tiesību jomā, darbība privāto tiesību jomā ir izņēmums.⁶⁴

Īsumā, pirmšķietami apskatot IP līguma dabu kontekstā ar publisko/privāto tiesību nošķiršanas kritērijiem, konstatējami vairāki apsvērumi, kas apkopoti 25. tabulā.

⁵⁹Ministru kabineta 04.07.2023. noteikumi Nr. 358 "Valsts kancelejas nolikums", 3.9.punkts.

⁶⁰THE INTEGRITY PACT. Harnessing collective action for good governance and business integrity in public procurement. *TI*, 2024, p.32. Pieejams: https://files.transparencycdn.org/images/Global-Integrity-Pacts-Publication_18122024.pdf

⁶¹Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 117.lpp.

⁶²Turpat, 25.lpp.

⁶³Turpat, 116.lpp., kur norāde uz Senāta Administratīvo lietu departamenta 01.07.2008. lēmuma lietā Nr.SKA-453 12.punktu, 26.09.2012. sprieduma lietā Nr.SKA-148 10.punktu.

⁶⁴Briede J. (red.) Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 32.lpp.

25. tabula. Argumenti par labu IP kā publisko tiesību vai privāto tiesību līgumam

Nošķiršanas kritērijs	Arguments par labu publiskajām tiesībām	Arguments par labu privātajām tiesībām
<p>Subjektu (izņēmuma) teorija: Vai saskaņā ar tiesību normu šādu lēmumu, līgumu vai rīcību var īstenot tikai ar valsts varu apveltīts subjekts? Ja tiesību normas noteic, ka to var īstenot tikai ar valsts varu apveltīts subjekts, tad attiecīgais lēmums, līgums vai rīcība rada publiski tiesiskas attiecības (notiek publisko tiesību jomā). Turpretim, ja konkrētajā gadījumā šādu lēmumu, līgumu vai rīcību var īstenot arī privātpersona, tad tā notiek privāto tiesību jomā.⁶⁵</p>	<p>IP slēgšanu šobrīd neregulē normatīvie akti, kas ļautu definēt, kas ir tiesīgs to noslēgt. Tomēr kontekstā ar IP radītajām attiecībām - ar likumdevēja gribu publisko iepirkumu process ir noteikts kā publiskajās tiesībās ietilpstošs (Lai arī iepirkuma veikšana pati par sevi ne vienmēr ir kādas konkrētas publiskas personas valsts pārvaldes funkcijas īstenošana vai tādēļ, ka publisko iepirkumu procedūras vienmēr organizētu publisko tiesību subjekti⁶⁶). No tā izriet, ka tikai pasūtītāji un sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji, kas veic publiskos iepirkumus, ir tiesīgi piešķirt tiesības publiskā iepirkuma procesā piedalīties (to novērot, sniegt ieteikumus, informēt par tiem sabiedrību) kādām trešajām personām vai noteikt piegādātājam un to apakšuzņēmējiem pienākumu pieņemt IP noteikumus iepirkuma procesā un līguma izpildes laikā. Jebkura cita persona privāttiesiskās attiecībās to nevar izdarīt, ja tai nav uzdots pienākums rīkot publisko iepirkumu. Savukārt pārraudzība pār privātpersonu privātajiem iepirkumiem un to procesu nav saistīta ar IP izveidošanas mērķi.</p>	<p>Principā jebkura privāttiesību persona var piesaistīt neatkarīgu uzraugu savu veikto iepirkumu vai citu procesu novērošanai, lai mazinātu korupcijas riskus, informētu par tiem sabiedrību u.tml. Tāpat attiecībā uz korupcijas, konkurences u.tml. uzraudzību - saite ar publiski tiesiskām attiecībām pastāv, bet iztrūkst pārvaldes funkcijas pilnvarojums, jo IP līguma mērķis atbilst vairāku iestāžu pārvaldes funkcijām (KNAB, Valsts kontroles, Valsts kancelejas, Konkurences padomes, IUB, un iespējams vēl kādai). Proti, iztrūkst regulējums, lai praktiski apvienotu izklaidētās funkcijas vienā.</p>
<p>Interesu teorija: ja tiesību norma kalpo atsevišķu personu interesēm – tā pieder pie privātajām tiesībām, ja valsts vai vispārības interesēm – tā pieskaitāma pie publiskajām tiesībām. (Teorija nav pilnīga, jo daudzas normas kalpo abām interesēm).⁶⁷ Cits aspekts - Senāts norādījis, ka “Lai nošķirtu publisko tiesību līgumu no privāttiesiska līguma, izšķirošais ir līguma priekšmets, kam jābūt publisko tiesību jomā, līguma kopējais raksturs un tajā ietvertie svarīgākie punkti. Svarīgi ir novērtēt arī līguma mērķi (publisko tiesību līgumu mērķis – efektīva valsts pārvaldes funkciju veikšana un sabiedrības labuma iegūšana) un konstatēt, vai eksistē cieša sasaiste ar publiski tiesiskajām tiesībām un pienākumiem.”⁶⁸</p>	<p>IP mērķis vairāk kalpo sabiedrības interesēm, nekā atsevišķu privātpersonu interesēm. IP būtība ir cieši saistīta ar efektīvāku valsts pārvaldes funkciju veikšanu, sabiedrības labuma iegūšanu, iesaistot sabiedrību valsts pārvaldes procesos, lai novērstu koruptīvas darbības, kā arī kopumā saistīta ar tādiem VPIL 10.pantā minētiem principiem kā valsts pārvaldes darbība sabiedrības interesēs, ievērojot labas pārvaldības principu, kā arī tās pienākums informēt sabiedrību par savu darbību. Tātad, ja publisko tiesību līguma mērķis ir efektīva valsts pārvaldes funkciju veikšana un sabiedrības labuma iegūšana, tas saistās arī ar IP mērķi. IP “ir sadarbības mehānisms, kas ļauj publiskajai iestādei sadarboties ar pilsonisko sabiedrību, lai sekmētu tiesību aktu ievērošanu iestāžu un pretendentu darbībā, mazinātu korupcijas riskus un veicinātu sabiedrības uzticību”.⁶⁹ Ja nepastāvētu pieņēmums, ka IP uzlabo valsts pārvaldes darbu un sabiedrība no tā negūtu nekādu labumu, IP ieviešanas nepieciešamība būtu apšaubāma.</p>	<p>Principā ir iespējams sagatavot tāda veida IP līguma nosacījumus, kas faktiski rada pakalpojuma līguma attiecības, kurās uzņēmējs (uzraugs) darbojas ar mērķi gūt peļņu, savukārt pasūtītājs – iegūt konsultācijas par savu procesu. Vienlaikus diskutējams, vai šāds līgums atbilst IP mērķim.</p>

⁶⁵Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 116.lpp.

⁶⁶Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2022.gada 4.aprīļa spriedums lietā Nr. A420159119, SKA-226/2022, ECLI:LV:AT:2022:0404.A420159119.7.S, 8.-16.punkts.

⁶⁷Briede J. (red.) Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 31.-32.lpp.

⁶⁸Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2023.gada 13.septembra lēmums lietā Nr. 680024923, SKA-779/2023, ECLI:LV:AT:2023:0913.SKA077923.4.L, 12.punkts.

⁶⁹Delnas tīmekļa vietne: <https://delna.lv/lv/integritates-pakti/>

25. tabulas turpinājums. Argumenti par labu IP kā publisko tiesību vai privāto tiesību līgumam

Nošķiršanas kritērijs	Arguments par labu publiskajām tiesībām	Arguments par labu privātajām tiesībām
<p>Subordinācijas jeb pakļautības teorija publiskajām tiesībām pieskaita tās tiesību normas, kuras rada pakļautības attiecība starp valsti un individu, ļaujot valstij vienpersoniski uzspiest savu gribu, savukārt tiesību normas, kas rada tiesiskās attiecības uz sadarbības vai pašnoteikšanās pamata, pieskaitāmas privātajām tiesībām. Teorija nav pilnīga, jo pakļautība eksistē arī privāttiesiskās attiecībās, un otrādi.⁷⁰</p>	<p>Nosacīti varētu uzskatīt, ka ar IP līgumu tiek paredzēti papildu pienākumi komersantam, kas piedalās iepirkumā, ja tā daļība IP līgumā paredzēta kā obligāta, un šajā aspektā tiek radītas pakļautības attiecības, bet šis aspekts būtu papildu analizējams.</p>	<p>IP līgums atbilst savai būtībai tikai gadījumā, ja uzraugs saglabā savu neatkarību, tātad nebūtu jāveidojas pakļautības attiecībām starp pasūtītāju un uzraugu.</p>

Avots: Standarta autoru veidots apkopojums.

8.2.3. Līgumu veidi

Atkarībā no tā, kuri no argumentiem tiek pieņemti, var būt divi risinājumi: IP kā publisko tiesību līgums vai privāttiesisks līgums.

Publisko tiesību līgums

Gadījumā, ja IP ietilpst publisko tiesību jomā un uzskatāms par publisko tiesību līgumu, no tā izrietētu, ka, piemēram, strīdi par IP līguma izpildi būtu risināmi administratīvajā tiesā⁷¹, nevis vispārējās jurisdikcijas tiesā. Tāpat var atšķirties piemērojamās tiesību normas, piemēram, pārsvarā publisko tiesību līgumiem ir piemērojamas Administratīvā procesa likuma normas⁷² un publisko tiesību līgumu slēdz rakstveidā, ievērojot Civillikuma noteikumus un normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus.⁷³

Tāpat būtu nosakāms, kāda veida publisko tiesību līgums tas ir, tā kā VPIL paredz: 1) sadarbības līgumu (61.pants); 2) administratīvo līgumu (10. nodaļa); 3) deleģēšanas līgumu (5. nodaļa); 4) līdzdarbības līgumu (6. nodaļa). Tomēr likumā var noteikt citus publisko tiesību līgumu veidus un nosacījumus, kas te nav minēti.⁷⁴

IP līgums nevarētu būt sadarbības līgums, jo to savstarpēji slēdz publiskas personas. Tāpat tas nevarētu būt deleģēšanas līgums, tā kā publiska persona var deleģēt privātpersonai un citai publiskai personai pārvaldes uzdevumu, ja pilnvarotā persona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk⁷⁵, kā arī ar deleģēšanu saistīta virkne citu nosacījumu.

⁷⁰Briede J. (red.) Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 32.lpp.

⁷¹Administratīvā procesa likuma (APL) 103.panta pirmā daļa.

⁷²Detalizētāk skat. Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrās izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 117.-118.lpp.

⁷³VPIL 12.panta otrā daļa.

⁷⁴VPIL 12.pants.

⁷⁵VPIL 40.panta pirmā daļa.

Attiecībā uz to, vai IP uzskatāms par administratīvo līgumu, apskatot tā definīciju, konstatējams, ka administratīvais līgums ir vienošanās starp publisku personu un privātpersonu par administratīvi tiesisko attiecību noteikšanu, grozīšanu, izbeigšanu vai konstatēšanu. Administratīvā līguma priekšmets ir attiecīgās publiskās personas kompetencē ietilpstošs jautājums, līgums vērsts uz šīs kompetences izpildi to regulējošo tiesību normu ietvaros.⁷⁶ Administratīvais līgums pēc būtības ir tas pats, kas administratīvais akts, tikai izteikts līguma formā, un tā legāldefinīcija aptver arī deleģēšanas un līdzdarbības līgumus, bet to objekts un tiesiskais regulējums atšķiras, tādēļ tie ir atsevišķi publisko tiesību līgumu veidi.⁷⁷ Tomēr, **izvērtējot VPIL norādītos publisko tiesību līgumu veidus, pirmšķietami vistuvākais IP labai šķiet līdzdarbības līgums.** Šādu līgumu publiska persona slēdz ar privātpersonu nolūkā veicināt privātpersonu līdzdalību valsts pārvaldē⁷⁸, kas sakrīt ar IP mērķi. Vienlaikus var rasties šaubas par šī nosacījuma izpildi attiecībā pret pretendentu (izpildītāju), kas bieži arī ir IP līguma puse.

Saskaņā ar VPIL 49.panta pirmo daļu privātpersonu ar ārēju normatīvo aktu vai līdzdarbības līgumu (50.pants) var pilnvarot veikt pārvaldes uzdevumu⁷⁹, kurš neietver pārvaldes lēmuma pieņemšanu vai sagatavošanu, ja: 1) to veic sabiedriskā labuma (nekomerciālos) nolūkos; 2) tas ir lietderīgi, lai veicinātu sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē, un 3) to var veikt vismaz tikpat efektīvi.

Papildus kā pozitīvs aspekts norādāms, ka līdzdarbības līguma gadījumā ir skaidra procedūra, kā tas tiek noslēgts, vismaz attiecībā uz tiešās pārvaldes iestādēm⁸⁰ (skat. arī norādi iepriekš, ka tas ne vienmēr izslēdz iepirkuma procedūras piemērošanu). Vienlaikus šādā gadījumā, iespējams, pasūtītājam jākonstatē, kādu savu pārvaldes uzdevumu tas pilnvaro uzraugu veikt (ko var būt sarežģīti konstatēt), kā arī varētu diskutēt par uzrauga neatkarību šāda līguma izpildē. Tā, piemēram, līgumā jāparedz līdzēju konkrēto atbildību, uzdevuma izpildes kvalitātes novērtējuma kritērijus, bet, ja līguma priekšmets ir vienreizējs uzdevums, — arī sasniedzamos rezultātus, kā arī iespējamo atbildību līguma izbeigšanas gadījumā, pilnvarotās personas darbības uzraudzības kārtību,⁸¹ kā arī pilnvarotā persona regresa kārtībā atlīdzina zaudējumus publiskai personai, ja zaudējumi radušies pilnvarotās personas prettiesiskas darbības vai bezdarbības rezultātā.⁸² Tāpat tiek norādīts uz šī līguma ciešo saistību ar deleģēšanas līgumu.⁸³ Minētais var radīt šaubas par līdzdarbības līguma atbilstību IP līguma būtībai, tādējādi liekot apsvērt arī iespēju par nepieciešamību atsevišķi regulēt tieši IP līgumu.

⁷⁶APL 79.panta pirmā un trešā daļa.

⁷⁷Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 112.lpp.

⁷⁸Turpat, 114.-115.lpp.

⁷⁹Uzdevums, kas saistīts ar valsts varas īstenošanu un tiek veikts valsts pārvaldes funkciju izpildei", citēts pēc: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5369/download>

⁸⁰Ministru kabineta 17.06.2014. noteikumi Nr.317 "Kārtība, kādā tiešās pārvaldes iestādes slēdz un publisko līdzdarbības līgumus, kā arī piešķir valsts budžeta finansējumu privātpersonām valsts pārvaldes uzdevumu veikšanai un uzrauga piešķirtā finansējuma izlietojumu".

⁸¹VPIL 46.panta 4., 5., 8.punkts un 50.panta pirmā daļa.

⁸²VPIL 46.panta 4., 5., 8.punkts un 50.panta pirmā daļa.

⁸³Galā ziņojums. Valsts pārvaldes uzdevumu nodošanas analīze un rekomendācijas. Evershed Bitāns. 2011, 186.lpp. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/sites/tm/files/2020-01/Documents/lv_jaunumi_1.pdf

Jāvērš uzmanību, ka līdzdarbības līguma forma iepriekš jau ir tikusi izmantota Latvijā: 2005. gada 2. septembrī „Sabiedrība par atklātību – Delna”, valsts aģentūra Jaunie Trīs brāļi (J3b) un Kultūras ministrija noslēdza trīspusēju līdzdarbības līgumu par trīs kultūras objektu – Latvijas Nacionālās bibliotēkas, akustiskās koncertzāles un mūsdienu mākslas muzeja – celtniecības uzraudzīšanu. Atbilstoši šī līguma 3.1.punktam Kultūras ministrija un Aģentūra iesaista Delnu savā darbībā saskaņā ar labas pārvaldības principu un VPIL 48.panta pirmo un ceturto daļu.

Ņemot vērā elastīgo IP dabu, tā piemērojamība varētu pārsniegt VPIL tvērumu un būtu skatāma vēl plašāk, un šādām situācijām nav konstatējams konkrēts tiesiskais regulējums. Līdz ar to, lai arī VPIL ietver regulējumu sabiedrības līdzdalībai valsts pārvaldē, iespējams, būtu nepieciešams skaidrāk definēt tā sasaisti ar IP, jo tā šobrīd nav skaidra.

Privāto tiesību līgums

Ja IP uzskatāms par privāttiesisku līgumu, tad strīdi par to risināmi vispārējās jurisdikcijas tiesā, tā izpildē ņemami vērā Civillikuma nosacījumi, vienlaikus ievērojot VPIL ierobežojumus,⁸⁴ ja attiecināms.

Atbilstoši VPIL, attiecībā uz valsts pārvaldi norādīts, ka publiska persona privāto tiesību jomā darbojas, cita starpā, veicot darījumus, kas nepieciešami tās darbības nodrošināšanai.⁸⁵ Līdz ar to varētu uzskatīt, ka IP ir līgums, kas palīdz nodrošināt publiskas personas darbību. Savukārt atsevišķs tā noslēgšanas process nav konstatējams (parasti tas ir publisko iepirkumu regulējums).

Iespējama normatīvo aktu regulējuma izmaiņas, lai veicināti tiesisko noteiktību:

izveidot atsevišķu IP regulējumu vai VPIL sadaļā par sabiedrības līdzdalību noteikt IP līguma regulējumu.

⁸⁴VPIL 89.pants.

⁸⁵VPIL 87.panta pirmā daļa.

8.3. Neatkarīgā uzrauga piekļuve informācijai un darbība iepirkuma procesā IP ietvaros

Turpmāk apskatīts atklāta iepirkuma process atbilstoši PIL regulējumam un iespējamie jautājumi, kas tā gaitā varētu rasties saistībā ar neatkarīgā uzrauga iesaisti, kā arī atbildes uz tiem. Šīs atbildes pēc analogijas parasti var tikt ņemtas vērā arī cita veida iepirkumos. Vienlaikus katra konkrētā situācija vērtējama atsevišķi.

26. tabula. Juridiski skaidrojumi par neatkarīgā uzrauga iesaisti dažādos IP posmos

Iepirkuma procesa stadija:	Jautājums:	Atbilde:
Iepirkuma plānošana	1.1. Kādā statusā uzraugs piedalās šajā procesā?	Normatīvajos aktos nav regulējuma kontekstā ar IP, t.i., par eksperta pieeju informācijai u.tml. Tas balstīts uz IP līgumu. Vienlaikus PIL 18.panta trešā daļa paredz, ka pasūtītājs var saņemt konsultācijas no neatkarīgiem ekspertiem vai iestādēm, vai piegādātājiem. Līdz ar to arī šāda iesaiste principā nav ierobežota. Jāņem vērā, ka šo procesu regulē arī pasūtītāja iekšējie normatīvie akti, kas bieži paredz konkrētu personu iesaisti noteiktos plānošanas posmos. Attiecīgi var rasties neskaidrības par uzrauga iesaisti un lomu šajā procesā, pirms tiek izveidota iepirkuma komisija. No šāda aspekta var būt izvērtējama iespēja to skaidrāk noteikt normatīvajos aktos (skat. arī nākamo punktu).
	1.2. Kā tiek atrisināts jautājums par komercnoslēpuma un ierobežotas pieejamības informācijas piekļuvi (iepirkuma sagatavošanas posms)?	Šis jautājums ir jārisina IP līgumā (skat. 10. nodaļu). Parasti pasūtītāja iekšējā darba informācija par iepirkuma plānošanu ir ierobežotas pieejamības informācija atbilstoši tā iekšējiem normatīvajiem aktiem. Savukārt komercnoslēpuma jautājumi parasti vēl nebūs aktuāli, tā kā vēl nav saņemta informācija no piegādātājiem. Informācijas izpaušanas kontekstā pašam neatkarīgajam uzraugam ir jānodrošina, lai tā piesaistītajiem ekspertiem ir zināšanas par ierobežotas informācijas neizpaušanu, t.sk. valsts pārvaldē. Piemēram, PIL 14.pantā noteiktais par informācijas aizsardzību. Tāpat, piemēram, atbilstoši Informācijas atklātības likumam (turpmāk – IAL) iestāde nodrošina, lai pienākumu saglabāt ierobežotas pieejamības informāciju zina visas personas, uz kurām šis pienākums attiecas, ja likumā nav noteikts citādi. No personām, kuras apstrādā ierobežotas pieejamības informāciju, pieprasa rakstveida apliecinājumu, ka tās noteikumus zina un apņemas tos ievērot. Tāpat noteikts, ka, ja persona neatļauti izpaušusi informāciju, kas atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, tā saucama pie disciplināratbildības vai kriminālatbildības. ⁸⁶ Ja attiecināms, vērā ņemams arī likums “Par valsts noslēpumu”.
	1.3. Kā nodrošināt samērību starp caurskatāmību un datu aizsardzību?	Attiecībā uz fizisko personu datu aizsardzību visām IP iesaistītajām pusēm ir jāievēro normatīvais regulējums, kas paredzēts arī IP līgumā (skat. 10. nodaļu). Savukārt kopumā par informācijas pieejamību un izpaušanu uzraugam jāievēro normatīvais regulējums un IP līgumā noteiktais, katrā konkrētā gadījumā vērtējot iespēju publiski izpaust ar iepirkumu saistīto

⁸⁶Informācijas atklātības likuma 16.panta pirmā un trešā daļa. Skat., piemēram, Krimināllikuma 95. pants: *Konfidenciāla, slepena un sevišķi slepena valsts noslēpuma izpaušana aiz neuzmanības*. Par konfidenciāla, slepena vai sevišķi slepena valsts noslēpuma izpaušanu aiz neuzmanības, ja to izdarījusi persona, kura bijusi brīdināta par konfidenciāla, slepena un sevišķi slepena valsts noslēpuma neizpaušanu, vai par konfidenciāla, slepena vai sevišķi slepena valsts noslēpuma objekta nozaudēšanu, ja to izdarījusi persona, kurai šis valsts noslēpuma objekts bija uzticēts, un ja ar to radīts būtisks kaitējums; 200. pants. *Neizpaužamu ziņu, kas nav konfidenciāla, slepena vai sevišķi slepena informācija, izpaušana, komercnoslēpumu saturošu ziņu neatļauta iegūšana un izpaušana un finanšu tirgus iekšējās informācijas nelikumīga izpaušana*. (1) Par tādu neizpaužamu ziņu, kas nav konfidenciāla, slepena vai sevišķi slepena informācija, izpaušanu, ja to izdarījusi persona, kura nav valsts amatpersona un kura saskaņā ar likumu ir atbildīga par ziņu glabāšanu, — soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu.

26. tabulas turpinājums. Juridiski skaidrojumi par neatkarīgā uzrauga iesaisti dažādos IP posmos

Iepirkuma procesa stadija:	Jautājums:	Atbilde:
	<p>1.4. Vai IP ir piemērojams:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zemsliedzīgā iepirkumiem? ▪ vispārīgajām vienošanām? ▪ pakalpojumu vai būvniecības līgumiem ar sadalītu izpildi? 	<p>informāciju. Eksperta rīcība ar informāciju dažādos iepirkuma posmos aprakstīta citos jautājumos (skat., piemēram, 1.2.).</p> <p>IP var būt piemērojams visa veida iepirkumu metodēm un iepirkumu līgumu veidiem. Tomēr iepirkuma izvēlē vērā nemami tā izvēles kritēriji (skat. 5. nodaļu), kā arī objektīvi ierobežojumi IP piemērošanai. Piemēram, ja iepirkums tiek rīkots ārkārtas apstākļos (PIL 8.panta septītās daļas 3. punkts), šādu iepirkumu var nebūt iespējams ne plānot, ne piesaistīt neatkarīgo uzraugu. Tāpat, ja iepirkumam tiek piemērotas īpašas informācijas aizsardzības prasības (Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likumā (turpmāk – ADJIL) paredzētā aizsargājamā informācija, piemēram, valsts noslēpums), pastāvēs objektīvi ierobežojumi tām personām, kas var iepazīties ar šo informāciju, tādēļ neatkarīgajam uzraugam var būt grūtības nodrošināt ekspertus, kā arī tālāk dalīties ar šo informāciju. Savukārt attiecībā uz būvniecības procesiem, tā kā, piemēram, būvniecības process ietver vairākus posmus un tajā parasti tiek plānots gan projektēšanas un būvdarbu, gan būvuzraudzības iepirkums (reizēm apvienojot pirmos divus), ieteicams savlaicīgi paredzēt, ka IP aptver tos visus, lai nodrošinātu pilnvērtīgu kontroli. Vienlaikus, ņemot vērā konkrēto situāciju, IP var tikt piemērots arī tikai kādai daļai no šī procesa.</p>
<p>Iepirkuma komisijas izveidošana, prasību definēšana, līguma projekta izstrāde, izsludināšana</p>	<p>2.1. Vai iepirkuma uzraugs var novērot iepirkuma komisijas darbu?</p> <p>2.2. Vai ir nepieciešami grozījumi normatīvajos aktos, nosakot specifisku eksperta statusu?</p>	<p>Jā, var. Atbilstoši PIL 24.panta otrajai daļai iepirkuma komisija, pildot savus pienākumus, ir tiesīga pieaicināt ekspertus. Attiecīgi NVO pārstāvji (eksperti) būtu pieaicināmi šādā statusā (iepirkumu regulējums neparedz citu personu dalību iepirkumā). Līdz ar to uz tiem attieksies PIL 25.pantā noteiktie interešu konflikta ierobežojumi.</p> <p>Pārskats par eksperta regulējumu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ iepirkuma komisija ir tiesīga pieaicināt ekspertus (PIL 24.panta otrā daļa; Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likums (turpmāk – SPSIL) 29.panta otrā daļa, ADJIL 28.panta trešā daļa); ▪ uz ekspertu attiecas interešu konflikta ierobežojumi, attiecīgi jāparaksta apliecinājums par neieinteresētību, kā arī – ka tas neizpaužīs iepirkuma ietvaros iegūto informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir neizpaužama (PIL 25.pants, SPSIL 30.pants, ADJIL 29.pants)⁸⁷. <p>Līdz ar to eksperta statusā uzraugs var novērot iepirkuma komisijas darbu, piedalīties sēdēs, saņemt informāciju par piedāvājumiem u.tml.</p> <p>Šāda nepieciešamība nav saskatāma, jo šim posmam iepirkumu regulējumā ir paredzēta eksperta loma. Savukārt iespēju ekspertam kļūt par iepirkuma komisijas locekli ar balsstiesībām ierobežo virkne apstākļu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ privātpersonai nevar deleģēt administratīvo aktu izdošanu, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā⁸⁸, savukārt iepirkuma komisijas lēmums par uzvarētāju ir administratīvs akts⁸⁹, ▪ publiskā iepirkuma komisijas loceklis ir valsts amatpersona⁹⁰, kas potenciāli rada papildu

⁸⁷Jāņem vērā arī aktuālie skaidrojumi par šiem ierobežojumiem. Skat. IUB Skaidrojums "Interešu konflikta aktuālie jautājumi publiskajos

⁸⁸V.PIL 41.panta trešās daļas 1.punkts.

⁸⁹Piemēram, Senāta 09.02.2007. spriedums lietā SKA-39/2007, Senāta 16.06.2016. lietā SKA-118/2016, arī Briede J., Danovskis E., ⁹⁰Likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 4.panta pirmās daļas 24.punkts. iepirkumos" 24.09.2022. <https://www.iub.gov.lv/lv/skaidrojums-interesu-konflikta-aktualie-jautajumi-publiskajos-iepirkumos>

26. tabulas turpinājums. Juridiski skaidrojumi par neatkarīgā uzrauga iesaisti dažādos IP posmos

Iepirkuma procesa stadija:	Jautājums:	Atbilde:
		<p>apgrūtinājumus un ierobežojumus uzraugam piesaistīt ekspertus, kas būtu gatavi piekrist šādam statusam;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ iepirkuma komisijas loceklis nes atbildību par savu lēmumu un tam paredzēti administratīvie sodi⁹¹; ▪ kopumā šis statuss varētu apdraudēt eksperta neatkarību. <p>Kā citu piemēru var minēt Poliju, kur uzrauga pārstāvji bija piesaistīti kā komisijas locekļi bez balsstiesībām.⁹² Tomēr atbilstoši IUB skaidrojumam Latvijā komisijas loceklis nevar atturēties no lēmuma pieņemšanas. Tomēr atbilstoši IUB skaidrojumam Latvijā komisijas loceklis nevar atturēties no lēmuma pieņemšanas.⁹³</p>
	<p>2.3. Kurā brīdī un dokumentā (piemēram, iepirkuma nolikumā, uzaicinājumā) ir jāinformē pretendentu, ka iepirkumā tiks piemērots IP?</p>	<p>Ir ieteicams piegādātājus informēt savlaicīgi, t.i., jau nolikumā vai uzaicinājumā norādot, ka iepirkumā tiks piemērots IP.</p> <p>Līdzīgi - jau līguma projektā paredzama IP slēgšana vai nosacījumi izpildītāja sadarbībai ar neatkarīgo uzraugu līguma izpildes laikā (detalizētāk skat. arī 10. nodaļā).</p>
	<p>2.4. Kā rīkoties, ja pretendents atsakās parakstīt IP? Vai un kā iepirkuma dokumentācijā atrunāt, ka dalība IP nav obligāta?</p>	<p>Pasūtītājam nolikumā jānorāda, ka tiks slēgts IP un attiecīgi līguma projektā to var paredzēt kā līguma izpildes noteikumu vai arī paredzēt brīvprātīgu piegādātāja daļību, attiecīgi pielāgojot iepirkuma dokumentus izvēlētajam variantam. Piegādātāji varēs lemt, vai piedalīties iepirkumā un pieņemt IP, vai arī tajā nepiedalīties. Piemēram, iepirkuma līguma projektā var paredzēt, ka līguma spēkā stāšanās nosacījums ir arī IP noslēgšana (atliekošs nosacījums, kura neizpildes gadījumā uzskatāms, ka līgums nav ticis noslēgts). Šādā gadījumā pasūtītājs uzskata, ka pretendents atteicies no līguma slēgšanas un vērsas pie nākamā pretendenta.⁹⁴</p> <p>Attiecībā uz normatīvo regulējumu jānorāda, ka, piemēram, Itālijas pretkorupcijas likumā noteikts, ka līgumslēdzēja iestādes savos paziņojumos, t.sk. paziņojumos par konkursu vai uzaicinājuma vēstulēs var noteikt, ka likumības protokolos vai IP ietvertu klauzulu neievērošana ir pamats izslēgšanai no konkursa.⁹⁵ Savukārt Rumānijā pretendents nevar diskvalificēt, ja viņi attiecīgo deklarāciju neparaksta, un arī uzvarētājs var no dalības paktā atteikties.⁹⁶ Līdz ar to prakse ir dažāda.</p>
	<p>2.5. Kā IP saistības iekļaut iepirkuma līgumā, attiecinot tās arī uz apakšuzņēmējiem (līguma klauzula, pienākums informēt par pakta saturu)?</p>	<p>Minētais norādāms iepirkuma līguma projektā sadaļā pie regulējuma par apakšuzņēmējiem, kā arī, ja iepirkumā paredzēta apliecinājuma (piemēram, ka ir informēts par IP) iesniegšana, izvērtējot nepieciešamību paredzēt to iesniegt arī šīm personām.</p>

⁹¹Skat. PIL XIV nodaļu "Administratīvie pārkāpumi publisko iepirkumu jomā un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā", SPSIL XVIII nodaļu "Administratīvie pārkāpumi sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu jomā un kompetence administratīvo pārkāpumu procesā".

⁹²Baryta, K., Waszacz, M., Makowsky, G. "The Integrity Pact. A Civil Society Monitoring of Public Projects. Designing an Integrity Pact and the Contractor Selection", Stefan Batory Foundation, 2020: <http://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/vebinars-iepirkuma-komisijas-izveide-un-darbiba-interesu-konflikts-iepirkumos-videoieraksts-un-prezentacijas>

⁹³IUB Vebinārs "Iepirkuma komisijas izveide un darbība, interešu konflikts iepirkumos", 31.03.2025. Pieejams:

<https://www.iub.gov.lv/lv/jaunums/vebinars-iepirkuma-komisijas-izveide-un-darbiba-interesu-konflikts-iepirkumos-videoieraksts-un-prezentacijas>

⁹⁴Civillikuma 1562.pants, arī Ministru kabineta 28.02.2017.noteikumu Nr.107 "Iepirkuma procedūru un metu konkursu norises kārtība" 23., 60.u.c. punkti.

⁹⁵Starptautiskās pieredzes izpētes ziņojums, 22., 111.-112.lpp., pieejams šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/22803/download?attachment>

⁹⁶Turpat, 23.lpp.

26. tabulas turpinājums. Juridiski skaidrojumi par neatkarīgā uzrauga iesaisti dažādos IP posmos

Iepirkuma procesa stadija:	Jautājums:	Atbilde:
<p>Piedāvājumu atvēršana un piedāvājumu vērtēšana, rezultātu paziņošana</p>	<p>3.1. Kā tiek atrisināts jautājums par komercnoslēpuma un ierobežotas pieejamības informācijas piekļuvi (piedāvājumu vērtēšanas posms)?</p>	<p>Atbilstoši IP līgumam, skatīt 10. nodaļu. Kā jau iepriekš norādīts, situācijā, kad tiek piesaistīts uzraugs, tas darbojas iepirkuma komisijā kā eksperts un attiecīgi tam ir pieeja gan iepirkuma dokumentiem, gan piedāvājumiem un iepirkuma norisei. Vienlaikus, atbilstoši PIL 25.panta trešajai daļai eksperts ir parakstījis apliecinājumu, ka neizpaužīs iepirkuma ietvaros iegūto informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir neizpaužama. Ekspertam jāņem vērā, ka, piemēram, piedāvājumi un pieteikumi nav vispārpieejama informācija.⁹⁷ Savukārt attiecībā uz piedāvājumu vērtēšanu jāņem vērā, ka pasūtītājs neizsniedz protokolus, izņemot piedāvājumu atvēršanas sanāksmes protokolu, kamēr notiek pieteikumu vai piedāvājumu vērtēšana⁹⁸, kas attiecīgi jāievēro arī ekspertam saistībā ar informācijas publiskošanu. Tāpat būtiski, ka atbilstoši IAL 7.panta ceturtajai daļai, ja iestāde ir saņēmusi pieprasījumu par tādas informācijas sniegšanu, kura ir komercnoslēpums, tā pirms šādas informācijas izsniegšanas vai atteikuma to sniegt noskaidro komersanta viedokli par šā panta pirmās daļas noteikumu ievērošanu. Jāņem vērā, ka piedāvājumā iekļautās informācijas publiskošana ir sarežģīts jautājums, par kuru praksē rodas diskusijas un uzraugam kopā ar pasūtītāju jāspēj atrast pareizais līdzsvars atbilstoši aktuālajam normatīvajam regulējumam un tiesu praksei.⁹⁹</p>
<p>Līguma slēgšana un izpilde</p>	<p>4.1. Kā rīkoties, ja pretendents atsakās parakstīt IP?</p> <p>4.2. Kādā statusā uzraugs piedalās šajā procesā?</p>	<p>Skat. skaidrojumu 2.4. punktā. Ja pretendenta iesaiste IP paredzēta kā brīvprātīga, iepirkuma līgumā nepieciešams regulējums par informācijas apriti ar uzraugu.</p> <p>Līdz ar līguma noslēgšanu iepirkuma komisija, tāpat arī eksperts, beidz savu darbu.¹⁰⁰ Tādēļ šajā posmā normatīvais regulējums nenosaka uzrauga statusu un tas jāparedz IP līgumā, kā arī iepirkuma līgumā. Lai novērstu neskaidrības gadījumā, ja pasūtītājs to nav izdarījis, izvērtējama iespēja šo statusu paredzēt normatīvajā regulējumā.</p>

Avots: Standarta autoru veidots apkopojums.

Iespējamās normatīvo aktu regulējuma izmaiņas:

uzrauga ekspertu iesaiste pirms iepirkuma komisijas izveidošanas (iepirkuma plānošanas posmā) kontekstā ar informācijas pieejamību, kā arī uzrauga statuss pēc līguma noslēgšanas.

⁹⁷PIL 40.panta trešā daļa.

⁹⁸PIL 40.panta ceturta daļa.

⁹⁹Piemēram, ES tiesas 07.09.2021. spriedums lietā C-927/19 Klaipēdos reģiono atlieku tvarkymo centras, sākot ar 96.punktu.

¹⁰⁰Par divpakāpju teoriju publiskajos iepirkumos: Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 27.-28.lpp.; Latvijas Republikas Augstākā tiesa. TIESU PRAKSES APKOPOJUMS PUBLISKO IEPIRKUMU LIETĀS (2005.gada februāris – 2020.gada jūnijs). Rīga, 2020, 12.lpp.

8.4. Administratīvā sloga vadība

Lai gan IP mērķis ir novērst korupciju un paaugstināt uzticamību publiskajos iepirkumos, praksē nereti pastāv bažas, ka šāds papildu uzraudzības mehānisms var palielināt birokrātiju. Tomēr starptautiskā pieredze rāda, ka, pārdomāti ieviešot, IP var uzlabot iepirkumu efektivitāti, nekļūstot par slogu iestādēm. 27. tabulā apkopoti vairāki ieteikumi, kā laikus novērst administratīvā sloga pieaugumu attiecībā uz IP. Papildus dažādi riska vadības elementi aprakstīti Standarta 2. nodaļas 2. tabulā (Risks nr. 5.).

27. tabula. Ieteikumi administratīvā sloga mazināšanai IP ieviešanā

Rīcības virziens	Ieteikums	Praktiskie soļi un ieguvumi
Standartizācija	Izmantot vienotas vadlīnijas un veidnes.	IP ieviešanā balstīties uz šo Standartu, tajā piedāvātajiem risinājumiem (līgumi, interešu konfliktu novēršanas apliecinājuma paraugi utt.) vai citām vadlīnijām, piemēram, ko izstrādājusi Eiropas Komisija kopā ar TI ¹⁰¹ . Vienots IP ieviešanas standarts nozīmē, ka katrai iestādei process nav jāveido no jauna, mazinot slogu.
Minimāla papildu dokumentācija	Konsolidēta ziņošana.	Svarīgi vienoties ar uzraugu, ka tas sagatavo konsolidētus ziņojumus ar noteiktu laika intervālu galvenajos posmos, piemēram, pēc piedāvājumu izvērtēšanas un pēc līguma noslēgšanas utt. nevis pastāvīgi prasīs dažāda veida atskaites. Būtu ieteicams, ka neatkarīgā uzrauga viedoklis tiek iekļauts pašas publiskās iestādes ziņojumos par procesu. Piemēram, iepirkumu komisijas protokolam pievienots arī uzrauga vērtējums.
Sadarbība ar uzraugiem	Definēt skaidrus sadarbības nosacījumus ar NVO-uzraugiem.	Slēgt trīspusēju līgumu ar precīzām lomām un informācijas apmaiņas kārtību. Uzrauga iesaiste ir skaidri prognozējama (rīcība ar informāciju, apsekojumi, diskusijas, ziņojumi u.c. aktivitātes), nav nepieciešams pastāvīgi veltīt papildu resursus šai uzraudzībai.
Efektīva elektroniska saziņa	Nodrošināt digitālu datu pieejamību.	Būtu ieteicams vienoties par uzrauga iespējām piekļūt informācijai, atvērtajiem datiem automātiski, lai nepalielinātu slogu ar informācijas pieprasījumiem, to sagatavošanu, nodošanu. Tā vietā, lai uzraugs sūtītu formālas vēstules, var izmantot digitālu platformu vai tiešsaistes rīku sadarbībai (piemēram, koplietošanas dokumentu krātuvi ar piekļuvi visām pusēm). Tas paātrina informācijas apriti un samazina formālo procedūru skaitu.
Vienkāršots sūdzību/ ziņojumu mehānisms	Ieviesta vienkāršota sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas kārtība.	Ieteicams izveidot uzticamu kanālu, kur iepirkuma dalībnieki vai pat ieinteresētā sabiedrība var anonīmi vai konfidenciāli ziņot uzraugam par iespējamām problēmām (kukuļdošanas piedāvājumiem, interešu konfliktiem u.tml.). Uzraugs var šīs sūdzības izmeklēt vai mediēt pirms oficiālu strīdu veidošanās.

¹⁰¹Pieejams šeit: https://files.transparencycdn.org/images/Global-Integrity-Pacts-Publication_18122024.pdf

27. tabulas turpinājums. Ieteikumi administratīvā sloga mazināšanai IP ieviešanā

Rīcības virziens	Ieteikums	Praktiskie soļi un ieguvumi
Efektivitātes fokuss	Fokusēties uz augsta riska jomām.	Jāvērtē, kuros iepirkumos IP dod lielāko atdevi. Ieteicams IP piemērot augsta riska, lielas vērtības vai sabiedriski nozīmīgos projektos, nevis visos iepirkumos pēc kārtas. Tas koncentrēs resursus tur, kur potenciālie ieguvumi (korupcijas novēršana, finanšu ietaupījumi) ir vislielākie. Šāda mērķtiecīga pieeja nozīmē, ka IP ieviešana nav visaptverošs papildu slānis, bet gan precīzs instruments noteiktām situācijām.

Avots: Standarta autoru apkopojums.

9. Ekspertu piesaiste

Šī nodaļa izskaidro, kā veidojas uzraudzības profesionālā kapacitāte, kā arī rosina iepriekš noteikt, kādā veidā publiskās institūcijas var nodrošināt sadarbību ar ekspertiem. Ekspertu piesaiste ir būtiska neatkarīgās uzraudzības kvalitātes sastāvdaļa.

Neatkarīgais uzraugs, uzņemoties iepirkuma uzraudzības pienākumus, uzraudzību veic ne vien ar saviem pašu spēkiem, kādi pieejami pašā organizācijā, bet arī, piesaistot ārējus ekspertus. Ekspertu piesaistes mērķis ir nodrošināt, lai neatkarīgais uzraugs spētu profesionāli, objektīvi un pilnvērtīgi izvērtēt publiskā iepirkuma, līguma izpildes un pārvaldības aspektus, kas prasa specifiskas zināšanas, kas pārsniedz paša uzrauga pamata kompetenci (piem., būvniecības tehniskās nianses, publisko iepirkumu tiesiskais regulējums, vides ietekmes izvērtējumi, finanšu un risku analīze). 28. tabulā redzams piemērs eksperta uzdevumiem Bulgārijā īstenotā IP. Informācija par līdzšinējos IP piesaistītajiem ekspertiem Eiropā apkopota nodaļas beigās – 29. tabulā, savukārt lielākajos IP Latvijā – 30. tabulā.

28. tabula. *TI Bulgārija* sagatavotais uzdevuma apraksts juridiskajam un tehniskajam ekspertam (angliski - *Terms of References*)

Juridiskā eksperta uzdevuma apraksts (ToR)	Tehniskā eksperta uzdevuma apraksts (ToR)
<p>Prasības:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ augstākā izglītība tiesību zinātnēs;▪ vismaz 5 gadu pieredze publisko iepirkumu, ES fondu vai infrastruktūras projektu jomā;▪ pieredze līgumu tiesībās, iepirkumu strīdu risināšanā un pārvaldes normatīvajā vidē;▪ neatkarība no līgumslēdzēja iestādes, pretendenta vai projekta īstenotājiem. <p>Galvenie uzdevumi:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ analizēt iepirkuma dokumentāciju (sludinājumu, tehnisko specifikāciju, vērtēšanas kritērijus);▪ sniegt juridiskus atzinumus par iepirkuma procedūras atbilstību ES un nacionālajam regulējumam;▪ novērtēt līguma grozījumus, strīdu situācijas un potenciālus interešu konfliktus;▪ sagatavot rakstiskas rekomendācijas un piedalīties uzraudzības sanāksmēs;▪ ziņot <i>TI Bulgārija</i> par jebkādiem identificētiem riskiem vai pārkāpumiem.	<p>Prasības:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ novērtēt līguma grozījumus, strīdu situācijas un potenciālus interešu konfliktus;▪ sagatavot rakstiskas rekomendācijas un piedalīties uzraudzības sanāksmēs;▪ ziņot <i>TI Bulgārija</i> par jebkādiem identificētiem riskiem vai pārkāpumiem. <p>Galvenie uzdevumi:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ novērtēt tehniskās dokumentācijas kvalitāti un atbilstību projekta mērķiem;▪ piedalīties būvniecības vietu apmeklējumos un uzraudzības pārbaudēs;▪ izvērtēt līguma izpildes gaitu un sniegt ieteikumus par uzlabojumiem vai novēršamiem riskiem;▪ sniegt tehniskos atzinumus un piedalīties uzraudzības ziņojumu sagatavošanā.
<p>Abu ekspertu kopīgie pienākumi:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ ievērot konfidencialitāti un interešu konflikta neesamību;▪ dokumentēt un arhivēt visus atzinumus;▪ strādāt neatkarīgi un koordinēti ar <i>TI Bulgārija</i> komandu;▪ nodrošināt, ka rekomendācijas ir praktiski īstenojamas un saprotamas pasūtītājam.	

Avots: Terms of Reference for MONITORING EXPERT - LEGAL EXPERT

https://integrity.transparency.bg/en/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/ToR_LegalExperts_FIN_052017.pdf

Svarīgi! Ekspertu piesaiste nemazina neatkarīgā uzrauga atbildību par iepirkuma uzraudzību. Ekspertu piesaiste tiek veikta tā, lai stiprinātu uzraudzības objektivitāti, nevis aizstātu neatkarīgā uzrauga lēmumus. Tāpat ekspertu piesaiste nekādā gadījumā nav paredzēta, lai aizstātu valsts vai pašvaldību institūciju pienākumus vai sertificētu ekspertu darbu. Tā kalpo tikai kā atbalsts neatkarīgajam uzraugam, stiprinot uzraudzības objektivitāti un kvalitāti, bet neatceļot uzrauga atbildību un lēmumu pieņemšanas tiesības.

Neatkarīgā uzrauga komandas sastāvs:

1. organizācijas darbinieki jeb *in-house* speciālisti;
2. neatkarīgi tehniskie eksperti – individuāli konsultanti, konsultāciju uzņēmumi;
3. (konsorciju gadījumā) citu organizāciju speciālisti.

Kā iepriekš minēts Standarta 6. nodaļā, kur detalizēti izklāstītas IP finansēšanas modeļi, tieši ekspertu izmaksas veido būtisku IP kopējā budžeta daļu. Atkarībā no katra uzraugamā iepirkuma, ekspertu iesaiste var variēt – no epizodiskas iesaistes uz atsevišķām konsultācijām, līdz padziļinātai sekošanai pakalpojuma piegādē/īstenošanā, kā tas bija, piemēram, uzraugot Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecību un būvuzraudzībai nolīgstot starptautisko būvuzraudzības kompāniju *Hill International*.

Lai arī ekspertu izmaksas veido būtiskāko izmaksu pozīciju, neatkarīgie uzraugi atzīst, ka šis atbalsts tiem ir būtisks, lai varētu izpildīt apsolījumu sabiedrībai, nodrošināt uzraudzību. Piemēram, Delna savā uzraudzības noslēguma ziņojumā par LNB būvniecību secināja, ka “salīdzinoši dārgā būvuzraudzība, kas līdz šim nav bijusi ierasta prakse būvniecības jomā, LNB projektā ir atmaksājusies, jo būvuzraugs ir neatkarīgs un rūpīgi seko līdzi būvniecības gaitai, tādējādi sekmējot būvniecības kvalitāti objektā. LNB būvobjekta uzraudzība var kalpot kā labs piemērs un paraugs, kā realizēt kontroli būvniecībā, nodrošinot augstu kvalitāti”.¹⁰² Informācija par ekspertu pakalpojumu izmaksām un finansēšanu detalizēti aprakstīta Standarta 6. nodaļā.

¹⁰²Delna sniedz novērtējumu par Gaismas pils būvniecības projekta īstenošanu:
<https://delna.lv/lv/2013/12/04/delna-sniedz-novertejumu-par-gaismas-pils-buvniecibas-projekta-istenosanu/>

9.1. Ekspertu loma, atbildība un darbības principi

Piesaistītie eksperti darbojas kā neatkarīgā uzrauga atbalsts specifisku jautājumu risināšanai, kuros nepieciešamas padziļinātas tehniskās, juridiskās, ekonomiskās vai sociālās zināšanas.

Eksperti:

- sagatavo atzinumus un analīzes par noteiktām iepirkuma vai līguma izpildes jomām;
- sniedz ieteikumus neatkarīgajam uzraugam par iespējamiem riskiem, neatbilstībām vai uzlabojumiem;
- piedalās uzraudzības sanāksmēs, darba grupās un diskusijās pēc neatkarīgā uzrauga uzaicinājuma;
- palīdz formulēt tehniski pamatotas rekomendācijas uzraudzības ziņojumiem;
- var atbalstīt sabiedrības līdzdalības aktivitāšu saturisko sagatavošanu (piem., izskaidrojot tehniskos aspektus sabiedrībai saprotamā valodā) u.c.

Ekspertu sniegtie atzinumi ir konsultatīvi, un galīgo atbildību par uzraudzības secinājumiem saglabā neatkarīgais uzraugs. Lai ekspertu darbs kalpotu sabiedrības interesēm un stiprinātu uzticēšanos publiskajam iepirkumam, sadarbība starp neatkarīgo uzraugu un piesaistītajiem ekspertiem notiek pēc ievērojot vairākus principus:

- eksperti darbojas neatkarīgā uzrauga vadībā, nevis tiešā sadarbībā ar pasūtītāju. Eksperti ir daļa no uzraudzības komandas un tas nodrošina vienotu atbildības līniju un samazina risku, ka tehniskie vērtējumi tiktu ietekmēti no interešu pusēm.
- Uzraugs nodrošina iekšēju informācijas apriti ar ekspertiem, vienojas par sadarbības principiem un dokumentē ekspertu secinājumus un to, cik lielā mērā tie tiek izmantoti dialogā ar pasūtītāju.
- Eksperti apliecina interešu konflikta neesamību un ievēro IP ietvaros noteiktās procedūras interešu konflikta identificēšanai un risināšanai. Tas aizsargā pasūtītāju no reputācijas un uzticamības riskiem.¹⁰³
- Eksperti ievēro tos pašus konfidencialitātes un informācijas neizpaušanas noteikumus kā neatkarīgais uzraugs. Tas garantē, ka projekta sensitīvā informācija tiek izmantota tikai uzraudzības mērķiem.
- Ekspertu atzinumi balstās tikai uz pārbaudāmiem faktiem, normatīvajiem standartiem un profesionālo kompetenci.
- Eksperts atsakās sniegt atzinumu, ja informācija nav pietiekama vai tās ticamība ir apšaubāma. Tas nodrošina uzraudzības ziņojumu uzticamību un izmantojamību valsts lēmumu pieņemšanā.
- Eksperti regulāri informē uzraugu par paveikto darbu.

¹⁰³Piemēram, Polijā īstenotā IP ietvaros par Železnīcas dzelzceļa posma izbūvi neatkarīgais uzraugs Stefana Batorija fonds lūdza ekspertu parakstīt apliecinājumu par interešu konflikta neesamību:
<https://paktuczciwosci.pl/wp-content/uploads/2018/02/0%C5%9Bwiadczenie-brak-konfliktu-interes%C3%B3w.pdf>

9.2. Ieteikumi publiskās pārvaldes institūcijām

Publiskās pārvaldes institūcijām, slēdzot IP ieteicams:

- nodrošināt, ka IP līgumos ir skaidri paredzētas tiesības piesaistīt ārējos ekspertus;
- nodrošināt informācijas piekļuvi ekspertiem, vienlaikus saglabājot konfidencialos aspektus.

Parasti uzrauga piesaistītajiem ekspertiem ir tādas pašas tiesības kā neatkarīgajam uzraugam. Lai iesaistītās puses būtu drošas par to, kā regulēta eksperta uzraudzības darbība, var izmantot praksi – papildināt IP ar īpašu klauzulu, kas nosaka eksperta tiesību paplašinājumu, proti, ka uzraudzībā piesaistītajiem ekspertiem un pakalpojumu sniedzējiem, kuri ir parakstījuši interešu konflikta neesamības apliecinājumu un konfidencialitātes saistības, ir tādas pašas piekļuves tiesības kā neatkarīgajam uzraugam, ciktāl tas nepieciešams uzraudzības uzdevumu izpildei, proti: 1) pieeja ar līgumu/projektu saistītajiem dokumentiem un datiem; 2) dalība sarunās un sanāsmēs, tostarp būvobjektu apskatēs uz vietas; 3) pieprasījumu iesniegšana papildu informācijas saņemšanai. Pasūtītājs nodrošina šo tiesību īstenošanu tādā pašā apmērā un termiņos kā uzraugam. Savukārt uzraugam ir pienākums informēt pasūtītāju par piesaistīto ekspertu sarakstu un atbildību. 29. tabulā apkopoti piemēri no Eiropas valstīm, kādā veidā līdz šim atlasīti eksperti un kurās jomās, bet 30. tabulā apkopoti piemēri no Latvijas.

29. tabula. Ekspertu atlase process un atbildības jomu piemēri no citām valstīm

IP piemērs	Piesaistītie eksperti	Ekspertu atlases veids un sadarbība ar uzraugu
<p>Grieķija (uzsākšanas gads - 2018) IP starp TI Grieķijas nodaļu un Atikas reģionu par projekta "Plūdu aizsardzības cauruļvadu tīkla būvniecība Nikaijas–Ag. Ioannis Rentis un Moschato–Tavros pašvaldībās" uzraudzību. Šis bija pirmais IP Grieķijā, parakstīts 2018. gadā¹⁰⁴.</p>	<p>Neatkarīgā uzraudzības komanda no 2 iekšējiem darbiniekiem un 3 ārējiem piesaistītiem ekspertiem: juridiskā eksperta; tehniskā eksperta un inovāciju/izglītības koordinators.</p>	<p>Ārējie eksperti tika piesaistīti atklāta konkursa kārtībā, ko organizēja TI Grieķija. Eksperti tika nolikti uz konsultāciju līguma pamata un darbojās pēc nepieciešamības – sākot no iepirkuma dokumentācijas izvērtēšanas līdz pat būvdarbu uzraudzībai.</p>
<p>Polija (2016)¹⁰⁵ IP starp Stefana Batorija fondu un PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. (Polijas valsts dzelzceļa infrastruktūras uzņēmums) par projekta "1. dzelzceļa līnijas modernizācija Čenstohovas–Zavjerces posmā (projektēšana un būvniecība vienotā iepirkumā)" uzraudzību. IP parakstīts 2016. gadā un aptvēra visas iepirkuma stadijas no konkursa līdz līguma izpildei.</p>	<p>Neatkarīgais uzraugs piesaistīja 2 ekspertus – juridisko konsultantu un tehnisko konsultantu. Juridiskās konsultācijas sniedza juridiskā firma <i>TOGATUS Kancelaria Prawna Trojanowski Stawomir i Partnerzy</i>, savukārt tehniskās konsultācijas – inženieru uzņēmumu apvienība <i>JPL Project sp. z o.o. / MLN Team sp. z o.o. / WIN Kamil Baryła</i>.</p>	<p>Stefana Batorija fonds konsultantu atlasei rīkoja atklātu konkursu (ne publisko iepirkumu). Juridisko konsultāciju sniegšanai konkursā pieteicās 4 pretendenti. Tehnisko konsultāciju atlases konkursam bija nepieciešams pagarināt pieteikšanos, jo interese</p>

¹⁰⁴Monitoring public contracting: Experience from 18 integrity pacts in the EU:

https://files.transparencycdn.org/images/IP_monitoring-public-contracting_ENG_20220406.pdf#:~:text=of%20Attica%20as%20the%20contracting,an%20innovation%20and%20learning%20coordinator

¹⁰⁵Neatkarīgā uzrauga – Stefana Batorija fonda sagatavotais uzraudzības noslēguma ziņojums:

<https://paktuczciwosci.pl/wp-content/uploads/2022/02/The-Integrity-Pact.-A-Civil-Society-Monitoring-of-Public-Projects.-An-Overview-of-the-Investment-and-the-Pilot-Project.pdf>

29. tabulas turpinājums. Ekspertu atlase process un atbildības jomu piemēri no citām valstīm

IP piemērs	Piesaistītie eksperti	Ekspertu atlases veids un sadarbība ar uzraugu
		bija maza ¹⁰⁶ .
<p>Portugāle (2018) IP starp TI Portugāles nodaļu un Portugāles Kultūras mantojuma ģenerāldirektorātu par Alkobasas klostera restaurācijas projekta uzraudzību. Pakts tika parakstīts 2018. gadā un īstenots ES fondu pilotprojekta ietvaros, lai nodrošinātu caurskatāmību šajā kultūras mantojuma renovācijas iepirkumā.</p>	<p>Neatkarīgais uzraugs izveidoja ekspertu komiteju ar aptuveni 5 ārējiem speciālistiem. Komitejā darbojās publisko iepirkumu tiesību jurists (komitejas vadītājs), finanšu auditors/ekonomists, būvinženieris, arhitekts un sociologs. Šie eksperti nodrošināja juridisko, finanšu un tehnisko (arhitektūras/inženierijas, kā arī sociālās ietekmes) kompetenci.</p>	<p>Visi komitejas eksperti tika atlasīti konkursa kārtībā – TI Portugāle izsludināja atklātu pieteikšanos un izvēlējās speciālistus pēc noteiktiem kritērijiem.</p>
<p>Čehija (2016) IP starp TI Čehijas nodaļu un Reģionālās attīstības ministriju par vienotās ES fondu uzraudzības informācijas sistēmas MS2014+ izstrādes projekta uzraudzību. Pakts noslēgts 2016. gadā, un tā mērķis bija uzraudzīt visus šī IT sistēmas izstrādes iepirkuma posmus, kas centrāli pārvaldīs ES fondu līgumus Čehijā.</p>	<p>Piesaistīts IT jomas ekspertīze, slēdzot līgumu ar <i>Allstar Group</i> par iepirkumu dokumentācijas uzraudzību un komentāriem, ieteikumiem publiskā iepirkuma procesā.</p>	<p>TI Čehija piesaistīja IT jomas ekspertu komandu no ārpusē. Pēc tam, kad izsludinātais konkurss uz IT eksperta pozīciju noslēdzās bez pieteikumiem, TI Čehija saskaņā ar iepirkuma likumu uzsāka tiešas sarunas ar piegādātāju un noslēdza līgumu ar uzņēmumu <i>Allstar Group s.r.o.</i> (kuram bija pieredze valsts datubāzu projektos) un noslēdza ar to līgumu 2016. gada septembrī¹⁰⁷.</p>
<p>Bulgārija (2017) IP starp TI Bulgārijas nodaļu un Bulgārijas Ceļu infrastruktūras aģentūru par Železnīcas tuneļa būvniecības projekta uzraudzību (2 km tunelis <i>Struma</i> autoceļa sastāvā). Šis ES Kohēzijas fonda līdzfinansētais projekts (~128 milj. EUR vērtībā) bija viens no apjomīgākajiem IP pilotprojektiem, kas ilga no 2015. gada sagatavošanas līdz pat tuneļa pabeigšanai 2024. gadā.</p>	<p>TI Bulgārija piesaistīja 4 ārējos ekspertus¹⁰⁸. Tika noslēgti līgumi ar diviem tehniskajiem ekspertiem – autoceļu būvinženieri un inženierģeologu – ar padziļinātām zināšanām tuneļu projektēšanā un būvniecībā. Tāpat komandā iesaistīja divus juridiskos ekspertus ar pieredzi publisko iepirkumu jautājumos, kas pārraudzīja iepirkuma procedūras atbilstību likumiem.</p>	<p>TI Bulgārija organizēja atklātu konkursu, lai izvēlētos šos monitoringa komandas ārējos ekspertus.</p>
<p>Itālija (2014) IP starp TI Itālijas nodaļu un Sardīnijas Reģionālo transporta aģentūru (ARST) par Kaljāri tramvaja līnijas pagarināšanas projekta uzraudzību. Projekts paredzēja izbūvēt pēdējo 2,5 km posmu, savienojot Kaljāri tramvaju līniju no Piazza Republica līdz</p>	<p>Komandā bija juridiskais eksperts (jurists, publisko iepirkumu tiesību speciālists un praktizējošs advokāts), tehniskais eksperts (inženieris ar ekspertīzi publisko iepirkumu procedūrās, bijušais Itālijas Publisko līgumu</p>	<p>Atšķirībā no citu valstu piemēriem, TI Itālija piesaistīja savus ekspertus tiešās atlases ceļā. Eksperti tika nolikti, balstoties uz viņu profesionālo pieredzi un reputāciju, slēdzot individuālus konsultāciju</p>

¹⁰⁶The Integrity Pact. A Civil Society Monitoring of Public Projects. An Overview of the Investment and the Pilot Project: <https://paktuczciwosci.pl/wp-content/uploads/2022/02/The-Integrity-Pact.-A-Civil-Society-Monitoring-of-Public-Projects.-An-Overview-of-the-Investment-and-the-Pilot-Project.pdf#:~:text=consultants%2C%20not%20to%20disclose%20The,INTEGRITY%20PACT%20IN%20FIGUR ES>

¹⁰⁷INTEGRITY PACTS – CIVIL CONTROL MECHANISM FOR SAFEGUARDING EU FUNDS. Narrative report from the 15 civil society monitors: July – December 2019 https://files.transparencycdn.org/images/6-Partner-narrative-reports_July-December-2019.pdf#:~:text=law,was%20signed%20in%20September%202016

¹⁰⁸TI Bulgārija sagatavotais uzdevuma apraksts juridiskajam ekspertam (Terms of References): https://integrity.transparency.bg/en/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/ToR_LegalExperts_FIN_052017.pdf

29. tabulas turpinājums. Ekspertu atlase process un atbildības jomu piemēri no citām valstīm

IP piemērs	Piesaistītie eksperti	Ekspertu atlases veids un sadarbība ar uzraugu
centrālajai dzelzceļa stacijai, integrējot tramvaju pilsētas transporta sistēmā. Līguma vērtība bija ~20–22 milj. EUR, un projektu raksturoja ievērojamas plānošanas aizkavēšanās, kuru laikā <i>TI Itālija</i> palīdzēja identificēt cēloņus un sniedza ieteikumus situācijas risināšanai.	uzraudzības iestādes – AVCP padomes loceklis).	līgumus ar <i>TI Itālija</i> . Piesaistītie eksperti Itālijā darbojās “pēc izsaukuma” režīmā – viņi nebija iesaistīti pilnu darba laiku, bet gan bija gatavi sniegt atbalstu ikreiz, kad uzraugam radās nepieciešamība pēc specifiskām zināšanām.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

30. tabula. Latvijā īstenoto lielāko IP ietvaros piesaistītie konsultanti

IP	Piesaistītie eksperti	Piesaistītā eksperta pienākumi
Latvijas Nacionālās bibliotēkas būvniecības uzraudzība (Sabiedrības par atklātību Delna līdzdarbības līgums ar Kultūras ministriju un aģentūru “Jaunie Trīs brāļi”) 2005.gads.	Starptautisks būvuzraugs “Hill International”.	Šajā gadījumā līgumu ar “Hill International” slēdza Kultūras ministrija nevis neatkarīgais uzraugs – Delna. Līguma priekšmets – autoruzraudzības pakalpojumu sniegšana visām Latvijas Nacionālās bibliotēkas daļām un sadaļām saskaņā ar līgumu, pasūtītāja norādījumiem un atbilstošo Būvdarbu autoruzraudzības noteikumiem un citu būvniecību regulējošo normatīvo aktu prasībām ¹⁰⁹ .
Skanstes tramvaja projekta uzraudzībai noslēgtais IP starp Delnu un Rīgas satiksmi.	IP projekta uzraudzības komandu veidoja: projekta vadītājs, projekta koordinators un komunikācijas speciālists (Delnas darbinieki), kā arī juridiskais konsultants ar kompetenci publiskajos iepirkumos, kas tika nolīgts darbam 2016. gadā, un būvspeciālists, kas tika nolīgts 2017. gadā. ¹¹⁰ SIA CMB sniedza konsultācijas būvniecības jautājumos.	Konsultanti atlasīti atklātā konkursā ¹¹¹ . Būvspeciālista uzdevumi - būvexperta konsultāciju sniegšana būvniecības jautājumos, tsk.: <ul style="list-style-type: none"> ▪ tirgus cenu noteikšana būvdarbiem un nestandarta precēm; ▪ ar būvniecību saistītu finanšu plūsmu analīze; ▪ iespējamu krāpniecības gadījumu identificēšana; ▪ rakstisku rekomendāciju sniegšana; ▪ būvdarbu vieta apsekošana; ▪ tehniskās dokumentācijas izvērtēšana. Kā arī nodrošina līguma izpildes laikā ilgtspējīgas būvniecības inženieri. Samaksa noteikta atbilstoši nostrādāto stundu skaitam.
	Zvērinātu advokātu birojs “COBALT” sniedza juridiskās konsultācijas.	Par juridisko konsultāciju sniegšanu IP. Samaksa noteikta atbilstoši nostrādāto stundu skaitam.

Avots: Standarta autoru apkopotā informācija.

¹⁰⁹Līgums starp Valsts aģentūru “Jaunie trīs brāļi” un SIA Hill International Baltics, noslēgts 2008.gada 15.maijā.

¹¹⁰Integritātes pakti ES. Pilsoniskās kontroles mehānismi ES līdzekļu aizsardzībai Rīgas tramvaju infrastruktūras attīstība. Delnas ziņojums: https://delna.lv/wp-content/uploads/2022/02/IP-LV_Public-Report_FINAL_LV-tulkojums.pdf

¹¹¹DELNA PAPILDINA EKSPERTU KOMISIJU AR BŪVNICĪBAS EKSPERTIEM NO SIA CMB: <https://delna.lv/announcement/delna-papildina-ekspertu-komisiju-ar-buvniecibas-ekspertiem-no-sia-cmb/>

10. Integritātes pakta līgums

Līgums plašākā nozīmē ir vairāku personu savstarpēja vienošanās par kādu tiesisku attiecību nodibināšanu, pārgrozīšanu vai izbeigšanu. Līgums šaurākā nozīmē ir vairāku personu savstarpējs ar vienošanos pamatots gribas izteikums, kura mērķis ir nodibināt saistību tiesību. Pie katra saistību līguma būtības pieder vienas pusei apsoliņums un tā pieņemšana no otras puses (vienpusējs līgums), vai savstarpējs apsoliņums un tā pieņemšana no abām pusēm (divpusējs vai vairākpuseis līgums).¹¹² Līgumu brīvības tiesisks nostiprinājums izriet no Civillikuma normu kopuma, kas apstiprina tiesības līdzējiem brīvi izvēlēties slēgt vai neslēgt kādu līgumu, ar ko slēgt līgumu, kādu saturu tajā ielikt un kādā formā to ietvert, kā arī nosaka robežas, kādās šīs tiesības drīkst īstenot noteikt ierobežojumus.¹¹³

Vienlaikus pastāv iespēja, ka IP līgums tiek slēgts kā VPIL 49.panta pirmajā daļā regulētais sabiedrības līdzdarbības līgums, ar kuru var pilnvarot veikt pārvaldes uzdevumu, kurš neietver pārvaldes lēmuma pieņemšanu vai sagatavošanu, ja:

1. to veic sabiedriskā labuma nolūkos;
2. tas ir lietderīgi, lai veicinātu sabiedrības iesaistīšanu valsts pārvaldē;
3. to var veikt vismaz tikpat efektīvi.

Vienlaikus ir svarīgi atcerēties, ka neatkarīgais uzraugs neveic konkrētas iestādes pārvaldes uzdevumus (nav iesaistīts pārvaldes uzdevuma veikšanā), bet uzrauga, kā šī iestāde to veic (neatkarīgais uzraugs saglabā savu neatkarību un neitralitāti), proti, vai tas tiek darīts leģitīmi un tiesiski, vai tas tiek darīts efektīvi un vai veiktās darbības ir nepieciešamas, lai sasniegtu mērķi, kā arī, kas ir pats būtiskākais, informē sabiedrību par konstatēto, gan par pozitīvajiem, gan negatīvajiem aspektiem.

Svarīgi! Turpinājumā tiks apskatīti galvenie ar IP saistītie jautājumi. Daļa no tiem ir jau iepriekš detalizēti apskatīti Standarta iepriekšējās nodaļās, taču te atkārtoti minēti, lai akcentētu to nozīmi līguma saturā.

¹¹²Civillikuma 1511. un 1512.pants pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>

¹¹³Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 12.marta spriedums lietā Nr. C68278418, SKC-189/2020

10.1. Līguma veids

Kā ir norādīts 3. nodaļā, IP Līgumu, atkarībā no tā, kurā posmā uzsākts IP, kā arī no izvēlētajā sadarbības modeļa, slēdz divpusēja vai trīspusēja līguma formā.

Divpusējs IP līgums tiek slēgts pilna apjoma IP īstenošanā, kad uzraudzība aptver visu iepirkuma ciklu no sagatavošanās posma līdz projekta noslēgumam. Šādā gadījumā līgums starp pasūtītāju un neatkarīgo uzraugu tiek noslēgts iepirkuma sagatavošanas posmā, pievienojot iepirkuma nolikumam (vai citas procedūras dokumentācijai, piemēram cenu aptaujai) ar piegādātāja dalību IP saistīto informāciju. Divpusējs līgums ir visbiežāk izmantotā IP īstenošanas forma.

Trīspusējs IP līgums tiek slēgts, kad IP uzsākts vēlākā posmā – piemēram, iepirkuma gaitā vai pēc iepirkuma līguma noslēgšanas. Tad pasūtītājs, piegādātājs un neatkarīgais uzraugs vienlaikus noslēdz līgumu par IP principu ievērošanu.

10.2. Līguma mērķis un priekšmets

IP līguma mērķis ir veicināt labu pārvaldību, atklātību un sabiedrības iesaisti konkrēta projekta īstenošanā. Pasūtītājs projekta realizēšanā piekrīt ievērot IP līgumam pievienotos IP noteikumus un principus. IP līguma ietvaros nevalstiska organizācija (uzraugs) darbojas kā neatkarīgs uzraugs un nodrošina, ka projekta īstenošanas ievēro normatīvos aktus, novērš korupcijas riskus, piesaista neatkarīgus ekspertus projekta uzraudzībā un padziļinātā izpētē, kā arī nodrošina komunikāciju ar sabiedrību, savukārt pasūtītājs projekta realizēšanā piekrīt ievērot IP noteikumus un principus.

IP līguma priekšmets ir projekta īstenošanas uzraudzības veikšana. Projekta pasūtītājs un piegādātājs nodrošina piekļuvi projekta uzraugam visai projekta īstenošanas rīcībā esošai ar projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai saskaņā ar IP līgumu un ciktāl to pieļauj attiecīgie normatīvie akti.

Svarīga IP līguma izpildes sastāvdaļa ir **IP ieviešanas plāns**. Projekta uzraugs – nevalstiska organizācija – veic uzraudzības pasākumus atbilstoši IP plānam, kurš tiek pievienots IP līguma pielikumā (sākotnēji kā projekts). Pēc IP līguma noslēgšanas puses savstarpēji saskaņo IP plānu un, ja tas ir nepieciešams, pārskata un saskaņo līgumu atkārtoti.

10.3. Līguma termiņš

Atkarībā no stadijas, kurā tiek slēgts IP līgums - pirms iepirkuma sagatavošanas stadijas vai jau vēlāk, pēc iepirkuma līguma noslēgšanas-, ir atkarīgs tā stāšanās spēkā brīdis, savukārt īstenošanas termiņš noslēdzas ar projekta realizācijas dienu.

10.4. Līguma finansējums un norēķini

Finansējumu IP līguma izpildei parasti nodrošina ES finansējums, atsevišķos gadījumos projekta pasūtītājs, un līguma summā būtu jāiekļauj visus piemērojamus nodokļus un nodevas, un citus izdevumus, lai būtu iespējams veiksmīgi realizēt IP līguma priekšmetu. Ja finansējuma avots ir ES granti, finansējuma saņemšanas kārtība un plūsma ir jau noteikta finansējuma līgumā. Ja finansējumu nodrošina projekta pasūtītājs, tas norēķinus veic, atbilstoši IP līgumā noteiktajai kārtībai un Projekta uzrauga izrakstītajiem rēķiniem.

Līgumā nodaļa par norēķiniem netiek iekļauta, ja IP finansējumu nodrošina cits finansējuma avots (privāts finansējums), piemēram, finanšu piešķiruma jeb granta veidā. Parasti no granta summas tiek izmaksātas summas 85-90% apmērā uzreiz pēc līguma noslēgšanas un granta termiņa beigās atlikušie 15-10%.¹¹⁴

¹¹⁴Procentuālais dalījums balstīts uz biedrības "Sabiedrība par atklātību – Delna" līdzšinējo pieredzi.

10.5. Līgumā iekļaujamie projekta uzraudzības principi

Atklātība ir būtiskākais IP līguma uzraudzības princips, proti, pasūtītājs dalās un sniedz visu tam pieejamo informāciju projekta uzraugam pat bez īpaša pieprasījuma, bet jo īpaši, ja šāds pieprasījums ir saņemts; informācijas izsniegšana un apstrāde aptver jebkādu veidu un formātu, sākot no elektronisko dokumentu aprites, foto un video ieguves, t. sk. brīvas piekļuves dokumentiem un materiāliem tiešsaistes un citos formātos, kā arī ietver ierobežotas pieejamības informāciju un personas datus, kuru iegūšana un apstrāde notiek atbilstoši Informācijas atklātības likuma, Fizisko personas datu apstrādes likuma un Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula), kā arī citu normatīvo aktu prasībām, paredzot, ka informācija projekta uzraugam sniedzama maksimāli īsos termiņos – robežās no trīs līdz piecām darba dienām; vienlaikus IP līgumā ir būtiski noteikt sabiedrības informēšanas aspektu, proti, ka projekta uzraugam ir tiesības jebkurā projekta uzraudzības stadijā publiski sniegt informāciju par gūtajiem secinājumiem projekta uzraudzībā, pirms tam uzklaustot un izvērtējot pasūtītāja viedokli, un ka šādas tiesības nevar tikt ierobežotas, izņemot normatīvajos aktos noteiktos gadījumos.

Labas pārvaldības princips¹¹⁵ ievērošana un realizācija. Projekta uzraugs sniedz konsultācijas un ieteikumus, lai veicinātu labu pārvaldību un atklātību projekta īstenošanā, savukārt pasūtītājam ir pienākums izvērtēt šīs rekomendācijas un informēt par to ieviešanu.

Trauksmes cēlēja aizsardzība IP līguma izpildē ir īpaši būtiska, un ir svarīgi noteikt, ka pasūtītājs un piegādātājs trauksmes cēlēju aizsardzībai pievērsīs īpašas rūpes, nodrošinot aizsardzību un neliekot šķēršļus projekta uzraugam tikt ar projektā iesaistītām personām un neradīs šīm personām nekādas negatīvas sekas par sadarbošanos ar projekta uzraugu.

¹¹⁵Labas pārvaldības princips ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Sk. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 7.jūlija spriedumu lietā Nr. SKA-238/2007.

10.6. Projekta pasūtītāja galvenie pienākumi

Brīva piekļuve jebkurai projekta dokumentācijai. Projekta pasūtītājam ir jānosaka pienākums nodrošināt projekta uzraugam iespēju brīvi piekļūt jebkurai projekta pasūtītāja rīcībā esošai informācijai, kas saistīta ar projekta īstenošanu vai jebkuriem projekta attiecināmiem izdevumiem, tai skaitā grāmatvedības un finanšu dokumentiem, un noslēgtajiem jebkura veida līgumiem, šo līgumu ietvaros veiktajiem maksājumiem, kā arī citiem ar projektu saistītajiem dokumentiem, informācijai, telpām un citām materiālām vērtībām. Svarīgi ir paredzēt, ka projekta uzraugam bez papildu vienošanās vai piekrišanas ir tiesības iepazīties ar projektā esošo informāciju, kas satur komercnoslēpumu.

Brīva piekļuve projekta īstenošanas vietai (objektam) un atbildīgajām personām (personālam). Projekta pasūtītājam ir jānosaka pienākums nodrošināt projekta uzraugam piekļuvi projekta īstenošanas vietai un dalībniekiem (projekta pasūtītāja personālam).

Brīva piekļuve un dalība projekta sanāksmēs. Projekta pasūtītājam ir jānosaka pienākums nodrošināt projekta uzraugam iespēju piedalīties visās ar projekta īstenošanu saistītajās sanāksmēs novērotāja statusā, tajā skaitā darba (darba grupu) sanāksmēs, plānošanas sanāksmēs, publisko iepirkumu komisijas sēdēs, būvsapulcēs u.c., bez ierobežojumiem.

Skaidrojumu un informācijas sniegšana. Projekta pasūtītājam ir jānosaka pienākums sniegt skaidrojumu saistībā ar jebkuru projektā veiktu darbību (bezdarbību), t.sk., pēc projekta uzrauga lūguma sniegt skaidrojumu, vai tā sniegtās rekomendācijas un ieteikumi ir ņemti vērā.

10.7. Projekta uzrauga galvenie pienākumi

Objektīva un caurskatāma projekta uzraudzība. Projekta uzraugam ir jānosaka pienākums projekta uzraudzību veikt atbilstoši normatīvajiem aktiem un starptautiskajai praksei par IP realizāciju.

Kvalificēti speciālisti un personāls. Projekta uzraugam projektā jāiesaista kvalificētus speciālistus, kā arī jāparedz iespēja pēc projekta pasūtītāja pamatota pieprasījuma nomainīt kvalifikācijai neatbilstošus speciālistus. Tāpat arī projekta uzraugam ir jāinformē projekta pasūtītāju par projektā iesaistītajiem speciālistiem, norādot vārdu, uzvārdu, kvalifikāciju un kontaktus un citu informāciju.

Informācijas uzglabāšana un apstrāde. Projekta uzraugam ir pienākums neizpaust trešajām personām komercnoslēpumu (vai citu neizpaužamu informāciju), kas iegūts projekta gaitā. Līgumā ir jāparedz izņēmums, ka šāda informācija ir izpaužama tiesībaizsardzības iestādēm un kompetentām institūcijām (piemēram, tiesai, prokuratūrai, Kriminālprocesa likumā noteiktās

izmeklēšanas iestādei vai iestādei, kas par konkrēto pārkāpumu tiesīga piemērot sodu administratīvā pārkāpuma lietā), Konkurences padomei, Valsts ieņēmumu dienestam, Valsts darba inspekcijai, Būvniecības valsts kontroles birojam, būvvaldei, būvizstrādājumu uzraudzību un kontroli veicošajai iestādei vai Valsts kontrolei, ciktāl tas attiecas uz minēto institūciju kompetenci un nepieciešams, lai informētu par iespējamu pārkāpumu projekta īstenošanā). Projekta uzraudzības laikā iegūtā dokumentācija un komercnoslēpums ir jāglabā atsevišķi, nodrošinot tās drošu uzglabāšanu. Projekta uzraugam ir jānodrošina, ka piesaistītie speciālisti un citi darbinieki, kas iepazīstas vai saņem projekta dokumentāciju un citu informāciju, apņemas to izmantot tikai, lai izpildītu IP līgumā noteiktos mērķus. Projekta uzraugam savu veicamo uzdevumu ietvaros jāizmanto tikai drošus komunikācijas līdzekļus, lai nodotu, pārraidītu un izpaustu informāciju un personas datus.

10.8. Piegādātāja galvenie pienākumi

Sadarbība ar projekta uzraugu. Piegādātājam ir jānosaka pienākums sadarboties ar projekta uzraugu vairākos ar projekta realizāciju saistītos aspektos:

1. sniedzot visus projekta dokumentus, vai ar to tieši vai netieši saistītus dokumentus, t. sk. līgumus, sarakstes, tehnisko dokumentāciju, finanšu dokumentus (t.sk., tāmes, aprēķinus, izmaksu noteikšanas metodikas u.c.), ar līguma izpildi un darbu (pakalpojumu/preču) nodošanu saistītus dokumentus;
2. sniedzot informāciju par projekta izpildē iesaistīto personālsastāvu, tajā skaitā par personām, kurām ir tiesības pārstāvēt piegādātāju vai tā apakšuzņēmēju, pievienojot kvalifikāciju apliecinājošus dokumentus, ja tas nepieciešams;
3. sniedzot informāciju par jebkādiem ar projekta realizāciju saistītiem riskiem, bet jo īpaši par korupcijas, interešu konflikta, konkurences kropļošanas vai ierobežošanas riskiem;
4. sniedzot informāciju par veiktajiem ziedojumiem (vai citiem līdzīgiem maksājumiem) fiziskām vai juridiskām personām (t.sk., politiskām partijām, biedrībām vai nodibinājumiem, apvienībām u.c.).

Pienākums aizsargāt trauksmes cēlētājus. Piegādātājam ir jānosaka pienākums trauksmes cēlētāju aizsardzībai pievērst īpašu rūpību, nodrošinot aizsardzību un neliekot šķēršļus projekta uzraugam tikties ar projektā iesaistītām personām un neradīt šīm personām nekādas negatīvas sekas par sadarbošanos ar projekta uzraugu.

Apakšuzņēmēju iesaiste IP līguma saistību izpildē. IP līgumā ir jāparedz, ka piegādātājs nodrošina, ka uzņemtās saistības izpildīs visi projektā iesaistītie apakšuzņēmēji, gan tie, kuri norādīti iesniedzot piedāvājumu publiskā iepirkumā (vai citā normatīvajos aktos noteiktā procedūrā), gan tie, kuri tiks piesaistīti pēc IP līguma parakstīšanas.

10.9. Līguma pielikumi

Divpusēja līguma slēgšanas gadījumā IP līgumam ir jāpievieno trīs pielikumi:

1. IP;
2. piegādātāja apliecinājums (neatsaucama apņemšanās) ievērot IP;
3. IP plāna projekts.

Trīspusēja līguma slēgšanas gadījumā IP līgumam ir jāpievieno:

1. IP un
2. IP plāna projekts.

IP kā līguma pielikums ir projekta pasūtītāja un/vai piegādātāja neatsaucama saistību apņemšanās noteiktu darbības principu ievērošanai.

IP plāna projekts ir projekta uzrauga aktivitāšu plāns laika nogrieznī attiecībā pret projektu. Plāns var saturēt uzraudzības īstenošanas aktivitātes, kā, piemēram, priekšizpēte par uzraugāmo projektu (dokumentu analīze, ietekmes pušu kartēšana, risku identificēšana, IP īstenošanas plāna izstrāde, ziņojumu sagatavošana, ārējo ekspertu iesaiste, komunikācijas stratēģijas un plāna izstrāde, mediju (t.sk. sociālo mediju), komunikācija projekta tīmekļa vietnes sadaļas izveidošana un uzturēšana (materiālu regulāra publicēšana), sabiedrības iesaistes aktivitātes un pasākumi un citas aktivitātes.

Piegādātāja un apakšuzņēmēju apliecinājums – neatsaucama apņemšanās – ievērot IP ir dokuments, kurš ir jāpievieno publiskā iepirkuma dokumentācijai (līgumam) kā pielikums, vai citādi jāiekļauj tajā, ja paredzēts, ka izpildītājam jāpievienojas IP.

10.10. Divpusēja IP līguma paraugs

INTEGRITĀTES PAKTA LĪGUMS NR. ____

Par projekta īstenošanas uzraudzību

(Vieta)

Līguma parakstīšanas datums
ir pēdējā pievienotā droša elektroniskā
paraksta laika zīmoga datums

(projekta neatkarīgā uzrauga nosaukums), (adrese), (reģistrācijas numurs), tā (persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam) personā, kura rīkojas saskaņā ar (statūtiem vai pilnvarojumu), (turpmāk – Projekta uzraugs),

(projekta īstenotājs (pasūtītājs)) (reģistrācijas numurs), tā (persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam) personā, kura rīkojas saskaņā ar (statūtiem vai pilnvarojumu) (turpmāk – Projekta īstenotājs),

[šeit varētu tikt iekļauta atsauce uz realizējamo ES vai grantu projektu, finansējuma piešķirumu]

Projekta uzraugs un Projekta īstenotājs, kopā turpmāk – Puses, katrs atsevišķi – Puse, noslēdz šādu līgumu (turpmāk – Līgums):

1. Līguma mērķis un priekšmets

1.1. Līguma mērķis ir veicināt labu pārvaldību, atklātību un sabiedrības iesaisti projekta “(projekta nosaukums)” (turpmāk – Projekts) īstenošanā. Projekta īstenotājs Projekta realizēšanā piekrīt ievērot Līguma 1.pielikuma "Integritātes pakts" minētos noteikumus un principus.

1.2. Līguma priekšmets ir Projekta īstenošanas uzraudzības veikšana (turpmāk – Darbs). Projekta īstenotājs nodrošina piekļuvi Projekta uzraugam visai Projekta īstenotāja rīcībā esošai ar Projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai saskaņā ar šo Līgumu un ciktāl to pieļauj attiecīgie normatīvie akti.

1.3. Projekta uzraugs veic Darbu atbilstoši Integritātes pakta ieviešanas plānam (turpmāk – IP Plāns). IP Plāna projekts pievienots Līguma pielikumā Nr.3. Pēc Līguma noslēgšanas Puses savstarpēji saskaņo IP Plānu. Nepieciešamības gadījumā IP Plānu pārskata un saskaņo atkārtoti, bet ne biežāk kā vienu reizi 3 (trīs) mēnešos. IP Plānu Puses (Līguma 4.1. punktā norādītās personas) saskaņo ne vēlāk kā 5 (piecu) darba dienu laikā no brīža, kad viena Puse to ir nosūtījusi otrai Pusei. Ja minētajā termiņā saņēmusī Puse nav sniegusi atbildi, IP Plāns uzskatāms par saskaņotu.

1.4. Līguma izpilde attiecināma uz visām Projekta darbībām, kas tiek finansētas no Projekta attiecināmajām izmaksām.

2. Līguma termiņš

2.1. Līgums stājas spēkā tā noslēgšanas dienā un ir spēkā līdz Projekta īstenošanas beigu datumam – (norāda beigu datumu) vai, ja kāda no Pusēm atkāpjas no līguma.

3. Norēķinu kārtība

Līgumā nodaļa par norēķiniem netiek iekļauta, ja finansējumu nodrošina ārējs finansētājs, piemēram, finanšu piešķiruma jeb granta veidā.

Tāpat šī nodaļa nav aktuāla tad, ja uzraugāmā iestāde nav maksātājs.

Standartā jau minēts, ka IP īstenošanas labā prakse ir noteikt nošķirt, ka uzraugāmā iestāde NAV maksātājs par IP īstenošanu. Taču, ja tas nav iespējams, tad līgumā tiek ietverta šī sadaļa.

3.1. Projekta īstenotājs maksā Projekta uzraugam atlīdzību par Darbu (**summa ar skaitļiem**) euro (summa ar vārdiem euro, 00 centi), neieskaitot pievienotās vērtības nodokli (PVN) (turpmāk – Līguma summa). Līguma summa iekļauj visus piemērojamos nodokļus un nodevas, izņemot PVN. Līguma summu Projekta īstenotājs Projekta uzraugam samaksā pa daļām regulāros ikmēneša maksājumos (**summa ar skaitļiem**) euro (summa ar vārdiem euro, 00 centi) mēnesī bez PVN.

3.2. Projekta uzraugs par katrā kalendārajā mēnesī veikto Darbu izraksta Projekta īstenotājam rēķinu un iesniedz Darba pieņemšanas – nodošanas aktu ne vēlāk kā līdz nākamā mēneša 5. datumam. Projekta īstenotājs rēķinu apmaksā ne vēlāk kā 14 dienu laikā pēc abpusējas Darba nodošanas - pieņemšanas akta parakstīšanas un rēķina saņemšanas dienas.

a. Rēķinus Projekta uzraugs iesniedz elektroniski, noformējot e-rēķina veidā.

4. Projekta uzraudzības vispārīgie principi

4.1. Puses Līguma izpildes koordinēšanai nosaka šādus pārstāvjus:

4.1.1. Projekta īstenotāja pārstāvis – persona, kura tiesīga parakstīt nodošanas – pieņemšanas aktu un risināt citus ar Līguma izpildi saistītos jautājumus: (vārds, uzvārds), (e-pasta adrese), (tālruna numurs);

4.1.2. Projekta uzrauga pārstāvis – persona, kura tiesīga parakstīt nodošanas – pieņemšanas aktu un risināt citus ar Līguma izpildi saistītos jautājumus: (vārds, uzvārds), (e-pasta adrese), (tālruna numurs);

4.2. Puses vienojas, ka neliks nekādus šķēršļus Līguma izpildei, tai skaitā neizvirzīs prasību par iepazīšanos ar informāciju tikai noteiktā vietā, nenoteiks aizliegumu kopēt (skenēt, fotografēt) dokumentus vai citādi tehniski apstrādāt un iegūt informāciju, kā arī iepazīšanos ar informāciju nesaistīs ar trešās personas piekrišanu.

4.3. Informāciju pieprasa un izsniedz elektroniskā veidā bez droša elektroniskā paraksta, ja pieprasītā informācija ir pieejama elektroniskā veidā. Informāciju sniedz trīs darba dienu laikā, ja Projekta īstenotājs pamatoti nenosaka ilgāku informācijas izsniegšanas termiņu, bet nepārsniedzot septiņas darba dienas. Informācija, ar kuru var iepazīties uz vietas, uzskatāma par sniegtu termiņā, kurā paziņots par šādu iespēju.

4.4. Informācijas pieprasīšana un izsniegšana tiek īstenota ar Līguma 4.1.punktā norādīto Pušu pārstāvju starpniecību.

4.5. Projekta uzraugs ir informēts, ka ar Projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai var būt ar likumu vai lēmumu piešķirts ierobežotas pieejamības informācijas statuss,¹¹⁶ un apņemas šo informāciju neizpaust.

4.6. Projekta uzraugs apliecina, ka Līguma izpildē iesaistītās personas ir informētas, ka tās var apstrādāt ierobežotas pieejamības informāciju un personas datus un, ka par tās neatļautu izpaušanu ir saucamas pie administratīvās atbildības un kriminālatbildības.

4.7. Projekta uzraugs ir tiesīgs sniegt rekomendācijas Projekta īstenošanai, lai veicinātu labu pārvaldību un atklātību Projekta īstenošanā. Projekta īstenošājs apņemas izvērtēt šīs rekomendācijas un informēt par to ieviešanu.

4.8. Puses vienojas, ka Projekta uzraugs ir tiesīgs publiski informēt sabiedrību par gūtajiem secinājumiem projekta uzraudzībā, pirms tam uzklusot un izvērtējot Projekta īstenošāja viedokli, publiskojamā informācijā neietverot ierobežotas pieejamības informāciju.

4.9. Puses vienojas, ka Projekta uzraugam ir tiesības vienpusēji un bez iepriekšējas saskaņošanas brīdināt kompetentās institūcijas par prettiesiskām darbībām Projekta īstenošanā.

4.10. Puses apņemas nodrošināt trauksmes cēlēju aizsardzību, proti, ka Projekta īstenošājs neliks šķēršļus Projekta uzraugam tikties ar Projektā iesaistītām fiziskām personām un neradīs šīm personām nekādas negatīvas sekas par sadarbošanos ar Projekta uzraugu.

4.11. Puses vienojas, ka Projekta ietvaros notiekošās tikšanās var tikt protokolētas. Protokolēšanu veic Projekta uzraugs. Protokolu saskaņo un paraksta katras Puses pārstāvis. Protokols tiek izsniegts katrai Pusei.

5. Projekta īstenošāja pienākumi

5.1. Projekta īstenošājs nodrošina Projekta uzraugam iespēju brīvi piekļūt jebkurai Projekta īstenošāja rīcībā esošai informācijai, kas saistīta ar Projekta īstenošanu vai jebkuriem Projekta attiecināmiem izdevumiem, tai skaitā grāmatvedības un finanšu dokumentiem, un noslēgtajiem jebkura veida līgumiem, šo līgumu ietvaros veiktajiem maksājumiem, kā arī citiem ar Projektu saistītajiem dokumentiem, informācijai, telpām un citām materiālām vērtībām, ciktāl normatīvajos aktos nav noteikti speciāli ierobežojumi.

5.2. Projekta īstenošājs informē Projekta uzraugu par Projekta īstenošāja noteiktajiem atbildīgajiem darbiniekiem, kas nodrošina Projekta īstenošanu, iesniedzot šo personu sarakstu. Par izmaiņām šajā sarakstā informē divu nedēļu laikā pēc to izdarīšanas.

5.3. Projekta īstenošājs nodrošina Projekta uzraugam piekļuvi Projekta īstenošanas vietai, informējot Projekta īstenošāju trīs darba dienas iepriekš par apmeklējuma laiku, vietu un dalībniekiem, norādot atbildīgo personu un e-pastu, uz kuru Projekta īstenošājs nosūta informāciju par darba vides riska faktoriem.

5.4. Projekta īstenošājs nodrošina Projekta uzraugam iespēju piedalīties visās ar Projekta īstenošanu saistītajās sanāksmēs novērotāja statusā.

5.5. Projekta īstenošājs nodrošina, ka Projekta uzraugs pēc attiecīga pieprasījuma un Pušu

¹¹⁶Statuss noteikts saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 5.pantu

- 5.6. Projekta īstenotājs regulāri izvērtē Projekta uzrauga sniegtās rekomendācijas.
- 5.7. Pēc Projekta uzrauga pamatota lūguma Projekta īstenotājs sniedz detalizētu skaidrojumu saistībā ar jebkuru Projektā veiktu darbību (bezdarbību).
- 5.8. Projekta īstenotājs nodrošina, ka Projekta uzraugs bez papildu vienošanās vai piekrišanas ir tiesīgs iepazīties ar Projektu tieši saistītu komercnoslēpumu saturošu informāciju.
- 5.9. Projekta īstenotājam Līguma 2.pielikums (*Piegādātāja (t.sk. apakšuzņēmēju)*) apliecinājums (neatsaucama apņemšanās) ievērot Integritātes paktu, ir jāpievieno iepirkuma līgumam kā pielikums vai citādi jāiekļauj tā noteikumi iepirkuma līgumā.

6. Projekta uzrauga pienākumi

- 6.1. Projekta uzraugs Projekta uzraudzību veic atbilstoši normatīvajiem aktiem un starptautiskajai praksei par integritātes paktu īstenošanu.
- 6.2. Projekta uzraugs rakstveidā informē Projekta īstenotāju par Projektā iesaistītajiem speciālistiem, norādot vārdu, uzvārdu, kvalifikāciju un kontaktus.
- 6.3. Projekta uzraugs neizpauž trešajām personām komercnoslēpumu, kas iegūts Projekta gaitā, izņemot tiesībaizsardzības iestādēm un kompetentām institūcijām, ciktāl tas attiecas uz institūciju kompetenci un nepieciešams, lai informētu par iespējamu pārkāpumu Projekta īstenošanā.
- 6.4. Projekta uzraugs atsevišķi uzglabā ar Projekta uzraudzību saistīto dokumentāciju un saraksti, īpaši nodrošinot komercnoslēpumu saturošas informācijas atbilstošu glabāšanu.
- 6.5. Projekta uzraugs nodrošina, ka Projekta uzrauga piesaistītie speciālisti un citi darbinieki, kas iepazīstas vai saņem Projekta dokumentāciju un informāciju, rakstveidā apņemas:
- 6.5.1. izmantot personas datus tikai un vienīgi saistībā ar dotiem uzdevumiem saskaņā ar Līgumu;
 - 6.5.2. izpaust tā rīcībā esošo informāciju un personas datus tikai personām, kam ir pilnvarojums un tiesības tos iegūt;
 - 6.5.3. nelikumīgi neizpaust pēc Līguma izbeigšanas vai pēc jebkuru tiesisko attiecību (piemēram, darba līgums, brīvprātīgā darba līgums, pakalpojumu līgums, autora līgums) iegūtos personu datus un informāciju, kas ir kļuvusi zināma, veicot uzdevumus saskaņā ar Līgumu;
 - 6.5.4. neveidot nekādas informācijas vai personas datu kopijas, izņemot, kad tas ir nepieciešams, lai izpildītu Projekta uzrauga dotos uzdevumus, kā arī dzēst šos datus pēc uzdevuma izpildes;
 - 6.5.5. aizliegts veikt darbības, kas sekmē personas datu nelikumīgu apstrādi, tajā skaitā izpaušanu vai nonākšanu trešās personas rīcībā;
 - 6.5.6. neizpaust piešķirto piekļuves informāciju (lietotājvārdu, paroli, u.c. informāciju), kas izsniegta informācijas sistēmu lietošanai un piekļuvei, trešajām personām;

6.5.7. izmantot visus organizatoriskos un tehniskos aizsardzības pasākumus un līdzekļus savu pienākumu ietvaros, lai nodrošinātu datu aizsardzību;

6.5.8. nodrošināt visus aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu informācijas un personas datu fizisko aizsardzību.

6.6. Projekta uzraugs savu veicamo uzdevumu ietvaros izmanto tikai drošus komunikācijas līdzekļus, lai nodotu, pārraidītu un izpaustu informāciju un personas datus.

6.7. Projekta uzraugs ievēro darba drošības un ugunsdrošības prasības Projekta īstenošanas vietās apmeklējuma laikā, kā arī atbild par sekām, kas radušās šo noteikumu neievērošanas rezultātā.

6.8. Projekta uzraugs sagatavo ikmēneša Darbu nodošanas – pieņemšanas aktus.

7. Personas datu apstrāde

7.1. Puses, parakstot Līgumu, saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvi apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem apņemas izmantot Līguma izpildes laikā saņemtos personas datus tikai Līgumā minēto saistību izpildei.

7.2. Puses veic personas datu apstrādi veidā, kas nodrošina personas datu pienācīgu drošību, tostarp nepieļaujot neatļautu piekļuvi personas datiem vai to neatļautu izmantošanu, kā arī neatļautu piekļuvi aprīkojumam, kas izmantots to apstrādei.

7.3. Projekta uzraugs nekavējoties informē Projekta īstenoātāju par personas datu aizsardzības pārkāpumiem (piemēram, tīša netīša dokumentu iznīcināšana, izpaušana, nozaudēšana u.c.), kas radušies, veicot Līguma izpildi un skar Projekta īstenoātāju.

7.4. Visi trešo personu prasījumi, kas var rasties Līguma darbības laikā par personas datu apstrādes pārkāpumiem, ir tās Puses atbildība, kuras atbildības jomā un rīcības rezultātā prasījumi ir radušies vai var rasties.

7.5. Projekta uzraugs apņemas informēt iesaistītos speciālistus par to personas datu apstrādi ar mērķi nodrošināt šī Līguma izpildi, tai skaitā personas datu nodošanu Projekta īstenoātājam.

8. Citi noteikumi

8.1. Puses strīdus risina sarunu ceļā, bet, ja strīdu sarunu ceļā atrisināt neizdodas, to risina tiesa Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

8.2. Viena Puse atlīdzina zaudējumus, ko tā nodarījusi otrai Pusei. Informācijas izpaušana Līguma 6.4.punkta minētajām institūcijām vai citām institūcijām, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesīgas pieprasīt šādu informāciju, netiek uzskatīta par pamatu zaudējumam, jebkādu civiltiesiska rakstura sankciju vai citāda atlīdzinājuma pieprasīšanai, izņemot gadījumu, ja Projekta uzraugs vainojams informācijas izpaušanā, veicinot darbības, kas nav saistītas ar Projekta uzraudzību.

8.3. Līguma noteikumiem attiecībā uz ierobežotas pieejamības informāciju nav laika ierobežojuma un uz tiem neattiecas līguma darbības termiņš.

- 8.4. Puses var grozīt vai izbeigt Līgumu, par to rakstveidā vienojoties.
- 8.5. Projekta īstenotājam ir tiesības jebkurā brīdī vienpusēji atkāpties no Līguma, nosūtot par to Projekta uzraugam rakstisku paziņojumu vismaz 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš, ja Projekta īstenošana tiek izbeigta. Šajā gadījumā Projekta īstenotājs samaksā Projekta uzraugam par Darbu līdz Līguma izbeigšanas datumam. *[Šis līguma punkts piemērojams, ja finansējumu nodrošina Projekta īstenotājs.]*
- 8.6. Projekta uzraugam ir tiesības jebkurā brīdī vienpusēji atkāpties no līguma, ja Projekta īstenotājs tieši vai netieši nepilda ar Līgumu uzņemtās saistības, vai rada Projekta uzraugam neatkarības vai reputācijas riskus, nosūtot par to Projekta uzraugam rakstisku paziņojumu vismaz 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš.
- 8.7. Līgums sagatavots un parakstīts elektroniskā dokumenta veidā latviešu valodā.
- 8.8. Līgums ir vispārpieejama informācija. Katra no Pusēm ir tiesīga to ievietot savā tīmekļa vietnē. Ja Līgums tiek tulkots, Puses saskaņo tulkojuma redakciju pirms publiskošanas.
- 8.9. Līgumam pievienoti trīs pielikumi:
- 8.9.1. 1. pielikums "Integritātes pakts";
 - 8.9.2. 2. pielikums "(Piegādātāja (t.sk. apakšuzņēmēju)) apliecinājums (neatsaucama apņemšanās) ievērot Integritātes paktu";
 - 8.9.3. 3.pielikums "IP plāna projekts".

9. Pušu rekvizīti un paraksti

Projekta uzraugs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam)

Projekta īstenotājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam)

INTEGRITĀTES PAKTS

Projekta īstenotāja neatsaucama piekrišana noteiktu darbības principu ievērošanai

Apzinoties, ka Projektā veicamos darbus finansē no publiskajiem līdzekļiem un to lietderīga izlietošana ir sabiedrības interesēs, Puses apliecina, ka Projekts tiks īstenots un visi darbi projekta īstenošanā tiks veikti saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem un atbilstoši labākajai praksei, tai skaitā tiks ievēroti šādi nosacījumi:

1. nepieļaut korupciju;
2. nepieļaut un novērst interešu konflikta situācijas;
3. informēt Projekta uzraugu par piedāvājumu iesaistīties prettiesiskās darbībās;
4. ievērot brīvu un godīgu konkurenci, biznesa praksi un diskriminācijas aizliegumu;
5. izskaidrot izmaksu pamatotību;
6. atturēties no jebkuru tādu darbību veikšanas, kas mazinātu sabiedrības uzticību sekmīgai un caurskatāmai Projekta izpildei kopumā vai īstenošanu atbilstoši labas pārvaldības principiem;
7. rīkoties ar Projekta finansējumu, publiskajiem finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi un lietderīgi.

Projekta uzraugs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam)

Projekta īstenotājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam)

APLIECINĀJUMS¹¹⁷

Piegādātāja (t.sk. apakšuzņēmēju) apliecinājums (neatsaucama apņemšanās) ievērot Integritātes paktu

Parakstot šo neatsaucamo piekrišanu, piekrītu projekta ietvaros visus darbus veikt saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, atbilstoši godīgai komercdarbībai un jo īpaši ievērojot šādus principus:

Apzinoties, ka Projektā veicamos darbus finansē no publiskajiem līdzekļiem un to lietderīga izlietošana ir sabiedrības interesēs, apliecinu, ka Projekts tiks īstenots un visi darbi Projekta īstenošanā tiks veikti saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem un atbilstoši labākajai praksei, tai skaitā tiks ievēroti šādi nosacījumi:

1. nepieļaut korupciju;
2. nepieļaut un novērst interešu konflikta situācijas;
3. ievērot brīvu un godīgu konkurenci, biznesa praksi un diskriminācijas aizliegumu, jo īpaši ievērojot nodokļu nomaksas, darba tiesību un konkurenci regulējošos normatīvos aktus;
4. informēt Projekta uzraugu par piedāvājumu iesaistīties prettiesiskās darbībās;
5. izskaidrot izmaksu pamatotību;
6. atturēties no jebkuru tādu darbību veikšanas, kas mazinātu sabiedrības uzticību sekmīgai un caurskatāmai Projekta izpildei kopumā vai īstenošanu atbilstoši labas pārvaldības principiem;
7. rīkoties ar Projekta finansējumu, valsts (pašvaldības) finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi un lietderīgi;
8. pēc pirmā Projekta uzrauga pieprasījuma izsniegt visu ar Projekta realizāciju saistīto informāciju un dokumentus, t.sk., bet ne tikai, līgumus (t.sk. visi apakšuzņēmēju līgumi), nodošanas – pieņemšanas aktus, sarakstes, informāciju par Projekta realizācijā iesaistīto personālu, jebkādu finanšu informāciju un dokumentus (rēķini, izmaksu aprēķini, pārskati), sertifikātus, kā arī jebkādu citu informāciju vai dokumentus, kuri tieši vai netieši ir saistīti ar Projekta realizāciju;
9. sniegt Projekta uzraugam informāciju par veiktajiem ziedojumiem (vai citiem līdzīgiem maksājumiem) fiziskām vai juridiskām personām (t.sk., politiskām partijām, biedrībām vai nodibinājumiem, apvienībām, u.c.).

Piekrītu un apzinos, ka Projekta uzraugs neizpauž trešajām personām komercnoslēpumu, kas iegūts Projekta gaitā, izņemot tiesībaizsardzības iestādēm un kompetentām institūcijām, ciktāl tas attiecas uz institūciju kompetenci un nepieciešams, lai informētu par iespējamu pārkāpumu Projekta īstenošanā.

Piekrītu un apzinos, ka Projektā tieši vai netieši iesaistītā juridiska vai fiziska persona (vai tās pilnvaroti pārstāvji) var tikt minēta publiskā komunikācijā.

¹¹⁷Projekta īstenošanai šis pielikums ir jāpievieno iepirkuma līgumam vai citādi jāiekļauj tā noteikumi iepirkuma līgumā.

Piekrītu un apņemos nodrošināt trauksmes cēlēju aizsardzību, nelikšu šķēršļus Projekta uzraugam tikties ar Projektā iesaistītām fiziskām personām un neradīšu šīm personām nekādas negatīvas sekas par sadarbošanos ar Projekta uzraugu.

Apņemos nodrošināt, ka ar šo apliecinājumu iepazīsies un to parakstīs visi Projektā iesaistītie apakšuzņēmēji, gan tie, kuri norādīti iesniedzot piedāvājumu publiskā iepirkumā (vai citā procedūrā), gan tie, kuri tiks piesaistīti pēc Projekta līguma parakstīšanas.

Piegādātājs (t.sk. apakšuzņēmējs)

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši

statūtiem vai pilnvarojumam)

INTEGRITĀTES PAKTA PLĀNA PROJEKTS
(PROJEKTA NOSAUKUMS(LAIKS NO LĪDZ))

Aktivitātes	Rezultāts	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)
Uzraudzības īstenošana						
Uzraudzības īstenošana	IP līguma noslēgšana, regulāra sadarbības organizēšana, biedrības ekspertu dalība sanāksmēs, komunikācija ar iesaistītajām pusēm, t. sk. konsultācijas un to organizēšana u.tml.					
Priekšizpēte par uzraugāmo projektu (dokumentu analīze, ietekmes pušu kartēšana, risku identificēšana u.tml.)	Priekšizpētes dokumenta izstrāde, t.sk. risinājumu un resursu analīze, risku analīze, uzraudzības plānošana un īstenošanas grafiks.					
IP īstenošanas plāns	IP īstenošanas darbu un laika plāns, saskaņošana ar partneriem. Regulāra atjaunošana un koriģēšana.					
	Regulāra iesaistes pušu informēšana (tikšanās, informācijas izsūtīšana u.tml.). Uzsākot IP ieviešanu - iesaistīto pušu pārstāvju izglītošana un detalizēta iepazīstināšana par IP.					
Starpziņojumu izstrāde	Projekta ieviešanas uzraudzības starpziņojumu izstrāde provizoriski ik pēc 6-12 mēnešiem (precizēts izstrādājot IP īstenošanas plānu un saskaņojot ar projekta aktivitātēm), saskaņošana. Saturs: projekta statuss, virzība, iedzīvotāju iesaiste, secinājumi, atziņas u.c.					
Gala ziņojuma izstrāde	IP noslēguma ziņojuma izstrādāšana un publicēšana.					
Ārējo ekspertu iesaiste	Dažādu ārējo ekspertu iesaiste projekta dokumentu un citu materiālu vērtēšanā (tehniskais speciālists, jurists, finanšu speciālists vai tml. - pēc projekta gaitas un nepieciešamības)					

Komunikācija, sabiedrības iesaiste						
Komunikācijas stratēģijas un plāna izstrāde	Komunikācijas stratēģijas izstrāde, risku identificēšana, iesaistes pušu komunikācijas vajadzību identificēšana, komunikācijas plāna izstrāde, regulāra atjaunošana, saskaņošana					
Sociālo mediju komunikācija	Unikāli sociālo mediju ieraksti par projekta aktivitātēm un saturu, starpziņojumiem un gala ziņojumu, tikšanās reizēm, pasākumiem u.tml.					
Mediju komunikācija	Preses relīzes par starpziņojumiem un gala ziņojumu, projekta aktivitātēm, uzraudzības pasākumiem u.tml.					
IP projekta tīmekļa vietnes sadaļas izveidošana un uzturēšana, IP materiālu regulāra publicēšana	Tehniska un saturiska tīmekļa vietnes regulāra atjaunināšana par integritātes paktu.					
Sabiedrības iesaistes aktivitātes	Iedzīvotāju, organizāciju viedokļu noskaidrošana, pētījumi, informēšana, pētījumi, skaidrojoši materiāli - izstrādāts komunikācijas plāna kontekstā					
Pasākumi	Semināri, prezentācijas, iesaistes pušu apaļā galda diskusijas u.c. - izstrādāts komunikācijas plāna kontekstā					

10.11. Trīspusēja IP līguma paraugs

INTEGRITĀTES PAKTA LĪGUMS NR. ____

Par projekta īstenošanas uzraudzību

(Vieta)

Līguma parakstīšanas datums
ir pēdējā pievienotā droša elektroniskā
paraksta laika zīmoga datums

(projekta uzrauga nosaukums), (adrese), (reģistrācijas numurs), tā (persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam) personā, kura rīkojas saskaņā ar (statūtiem vai pilnvarojumu), (turpmāk – Projekta uzraugs),

(projekta īstenotājs (pasūtītājs)) (reģistrācijas numurs), tā (persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam) personā, kura rīkojas saskaņā (statūtiem vai pilnvarojumu) (turpmāk – Projekta īstenotājs),

(pakalpojumu/būvdarbu/iegādes sniedzējs (piegādātājs)) (reģistrācijas numurs), tā (persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši statūtiem vai pilnvarojumam) personā, kura rīkojas saskaņā (statūtiem vai pilnvarojumu) (turpmāk – Projekta izpildītājs),

Projekta uzraugs, Projekta īstenotājs un Projekta izpildītājs, kopā turpmāk – Puses, katra atsevišķi – Puse, noslēdz šādu līgumu (turpmāk – Līgums):

1. Līguma mērķis un priekšmets

1.1. Līguma mērķis ir veicināt labu pārvaldību, atklātību un sabiedrības iesaisti projekta “(projekta nosaukums)” (turpmāk – Projekts) īstenošanā. Projekta īstenotājs un Projekta izpildītājs Projekta realizēšanā piekrīt ievērot Līguma 1.pielikuma "Integritātes pakts" minētos noteikumus un principus.

1.2. Līguma priekšmets ir Projekta īstenošanas uzraudzības veikšana (turpmāk – Darbs). Projekta īstenotājs un Projekta izpildītājs nodrošina piekļuvi Projekta uzraugam visai Projekta īstenotāja un Projekta izpildītāja rīcībā esošai ar Projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai saskaņā ar šo Līgumu un ciktāl to pieļauj attiecīgie normatīvie akti.

1.3. Projekta uzraugs veic Darbu atbilstoši IP ieviešanas plānam (turpmāk – IP Plāns). IP Plāna projekts pievienots Līguma pielikumā Nr.2. Pēc Līguma noslēgšanas Puses savstarpēji saskaņo IP Plānu. Nepieciešamības gadījumā IP Plānu pārskata un saskaņo atkārtoti, bet ne biežāk kā vienu reizi 3 (trīs) mēnešos. IP Plānu Puses saskaņo (Līguma 4.1. punktā norādītās personas) ne vēlāk kā 5 (piecu) darba dienu laikā no brīža, kad viena Puse to ir nosūtījusi otrai Pusei. Ja minētajā termiņā saņēmusī Puse nav sniegusi atbildi, IP Plāns uzskatāms par saskaņotu.

1.4. Līguma izpilde attiecināma uz visām Projekta darbībām, kas tiek finansētas no Projekta attiecināmajām izmaksām.

2. Līguma termiņš

2.1. Līgums stājas spēkā tā noslēgšanas dienā un ir spēkā līdz Projekta īstenošanas beigu

datumam – (norāda beigu datumu).

2.2. Ja nepieciešama Projekta uzrauga iesaiste IP īstenošanā Projekta noslēguma atskaites sagatavošanas un apstiprināšanas laikā, tad Projekta uzraugs šo darbu veic Līguma 3.1.punktā noteiktās summas ietvaros.

3. Norēķinu kārtība

NB! Līgumā nodaļa par norēķiniem netiek iekļauta, ja finansējumu nodrošina ārējs finansētājs, piemēram, finanšu piešķiruma jeb granta veidā.

Tāpat šī nodaļa nav aktuāla tad, ja uzraugāmā iestāde nav maksātājs.

Standartā jau minēts, ka IP īstenošanas labā prakse ir noteikt, ka uzraugāmā iestāde NAV maksātājs par IP īstenošanu. Taču, ja tas nav iespējams, tad līgumā tiek ietverta šī sadaļa.

3.1. Projekta īstenotājs maksā Projekta uzraugam atlīdzību par Darbu (**summa ar skaitļiem**) euro (summa ar vārdiem euro, 00 centi), neieskaitot pievienotās vērtības nodokli (PVN) (turpmāk – Līguma summa). Līguma summa iekļauj visus piemērojamos nodokļus un nodevas, izņemot PVN. Līguma summu Projekta īstenotājs Projekta uzraugam samaksā pa daļām regulāros ikmēneša maksājumos (**summa ar skaitļiem**) euro (summa ar vārdiem euro, 00 centi) mēnesī bez PVN.

3.2. Projekta uzraugs par katrā kalendārajā mēnesī veikto Darbu izraksta Projekta īstenotājam rēķinu un iesniedz Darba pieņemšanas – nodošanas aktu ne vēlāk kā līdz nākamā mēneša 5. datumam. Projekta īstenotājs rēķinu apmaksā ne vēlāk kā 14 dienu laikā pēc abpusējas Darba nodošanas - pieņemšanas akta parakstīšanas un rēķina saņemšanas dienas.

a. Rēķinus Projekta uzraugs iesniedz elektroniski, nosūtot uz e-pasta adresi (norāda e-pasta adresi).

4. Projekta uzraudzības vispārīgie principi

4.1. Puses Līguma izpildes koordinēšanai nosaka šādus pārstāvjus:

4.1.1. Projekta īstenotāja pārstāvis – persona, kura tiesīga parakstīt nodošanas – pieņemšanas aktu un risināt citus ar Līguma izpildi saistītos jautājumus: (vārds, uzvārds), (e-pasta adrese), (tālruna numurs);

4.1.2. Projekta uzrauga pārstāvis – persona, kura tiesīga parakstīt nodošanas – pieņemšanas aktu un risināt citus ar Līguma izpildi saistītos jautājumus: (vārds, uzvārds), (e-pasta adrese), (tālruna numurs);

4.1.3. Projekta izpildītāja pārstāvis – persona, kura tiesīga parakstīt nodošanas – pieņemšanas aktu un risināt citus ar Līguma izpildi saistītos jautājumus: (vārds, uzvārds), (e-pasta adrese), (tālruna numurs);

4.2. Puses vienojas, ka neliks nekādus šķēršļus Līguma izpildei, tai skaitā neizvirzīs prasību par iepazīšanos ar informāciju tikai noteiktā vietā, nenoteiks aizliegumu kopēt (skenēt, fotografēt) dokumentus vai citādi tehniski apstrādāt un iegūt informāciju, kā arī iepazīšanos ar informāciju nesaistīs ar trešās personas piekrišanu.

4.3. Informāciju pieprasa un izsniedz elektroniskā veidā bez droša elektroniskā paraksta, ja pieprasītā informācija ir pieejama elektroniskā veidā. Informāciju sniedz trīs darba dienu laikā, ja Projekta īstenotājs pamatoti nenosaka ilgāku informācijas izsniegšanas termiņu, bet nepārsniedzot septiņas darba dienas. Informācija, ar kuru var iepazīties uz vietas, uzskatāma par sniegtu termiņā, kurā paziņots par šādu iespēju.

4.4. Informācijas pieprasīšana un izsniegšana tiek īstenota ar Līguma 4.1.punktā norādīto Pušu pārstāvju starpniecību.

4.5. Projekta uzraugs ir informēts, ka ar Projekta īstenošanu saistītajai dokumentācijai un informācijai var būt ar likumu vai lēmumu piešķirts ierobežotas pieejamības informācijas statuss,¹¹⁸ un apņemas šo informāciju neizpaust.

4.6. Projekta uzraugs apliecina, ka Līguma izpildē iesaistītās personas ir informētas, ka tās var apstrādāt ierobežotas pieejamības informāciju un personas datus un, ka par tās neatļautu izpaušanu ir saucamas pie administratīvās atbildības un kriminālatbildības.

4.7. Projekta uzraugs ir tiesīgs sniegt rekomendācijas Projekta īstenotājam, lai veicinātu labu pārvaldību un atklātību Projekta īstenošanā. Projekta īstenotājs apņemas izvērtēt šīs rekomendācijas un informēt par to ieviešanu.

4.8. Puses vienojas, ka Projekta uzraugs ir tiesīgs publiski informēt sabiedrību par gūtajiem secinājumiem projekta uzraudzībā, pirms tam uzklausot un izvērtējot Projekta īstenotāja viedokli, publiskojamā informācijā neietverot ierobežotas pieejamības informāciju.

4.9. Puses vienojas, ka Projekta uzraugam ir tiesības vienpusēji un bez iepriekšējas saskaņošanas brīdināt kompetentās institūcijas par prettiesiskām darbībām Projekta īstenošanā.

4.10. Puses apņemas nodrošināt trauksmes cēlēju aizsardzību, proti, ka Projekta īstenotājs vai Projekta izpildītājs neliks šķēršļus Projekta uzraugam tikties ar Projektā iesaistītām fiziskām personām un neradīs šīm personām nekādas negatīvas sekas par sadarbošanos ar Projekta uzraugu.

4.11. Puses vienojas, ka Projekta ietvaros notiekošās tikšanās var tikt protokolētas. Protokolēšanu veic Projekta uzraugs. Protokolu saskaņo un paraksta katras Puses pārstāvis. Protokols tiek izsniegts katrai Pusei.

5. Projekta īstenotāja pienākumi

5.1. Projekta īstenotājs nodrošina Projekta uzraugam iespēju brīvi piekļūt jebkurai Projekta īstenotāja rīcībā esošai informācijai, kas saistīta ar Projekta īstenošanu vai jebkuriem Projekta attiecināmiem izdevumiem, tai skaitā grāmatvedības un finanšu dokumentiem, un noslēgtajiem jebkura veida līgumiem, šo līgumu ietvaros veiktajiem maksājumiem, kā arī citiem ar Projektu saistītajiem dokumentiem, informācijai, telpām un citām materiālām vērtībām.

5.2. Projekta īstenotājs informē Projekta uzraugu par Projekta īstenotāja noteiktajiem atbildīgajiem darbiniekiem, kas nodrošina Projekta īstenošanu, iesniedzot šo personu sarakstu. Par izmaiņām šajā sarakstā informē divu nedēļu laikā pēc to izdarīšanas.

¹¹⁸Statuss noteikts saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 5.pantu

- 5.3. Projekta īstenotājs nodrošina Projekta uzraugam piekļuvi Projekta īstenošanas vietai, informējot Projekta īstenotāju trīs darba dienas iepriekš par apmeklējuma laiku, vietu un dalībniekiem, norādot atbildīgo personu un e-pastu, uz kuru Projekta īstenotājs nosūta informāciju par darba vides riska faktoriem.
- 5.4. Projekta īstenotājs nodrošina Projekta uzraugam iespēju piedalīties visās ar Projekta īstenošanu saistītajās sanāksmēs novērotāja statusā.
- 5.5. Projekta īstenotājs nodrošina, ka Projekta uzraugs pēc attiecīga pieprasījuma un Pušu saskaņotā laikā var iepazīties ar Projekta dokumentu oriģināliem.
- 5.6. Projekta īstenotājs regulāri izvērtē Projekta uzrauga sniegtās rekomendācijas.
- 5.7. Pēc Projekta uzrauga pamatota lūguma Projekta īstenotājs sniedz detalizētu skaidrojumu saistībā ar jebkuru Projektā veiktu darbību (bezdarbību).
- 5.8. Projekta īstenotājs nodrošina, ka Projekta uzraugs bez papildu vienošanās vai piekrišanas ir tiesīgs iepazīties ar Projektu tieši saistītu komercnoslēpumu saturošu informāciju.

6. Projekta izpildītāja pienākumi

- 6.1. Projekta izpildītājam ir pienākums sadarboties ar Projekta uzraugu:
- 6.1.1. sniedzot visus Projekta dokumentus, vai ar to tieši vai netieši saistītus dokumentus, t. sk., bet ne tikai, līgumus, sarakstes, tehnisko dokumentāciju, finanšu dokumentus (t.sk., tāmes, aprēķinus, izmaksu noteikšanas metodikas u.c.), ar līguma izpildi un darbu (pakalpojumu/preču) nodošanu saistītos dokumentus;
- 6.1.2. sniedzot informāciju par projekta izpildē iesaistīto personālsastāvu, tajā skaitā par personām, kurām ir tiesības pārstāvēt projekta izpildītāju vai tā apakšuzņēmēju, pievienojot kvalifikāciju apliecinošus dokumentus, ja tas nepieciešams;
- 6.1.3. sniedzot informāciju par jebkādiem ar projekta realizāciju saistītiem riskiem, bet jo īpaši par korupcijas, interešu konflikta, konkurences kropļošanas vai ierobežošanas riskiem;
- 6.1.4. sniedzot informāciju par veiktajiem ziedojumiem (vai citiem līdzīgiem maksājumiem) fiziskām vai juridiskām personām (t.sk., politiskām partijām, biedrībām vai nodibinājumiem, apvienībām, u.c.).
- 6.2. Projekta izpildītājs nodrošina, ka Projekta uzraugs bez papildu vienošanās vai piekrišanas ir tiesīgs iepazīties ar Projektu tieši saistītu komercnoslēpumu saturošu informāciju.
- 6.3. Projekta izpildītājs nodrošina, ka ar šo Līgumu uzņemtās saistības izpildīs visi Projektā iesaistītie apakšuzņēmēji, gan tie, kuri norādīti iesniedzot piedāvājumu publiskā iepirkumā (vai citā procedūrā), gan tie, kuri tiks piesaistīti pēc Līguma parakstīšanas.
- 6.4. Projekta izpildītājs piekrīt, ka Projektā tieši vai netieši iesaistītā juridiska vai fiziska persona (vai tās pilnvaroti pārstāvji) var tikt minēta publiskā komunikācijā.

7. Projekta uzrauga pienākumi

7.1. Projekta uzraugs Projekta uzraudzību veic atbilstoši normatīvajiem aktiem un starptautiskajai praksei par integritātes paktu īstenošanu.

7.2. Projekta uzraugs rakstveidā informē Projekta īstenošanu par Projektā iesaistītajiem speciālistiem, norādot vārdu, uzvārdu, kvalifikāciju un kontaktus.

7.3. Projekta uzraugs neizpauž trešajām personām komercnoslēpumu, kas iegūts Projekta gaitā, izņemot tiesībsardzības iestādēm un kompetentām institūcijām, ciktāl tas attiecas uz institūciju kompetenci un nepieciešams, lai informētu par iespējamu pārkāpumu Projekta īstenošanā.

7.4. Projekta uzraugs atsevišķi uzglabā ar Projekta uzraudzību saistīto dokumentāciju un saraksti, īpaši nodrošinot komercnoslēpumu saturošas informācijas atbilstošu glabāšanu.

7.5. Projekta uzraugs nodrošina, ka tā piesaistītie speciālisti un citi darbinieki, kas iepazīstas vai saņem Projekta dokumentāciju un informāciju, rakstveidā apņemas:

7.5.1. izmantot personas datus tikai un vienīgi saistībā ar dotiem uzdevumiem saskaņā ar Līgumu;

7.5.2. izpaust tā rīcībā esošo informāciju un personas datus tikai personām, kam ir pilnvarojums un tiesības tos iegūt;

7.5.3. nelikumīgi neizpaust pēc Līguma izbeigšanas vai pēc jebkuru tiesisko attiecību (piemēram, darba līgums, brīvprātīgā darba līgums, pakalpojumu līgums, autora līgums) iegūtos personu datus un informāciju, kas ir kļuvusi zināma, veicot uzdevumus saskaņā ar Līgumu;

7.5.4. neveidot nekādas informācijas vai personas datu kopijas, izņemot, kad tas ir nepieciešams, lai izpildītu Projekta uzrauga dotos uzdevumus;

7.5.5. aizliegts veikt darbības, kas sekmē personas datu nelikumīgu apstrādi, tajā skaitā izpaušanu vai nonākšanu trešās personas rīcībā;

7.5.6. neizpaust trešajām personām piešķirto piekļuves informāciju (lietotājvārdu, paroli, u.c. informāciju), kas izsniegta informācijas sistēmu lietošanai un piekļuvei;

7.5.7. izmantot visus organizatoriskos un tehniskos aizsardzības pasākumus un līdzekļus savu pienākumu ietvaros, lai nodrošinātu datu aizsardzību;

7.5.8. nodrošināt visus aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu informācijas un personas datu fizisko aizsardzību.

7.6. Projekta uzraugs savu veicamo uzdevumu ietvaros izmanto tikai drošus komunikācijas līdzekļus, lai nodotu, pārraidītu un izpaustu informāciju un personas datus.

7.7. Projekta uzraugs ievēro darba drošības un ugunsdrošības prasības Projekta īstenošanas vietās apmeklējuma laikā, kā arī atbild par sekām, kas radušās šo noteikumu neievērošanas rezultātā.

7.8. Projekta uzraugs sagatavo ikmēneša Darbu nodošanas – pieņemšanas aktus.

8. Personas datu apstrāde

8.1. Puses, parakstot Līgumu, saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES)

2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvi apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem apņemas izmantot Līguma izpildes laikā saņemtus personas datus tikai Līgumā minēto saistību izpildei.

8.2. Puses veic personas datu apstrādi veidā, kas nodrošina personas datu pienācīgu drošību, tostarp nepieļaujot neatļautu piekļuvi personas datiem vai to neatļautu izmantošanu, kā arī neatļautu piekļuvi aprīkojumam, kas izmantots to apstrādei.

8.3. Projekta uzraugs nekavējoties informē Projekta īstenotāju par personas datu aizsardzības pārkāpumiem (piemēram, tīša netīša dokumentu iznīcināšana, izpaušana, nozaudēšana u.c.), kas radušies, veicot Līguma izpildi un skar Projekta īstenotāju.

8.4. Visi trešo personu prasījumi, kas var rasties Līguma darbības laikā par personas datu apstrādes pārkāpumiem, ir tās Puses atbildība, kuras atbildības jomā un rīcības rezultātā prasījumi ir radušies vai var rasties.

8.5. Projekta uzraugs apņemas informēt iesaistītos speciālistus par to personas datu apstrādi ar mērķi nodrošināt šī Līguma izpildi, tai skaitā personas datu nodošanu Projekta īstenotājam.

9. Citi noteikumi

9.1. Puses strīdus risina sarunu ceļā, bet, ja strīdu sarunu ceļā atrisināt neizdodas, to risina tiesa Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

9.2. Viena Puse atlīdzina zaudējumus, ko tā nodarījusi katrai no Pusēm. Informācijas izpaušana Līguma 7.4.punkta minētajām institūcijām vai citām institūcijām, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem, ir tiesīgas pieprasīt šādu informāciju, netiek uzskatīta par pamatu zaudējumam, jebkādu civiltiesiska rakstura sankciju vai citāda atlīdzinājuma pieprasīšanai, izņemot gadījumu, ja Projekta uzraugs vainojams informācijas izpaušanā, veicinot darbības, kas nav saistītas ar Projekta uzraudzību.

9.3. Līguma noteikumiem attiecībā uz ierobežotas pieejamības informāciju nav laika ierobežojuma un uz tiem neattiecas līguma darbības termiņš.

9.4. Puses var grozīt vai izbeigt Līgumu, par to rakstveidā vienojoties.

9.5. Projekta īstenotājam ir tiesības jebkurā brīdī vienpusēji atkāpties no Līguma, nosūtot par to Projekta uzraugam rakstisku paziņojumu vismaz 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš, ja Projekta īstenošana tiek izbeigta. Šajā gadījumā Projekta īstenotājs samaksā Projekta uzraugam par Darbu līdz Līguma izbeigšanas datumam. [Šis līguma punkts piemērojams, ja finansējumu nodrošina Projekta īstenotājs.]

9.6. Projekta uzraugam ir tiesības jebkurā brīdī vienpusēji atkāpties no līguma, ja Projekta īstenotājs tieši vai netieši nepilda ar Līgumu uzņemtās saistības, vai rada Projekta uzraugam neatkarības vai reputācijas riskus, nosūtot par to Projekta uzraugam rakstisku paziņojumu vismaz 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš.

9.7. Līgums sagatavots un parakstīts elektroniskā dokumenta veidā latviešu valodā.

9.8. Līgums ir vispārpieejama informācija. Katra no Pusēm ir tiesīga to ievietot savā tīmekļa vietnē. Ja Līgums tiek tulkots, Puses saskaņo tulkojuma redakciju pirms publiskošanas.

9.9. Līgumam pievienoti divi pielikumi:

9.1.1. 1. pielikums "Integritātes pakts";

9.1.2. 2.pielikums "IP plāna projekts".

10. Pušu rekvizīti un paraksti

Projekta uzraugs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

Projekta īstenotājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

Projekta izpildītājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

INTEGRITĀTES PAKTS

Projekta īstenotāja neatsaucama piekrišana noteiktu darbības principu ievērošanai

Apzinoties, ka Projektā veicamos darbus finansē no publiskajiem līdzekļiem un to lietderīga izlietošana ir sabiedrības interesēs, Puses apliecina, ka Projekts tiks īstenots un visi darbi projekta īstenošanā tiks veikti saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem un atbilstoši labākajai praksei, tai skaitā tiks ievēroti šādi nosacījumi:

1. nepieļaut korupciju;
2. nepieļaut un novērst interešu konflikta situācijas;
3. informēt Projekta uzraugu par piedāvājumu iesaistīties prettiesiskās darbībās;
4. ievērot brīvu un godīgu konkurenci, biznesa praksi un diskriminācijas aizliegumu;
5. izskaidrot izmaksu pamatotību;
6. atturēties no jebkuru tādu darbību veikšanas, kas mazinātu sabiedrības uzticību sekmīgai un caurskatāmāi Projekta izpildei kopumā vai īstenošanu atbilstoši labas pārvaldības principiem;
7. rīkoties ar Projekta finansējumu, valsts (pašvaldības) finanšu līdzekļiem un mantu likumīgi un lietderīgi.

Projekta uzraugs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

Projekta īstenotājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

Projekta izpildītājs

(nosaukums)

(adrese)

(reģistrācijas numurs)

(citi rekvizīti: e-pasts, tālr.)

*persona, kura ir tiesīga parakstīt, atbilstoši
statūtiem vai pilnvarojumam)*

INTEGRITĀTES PAKTA PLĀNA PROJEKTS
(PROJEKTA NOSAUKUMS(LAIKS NO LĪDZ))

Aktivitātes	Rezultāts	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)	(gads un mēnesis)
Uzraudzības īstenošana						
Uzraudzības īstenošana	IP līguma noslēgšana, regulāra sadarbības organizēšana, biedrības ekspertu dalība sanāksmēs, komunikācija ar iesaistītajām pusēm, t. sk. konsultācijas un to organizēšana u.tml.					
Priekšizpēte par uzraugāmo projektu (dokumentu analīze, ietekmes pušu kartēšana, risku identificēšana u.tml.)	Priekšizpētes dokumenta izstrāde, t.sk. risinājumu un resursu analīze, risku analīze, uzraudzības plānošana un īstenošanas grafiks.					
IP īstenošanas plāns	IP īstenošanas darbu un laika plāns, saskaņošana ar partneriem. Regulāra atjaunošana un koriģēšana.					
	Regulāra iesaistes pušu informēšana (tikšanās, informācijas izsūtīšana u.tml.). Uzsākot IP ieviešanu - iesaistīto pušu pārstāvju izglītošana un detalizēta iepazīstināšana par IP.					
Starpziņojumu izstrāde	Projekta ieviešanas uzraudzības starpziņojumu izstrāde provizoriski ik pēc 6-12 mēnešiem (precizēts, izstrādājot IP īstenošanas plānu un saskaņojot ar projekta aktivitātēm), saskaņošana. Saturs: projekta statuss, virzība, iedzīvotāju iesaiste, secinājumi, atziņas u.c.					
Gala ziņojuma izstrāde	IP noslēguma ziņojuma izstrādāšana un publicēšana.					
Ārējo ekspertu iesaiste	Dažādu ārējo ekspertu iesaiste projekta dokumentu un citu materiālu vērtēšanā (tehniskais speciālists, jurists, finanšu speciālists vai tml. - pēc projekta gaitas un nepieciešamības)					

Komunikācija, sabiedrības iesaiste						
Komunikācijas stratēģijas un plāna izstrāde	Komunikācijas stratēģijas izstrāde, risku identificēšana, iesaistes pušu komunikācijas vajadzību identificēšana, komunikācijas plāna izstrāde, regulāra atjaunošana, saskaņošana					
Sociālo mediju komunikācija	Unikāli sociālo mediju ieraksti par projekta aktivitātēm un saturu, starpziņojumiem un gala ziņojumu, tikšanās reizēm, pasākumiem u.tml.					
Mediju komunikācija	Preses relīzes par starpziņojumiem un gala ziņojumu, projekta aktivitātēm, uzraudzības pasākumiem u.tml.					
IP projekta tīmekļa vietnes sadaļas izveidošana un uzturēšana, IP materiālu regulāra publicēšana	Tehniska un saturiska tīmekļa vietnes regulāra atjaunināšana par integritātes paktu.					
Sabiedrības iesaistes aktivitātes	Iedzīvotāju, organizāciju viedokļu noskaidrošana, pētījumi, informēšana, pētījumi, skaidrojoši materiāli - izstrādāts komunikācijas plāna kontekstā					
Pasākumi	Semināri, prezentācijas, iesaistes pušu apaļā galda diskusijas u.c. - izstrādāts komunikācijas plāna kontekstā					

